: પ્રકાશક :
શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ-મ્હેસાણા
વતી
ડૉ. મગનલાલ લીલાચંદ શાહ.
વકીલ ચીમનલાલ અમૃતલાલ શાહ.

: પ્રાપ્તિસ્થાન :
૧ શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ
મ્હેસાણા [ઉ. ગૂજરાત]
૨ શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ
પાલીતાણા [સૌરાષ્ટ્ર]

મુદ્રક :
મણિલાલ છગનલાલ શાહ.
ધી નવપ્રભાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ
ઘીકાંટારોડ : : અમદાવાદ

ટૂંક નિવેદન

સંસારના પ્રત્યેક આત્માનો સાથે કર્મનો સંબંધ અનાદિનો છે. અને એ અનાદિનો કર્મસંબંધ તૂટયા સિવાય જીવનો મોક્ષ નથી, એટલે જ કર્મના બંધ, ઉદય, ઉદીરણા અને સત્તા તથા ભેદ-પ્રભેદાદિકનું સમ્યગ્ રીતે જ્ઞાન મેળવવું જરૂરી છે, શ્રી જૈન શાસ્ત્રોમાં કર્મનું જે સૂક્ષ્મ અને સાંગોપાંગ સ્વરૂપ અને તેના નાશના ઉપાયો બતાવવામાં આવ્યા છે. તેવું સ્વરૂપ કે નાશના ઉપાયો ઈતર શાસ્ત્રગ્રંથોમાં જોવા નહિ મળે વીતરાગદેવના શાસન અને શાસ્ત્રગ્રંથોની અલૌકિકતા સર્વતઃ ઉત્કૃષ્ટ છે.

કર્મ અંગેની હકીકતને સ્ફુટ કરતા ઘણા ગ્રંથો છે. એમાં કર્મગ્રંથો મહત્ત્વનું સ્થાન ધરાવે છે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાવર્ગમાં કર્મગ્રંથોનું અધ્યયન ચાલુ છે અને તેમાં પણ સંસ્થાદ્વારા પ્રકાશિત થયેલ કર્મગ્રંથોનો જ મોટા ભાગે ઉપયોગ થાય છે. એથી ૨ જી આવૃત્તિ ખલાસ થતાં આજે આ પાંચમા અને છઠ્ઠા કર્મગ્રંથની ત્રીજી આવૃતિ પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે

૧ થી ૫ કર્મગ્રંથના રચયિતા શ્રી દેવેન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે. જ્યારે છઠ્ઠા કર્મગ્રંથના રચયિતા પૂર્વધર પૂર્વાચાર્ય છે છઠ્ઠો કર્મગ્રંથ દૃષ્ટિવાદ નામના બારમા અંગમાંથી ઉદ્ધૃત છે

અભ્યાસકોને આ ગ્રંથનો સરળતાથી બોધ થાય એ હેતુથી મૂળગાથા, શબ્દાર્થ, ગાથાર્થ, વિવેચન તરીકે પં૦ શ્રી જીવવિજયજી મહારાજ કૃત બાળાવબોધ, ફૂટનોટ અને યંત્રો વગેરે આપી કર્મગ્રંથના ગહન સ્વરૂપને સરળ કરવા શક્ય પ્રયત્નો કરેલ છે

સંસ્થાના પુસ્તકોનું છાપકામ, બાઈન્ડીંગ અને સંશોધન સુઘડ અને સુંદર હોવા છતાં દરેક અભ્યાસકો લાભ ઉઠાવી શકે

એ હેતુથી જ પડતર કિંમતે પુસ્તકોનું વેચાણ થાય છે. પણ આજે મોંઘવારી સખ્ત છે. કાગળ અને મુદ્રણ વગેરેના ભાવો ઘણા વધી ગયા છે. જેથી અગાઉની આવૃત્તિઓ કરતાં આ આવૃત્તિની કિંમત વધુ હોય તે સ્વાભાવિક છે. છતાં કરકસર પૂર્વક આ પુસ્તકનું પ્રકાશન થતું હોવાથી લગભગ ૫૫ ફર્માના હિસાબે તો રખાયેલ મૂલ્ય ઓછું છે.

આ નવી આવૃત્તિમાં શ્રી મુક્તિકમલ જૈન મોહનમાળા વડોદરા તરફથી છપાયેલ, પંડિત ચંદુલાલ નાનચંદ સીનોરવાળાએ તૈયાર કરેલ પંચમ કર્મગ્રંથ અંગેના યંત્રો પંચમ કર્મગ્રંથને અંતે આભાર સાથે આપવામાં આવ્યા છે. આશા છે કે એ યંત્ર સંગ્રહ અભ્યાસકોને વિશેષ ઉપયોગી બનશે

આ ત્રીજી આવૃત્તિ છપાવતાં પહેલાં આખું મૂળમેટર કાળજી-પૂર્વક તપાસી જવામાં આવ્યું છે અને ઘટતા સુધારા-વધારા કરેલ છે છતાં દૃષ્ટિદોષ, પ્રેસદોષ કે મતિમંદતા આદિ કોઈ કારણે કોઈ પણ પ્રકારની ભૂલ રહી જવા પામી હોય તો મિચ્છાદુક્કડં દેવાપૂર્વક સુજ્ઞ વાંચકોને જે જે સ્ખલનાઓ જણાય તે તે અમને જણાવવા નમ્ર સૂચન છે

મ્હેસાણા
ભાદ્રપદ સુદ ૨
સંવત ૨૦૧૭.

લી સંચાલકો.
શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ-મ્હેસાણા.

अथ शतकनामा पंचम कर्मग्रंथः

नमिअ जिणं धुवबंधो–दयसंता घाइपुन्नपरिअत्ता;
सेअर चउहविवागा, वुच्छं बंधविह सामी अ ॥१॥

वन्नचउत्तेअकम्मा,–गुरुलहुनिमिणोवघायभयकुच्छा;
मिच्छकसायावरणा, विग्घं धुवबंधि सगचत्ता ॥२॥

तणुवंगागिइसंघयण, जाइगइखगइपुव्विजिणुसासं;
उज्जोआयवपरघा–तसवीसा गोअवेअणिअं ॥३॥

हासाइजुअलदुगवेअ–आउ तेवुत्तरी अधुवबंधी (धा);
भंगा अणाइसाई, अणंतसंतुत्तरा चउरो ॥४॥

पढमविआ धुवउदइसु, धुवबंधिसु तइअवज्जभंगतिगं;
मिच्छंमि तिन्नि भंगा, दुहावि अधुवा तुरिअभंगा ॥५॥

निमिणथिरअथिरअगुरुअ–सुहअसुहतेअकम्मचउवन्ना
नाणंतरायदंसण, मिच्छं धुवउदय सगवीसा ॥६॥

थिरसुभिअर विणु अधुव,–बंधी मिच्छविणुमोहधुवबंधी
निद्दोवघायमीसं, सम्मं पणनवइ अधुवुदया ॥७॥

तसवन्नवीससगतेअ,–कम्म धुवबंधिसेस वेअतिगं;
आगिइतिग वेअणिअं, दुजुअल सगउरलुसासचउ॥८॥

खगईतिरिदुग नीअं, धुवसंता सम्म मीस मणुयदुगं;
विउव्विक्कार जिणाऊ, हारसगुच्चा अधुवसंता ॥९॥
पढमतिगुणेसु मिच्छं, निअमा अजयाइअट्ठगे भज्जं;
सासाणे खलु सम्मं, संतं मिच्छाइदसगे वा ॥१०॥
सासणमीसेसु धुवं, मीसं मिच्छाइनवसु भयणाए;
आइदुगे अण निअमा, भइआ मीसाइनवगंमि ॥११॥
आहारसत्तगं वा, सव्वगुणे बितिगुणे विणा तित्थं;
नोभयसंते मिच्छो, अंतमुहुत्तं भवे तित्थे ॥१२॥
केवलजुअलावरणा, पण निद्दा बारसाइमकसाया;
मिच्छं ति सव्वघाई, चउनाणतिदंसणावरणा ॥१३॥
संजलण नोकसाया, विग्घं इअ देसघाइ य अघाई;
पत्तेयतणुट्ठाऊ, तसवीसा गोअदुगवन्ना ॥१४॥
सुरनरतिगुच्चसायं, तसदस तणुवंग वइरचउरंसं;
परघासग तिरिआऊ, वन्नचउ पणिंदि सुभखगई ॥१५॥
बायाल पुण्णपगई, अपढमसंठाणखगइसंघयणा;
तिरिदुगअसायनीओ,-वघायइगविगलनिरयतिगं ॥१६॥
थावरदस वन्नचउक्क, घाइ पणयाल सहिअ बासीई;
पावपयडि त्ति दोसु वि वन्नाइगहा सुहा असुहा ॥१७॥
नामधुवबंधिनवगं, दंसण पणनाण विग्घ परघायं;
भयकुच्छमिच्छसासं, जिण गुणतीसा अपरिअत्ता॥१८॥

तणुअट्ठ वेअ दुजुअल, कसाय उज्जोअगोअदुग निद्दा
तसवीसाउ परित्ता, खित्तविवागाऽणुपुव्वीओ ॥१९॥
घणघाइदुगोअजिणा, तसिअरतिगसुभगदुभगचउसासं;
जाइतिग जिअविवागा, आउ चऊरो भवविवागा॥२०॥
नामधुवोदय चउतणु,-वघायसाहारणिअरुज्जोअतिगं;
पुग्गलविवागि बंधो, पयइठिइरसपएस त्ति ॥२१॥
मूलपयडीण अडसत्त,-छेगबंधेसु तिन्नि भूगारा;
अप्पतरा तिअ चउरो, अवट्ठिओ न हु अवत्तव्वो॥२२॥
एगादहिगे भूओ, एगाई ऊणगंमि अप्पतरो;
तम्मत्तोऽवट्ठियओ, पढमे समए अवत्तव्वो ॥२३॥
नव छ च्चउ दंसे दुदु, ति दु मोहे दुइगवीस सत्तरस;
तेरस नव पण चउ ति दु, इक्को नव अट्ठ दस दुन्नि॥२४
तिपणछअट्ठनवहिआ, वीसा तीसेगतीस इग नामे;
छस्सगअट्ठतिबंधा, सेसेसु य ठाणमिक्किक्कं ॥२५॥
वीसयरकोडिकोडी, नामे गोए अ सत्तरी मोहे;
तीसियरचउसु उदही, निरयसुराउंमि तित्तीसा ॥२६॥
मुत्तुं अकसायठिइं, बार मुहुत्ता जहन्न वेअणिए;
अट्ठट्ठ नामगोएसु, सेसएसुं मुहुत्तंतो ॥२७॥
विग्घावरण असाए, तीसं अट्ठार सुहुमविगलतिगे;
पढमागिइसंघयणे, दस दुसुवरिमेसु दुगवुड्ढी ॥२८॥

चालीस कसाएसुं, मिउलहुनिध्धुण्हसुरहिसिअमहुरे;
दस दोसड्ढ समहिआ, ते हालिद्दंबिलाईणं ॥२९॥

दस सुहविहगइउच्चे, सुरदुगथिरछक्कपुरिसरइहासे;
मिच्छे सत्तरि मणुदुग, इत्थीसाएसु पन्नरस ॥३०॥

भयकुच्छअरइसोए, विउव्वितिरिउरलनिरयदुगनीए;
तेअपण अथिरछक्के, तसचउ थावर इग पणिंदी ॥३१॥

नपुकुखगइसासचऊ–गुरुकक्खडरुक्खसीयदुग्गंधे;
वीसं कोडाकोडी, एवइआवाह वाससया ॥३२॥

गुरु कोडिकोडि अंतो, तित्थाहारण भिन्नमुहु बाहा;
लहु ठिइ संखगुणूणा, नरतिरिआणाउ पल्लतिगं ॥३३॥

इगविगल पुव्वकोडी, पलिआऽसंखंस आउचउ अमणा;
निरुवकमाण छमासा, अवाह सेसाण भवतंसो ॥३४॥

लहुठिइबंधो संजलण,–लोहपणविग्घनाणदंसेसु;
भिन्नमुहुत्तं ते अट्ठ, जसुच्चे बारस य साए ॥३५॥

दोइगमासो पक्खो, संजलणतिगे पुमट्ठ वरिसाणि;
सेसाणुक्कोसाओ, मिच्छत्तठिईइ जं लद्धं ॥३६॥

अयमुक्कोसो गिंदिसु, पलियाऽसंखंसहीण लहुबंधो;
कमसो पणवीसाए, पन्ना सय सहस संगुणिओ ॥३७॥

विगलअसन्निसु जिट्ठो, कणिट्ठओ पल्लसंखभागूणो;
सुरनिरयाउ समा दस, सहस्स सेसाउ खुड्डभवं ॥३८॥

सव्वाण वि लहुबंधे, भिन्नमुहु अबाह आउजिट्ठेवि;
केइ सुराउसमं जिण,-मंतमुहु बिंति आहारं ॥३९॥
सत्तरस समहिआ किर, इगाणुपाणुंमि हुंति खुड्डभवा;
सगतीससयतिहुत्तर, पाणू पुण इगमुहुत्तंमि ॥४०॥
पणसट्ठिसहस पणसय-छत्तीसा इगमुहुत्तखुड्डभवा;
आवलिआणं दोसय-छप्पन्ना एगखुड्डभवे ॥४१॥
अविरयसम्मो तित्थं, आहारदुगामराउय पमत्तो;
मिच्छद्दिट्ठी बंधइ, जिट्ठठिइं सेस पयडीणं ॥४२॥
विगलसुहुमाउगतिगं,तिरिमणुआ सुरविउव्विनिरयदुगं;
एगिंदिथावरायव, आईसाणा सुरुक्कोसं ॥४३॥
तिरिउरलदुगुज्जोअं,छिवट्ठ सुरनिरय सेस चउगइआ;
आहारजिणमपुव्वो,-ऽनिअट्टिसंजलणपुरिसलहुं ॥४४॥
साय जसुच्चावरणा, विग्घं सुहुमो विउव्विछ असन्नी;
सन्नी वि आउ बायर-पज्जेगिंदी उ सेसाणं ॥४५॥
उक्कोसजहन्नेअर, भंगा साई अणाइ धुव अधुवा;
चउहा सग अजहन्नो, सेसतिगे आउचउसु दुहा ॥४६॥
चउभेओ अजहन्नो, संजलणावरणनवगविग्घाणं;
सेसतिगि साइ अधुवो, तह चउहा सेसपयडीणं॥४७॥
साणाइअपुव्वंते, अयरंतो कोडिकोडिओ न हिगो;
बंधो नहु हीणो न य, मिच्छे भव्विअरसन्निमि॥४८॥

जहलहुबंधो बायर, पज्जअसंखगुण सुहुमपज्जऽहिगो;
एसि अपज्जाण लहू, सुहुमेअर अपज्जपज्जगुरू॥४९॥
लहु बिअपज्जअपज्जे, अपजेअरबिअगुरुऽहिगो एवं;
तिचउअसन्निसु नवरं, संखगुणो बिअअमणपज्जे ॥५०॥
तो जइजिट्ठो बंधो, संखगुणो देसविरयहस्सिअरो;
सम्मचउ सन्निचउरो, ठिइबंधाणुकमसंखगुणा ॥५१॥
सव्वाणवि जिट्ठठिई, असुभा जं साइसंकिलेसेणं;
इअरा विसोहिओ पुण, मुत्तुं नरअमरतिरिआऊं॥५२॥
सुहुमनिगोआइखण–प्पजोग बायर य विगलअमणमणा;
अपज्जलहु पढमदुगुरु, पजहस्सिअरो असंखगुणो॥५३॥
अपजत्ततसुक्कोसो, पज्जजहन्निअरु एव ठिइठाणा;
अपजेअर संखगुणा, परमपजविए असंखगुणा ॥५४॥
पइखणमसंखगुणविरिअ अपजपइठिइमसंखलोगसमा;
अज्झवसाया अहिआ, सत्तसु आउसु असंखगुणा ॥५५॥
तिरिनिरयतिजोआणं, नरभवजुअ सचउपल्ल तेसट्ठं;
थावरचउइगविगला-यवेसु पणसीइसयमयरा ॥५६॥
अपढमसंघयणागिइ-खगईअणमिच्छदुहगथीणतिगं;
निअनपुइत्थि दुतीसं, पणिंदिसु अबंधठिइ परमा॥५७॥
विजयाइसु गेविज्जे, तमाइ दहिसय दुतीस तेसट्ठं;
पणसीइ सययबंधो, पल्लतिगं सुरविउव्विदुगे ॥५८॥

समयादसंखकालं, तिरिदुगनीएसु आउ अंतमुहूं;
उरलि असंखपरट्टा, सायठिई पुव्वकोडूणा ॥५९॥
जलहिसयं पणसीअं, परघुस्सासे पणिंदि तसचउगे;
बत्तीसं सुहविहगइ,-पुमसुभगतिगुच्चचउरंसे ॥६०॥
असुखगइजाइआगिइ,-संघयणाहारनिरयजोअदुगं;
थिरसुभजसथावरदस, नपुइत्थीदुजुअलमसायं ॥६१॥
समयादंतमुहुत्तं, मणुदुगजिणवइरउरलुवंगेसु;
तित्तीसयरा परमो, अंतमुहु लहूवि आउजिणे ॥६२॥
तिव्वो असुहसुहाणं, संकेसविसोहिओ विवज्जयओ;
मंदरसो गिरिमहिरय,-जलरेहासरिसकसाएहिं ॥६३॥
चउठाणाई असुहो, सुहऽन्नहा विग्घदेसआवरणा;
पुमसंजलणिगदुतिचउ-ठाणरसा सेस दुगमाइ ॥६४॥
निंबुच्छुरसो सहजो, दुतिचउभागकढिइक्कभागंतो;
इगठाणाई असुहो, असुहाण सुहो सुहाणं तु ॥६५॥
तिव्वमिगथावरायव, सुरमिच्छा विगलसुहुमनिरयतिगं;
तिरिमणुआउ तिरिनरा, तिरिदुगछेवट्ठ सुरनिरया॥६६॥
विउविसुराहारगदुगं, सुखगइवन्नचउतेअजिणसायं;
समचउपरघातसदस, पणिंदिसासुच्च खवगा उ ॥६७॥
तमतमगा उज्जोअं, सम्मसुरा मणुअउरलदुगवइरं;
अपमत्तो अमराउं, चउगई मिच्छा उ सेसाणं ॥६८॥

थीणतिगं अणमिच्छं, मंदरसं संजमुम्मुहो मिच्छो,
बिअ तिअकसाय अविरय-देसपमत्तो अरइसोए ॥६९॥
अपमाइ हारगदुगं, दुनिद्दअसुवन्नहासरइकुच्छा;
भयमुवघायमपुव्वो, अनिअट्टी पुरिससंजलणे ॥७०॥
विग्घावरणे सुहुमो, मणुतिरिआ सुहुमविगलतिगआउं;
वेउव्विछक्कममरा, निरया उज्जोअउरलदुगं ॥७१॥
तिरिदुगनिअं तमतमा, जिणमविरयनिरयविणिगथावरयं;
आसुहमायव सम्मो व, सायथिरसुभजसा सिअरा ॥७२॥
तसवन्नतेअचउमणु, खगइदुगपणिंदिसासपरघुच्चं;
संघयणागिइनपुथी, सुभगिअरतिमिच्छचउगइआ ॥७३॥
चउतेअवन्न वेअणिअ,-नामणुक्कोस सेसधुवबंधी;
घाईणं अजहन्नो, गोए दुविहो इमो चउहा ॥७४॥
सेसंमि दुहा, इग दुग-णुगाइ जा अभवणंतगुणिआणू;
खंधा उरलोचिअवग्गणा उ तह अगहणंतरिआ ॥७५॥
एमेव विउव्वाहार,-तेअभासाणुपाणमणकम्मे;
सुहुमा कमावगाहो, ऊणूणंगुलअसंखंसो ॥७६॥
इक्किक्कहिआ सिद्धा-णंतंसा अंतरेसु अग्गहणा;
सव्वत्थ जहन्नुचिआ, निअणंतंसाहिआ जिट्ठा ॥७७॥
अंतिमचउफासदुगंध,-पंचवन्नरसकम्मखंधदलं;
सव्वजिअणंतगुणरसं,-अणुजुत्तमणंतयपएसं ॥७८॥

एगपएसोगाढं, निअसव्वपएसओ गहेइ जिओ;
थोवो आउ तदंसो, नामे गोए समो अहिओ ॥७९॥
विग्घावरणे मोहे, सव्वोवरि वेअणीइ जेणप्पे;
तस्स फुडत्तं न हवइ, ठिईविसेसेण सेसाणं ॥८०॥
निअजाइलद्धदलिआ-णंतंसो होइ सव्वघाईणं;
वज्झंतीण विभज्जइ, सेसं सेसाण पइसमयं ॥८१॥
सम्मदरसव्वविरई, अणवीसंजोअ दंसखवगे अ;
मोहसमसंतखवगे, खीणसजोगिअरगुणसेढी ॥८२॥
गुणसेढी दलरयणा-णुसमयमुदयादसंखगुणणाए;
एयगुणा पुण कमसो, असंखगुणनिज्जरा जीवा ॥८३॥
पलिआऽसंखंसमुहू, सासणइअरगुणअंतरं हस्सं;
गुरु मिच्छि वे छसट्ठी, इअरगुणे पुग्गलद्धंतो ॥८४॥
उद्धारअद्धखित्तं, पलिअ तिहा समयवाससयसमए;
केसवहारो दीवो-दहिआउतसाइपरिमाणं ॥८५॥
दव्वे खित्ते काले, भावे चउह दुह बायरो सुहुमो;
होइ अणंतुस्सप्पिणि,-परिमाणो पुग्गलपरट्टो ॥८६॥
उरलाइसत्तगेणं, एगजिओ मुअइ फुसिअ सव्वअणू;
जत्तिअकालि स थूलो, दव्वे सुहुमो सगन्नयरा ॥८७॥
लोगपएसोसप्पिणि,-समया अणुभागबंधठाणा य;
जहतह कममरणेणं, पुट्ठा खित्ताइथूलिअरा ॥८८॥

अप्पयरपयडिवंधी, उक्कडजोगी अ सन्निपज्जत्तो;
कुणइ पएसुक्कोसं, जहन्नयं तस्स वच्चासे ॥८९॥
मिच्छअजयचउआऊ, बितिगुणविणुमोहिसत्तमिच्छाई;
छण्हं सतरस सुहुमो, अजया देसा बितिकसाए ॥९०॥
पणअनिअट्ठीसुखगइ, नराउसुरसुभगतिगविउव्विदुगं;
समचउरंसमसायं, वइरं मिच्छो व सम्मो वा ॥९१॥
निद्दापयलादुजुअल—भयकुच्छातित्थ सम्मगो सुजई;
आहारदुगं सेसा, उक्कोसपएसगा मिच्छो ॥९२॥
सुमुणी दुन्नि असन्नी, निरयतिगसुराउसुरविउव्विदुगं।
सम्मो जिणं जहन्नं, सुहुमनिगोआइखणि सेसा॥९३॥
दंसणछगभयकुच्छा, बितितुरिअकसायविग्घनाणाणं;
मूलछगेऽणुक्कोसो, चउह दुहा सेसि सव्वत्थ ॥९४॥
सेढिअसंखिज्जंसे, जोगट्ठाणाणि पयडिठिइभेआ;
ठिइबंधज्झवसाया-णुभागठाणा असंखगुणा ॥९५॥
तत्तो कम्मपएसा, अणंतगुणिआ तओ रसच्छेआ;
जोगा पयडिपएसं, ठिइअणुभागं कसायाओ ॥९६॥
चउदसरज्जू लोगो, बुद्धिकओ सत्तरज्जुमाणघणो;
तद्दीहेगपएसा, सेढी पयरो अ तव्वग्गो ॥९७॥
अणदंसनपुंसित्थी, वेअच्छक्कं च पुरिसवेअं च;
दो दो एगंतरिए, सरिसे सरिसं उवसमेइ ॥९८॥

अणमिच्छमीससम्मं, तिआउइगविगलथीणतिगुजोअं;
तिरिनिरयथावरदुगं, साहारायवअडनपुत्थी ॥९९॥

छगपुमसंजलणा दो,–निद्दाविग्घावरणखए नाणी;
देविंदसूरिलिहिअं, सयगमिणं आयसरणट्ठा ॥१००॥

एए चउवीसगया, बार दुगिक्कंमि इक्कारा ॥२०॥
(पाठांतरं-चउवीसं दुगिक्किमिक्कारा, एतन्मतांतरं)

नवतेसीइसएहिं, उदयविगप्पेहिं मोहिआ जीवा;
अउणुत्तरिसीआला, पयविंदसएहिं विन्नेआ ॥२१॥

नवपंचाणउअसए, उदयविगप्पेहिं मोहिआ जीवा;
अउणुत्तरि एगुत्तरि, पयविंदसएहिं विन्नेआ ॥२२॥

तिन्नेव य बावीसे, इगवीसे अट्ठवीस सत्तरसे;
छच्चेव तेरनवबं-धएसु पंचेव ठाणाणि ॥२३॥

पंचविहचउविहेसु, छछक्क सेसेसु जाण पंचेव;
पत्तेअं पत्तेअं, चत्तारि अ बंधवुच्छेए ॥२४॥

दसनवपन्नरसाइं, बंधोदयसंतपयडिठाणाणि;
भणिआणि मोहणिज्जे, इत्तो नामं परं वुच्छं ॥२५॥

तेवीस पणवीसा, छव्वीसा अट्ठवीसा गुणतीसा;
तीसेगतीसमेगं, बंधट्ठाणाणि नामस्स ॥२६॥

चउपणवीसा सोलस, नव बाणउईसया य अडयाला;
एयालुत्तर छायाल-सया इक्किक्क बंधविही ॥२७॥

वीसिगवीसा चउवी-सगा उ एगाहिआ य इगतीसा;
उदयट्ठाणाणि भवे, नव अट्ठ य हुंति नामस्स ॥२८॥

इग बिआलिक्कारस, तित्तीसा छस्सयाणि तित्तीसा;
बारससत्तरससयाण-हिगाणिबिपंचसीईहिं ॥२९॥

अउणत्तीसिक्कारस, सयाणिहिअ सतरपंचसट्ठीहिं;
इक्किक्कगं च वीसा, दट्ठुदयंतेसु उदयविही ॥३०॥
तिदुनउई गुणनउई, अडसी छलसी असीइ गुणसीई;
अट्ठयछप्पन्नत्तरि, नव अट्ठ य नामसंताणि ॥३१॥
अट्ठ य बारस बारस, बंधोदयसंतपयडिठाणाणि;
ओहेणाएसेण य, जत्थ जहासंभवं विभजे ॥३२॥
नवपणगोदयसंता, तेवीसे पन्नवीस छव्वीसे;
अट्ठ चउरट्ठवीसे, नव सगि गुणतीस तीसंमि ॥३३॥
एगेगमेगतीसे, एगे एगुदय अट्ठ संतंमि;
उवरयबंधे दस दस, वेअगसंतंमि ठाणाणि ॥३४॥
तिविगप्पपगइठाणेहिं, जीवगुणसन्निएसु ठाणेसु;
भंगा पउंजियव्वा, जत्थ जहा संभवो भवइ ॥३५॥
तेरससु जीवसंखेवएसु. नाणंतरायतिविगप्पो;
इक्कंमि तिदुविगप्पो, करणं पइ इत्थ अविगप्पो॥३६॥
तेरे नव चउ पणगं, नव संतेगंमि भंगमिक्कारा;
वेअणिआउयगोए, विभज्ज मोहं परं वुच्छं ॥३७॥
पज्जत्तगसन्निअरे, अट्ठ चउक्कं च वेअणियभंगा:
सत्त य तिगं च गोए, पत्तेअं जीवठाणेसु ॥३८॥
पज्जत्ताऽपज्जत्तग, समणे पज्जत्तअमण सेसेसु;
अट्ठावीसं दसगं, नवगं पणगं च आउस्स ॥३९॥

अट्ठसु पंचसु एगे, एग दुगं दस य मोहबंधगए;
तिग चउ नव उदयगए, तिग तिग पन्नरस संतम्मि ॥४०॥
पण दुग पणगं पण चउ, पणगं पणगा हवंति तिन्नेव;
पण छप्पणगं छच्छ,-प्पणगं अट्ठट्ठ दसगं ति ॥४१॥
सत्तेव अपज्जत्ता, सामी सुहुमा य बायरा चेव;
विगलिंदिआउतिन्निउ; तह य असन्नी अ सन्नी अ ॥४२॥
नाणंतराय तिविहमवि, दससु दो हुंति दोसु ठाणेसु;
मिच्छासाणे बोए, नव चउ पण नव य संतंसा ॥४३॥
मिस्साइ नियट्टीओ, छ च्चउ पण नव य संतकम्मंसा;
चउबंध तिगे चउपण, नवंस दुसु जुअल छस्संता ॥४४॥
उवसंते चउ पण नव, खीणे चउरुदय छच्च चउ संता;
वेअणिआउअ गोए, विभज्ज मोहं परं वुच्छं ॥४५॥
चउ छस्सु दुन्नि सत्तसु, एगे चउगुणिसु वेअणिअभंगा;
गोए पण चउ दो तिसु, एगट्ठसु दुन्नि इक्कंमि ॥४६॥
अट्ठच्छाहिगवीसा, सोलस वीसं च बारस छ दोसु;
दो चउसु तीसु इक्कं, मिच्छाइसु आउए भंगा ॥४७॥
गुणठाणएसु अट्ठसु, इक्किक्कं मोहबंधठाणं तु;
पंच अनिअट्टिठाणे, बंधोवरमो परं तत्तो ॥४८॥
सत्ताइ दस उ मिच्छे, सासायणमीसए नवुक्कोसा;
छाइ नव उ अविरए, देसे पंचाइ अट्ठेव ॥४९॥

विरए खओवसमिए, चउराई सत्त छच्च पुव्वंमि;
अनिअट्टिवायरे पुण, इक्को व दुवे व उदयंसा ॥५०॥
एगं सुहुमसरागो, वेएइ अवेअगा भवे सेसा;
भंगाणं च पमाणं, पुव्वुद्दिट्टेण नायव्वं ॥५१॥
इक्क छडिक्कारिक्का-रसेव इक्कारसेव नव तिन्नि;
एए चउवीसगया, वार दुगे पंच इक्कंमि ॥५२॥
वारसपणसट्ठिसया, उदयविगप्पेहिं मोहिआ जीवा;
चुलसीई सत्तुत्तरि, पयविंदसएहिं विन्नेआ ॥५३॥
अट्ठग चउ चउ चउरट्ठगा य, चउरो अ हुंति चउवीसा;
मिच्छाइअपुव्वंता, वारस पणगं च अनिअट्टी ॥५४॥
जोगोवओगलेसा,-इएहिं गुणिआ हवंति कायव्वा;
जे जत्थ गुणट्ठाणे, हवंति ते तत्थ गुणकारा ॥५५॥
अट्ठट्ठी बत्तीसं, बत्तीसं सट्ठिमेव वावन्ना;
चोआलं दोसु वीसा, विअ मिच्छमाईसु सामन्नं॥५६॥
तिन्नेगे एगेगं, तिग मीसे पंच चउसु तिग पुव्वे;
इक्कार वायरंमि उ, सुहुमे चउ तिन्नि उवसंते ॥५७॥
छन्नव छक्कं तिग सत्त, दुगं दुग तिग दुगं ति अट्ट चउ;
दुग छच्चउ दुग पण चउ, चउ दुग चउ पणग एग चऊ५८
एगेगमट्ट एगे—गमट्ट. छउमत्थकेवलिजिणाणं;
एग चऊ एग चऊ, अट्ट चऊ दु छक्कमुदयंसा ॥५९॥

चउ पणवीसा सोलस, नव चत्ताला सया य बाणउई;
बत्तीसुत्तर छायाछ–सया मिच्छस्स बंधविही ॥६०॥
अट्ठ सया चउसट्ठी बत्तीससयाइं सासणे भेआ;
अट्ठावीसाईसुं, सव्वाणऽट्ठहिगछन्नउई ॥६१॥
इगचत्तिगार बत्तीस, छसय इगतीसिगारनवनउई;
सतरिगसि गुतीसचउद,इगारचउसट्ठि मिच्छुदया॥६२॥
बत्तीस दुन्नि अट्ठय, बासीइसयायपंच नव उदया;
बारहिआ तेवीसा, बावन्निक्कारस सया य ॥६३॥
दो छक्कट्ठ चउक्कं, पण नव इक्कार छक्कगं उदया ।
नेरइआइसु सत्ता, ति पंच इक्कारस चउक्कं ॥६४॥
इग विगलिंदिअ सगले, पण पंच य अट्ठ बंधठाणाणि;
पण छक्किक्कारुदया, पण पण बारस य संताणि ॥६५॥
इअ कम्मपगइठाणाणि, सुट्ठु बंधुदयसंतकम्माणं;
गइआइएहिं अट्ठसु, चउप्पयारेण नेयाणि ॥६६॥
उदयस्सुदीरणाए, सामित्ताओ न विज्जइ विसेसो;
मुत्तूण य इगयालं, सेसाणं सव्वपयडीणं ॥६७॥
नाणंतरायदसगं, दंसणनव वेअणिज्जमिच्छत्तं;
सम्मत्त लोभ वेआ–उआणि नवनाम उच्चं च ॥६८॥
तित्थयराहारगविरहिआउ, अज्जेइ सव्वपयडीओ;
मिच्छत्तवेअगो सा–सणोवि गुणवीससेसाओ ॥६९॥
छायालसेस मीसो, अविरयसम्मो तिआलपरिसेसा;
तेवन्न देसविरओ, विरओ सगवन्नसेसाओ ॥७०॥

इगुणट्ठिमप्पमत्तो, बंधइ देवाउअस्स इअरोवि;
अट्ठावन्नमपुव्वो, छप्पन्नं वावि छव्वीसं ॥७१॥
बावीसा एगूणं, बंधइ अट्ठारसंतमनिअट्टि;
सतरस सुहुमसरागो, सायममोहो सजोगुत्ति ॥७२॥
एसो उ बंधसामित्त,-ओहो गइआइएसु वि तहेव;
ओहाओ साहिज्जइ, जत्थ जहा पगइसब्भावो ॥७३॥
तित्थयरदेवनिरया-उअं च तिसु तिसु गईसु बोधव्वं;
अवसेसा पयडीओ, हवंति सव्वासु वि गईसु ॥७४॥
पढमकसायचउक्कं, दंसणतिग सत्तगा वि उवसंता;
अविरयसम्मत्ताओ, जाव निअट्टित्ति नायव्वा ॥७५॥
सत्तट्ठ नव य पनरस, सोलस अट्ठारसेव गुणवीसा;
एगाहि दु चउवीसा, पणवीसा बायरे जाण ॥७६॥
सत्तावीसं सुहुमे, अट्ठावीसं च मोहपयडीओ;
उवसंतवीअराए, उवसंता हुंति नायव्वा ॥७७॥
पढमकसायचउक्कं, इत्तो मिच्छत्तमीससम्मत्तं;
अविरयसम्मे देसे, पमत्ति अपमत्ति खीअंति ॥७८॥
अनिअट्टिबायरे थीण-गिद्धितिगनिरयतिरिअनामाओ;
संखिज्जइमे सेसे, तप्पाउग्गाओ खीअंति ॥७९॥
इत्तो हणइ कसाय-हगंपि पच्छा नपुंसगं इत्थीं;
तो नोकसायछक्कं, छुहइ संजलणकोहंमि ॥८०॥
पुरिसं कोहे कोहं, माणे माणं च छुहइ मायाए;

मायं च छुहइ लोहे, लोहं सुहुमंपि तो हणइ ॥८१॥
खीणकसायदुचरिमे, निद्दं पयलं च हणइ छउमत्थो;
आवरणमंतराए, छउमत्थो चरमसमयंमि ॥८२॥
देवगइसहगयाओ, दुचरमसमयभविअंमि खीअंति;
सविवागेअरनामा, नीआगोअंपि तत्थेव ॥८३॥
अन्नयर वेयणीअं, मणुआउअमुच्चगोअनवनामे;
वेएइ अजोगिजिणो, उक्कोसजहन्नमिक्कारा ॥८४॥
मणुअगइजाइतसबायरं च, पज्जत्तसुभगमाइज्जं;
जसकित्ती तित्थयरं, नामस्स हवंति नव एआ ॥८५॥
तच्चाणुपुव्विसहिआ, तेरस भवसिद्धिअस्स चरमंमि;
संतंसगमुक्कोसं, जहन्नयं बारस हवंति ॥८६॥
मणुअगइसहगयाओ, भवखित्तविवागजिअविवागाओ;
वेअणिअन्नयरुच्चं, चरमसमयंमि खीअंति ॥८७॥
अहसुइअसयलजगसिहर मरुअनिरुवमसहावसिद्धिसुहं;
अनिहणमव्वाबाहं, तिरयणसारं अणुहवंति ॥८८॥
दुरहिगम-निउण-परमत्थ-रुइरबहुभंगदिट्ठिवायाओ;
अत्था अणुसरिअव्वा, बंधोदयसंतकम्माणं ॥८९॥
जो जत्थ अपडिपुन्नो, अत्थो अप्पागमेण बद्धोत्ति;
तं खमिऊण बहुसुआ, पूरेऊणं परिकहंतु ॥९०॥
गाहग्गं सयरीए, चंदमहत्तरमयाणुसारीए;
टीगाइ निअमिआणं, एगूणा होइ नउईओ ॥९१॥

—— ० ——

श्री शङ्खेश्वर-पार्श्वनाथाय नमः।

अथ शतकनामा पंचम कर्मग्रंथः

મંગળ અને અભિધેય

नमिअ जिणं धुववंधो–दयसंता घाइपुन्नपरिअत्ता;
सेअर चउहविवागा, वुच्छं वंधविह सामी अ ॥१॥

नमिअ=નમસ્કાર કરીને	सेयर=પ્રતિપક્ષી સહિત
जिणं=તીર્થંકરને	चउह=ચાર પ્રકારે
धुववंध=ધ્રુવબંધી	विवागा=વિપાક દેખાડનારી
उदय=ધ્રુવઉદયી	वुच्छं=કહીશું
संता=ધ્રુવસત્તા	वंधविह=બંધના ભેદો
घाइ=ઘાતી-સર્વઘાતી, દેશઘાતી	सामी=બંધના સ્વામી
पुन्न=પુન્ય પ્રકૃતિ	अ=ઉપશમશ્રેણિ અને ક્ષપકશ્રેણિ
परियत्ता=પરાવર્ત્તમાન	

અર્થ – તીર્થંકર દેવને નમસ્કાર કરીને ધ્રુવબંધી, ધ્રુવઉદયી, ધ્રુવસત્તા, ઘાતી, પુન્ય અને પરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ તેની પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિ સહિત, તથા ચાર પ્રકારે વિપાક દેખાડનારી પ્રકૃતિ, ચાર બંધવિધિ, બંધસ્વામિત્વ, ઉપશમશ્રેણિ અને ક્ષપકશ્રેણિ વગેરે કહીશું. ॥ ૧ ॥

વિવેચન —શ્રી જિન પ્રત્યે નમસ્કાર કરીને એટલાં દ્વાર કહીશ ઇતિ સંબંધ. ધ્રુવબંધી ૧. અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ ૨. ધ્રુવોદયી ૩, અધ્રુવોદયી ૪, ધ્રુવસત્તા ૫. અધ્રુવસત્તા, ૬, ઘાતી ૭ અઘાતી ૮.

* સના મંતિ ૧ ગ્રંથે

પુન્ય પ્રકૃતિ ૯, પાપ પ્રકૃતિ ૧૦, પરાવર્તિની ૧૧, અને અપરાવર્તિની ૧૨, એમાં પ્રથમ ૭ સૂત્રોક્ત અને ૭ એથી ઇતર [પ્રતિપક્ષી] સહિત એવં ૧૨. ચાર પ્રકારે વિપાક તે સ્વશક્તિનું દેખાડવું, તે કઈ? ક્ષેત્રવિપાકી ૧, જીવવિપાકી ૨, ભવવિપાકી ૩, પુદ્ગલવિપાકી ૪, એવં ૧૬. ચાર ભેદે બંધવિધિ તે પ્રકૃતિબંધ ૧, સ્થિતિબંધ ૨, રસબંધ ૩ અને પ્રદેશબંધ ૪ એવં ૨૦. તથા અલ્પતર બંધ, ભૂયસ્કાર બંધ, અવસ્થિત બંધ ને અવક્તવ્ય બંધ, તેની વિધિ અને તેના સ્વામી કોણ? તે ૪, એવં ૨૪. ચ શબ્દથી ઉપશમશ્રેણિ ૨૫, ક્ષપકશ્રેણિ ૨૬, એમ છવ્વીશ દ્વાર કહીશ.

ધ્રુવબંધ—અવશ્ય બંધ હોય જેનો તે ધ્રુવબંધિની કહીએ ૧, જેનો બંધ હેતુ સંભવે પણ બંધ હોય અને ન પણ હોય તે અધ્રુવબંધિની ૨, જેનો નિરંતર સદાય ઉદય હોય જ તે ધ્રુવોદયી ૩, અને જેનો ઉદય વિચ્છેદ જાય અને વળી તથાવિધ કારણ પામીને ફરી ઉદય થાય તે અધ્રુવોદયી ૪, અનાદિ મિથ્યાત્વી જીવને જે નિરંતર સત્તાએ હોય જ તે ધ્રુવસત્તા ૫, અને જે કોઈવાર સત્તાએ હોય કોઈવાર ન પણ હોય તે અધ્રુવસત્તા ૬, સર્વથા પોતાના જ્ઞાનાદિ વિષયને હણે તે સર્વઘાતી અને કાંઇક હણે તે દેશઘાતી ૭, અને જે જ્ઞાનાદિક ગુણને કાંઇ ન હણે તે અઘાતી ૮, શુભ તે પુણ્ય પ્રકૃતિ ૯, અશુભ તે પાપ પ્રકૃતિ ૧૦, અનેરી [બીજી] પ્રકૃતિનો બંધ અથવા ઉદય નિવારીને પોતાનો બંધ તથા ઉદય દેખાડે તે પરાવર્તિની ૧૧, અને જે પરનો બંધ ઉદય વાર્યા વિના જ પોતાનો બંધ ઉદય દેખાડે તે અપરાવર્તિની ૧૨.

यत -विणिवारिय जा गच्छइ बंधं उदयं च अण्णपयईव ।
सा हु परियत्तमाणी अणिवारंती अपरियत्ता ॥ १ ॥

વિપાક તે ક્ષેત્રાદિક પામીને કર્મની શક્તિનું દેખાડવું તે ચાર ભેદે છે, એવં સોળ. ॥ ૧ ॥*

---

* આકાશને વિષે જ અપાંતરાલ ગતિમાં જેનો ઉદય હોય, તે ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ.

જીવને વિષે જ પોતાની શક્તિ દેખાડે, તે જીવવિપાકી પ્રકૃતિ

ધ્રુવબંધી ૪૭ પ્રકૃતિ.

४ १ १ १ १ १ १
वन्नचउतेअकम्मा,-गुरुलहुनिमिणोवघायभयकुच्छा;
१ १९ १४ ५ ४७
मिच्छकसायावरणा, विग्घं धुववंधि सगचत्ता ॥२॥

वन्नचउ=વર્ણ ચતુષ્ક	मिच्छ=મિથ્યાત્વ
तेअ=તૈજસ શરીર	कसाय=કષાયો
कम्मा=કાર્મણ શરીર	आवरणा=આવરણો-જ્ઞાનાવરણ પાંચ અને દર્શનાવરણ નવ મળી ૧૪
अगुरुलहु=અગુરૂલઘુ નામકર્મ	विग्घं=પાંચ અંતરાય
निमिण=નિર્માણ નામકર્મ	धुववंधि=ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિઓ
उवघाय=ઉપઘાત નામકર્મ	सगचत्ता=સુડતાળીશ.
भय=ભય મોહનીય	
कुच्छा=જુગુપ્સા મોહનીય	

વિવેચન—ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ કહે છે વર્ણાદિક ચાર તે વર્ણ ૧, ગંધ ૨, રસ, ૩, સ્પર્શ ૪, તૈજસ શરીર ૫, કાર્મણ શરીર ૬, અગુરૂલઘુ નામ ૭, નિર્માણ નામ ૮, ઉપઘાત નામ ૯, ભય ૧૦,

---

નારક તિર્યંચાદિ ભવને વિષે જ જેનો ઉદય હોય, તે ભવવિપાકી પ્રકૃતિ

શરીર પુદ્ગલોને વિષે જ પોતાની શક્તિ દેખાડે, તે પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિ

સ્થિતિ, અનુભાગ અને પ્રદેશનો સમુદાય તે પ્રકૃતિબંધ.

અધ્યવસાય વિશેષે ગ્રહણ કરેલા કર્મદલિકોને વિષે સ્થિતિકાળનું ચોક્કસ કરવું, તે સ્થિતિબંધ

કર્મપુદ્ગલોનો જે શુભાશુભ કે ઘાતિ અઘાતિ રસ, તે અનુભાગ-રસબંધ.

સ્થિતિ રસની અપેક્ષા વિના જે કર્મપુદ્ગલોનું જ ગ્રહણ કરવું [દલિક-સંખ્યાની જ મુખ્યતાએ], તે પ્રદેશબંધ

એજ ચાર પ્રકારના બંધના બંધક તથા ઉત્કૃષ્ટપણે જે સ્વામી તેના ચાર પ્રકાર

[illegible] ઉપક્રમ કરી, તથા ક્ષપકશ્રેણિ આદિ [illegible] પ્રમાણે [illegible] દ્વાર કહેવાશે

કુચ્છા ૧૧, મિથ્યાત્વમોહનીય ૧૨, સોળ કષાય ૨૮, પાંચ જ્ઞાનાવરણ ૩૩, નવ દર્શનાવરણ ૪૨ અને પાંચ અંતરાય ૪૭; એ સુડતાલીશ ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ જાણવી. એમાં જે ગુણઠાણા લગે જેનો બંધ કહ્યો છે, ત્યાં લગે તે અવશ્ય બંધાય છે તે માટે એ ધ્રુવબંધી કહેવાય છે.

પહેલે ગુણઠાણે મિથ્યાત્વનો ધ્રુવબંધ. થીણદ્ધીત્રિક અને અનંતાનુબંધી ૪ કષાય, એ સાતનો બીજા ગુણઠાણા સુધી ધ્રુવબંધ. અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો ચોથા ગુણઠાણા સુધી ધ્રુવબંધ. પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો પાંચમા ગુણઠાણા લગે ધ્રુવબંધ. બે નિદ્રાનો આઠમાના પહેલા ભાગ લગે ધ્રુવબંધ. વર્ણાદિ ૪, તૈજસ ૧, કાર્મણ ૧, અગુરુલઘુ ૧, નિર્માણ ૧ અને ઉપઘાત ૧, એ નવ પ્રકૃતિ આઠમાના છઠ્ઠા ભાગ લગે ધ્રુવબંધી. ભય, કુચ્છા એ બે આઠમાના અંત લગે ધ્રુવબંધી સંજ્વલન ક્રોધનો નવમાના બીજા ભાગ લગે ધ્રુવબંધ, સંજ્વલન માનનો ત્રીજા ભાગ લગે, સંજ્વલની માયાનો ચોથા ભાગ લગે અને સંજ્વલન લોભનો પાંચમા ભાગ લગે ધ્રુવબંધ. જ્ઞાનાવરણીય ૫, દર્શનાવરણીય ૪, અંતરાય ૫, એ ૧૪ નો દશમા ગુણઠાણા લગે ધ્રુવબંધ છે. ॥ ૨ ॥

અધ્રુવબંધી ૭૩ પ્રકૃતિ.

तणुवंगागिइसंघयण, जाइगइखगइपुव्विजिणुसासं;
उज्जोआयवपरघा,–तसवीसा गोयवेअणिअं ॥ ३ ॥

तणु=ત્રણ શરીર-ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક.
उवंगा=ત્રણ અંગોપાંગ.
आगिइ=આકૃતિ-સંસ્થાન ૬.
संघयण=૬ સંઘયણ
जाइ=પાંચ જાતિ
गइ=ચાર ગતિ
खगइ=વિહાયોગતિ બે
पुव्वि=ચાર આનુપૂર્વી
जिण=જિન નામકર્મ
उसासं=શ્વાસોચ્છ્વાસ નામકર્મ
उज्जोअ=ઉદ્યોત નામકર્મ
आयव=આતપ નામકર્મ
परघा=પરાઘાત નામકર્મ
तसवीसा=ત્રસવીશક
गोय=બે ગોત્ર કર્મ
वेअणिअं=બે વેદનીય કર્મ

અર્થ:—ત્રણ શરીર, ત્રણ ઉપાંગ, છ સંસ્થાન, છ સંઘયણ, પાંચ જાતિ, ચાર ગતિ, બે વિહાયોગતિ, ચાર આનુપૂર્વી, જિન નામકર્મ, શ્વાસોચ્છ્વાસ નામકર્મ, ઉદ્યોત નામકર્મ, આતપ નામકર્મ, પરાઘાત નામકર્મ, ત્રસવીશક, બે ગોત્રકર્મ, બે વેદનીયકર્મ;૩

વિવેચન:-અધ્રુવબંધી કહે છે-તૈજસ અને કાર્મણ ધ્રુવબંધીમાં કહ્યાં તે માટે શેષ ૩ શરીર-ઔદારિક ૧, વૈક્રિય ૨, આહારક ૩, એજ ત્રણ શરીરનાં ત્રણ ઉપાંગ ૬, છ સંસ્થાન ૧૨, છ સંઘયણ ૧૮, એકેંદ્રિયાદિક પાંચ જાતિ ૨૩ ચાર ગતિ ૨૭, બે વિહાયોગતિ ૨૯, ચાર આનુપૂર્વી ૩૩, જિનનામ ૩૪, ઉચ્છ્વાસનામ ૩૫, ઉદ્યોતનામ ૩૬, આતપનામ ૩૭, પરાઘાતનામ ૩૮, ત્રસનો દશકો અને સ્થાવરનો દશકો એ વીશ ૫૮, બે ગોત્ર ૬૦, બે વેદનીય ૬૨, ॥૩॥

हासाइजुयलदुगवेअ,-आउ तेवुत्तरी अधुवबंधी [धा];
भंगा अणाइसाई, अणंतसंतुत्तरा चउरो ॥ ४ ॥

हासाइ=હાસ્યાદિક	अणाइसाई=અનાદિ અને સાદિને
जुयलदुग=બે યુગલ	अणंतसंतुत्तरा=અનંત અને સાંત ઉત્તર પદમાં જોડેલા છે એવા
वेअ=ત્રણ વેદ	चउरो=ચાર ભાંગા
आउ=ચાર આયુષ્ય કર્મ	
तेवुत्तरी=તહોંતેર	
अधुवबंधी=અધ્રુવબંધી	
भंगा=ભાંગા	

અર્થ—હાસ્યાદિ બે યુગલ, ત્રણ વેદ અને ચાર આયુષ્યકર્મ; એ તહોંતેર અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ છે. [એ ધ્રુવબંધી, અધ્રુવબંધી, ધ્રુવઉદયી અને અધ્રુવઉદયી પ્રકૃતિના બંધને આશ્રીને] અનાદિ અને સાદિને અનંત અને સાંત ઉત્તર પદમાં જોડેલા છે એવા ચાર ભાંગા થાય છે. ॥ ૪ ॥

વિવેચન:—હાસ્ય ૧, રતિ ૨ અને અરતિ ૧, શોક ૨ એ બે યુગલ ૬૬, ત્રણ વેદ ૬૯, ચાર આયુ ૭૩. એ તહોંતેર પ્રકૃતિ

અધ્રુવબંધી હોય. ત્યાં પરાઘાત ૧, ઉચ્છ્વાસ ૨, તે પર્યાપ્ત નામ સાથે જ બંધાય. આતપ તે એકેંદ્રિય યોગ્ય પ્રકૃતિ સાથે જ બંધાય. ઉદ્યોત તે તિર્યંગ્ગતિયોગ્ય પ્રકૃતિ સાથે જ બંધાય. જિનનામનો બંધ તો સમ્યક્ત્વપ્રત્યયિક જ છે, આહારકદ્વિકનો બંધ તો સંયમપ્રત્યયિક જ છે. અને શેષ ૬૬ પ્રકૃતિઓ તો માંહોમાંહે પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિ છે તે એક બંધાય ત્યારે બીજી ન બંધાય, એ કારણે એ ૭૩ અધ્રુવબંધી હોય. હવે ધ્રુવબંધી ૧, અધ્રુવબંધી ૨, ધ્રુવોદયી ૩ અને અધ્રુવોદયી ૪ ને વિષે ચાર ભાંગા હોય, તે કયા ? અનાદિ અને સાદિ તેની આગળ અનંત અને સાન્ત શબ્દ જોડીએ, તે આ પ્રમાણે-અનાદિ અનંત ૧, અનાદિ સાંત ૨, સાદિ અનંત ૩, સાદિ સાન્ત ૪, એ ચાર* ભાંગા હોય ॥ ૪ ॥

पढमविआ धुवउदइसु, धुवबंधिसु तइअवज्जभंगतिगं;
मिच्छंमि तिन्नि भंगा, दुहावि अधुवा तुरिअभंगा॥५॥

ધ્રુવબંધ્યાદિને વિષે ભાંગા

पढमविआ=પહેલો અને બીજો ભાંગો	मिच्छंमि=મિથ્યાત્વ મોહનીયને વિષે
धुवउदइसु=ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે	तिन्नि=ત્રણ
धुवबंधिसु=ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિને વિષે	दुहावि=બંને પ્રકારે
तइअवज्ज=ત્રીજો ભાંગો વર્જીને	अधुवा=અધ્રુવ (અધ્રુવબંધી, અધ્રુવોદયી)
भंगतिग=ત્રણ ભાંગા હોય	तुरिअभंगा=ચોથા ભાંગાવાળી

અર્થ —ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે પહેલો અને બીજો ભાંગો હોય, ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિને વિષે ત્રીજો વર્જીને ત્રણ ભાંગા [પહેલો, બીજો,

* જેને પ્રારંભ અને વિચ્છેદ ન હોય, તે અનાદિ અનંત.
જેને પ્રારંભ ન હોય, વિચ્છેદ હોય, તે અનાદિ સાંત.
જેને પ્રારંભ હોય, વિચ્છેદ ન હોય, તે સાદિ અનંત.
જેને પ્રારંભ અને વિચ્છેદ બન્ને હોય, તે સાદિ સાન્ત.

ચોથો] હોય, મિથ્યાત્વ મોહનીયને વિષે ત્રણ ભાંગા હોય અને બંને પ્રકારે અધ્રુવપ્રકૃતિ ચોથા ભાંગાવાળી છે. ॥ ૫ ॥

વિવેચન—ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે પહેલો અને બીજો ભાંગો હોય, ત્યાં અભવ્યને ધ્રુવોદયી ૨૭ પ્રકૃતિનો અનુદય કોઈ વારે નહીં થાય તે માટે પહેલો અનાદિ અનંત ભાંગો હોય અને ભવ્યને અનાદિનો ઉદય છે પણ આગળ બારમે તેરમે ગુણઠાણે ઉદય ટળશે, તે માટે અનાદિ સાન્ત ભાંગો હોય, ધ્રુવબંધી ૪૭ પ્રકૃતિને વિષે ત્રીજો વર્જીને પહેલો, બીજો, ચોથો એ ત્રણ ભાંગા હોય, તે આવી રીતે-અભવ્યને ધ્રુવબંધી ૪૭ પ્રકૃતિનો બંધ અનાદિનો છે અને કોઈ વારે અબંધક નહીં થાય તે માટે અનાદિ અનંત ભાંગો હોય ૧. તથા ભવ્યને એ ધ્રુવબંધીના અનાદિનો બંધ છે પણ ગુણઠાણે ચઢતાં બંધ ટળશે તે માટે અનાદિ સાન્ત બીજો ભાંગો હોય ૨. તથા તેજ ગુણઠાણે ચઢતાં અબંધક થઈને પડતાં બાંધે તે વારે સાદિ બંધ અને તે વળી કાળાન્તરે ગુણઠાણે ચઢતો અબંધક થશે એટલે તેને સાદિસાન્ત ચોથો ભાંગો હોય ૩ અને પૂર્વે બંધની આદિ છે પણ આગળ અંત નથી એ સાદિ અનંત ભાંગો તો કોઈ પ્રકૃતિને હોય જ નહીં. ધ્રુવોદયીને વિષે તો બે ભાંગા પૂર્વે કહ્યા છે પણ મિથ્યાત્વમોહનીય ધ્રુવોદયીને વિષે ત્રણ ભાંગા હોય, તે આવી રીતે-અભવ્યને મિથ્યાત્વનો ઉદય અનાદિ અનંત છે ૧, ભવ્યને અનાદિ સાન્ત છે ૨, અને પરિવડિયા [સમકિતથી પડેલા] ને સાદિ સાન્ત ભાંગો હોય ૩ અધ્રુવબંધી ૭૩ પ્રકૃતિનો તો અધ્રુવપણા માટે જ તેના બંધ ઉદયની આદિ પણ હોય અને અંત પણ હોય. ॥૫॥

ધ્રુવોદયી ૨૭ પ્રકૃતિ

निमिणथिरअथिरअगुरुअ, सुहअसुहतेअकम्मचउवन्ना ।
नाणंतरायदंसण, मिच्छं धुवउदय सगवीसा ॥ ६ ॥

निमिण=નિર્માણ નામકર્મ
थिर=સ્થિર નામકર્મ
अथिर=અસ્થિર નામકર્મ
अगुरुअ=અગુરૂલઘુ નામકર્મ
सुह=શુભ નામકર્મ
असुह=અશુભ નામકર્મ
तेअ=તૈજસ નામકર્મ
कम्म=કાર્મણશરીર નામકર્મ
चउवन्ना=વર્ણચતુષ્ક
नाणंतराय=જ્ઞાનાવરણ પાંચ અને પાંચ અંતરાય મળી દશ
दंसण=ચાર દર્શનાવરણ
मिच्छं=મિથ્યાત્વ
धुवउदय=ધ્રુવોદયી=નિરંતર ઉદયવાળી
सगवीसा=સત્તાવીશ

વિવેચન.—હવે ધ્રુવોદયી કહે છે-નિર્માણ નામકર્મ ૧ સ્થિરનામ ૨, અસ્થિરનામ ૩, અગુરૂલઘુ નામ ૪, શુભનામ ૫ અશુભ નામ ૬, તૈજસ શરીર નામ, ૭ કાર્મણ શરીર નામ ૮ વર્ણ ૧, ગંધ ૨, રસ ૩, સ્પર્શ ૪, એ વર્ણાદિક ચાર સહિત બાર પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૧૭, પાંચ અંતરાય ૨૨, ચાર દર્શનાવરણીય ૨૬, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૨૭, એ સત્તાવીશ પ્રકૃતિનો જેટલા ગુણઠાણા લગે ઉદય કહ્યો છે ત્યાં લગે અવિચ્છિન્નપણે નિરંતર ઉદય રહે, તે માટે ધ્રુવોદયી કહીએ મિથ્યાત્વ પહેલે ગુણઠાણે ધ્રુવોદયી, જ્ઞાનાવરણ ૫, દર્શનાવરણ ૪ અને અંતરાય ૫, એ ૧૪ બારમા લગે ધ્રુવોદયી અને શેષ નામકર્મની ૧૨ પ્રકૃતિ તેરમા ગુણઠાણા લગે ધ્રુવોદયી હોય. ॥ ૬ ॥

અધ્રુવોદયી ૯૫ પ્રકૃતિ.

थिरसुभिअर[४] विणु अधुव,-बंधी[५९] मिच्छविणुमोहधुवबंधी[१८]
निद्दो[५]वघाय[१]मीसं, सम्मं[१] पणनवइ[९५] अधुवुदया ॥ ७ ॥

थिरसुभिअर=સ્થિર-અસ્થિર, શુભ-અશુભ નામ
विणु=વિના
अधुवबंधी=અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ
मिच्छविणु=મિથ્યાત્વ વિના
मोहधुवबंधी=મોહનીય કર્મની [૧૮] ધ્રુવબંધી
निद्दा=પાંચ નિદ્રા
उवघाय=ઉપઘાત નામ
मीसं=મિશ્ર મોહનીય
सम्मं=સમ્યક્ત્વ મોહનીય
पणनवइ=પંચાણું.
अधुवुदया=અધ્રુવોદયી

અર્થ.—સ્થિર, શુભ અને તેથી ઇતર તે અસ્થિર ને અશુભ એ ચાર વિના અધ્રુવબંધી ૬૯ અને મિથ્યાત્વ વિના મોહનીય કર્મની ધ્રુવબંધી ૧૮, નિદ્રા ૫, ઉપઘાતનામ, મિશ્રમોહનીય, સમકિત મોહનીય કુલ ૯૫ અધ્રુવોદયી જાણવી. ॥ ૭ ॥

વિવેચન—હવે અધ્રુવોદયી કહે છે-સ્થિર ૧, અસ્થિર ૨, શુભ ૩, અશુભ ૪. એ ચાર ધ્રુવોદયી માંહે ગણી છે તે માટે તે ચાર વિના અધ્રુવબંધી ૬૯ અને મિથ્યાત્વ ઇહાં ધ્રુવોદયી માંહે ગણ્યું તે માટે તે વિના મોહનીયકર્મની ધ્રુવબંધી ૧૮ તે ઇહાં અધ્રુવોદયી જાણવી ૮૭, પાંચ નિદ્રા ૯૨, ઉપઘાત નામ ૯૩, મિશ્રમોહનીય ૯૪, સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૯૫, એ પંચાણું પ્રકૃતિ અધ્રુવોદયી હોય. જે પ્રકૃતિનો જેટલા ગુણઠાણાને વિષે ગુણપ્રત્યયથકી ઉદયનો વ્યુચ્છેદ નથી કહ્યો તે છતાં તેજ ગુણઠાણે તે પ્રકૃતિ દ્રવ્ય ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ ઉદય આવે અથવા ઉદયે ન પણ આવે તે માટે અધ્રુવોદયી કહીએ. ॥ ૭ ॥

ધ્રુવ સત્તા પ્રકૃતિ ૧૩૦.

तसवन्नवीस[૨૦] [૨૦] सगतेअ,—कम्म[૭] धुववंधिसेस[૪૧] वेअतिगं[૩];
आगिइतिग[૧૭] वेअणिअं[૨], दुजुअल[૪] सगउरल[૭] सासचउ[૪]. ८

તસવન્નવીસ=ત્રસવીશક અને વર્ણવીશક
સગતેઅકમ્મ=તૈજસકાર્મણનું સપ્તક
સેસ=બાકીની-વર્ણચતુષ્ક અને તેજસ કાર્મણ સિવાયની ૪૧
વેઅતિગં=ત્રણ વેદ.
આગિઇતિગ=આકૃતિત્રિક એટલે ૬ સંસ્થાન, ૬ સંઘયણ અને પાંચ જાતિ
વેઅણિઅં=વેદનીય
દુજુઅલ=બે યુગલ
સગઉરલ=ઔદારિક સપ્તક
ઉસાસચઉ=ઉચ્છ્વાસચતુષ્ક

અર્થ:—ત્રસવીશક, વર્ણવીશક, તૈજસ કાર્મણ સપ્તક, બાકીની (૪૧) ધ્રુવબંધી, ત્રણ વેદ, બે વેદનીય, બે યુગલ, ઔદારિક સપ્તક, ઉચ્છ્વાસ ચતુષ્ક: ॥ ૮ ॥

વિવેચન.—હવે ધ્રુવ સત્તા કહે છે—ત્રસદશકો, સ્થાવર દશકો એ ૨૦; વર્ણ ૫, ગંધ ૨, રસ ૫, સ્પર્શ ૮, એ વીશ મળી ૪૦. તૈજસ શરીર ૧, કાર્મણ શરીર ૨, તૈજસતૈજસ બંધન ૩, તૈજસ કાર્મણ બંધન ૪, કાર્મણ કાર્મણ બંધન ૫, તૈજસ સંઘાતન ૬, કાર્મણ સંઘાતન ૭, એ તૈજસકાર્મણ સપ્તક મેળવતાં ૪૭. વર્ણ ચતુષ્ક અને તૈજસ કાર્મણ એવં ૬ ઉપર કહી તે માટે તે ટાળી શેષ ધ્રુવબંધી ૪૧, એવં ૮૮, ત્રણ વેદ ૯૧, આકૃતિત્રિક તે સંસ્થાન ૬, સંઘયણ ૬, જાતિ ૫, એ ત્રણની ૧૭ લેવી એટલે ૧૦૮; બે વેદનીય ૧૧૦; હાસ્ય રતિ, શોક અરતિ એ બે યુગલ ૧૧૪, ઔદારિક શરીર ૧, ઔદારિક અંગોપાંગ ૨, ઔદારિક સંઘાતન ૩, ઔદારિકઔદારિક બંધન ૪, ઔદારિક તૈજસ બંધન ૫, ઔદારિક કાર્મણ બંધન ૬, ઔદારિક તૈજસ કાર્મણ બંધન ૭, એ ઔદારિક સપ્તક મળી ૧૨૧; ઉચ્છ્વાસ ૧, ઉદ્યોત ૨, આતપ ૩, પરાઘાત ૪, એ ઉશ્વાસ ચતુષ્ક મળી ૧૨૫ ॥ ૮ ॥

અધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિ ૨૮.

खगईतिरिदुग नीअं, धुवसंता सम्म मीस मणुयदुगं;
विउव्विक्कार जिणाऊ, हारसगुच्चा अधुवसंता ॥ १ ॥

खगइतिरिदुग=ખગતિદ્વિક અને તિર્યંચદ્વિક
नीअं=નીચગોત્ર
धुवसंता=ધ્રુવસત્તા
सम्म=સમકિતમોહનીય
मीस=મિશ્રમોહનીય
मणुयदुगं=મનુષ્યદ્વિક.

विउव्विक्कार=વૈક્રિય એકાદશક
जिण=જિન નામકર્મ
आउ=ચાર આયુષ્ય
माहारसग=આહારક સપ્તક
उच्चा=ઉચ્ચગોત્ર
अधुवसंता=અધ્રુવસત્તા

અર્થ—ખગતિદ્વિક, તિર્યંચદ્વિક, નીચગોત્ર એ [૧૩૦ પ્રકૃતિ] ધ્રુવ સત્તાની જાણવી. સમ્યક્ત્વ મોહનીય, મિશ્રમોહનીય, મનુષ્યદ્વિક,

વૈક્રિય એકાદશ, જિન નામકર્મ, ચાર આયુષ્ય, આહારક સપ્તક અને ઉચ્ચગોત્ર; એ [૨૮ પ્રકૃતિ] અધ્રુવસત્તા કહેવાય છે. ૯

વિવેચનઃ—બે વિહાયોગતિ ૧૨૭. તિર્યંગ્ગતિ, તિર્યંગાનુપૂર્વી એ તિર્યગ્દ્વિક ૧૨૯, નીચૈર્ગોત્ર ૧૩૦, એ એકસોત્રીશ પ્રકૃતિ ધ્રુવ-સત્તા હોય. સમ્યક્ત્વ પામ્યા પહેલા સર્વ જીવને સદાય સત્તાએ હોયજ તે માટે ધ્રુવસત્તા કહીએ. હવે અધ્રુવસત્તા કહે છે–સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૧, મિશ્રમોહનીય ૨, મનુષ્યગતિ ૧. મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨, એવં ૪; દેવગતિ ૧, દેવાનુપૂર્વી ૨, નરકગતિ ૩, નરકાનુપૂર્વી ૪, વૈક્રિય શરીર ૫; વૈક્રિય ઉપાગ ૬. વૈક્રિય સંઘાતન ૭, વૈ૦ વૈ૦ બંધન ૮, વૈ૦ તૈજસ બંધન ૯, વૈક્રિય કાર્મ્મણ બંધન ૧૦, વૈ૦ તૈ૦ કા૦ બંધન ૧૧, એ વૈક્રિયૈકાદશક ૧૫, જિનનામ ૧૬, ચાર આયુ. ૨૦; આહારક શરીર ૧, આ૦ ઉપાંગ ૨, આ૦ સંઘાતન ૩, આ૦ આ૦ બંધન ૪, આ૦ તૈ૦ બંધન ૫, આ૦ કા૦ બંધન ૬, આ૦ તૈ૦ કા૦ બંધન ૭, એ આહારક સપ્તક ૨૭ અને ઉચ્ચૈ-ર્ગોત્ર ૨૮, એ અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ અધ્રુવ સત્તા કહીએ, તે આ પ્રમાણે–સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૧, મિશ્રમોહનીય ૨ એ બે તો અભ-વ્યને સત્તાએ હોય નહીં, બહુકાલીન ભવ્યને પણ ન હોય અને કેટલાએક અલ્પકાલીનને હોય મનુષ્યદ્વિક તેઉકાય વાયુકાય માંહે ગયે ઉવેલે તેને સત્તાએ ન હોય. અનેરા એટલે બીજાને હોય. વૈક્રિયૈકાદશક ત્રસપણું ન પામ્યો હોય તેને બંધના અભાવ પણ્ અથવા બંધ કરીને સ્થાવર મધ્યે જતાં તે સ્થિતિનો ક્ષય થયે સત્તા ન પામીએ, અનેરાને સત્તા હોય પણ ખરી. તથા સમ્યક્ત્વ હેતુ છતે પણ જિનનામ કોઇને હોય કોઇને ન હોય તથા સ્થાવરને નર-કાયુ દેવાયુની, અહમિંદ્ર [નવગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તરના દેવો] ને તિર્યગાયુની સત્તા સર્વથા ન હોયઃ તે બાંધવાના અભાવ પણ્. અનેરાને તો હોય, તથા સંયમ હેતુ છતે પણ આહારક સપ્તકની કોઇને સત્તા હોય કોઇને ન હોય. તથા તેઉ વાયુ માંહે ગયા સ્થિતિને ક્ષયે ઉદ્વલના પ્રયોગે કરીને ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા ટળે ત્યારે સત્તા ન હોય. તથા તેઉ વાયુ માંહેથી નીકળી અન્ય તિર્યંચમાં ગયે છતે અપર્યાપ્તપણે ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા ન હોય, અનેરાને હોય એટલા માટે અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિની સત્તા અધ્રુવ કહી છે ત્યાં પણ કોઇ

વારે ન હોય, તે માટે અધ્રુવસત્તા કહીએ, વૈક્રિયૈકાદશની સર
એકેંદ્રિયમાં ગયાંજ ઉવેલે, મનુષ્યદ્વિક અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર સત્તા તે
વાઉ માંહેજ ઉવેલે. ॥ ૯ ॥

ગુણઠાણે ધ્રુવસત્તા.

पढमतिगुणेसु मिच्छं, निअमा अजयाइअट्ठगे भज्जं
सासाणे खलु सम्मं, संतं मिच्छाइदसगे वा ॥ १०

पढमतिगुणेसु=પહેલા ત્રણ ગુણઠાણા વિષે
निअमा=નિશ્ચયે
अजयाइ=અવિરતાદિ
अट्ठगे=આઠ ગુણઠાણે
भज्जं=ભજના
सासाणे=સાસ્વાદને
खलु=નિશ્ચયે
सम्मं=સમકિત મોહનીય
संतं=વિદ્યમાન હોય
मिच्छाइदसगे=મિથ્યાત્વાદિ ગુણઠાણે
वा=વિકલ્પે હોય

અર્થઃ–પહેલા ત્રણ ગુણઠાણાને વિષે મિથ્યાત્વ મોહનીય નિશ્ચ હોય. અવિરતાદિ આઠ ગુણઠાણે ભજના જાણવી. સાસ્વાદન ગુણઠાણે સમ્યક્ત્વ મોહનીય નિશ્ચયે વિદ્યમાન હોય મિથ્યાત્વાદિ દ ગુણઠાણે વિકલ્પે હોય ॥ ૧૦ ॥

વિવેચન —પહેલાં ત્રણ ગુણઠાણાં મિથ્યાત્વ ૧, સાસ્વાદન મિશ્ર ૩, એને વિષે મિથ્યાત્વમોહનીયની સત્તા નિશ્ચયે હોયજ અને અવિરતાદિ આઠ ગુણઠાણે ભજનાએ-હોય અને પણ હોય. જેણે મિથ્યાત્વ ક્ષય કર્યું હોય તેને સત્તા ન હોય અ જેણે ઉપશમાવ્યું હોય તેને સત્તા હોય. ૨૪ ની સત્તાવાળ મિથ્યાત્વ સત્તાએ હોય અને ૨૧, ૨૨, ૨૩ ની સત્તાવાળાને ન હો સાસ્વાદન ગુણઠાણે નિશ્ચે સમ્યક્ત્વમોહનીય સત્તાએ હો

---

* પહેલાં ત્રણ ગુણઠાણે મોહનીય કર્મના ૨૮, ૨૭, ૨૬, અને
નાં [illegible] અને આ ચારે સત્તાસ્થાનોમાં મિથ્ય
[illegible] છે, તેથી મિથ્યાત્વમોહનીયની સત્તા નિશ્ચયે હોય.

ઉપશમ સમ્યક્ત્વ અંતર્મુહૂર્તનું છે, તેમાંથી જઘન્યથી ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૭ આવલી થાકતી-બાકી હોય ત્યારે સાસ્વાદન પામે, ત્યાં તે નિશ્ચે ૨૮ ની સત્તાવાળોજ હોય તે માટે, અને મિથ્યાત્વ આદિ દશને ઉપશાન્ત મોહ લગે સાસ્વાદન વર્જીને દશ ગુણઠાણે વા-વિકલ્પે-હોય અને ન પણ હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૬ ની સત્તાવાળા અનાદિ મિથ્યાત્વીને તથા ઉદ્વલિત સમ્યક્ત્વ પુંજવાળાને સમ્યક્ત્વ મોહનીય સત્તાએ ન હોય; અનેરા બીજાને હોય. તથા મિશ્રમાં પણ સમ્યક્ત્વ ઉવેલ્યે ૨૭ ની સત્તાએ સમ્યક્ત્વ મોહનીય ન હોય અન્યથા હોય. અવિરતાદિક ઉપશાંતમોહ લગે ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વીને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ન હોય, અનેરાને હોય. ॥ ૧૦ ॥

सासणमीसेसु धुवं, मीसं मिच्छाइनवसु भयणाए;
आइदुगे अण निअमा, भइआ मीसाइनवगंमि ॥११॥

सासणमीसेसु=સાસ્વાદન અને મિશ્ર ગુણઠાણે	आइदुगे=પહેલા બે ગુણઠાણે
धुवं=ધ્રુવ-નિત્ય	अण=અનંતાનુબંધિ
मीसं=મિશ્રમોહનીય	निअमा=નિશ્ચયથી હોય
मिच्छाइनवसु=મિથ્યાત્વાદિ નવ ગુણઠાણે	भइआ=ભજના
भयणाए=વિકલ્પે	मीसाइनवगंमि=મિશ્ર આદિ નવ ગુણઠાણે

અર્થ—સાસ્વાદન અને મિશ્ર ગુણઠાણે નિશ્ચે મિશ્ર મોહનીય હોય. મિથ્યાત્વાદિ નવ ગુણઠાણે વિકલ્પે હોય. પહેલા બે ગુણઠાણે અનંતાનુબંધી કષાય નિશ્ચે હોય. મિશ્રાદિ નવ ગુણઠાણે ભજના જાણવી. ॥ ૧૧ ॥

વિવેચન—સાસ્વાદને અને મિશ્ર ગુણઠાણે નિશ્ચે સત્તાએ મિશ્ર મોહનીય હોય. તે કેમ? સાસ્વાદન તો નિશ્ચે ૨૮ ની સત્તાવંત હોયજ અને મિશ્ર તો ૨૮ ની સત્તાવંત હોય. [illegible]

ઉવેલ્યે ૨૭ ની સત્તાવંત હોય અને અનંતાનુબંધી ઉવેલ્યે ૨૪ ની સત્તાવંત હોય, તે માટે એ સત્તાસ્થાનકે અવશ્ય મિશ્રમોહનીય હોય અને ૨૬ ની સત્તા તો મિશ્રે હોયજ નહિ તે માટે સાસ્વાદને અને મિશ્રે નિશ્ચયે અવશ્ય મિશ્રમોહનીય હોય. મિથ્યાત્વથી ઉપશાન્તમોહ લગે સાસ્વાદન મિશ્ર વર્જીને નવ ગુણઠાણે ભજનાએ-હોય અને ન પણ હોય. જે મિથ્યાત્વી ૨૬ ની સત્તાવાળો હોય, તેને મિશ્રમોહનીય સત્તાએ ન હોય, અનેરાને હોય, તથા અવિરતાદિ ઉપશાન્તમોહ લગે જે ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે તેને મિશ્રમોહનીય સત્તાએ ન હોય, અનેરાને હોય તે માટે ભજના પહેલે બે ગુણઠાણે અનંતાનુબંધિ ૪ કષાય નિશ્ચયે હોય. પહેલે તો બંધે અને ઉદયે છે, બીજે બંધે અને ઉદયે નિશ્ચયે હોય તો સત્તાએ તો હોયજ અને મિશ્રાદિક ઉપશાન્તમોહ લગે નવ ગુણઠાણે ભજનાએ કહેવા, ૨૪ ની સત્તાવાળા મિશ્રને ન હોય અને ૨૭, ૨૮ ની સત્તાવાળાને હોય. તથા ચોથાથી ૧૧ મા લગે ૨૧-૨૨-૨૩-૨૪ ની સત્તાવાળાને અનંતાનુબંધો સત્તાએ ન હોય અને ૨૯, ૨૮ ની સત્તાવાળાને હોય, તે માટે ભજના. ॥ ૧૧ ॥

आहारसत्तगं वा, सव्वगुणे वितिगुणे विणा तित्थं;
नोभयसंते मिच्छो, अंतमुहुत्तं भवे तित्थे ॥ १२ ॥

आहारसत्तगं=આહારક સપ્તક
वा=વિકલ્પે હોય
सव्वगुणे=સર્વ ગુણઠાણે
वितिगुणे=બીજા ત્રીજા ગુણઠાણા
विणा=વિના
तित्थं=તીર્થંકર નામકર્મ
न=ન હોય

उभयसंते=આહારક સપ્તક અને જિનનામ એ બન્નેની સત્તા છતે
मिच्छो=મિથ્યાત્વી
अंतमुहुत्तं=અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત
भवे=હોય. થાય
तित्थे=તીર્થંકર નામકર્મ છતે

અર્થ - આહારક સપ્તક સર્વ ગુણઠાણાને વિષે વિકલ્પે હોય. બીજા અને ત્રીજા ગુણઠાણા વિના બાકીના સર્વ ગુણઠાણાને વિષે તીર્થંકરનામકર્મ વિકલ્પે હોય. અને [આહારક સપ્તક અને જિન

નામકર્મ] ની સત્તા છતે મિથ્યાત્વી ન થાય, તીર્થંકર નામકર્મ સત્તામાં છતે અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત મિથ્યાત્વી થાય. ॥ ૧૨ ॥

વિવેચનઃ—તથા આહારક શરીર ૧, આહારકોપાંગ ૨, આહારક સંઘાતન ૩, આહારક આહારક બંધન ૪, આહારક તૈજસ બંધન ૫, આહારક કાર્મણ બંધન ૬, આહારક તૈજસ કાર્મણ બંધન ૭, એ આહારક સપ્તક સર્વ [૧૪] ગુણઠાણે વા ઇતિ વિકલ્પથી સત્તાએ હોય. જે અપ્રમત્ત સાધુ સંયમપ્રત્યયિક આહારક સપ્તકનો બંધ કરીને ઉપરલે ગુણઠાણે ચઢે અથવા હેઠા પડે તેને સર્વ ગુણઠાણે સત્તા પામીએ અને જે તેનો બંધ કરેજ નહિ તેને ન હોય. તથા બીજા ત્રીજા ગુણઠાણા વિના શેષ સર્વ ગુણઠાણે તીર્થંકર નામની સત્તા વિકલ્પે હોય; સમ્યક્ત્વપ્રત્યયિક તીર્થંકરનામ બાંધીને ઉંચો ચઢે ત્યારે ઉપરલે સર્વ ગુણઠાણે સત્તા પામીએ અને કોઇક જીવે પૂર્વે નરકાયુ બાંધ્યું હોય અને પછી ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ પામીને તથાવિધ અધ્યવસાયે તીર્થંકરનામ બાંધીને અંત્ય સમયે સમ્યક્ત્વ વમી મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે આવી નરકે જાય. ત્યારે મિથ્યાત્વે જિનનામની સત્તા પામીએ અને જે શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ છતે પણ જિનનામ ન બાંધે, તેને સર્વ ગુણઠાણે જિનનામની સત્તા ન હોય અને જિનનામની સત્તાવાળો જીવ સાસ્વાદન મિશ્રે તો સ્વભાવેજ ન આવે તે માટે તે નિષેધ્યાં. જિનનામ ૧. આહારકસપ્તક ૨, એ બેની ભેળી સત્તાવાળો જીવ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ન જાય-મિથ્યાત્વી ન હોય તીર્થંકરનામની સત્તાવાળા જીવને મિથ્યાત્વ આવે તો અંતર્મુહૂર્તજ રહે, તે આ પ્રમાણે-પૂર્વે નરકનું આયુ બાંધીને પછી ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ પામીને તીર્થંકરનામ બાંધે તે જીવ મરતાં સમ્યક્ત્વ વમીને મિથ્યાત્વે આવી નરકે ઉપજે ત્યાં વળી તુરત-સમ્યક્ત્વ પામે. એટલુંજ-અંતર્મુહૂર્તજ મિથ્યાત્વ રહે. ॥ ૧૨ ॥

---

* આ ગાથાનું [illegible] જિન નામકર્મની [illegible] છે. [illegible]

તિરિદુગ=તિર્યંચદ્વિક
અસાય=અશાતા વેદનીય
નીઅ=નીચ ગોત્ર
ઉવઘાય=ઉપઘાત નામ
ઇગવિગલ=એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય,
નિરયતિગં=નરકત્રિક

વિવેચન—એ બેંતાલીશ શુભ પ્રકૃતિ છે તે માટે પુણ્ય પ્રકૃતિ કહીએ. હવે પાપ પ્રકૃતિ કહે છે.–પહેલું ટાળીને પાંચ સંસ્થાન ૫, પહેલી ટાળીને ખગતિ એટલે અશુભ વિહાયોગતિ ૬, પહેલું ટાળીને પાંચ સંઘયણ ૧૧, તિર્યંચદ્વિક ૧૩, અસાતાવેદનીય ૧૪, નીચૈગોત્ર ૧૫, ઉપઘાત નામ ૧૬, એકેંદ્રિયજાતિ ૧૭, ત્રણ વિકલેંદ્રિય ૨૦, નરકત્રિક ૨૩. ॥ ૧૬ ॥

थावरदस[10] वन्नचउक्क[4], घाइ पणयाल[45] सहिअ वासीई[82];
पावपयडि त्ति दोसु वि, वन्नाइगहा[4] सुहा असुहा ॥१७॥

थावरदस=સ્થાવર દશક
वन्नचउक्क=અશુભ વર્ણાદિ ચતુષ્ક
घाइ=સર્વઘાતી અને દેશઘાતી
पणयाल=પીસ્તાલીશ
सहिय=યુક્ત-સહિત
वासीई=બ્યાસી
पावपयडित्ति=પાપ પ્રકૃતિ એ પ્રકારે
दोसुवि=પુણ્ય અને પાપ બંનેને વિષે વળી
वन्नाइगहा=વર્ણાદિકનું ગ્રહણ કરવાથી
सुहा=શુભ
असुहा=અશુભ

વિવેચન—સ્થાવરના દશકો ૩૩, વર્ણાદિક ચાર અશુભ ૩૭, સર્વઘાતિની ૨૦ અને દેશઘાતિની ૨૫; એવં ૪૫ ઘાતી પ્રકૃતિ એ સર્વ મળીને બ્યાસી પાપ પ્રકૃતિ કહીયે, અશુભ માટે એ બન્નેને વિષે-પુણ્ય પ્રકૃતિને વિષે અને પાપ પ્રકૃતિને વિષે વર્ણાદિક ૪ લીધા તે પુણ્ય પ્રકૃતિને વિષે શુભ કહેવા અને પાપ પ્રકૃતિને વિષે અશુભ કહેવા, પણ તે એક જ છે. ॥ ૧૭ ॥

---

૨૯ અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ.

नामधुवबंधिनवगं, दंसण पणनाण विग्घ परघायं;
भयकुच्छमिच्छसासं, जिण गुणतीसा अपरियत्ता ॥१८॥

नाम=નામકર્મની	भय-कुच्छ-मिच्छ=ભય, જુગુપ્સા ને મિથ્યાત્વ
धुवबंधिनवगं=નવ ધ્રુવબંધી	सासं=ઉશ્વાસ નામકર્મ
दंसण=ચાર દર્શનાવરણ	जिण=જિનનામ
पण नाण=પાંચ જ્ઞાનાવરણ	गुणतीसा=ઓગણત્રીશ
विग्घ=પાંચ અંતરાય	अपरियत्ता=અપરાવર્તમાન
परघायं=પરાઘાત નામ	

વિવેચન—હવે અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહે છે-નામકર્મની ધ્રુવબંધી નવ, તે કયે? વર્ણ ચતુષ્ક ૪, તૈજસનામ ૫, કાર્મણ નામ ૬, અગુરુલઘુનામ ૭, નિર્માણનામ ૮, ઉપઘાતનામ ૯, એ નવ; દર્શનાવરણ ચતુષ્ક ૧૩, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૧૮, પાંચ અંતરાય ૨૩, પરાઘાત નામ ૨૪, ભય ૨૫, જુગુપ્સા ૨૬, મિથ્યાત્વ ૨૭, ઉશ્વાસ નામ ૨૮, જિન નામ ૨૯, એ ૨૯ પ્રકૃતિ પોતાને બંધે ઉદયે વા ઉભયે અનેરી પ્રકૃતિનો બંધ ઉદય વા તદુભય નિવારે નહીં તે માટે અપરાવર્તમાન કહીએ. ॥ ૧૮ ॥

--

तणुअट्ठ वेअ दुजुअल, कसाय उज्जोअगोअदुग निद्दा
तसवीसाउ परित्ता, खित्तविवागाऽणुपुव्वीओ ॥ १९ ॥

૯૧ પરાવર્તમાન તથા ૪ ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ.

तणुअट्ठ=શરીરાદિ આઠની ૩૩	उज्जोअ=ઉદ્યોત દ્વિક
वेअ=વેદ ત્રણ	गोअदुग=ગોત્રદ્વિક-ગોત્ર ને વેદનીય
दुजुअल=બે યુગલ	
कसाय=સોળ કષાય	निद्दा=નિદ્રા

तसवीस=ત્રસવીશક
आउ=ચાર આયુ
परित्ता=પરાવર્ત્તમાન
खित्तविवागा=ક્ષેત્રવિપાકી
आणुपुव्वीओ=ચાર આનુપૂર્વી

અર્થઃ—શરીરાદિ અષ્ટક, ત્રણ વેદ, બે યુગલ, સોળ કષાય, ઉદ્યોતદ્વિક, ગોત્રદ્વિક, પાંચ નિદ્રા, ત્રસવીશક, ચાર આયુષ્ય એ [91 પ્રકૃતિ] પરાવર્તમાન જાણવી. ચાર આનુપૂર્વીઓ ક્ષેત્રવિપાકી છે. ॥૧૯॥

વિવેચન—હવે પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહે છે-તૈજસકાર્મણ પૂર્વે કહ્યાં તે માટે તે શિવાયનાં શરીર ૩, ઉપાંગ ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘયણ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, આનુપૂર્વી ૪, એવં ૩૩, વેદ ત્રણ ૩૬, હાસ્યાદિ બે યુગલ ૪૦, સોળ કષાય ૫૬, ઉદ્યોતનામ ૧, આતપનામ ૨, એ બે મળી ૫૮, બે ગોત્ર અને બે વેદનીય ૬૨, પાંચ નિદ્રા ૬૭, ત્રસનો દશકો, સ્થાવરનો દશકો ૮૭, ચાર આયુઃ ૯૧, એ એકાણું[1] પ્રકૃતિ અનેરી બીજી પ્રકૃતિને બંધ ઉદય કે તદુભય નિવારીને પોતાનો બંધ ઉદય કે તદુભય કરે તે માટે પરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ કહીએ, તિહાં ૧૬ કષાય અને પાંચ નિદ્રા એ ૨૧ પ્રકૃતિ ધ્રુવબંધી છે માટે ઉદયે જ પરાવર્તમાન છે. સ્થિર ૧, અસ્થિર ૨, શુભ ૩, અને અશુભ ૪, એ ચાર બંધે ઉદયે પરાવર્તમાન છે, શેષ ૬૬ પ્રકૃતિ તદુભયે-બંધ અને ઉદયે પણ પરાવર્ત્તમાન છે. પરસ્પર વિરૂદ્ધ છે માટે.

હવે ચાર પ્રકારે વિપાક કહે છે.-ક્ષેત્ર તે આગામિ ભવે જાતાં વચમાં વિગ્રહગતિએ વર્ત્તતાં પોતાનો વિપાક દેખાડે-ઉદય આવે તે ક્ષેત્રવિપાકી કહીએ તે ચાર આનુપૂર્વી જાણવી. ॥૧૯॥

---

૭૮ જીવવિપાકી તથા ૪ ભવવિપાકી.

घणघाइ दुगोअ जिणा, तसिअरतिग सुभगदुभगचउसास।
जाइतिग जियविवागा, आऊ चउरो भवविवागा॥

---

[1] કર્મપ્ર. અભિપ્રાયે ૯૦-મિશ્ર સહિત ૯૨.—ઇતિ શ્રી યશોવિજયકૃત કર્મપ્રકૃતિ ટીકા

ઘણઘાઇ=ઘનઘાતી (૪૭)	सुभगदुभगचउ=સુભગ ચતુષ્ક અને દુર્ભગ ચતુષ્ક
दुगोअ=ગોત્રદ્વિક-ગોત્ર ને વેદનીય	सासं=ઉશ્વાસ નામકર્મ
जिणा=જિન નામકર્મ	जाइतिग=જાતિ ત્રિક
तसिअरतिग=ત્રસત્રિક, સ્થાવરત્રિક	जियविवागा=જીવવિપાકી
	आऊचउरो=ચાર આયુ.
	भवविवागा=ભવવિપાકી

અર્થ—૪૭ ઘનઘાતી, ગોત્રદ્વિક, જિન નામકર્મ, ત્રસત્રિક, સ્થાવરત્રિક, સુભગચતુષ્ક, દુર્ભગચતુષ્ક, શ્વાસોશ્વાસ નામકર્મ, જાતિત્રિક એ [૭૮ પ્રકૃતિ] જીવવિપાકી છે. અને ચાર આયુષ્ય ભવવિપાકી છે ॥ ૨૦ ॥

વિવેચન—જ્ઞાનાવરણ ૫, દર્શનાવરણ ૯, મોહનીય ૨૮, અંતરાય ૫. એ ૪૭ પ્રકૃતિ ઘનઘાતી કહીએ. બે ગોત્ર, બે વેદનીય ૫૧. જિનનામ ૫૨, ત્રસત્રિક તે ત્રસ ૧, બાદર ૨, પર્યાપ્ત ૩. સ્થાવરત્રિક તે સ્થાવર ૧. સૂક્ષ્મ ૨. અપર્યાપ્ત ૩, એવં ૫૮; સુભગ ૧. સુસ્વર ૨. આદેય ૩. યશ ૪, એ સુભગચતુષ્ક ૬૨ દુર્ભગ ૧, દુઃસ્વર ૨, અનાદેય ૩, અયશ ૪, એ દુર્ભગચતુષ્ક ૬૬. ઉચ્છ્વાસનામ ૬૭. જાતિ ૫, ગતિ ૪. ખગતિ ૨. એ ૧૧, એવં ૭૮. એ ૭૮ પ્રકૃતિ જીવવિપાકી છે, જીવને જ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક આત્મગુણને વિષે તથા ઇંદ્રિય ઉચ્છ્વાસાદિકને વિષે પોતાનો કરેલો અનુગ્રહ ઉપઘાત દેખાડે તે માટે જીવવિપાકી કહીએ. સર્વ પ્રકૃતિ જીવને જ વિપાક દેખાડે છે તો ક્ષેત્રાદિક જુદા જુદા વિપાક કેમ કહ્યા? ઉત્તર—યદ્યપિ સર્વ પ્રકૃતિ વિપાક તો જીવને જ દેખાડે છે તો પણ ક્ષેત્રાદિકના પ્રાધાન્યપણા માટે તે વિપાકપણું કહ્યું. ચાર આયુ તે ભવવિપાકી છે. જે ભવે પરિણામ વિશેષે જે ભવયોગ્ય આયુ બાંધ્યું હોય તે તેજ ભવે અનુભવાય તે માટે ભવવિપાકી કહીએ અને ગત્યાદિક નો ઉદય તો ભવાંતરકાલે પણ હોય તે માટે તે જીવવિપાકી. ॥ ૨૦ ॥

३६ पुद्गलविपाकी तथा ४ प्रकारनो बंध.

नामधुवोदय[१२] चउतणु,[१८]-वघाय[१]साहारणि[१]अरु[१]जोअतिगं[३];
पुग्गलविवागि[३६] बंधो, पयइठिइरसपएस त्ति ॥२१॥

नाम=नाम कर्मनी
धुवोदय=ध्रुवोदयी १२ प्रकृति
चउतणु=शरीर चतुष्क
उवघाय=उपघात
साहारण=साधारण नाम
इअर=प्रत्येक नाम
उजोअतिगं=उद्योतत्रिक
पुग्गलविवागि=पुद्गलविपाकी
बंधो=बंध
पयइठिइ=प्रकृतिबंध, स्थितिबंध
रसपएसत्ति=रसबंध अने प्रदेशबंध ए प्रकारे

अर्थ—नामकर्मनी ध्रुवोदयी बार प्रकृति, शरीर चतुष्क, उपघात नामकर्म, साधारण नामकर्म, प्रत्येक नामकर्म, उद्योत त्रिक, ए [३६ प्रकृति] पुद्गलविपाकी जाणवी. प्रकृतिबंध, स्थितिबंध, रसबंध अने प्रदेशबंध ए [चार] प्रकारे बंध जाणवो. ॥ २१ ॥

विवेचन—निर्माणनाम १, स्थिरनाम २, अस्थिरनाम ३, अगुरुलघुनाम ४, शुभनाम ५, अशुभनाम ६, तैजस ७, कार्मण ८, वर्णचतुष्क १२. ए नामकर्मनी ध्रुवोदयी बार प्रकृति अने शरीर ३, उपांग ३, संस्थान ६, संघयण ६, ए १८ तनुचतुष्कनी मळी ३०, उपघात नाम ३१, साधारण नाम ३२, इतर ते प्रत्येक नाम ३३, उद्योतनाम १, आतपनाम २, पराघातनाम ३, ए त्रण मळी ३६, ए छत्रीश प्रकृति पुद्गलविपाकी छे, शरीरना पुद्गलने ज अनुग्रह उपघात करे ते माटे पुद्गलविपाकी कहीए. हवे चार (४) भेदे बंध कहे छे-प्रकृतिबंध १, स्थितिबंध २, रसबंध ३ प्रदेशबंध ४, ए चार भेदे बंधनुं स्वरूप प्रथम कर्मग्रंथमां मोदकने दृष्टान्ते वर्णव्युं छे. ॥ २१ ॥

કર્મ પ્રકૃતિ	ધ્રુવબંધી	અધ્રુવબંધી	ધ્રુવોદયી	અધ્રુવોદયી	ધ્રુવસત્તા	અધ્રુવસત્તા	સર્વઘાતી	દેશઘાતી	અઘાતી	પરાવ૦	અપરાવ૦	પુણ્ય પ્રકૃતિ	પાપ પ્રકૃતિ	ક્ષેત્રવિપાકી	ભવવિપાકી	જીવવિપાકી	પુદ્ગલવિ૦
કુલ ૧૫૮	૪૭	૭૩	૨૭	૯૫	૧૩૦	૨૮	૨૦	૨૫	૭૫	૯૧	૨૯	૪૨	૮૨	૪	૪	૭૮	૩૬
જ્ઞાન૦ ૫	૫	૦	૫	૦	૫	૦	૧	૪	૦	૦	૫	૦	૫	૦	૦	૫	૦
દર્શન૦ ૯	૯	૦	૪	૫	૯	૦	૬	૩	૦	૫	૪	૦	૯	૦	૦	૯	૦
વેદ૦ ૨	૦	૨	૦	૨	૨	૦	૦	૦	૨	૨	૦	૧	૧	૦	૦	૨	૦
મોહ૦ ૨૮/૨૬	૧૯	૭	૧	૨૭	૨૬	૨	૧૨	૧૩	૦	૨૩	૩	૦	૨૬	૦	૦	૨૮	૦
આયુ ૪	૦	૪	૦	૪	૦	૪	૦	૦	૪	૪	૦	૩	૧	૦	૪	૦	૦
નામ ૧૦૩	૯	૫૮	૧૨	૫૫	૮૭	૧૬	૦	૦	૬૭	૫૫	૧૨	૩૭	૩૪	૪	૦	૨૭	૩૬
ગોત્ર ૨	૦	૨	૦	૨	૧	૧	૦	૦	૨	૨	૦	૧	૧	૦	૦	૨	૦
અંતરાય ૫	૫	૦	૫	૦	૫	૦	૦	૫	૦	૦	૫	૦	૫	૦	૦	૫	૦

ઉણી-ઓછી બાંધે તે અલ્પતર બંધ કહીએ ૨, પૂર્વે બાંધતો હોય તેટલી જ પ્રકૃતિ જ્યાં લગે બાંધે ત્યાં લગે અવસ્થિત બંધ કહીએ ૩, અને સર્વથા અબંધક થઈને ફરી પ્રકૃતિ બાંધવા માંડે ત્યારે પહેલે સમયે અવક્તવ્ય બંધ કહીએ* ૪. ॥ ૨૩ ॥

* હવે સામાન્યે ઉત્તર પ્રકૃતિનાં બંધસ્થાનક ઓગણત્રીસ છે, તેનાં નામ કહે છે—એક, સત્તર, અઢાર, ઓગણીશ, વીશ, એકવીસ, બાવીશ, છવ્વીશ, ત્રેપન, ચોપન, પંચાવન, છપ્પન, સત્તાવન, અઠ્ઠાવન, ઓગણસાઠ, સાઠ, એકસઠ, ત્રેસઠ, ચોસઠ, પાસઠ, છાસઠ, સડસઠ, અડસઠ, ઓગણોતેર, સીત્તેર, એકોત્તેર, બહોત્તેર તહોત્તેર, અને ચુમ્મોત્તેર, એ ઓગણત્રીશ બંધસ્થાનક છે; ત્યાં ભૂયસ્કાર બંધ અઠાવીશ હોય તે કહે છે.—

ઉપશાતમોહ ગુણઠાણે એક વેદનીય બાંધીને પડતો દશમે ગુણઠાણે જ્ઞાના૦ પાંચ દર્શના૦ ચાર, અંતરાય પાંચ, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર અને યશકીર્તિ સાથે વેદનીય બાંધતાં સત્તર પ્રકૃતિને બંધે પ્રથમ સમયે **પ્રથમ** ભૂયસ્કાર બંધ, ત્યાંથી પડતો નવમે ગુણઠાણે સંજ્વલન લોભ સાથે અઢાર પ્રકૃતિ બાંધતાં **બીજો** ભૂયસ્કાર બંધ તે સંજ્વલનની માયા સાથે ઓગણીશ બાંધતાં **ત્રીજો** ભૂયસ્કાર બંધ તે સંજ્વલન માન સાથે વીશ બાંધતા **ચોથો** ભૂયસ્કાર બંધ. તે સંજ્વલન ક્રોધ સાથે એકવીશ બાંધતા **પાંચમો** ભૂયસ્કાર બંધ. તે પુરૂષ વેદ સાથે બાવીશ બાંધતાં **છઠ્ઠો** ભૂયસ્કાર બંધ, તે મધ્યે હાસ્ય, રતિ, ભય અને જુગુપ્સા એ ચાર પ્રકૃતિનો અધિક બંધ કરતા અપૂર્વકરણને સાતમે ભાગે છવ્વીશનો બંધ કરતા **સાતમો** ભૂયસ્કાર. તે મધ્યે આઠમાને છઠ્ઠે ભાગે દેવપ્રાયોગ્ય નામકર્મની અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ બાંધતા ત્રેપનનો બંધ [અહીં યશકીર્તિ પૂર્વે છવ્વીસ પ્રકૃતિ મધ્યે આવી છે તેથી દેવપ્રાયોગ્ય સત્તાવીશને બંધે ત્રેપન પ્રકૃતિ હોય] એ **આઠમો** ભૂયસ્કાર પુન જીનનામ સહિત દેવપ્રાયોગ્ય ઓગણત્રીસ બાંધતા ચોપનના બંધે **નવમો** ભૂયસ્કાર બંધ, તથા આહારક દ્વિક સહિત અને જિનનામરહિત ત્રીસ બાંધતાં પંચાવનના બંધે **દસમો** ભૂયસ્કાર, તે પંચાવન જિન નામ સહિત બાંધતાં છપ્પનના બંધે **અગિઆરમો** ભૂયસ્કાર. અપૂર્વકરણના પ્રથમ ભાગે છપ્પનને જિન નામ રહિત તથા નિદ્રા અને પ્રચલા સહિત બાંધતા સત્તાવનના બંધે **બારમો** ભૂયસ્કાર. તે વળી જિનનામ સહિત અઠ્ઠાવનના બંધે **તેરમો** ભૂયસ્કાર. તે દેવાયુ સાથે અપ્રમત્તે ઓગણસાઠ બાંધતાં **ચૌદમો** ભૂયસ્કાર, દેશવિરતિ ગુણઠાણે દેવપ્રાયોગ્યની અઠ્ઠાવીસ પ્રકૃતિ બાંધતાં જ્ઞાના૦ પાંચ, દર્શના૦ છ, વેદનીય એક, મોહનીય તેર, દેવાયુ એક નામની અઠ્ઠાવીશ,

ઉત્તરપ્રકૃતિના ભૂયસ્કારાદિ બંધ.

नव छ चउ दंसे दु दु, ति दु मोहे दुइगवीस[२१] [२२] सत्तरस;
तेरस नव पण चउ ति दु, इक्को नव अट्ठ दस दुन्नि॥२४॥

નવ=નવ પ્રકૃતિનું બંધસ્થાનક
છ=છ પ્રકૃતિનું બંધસ્થાનક
ચઉ=ચાર પ્રકૃતિનું બંધસ્થાનક
દંસે=દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના
દુ=બે ભૂયસ્કાર બંધ
દુ=બે અલ્પતર બંધ
તિ=ત્રણ અવસ્થિત બંધ
દુ=બે અવક્તવ્ય બંધ
મોહે=મોહનીય કર્મને વિષે
દુઇગવીસ=બાવીસનું બંધસ્થાન, એકવીસનું બંધ સ્થાન
સત્તરસ=સત્તર પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન
તેરસ=તેર પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન
નવપણચઉ=નવ, પાંચ અને ચાર પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન
તિદુઇક્કો=ત્રણ બે અને એક પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન
નવ=નવ ભૂયસ્કાર બંધ
અટ્ઠ=આઠ અલ્પતર બંધ
દસ=દશ અવસ્થિત બંધ
દુન્નિ=બે અવક્તવ્ય બંધ

અર્થ—દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિનાં નવ, છ અને ચાર પ્રકૃતિનાં [એમ ત્રણ] બંધસ્થાન હોય બે ભૂયસ્કાર, બે

ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એવં સત્તર પ્રકૃતિ બાંધતાં પંદરમો [illegible] સોળમો [illegible] બાર પ્રકૃતિ [illegible]
[illegible] સત્તરમો [illegible] સોળમો [illegible] ચૌદમો [illegible]

અલ્પતર, ત્રણ અવસ્થિત અને બે અવક્તવ્ય બંધ હોય મોહનીય કર્મને વિષે બાવીશ, એકવીશ, સત્તર, તેર, નવ, પાંચ, ચાર, ત્રણ, બે અને એક પ્રકૃતિનાં એમ દશ બંધસ્થાન હોય. નવ ભૂયસ્કાર, આઠ અલ્પતર, દશ અવસ્થિત અને બે અવક્તવ્યબંધ હોય. ॥૨૪॥

વિવેચનઃ—હવે ઉત્તરપ્રકૃતિ આશ્રયી ભૂયસ્કારાદિક કહે છે- દર્શનાવરણીય કર્મની નવ પ્રકૃતિને વિષે ત્રણ બંધસ્થાનક છે, તે ક્યા ? પહેલે બીજે ગુણઠાણે નવે પ્રકૃતિ બાંધે તે પહેલું બંધ સ્થાનક ૧, થીણદ્ધિત્રિકનો બંધ ટળ્યે ત્રીજા થકી આઠમાના પહેલા ભાગલગે ૭ બાંધે એ બીજું બંધસ્થાનક ૨. તે ઉપરાંત બે નિદ્રાનો બંધ ટળ્યે દશમા લગે ચાર બાંધે એ ત્રીજું બંધસ્થાનક ૩. તિહાં શ્રેણિથી પડતાં ચાર બાંધતો ૭ બાંધે એ પહેલો ભૂયસ્કાર ૧, ૭ બાંધતો સાસ્વાદને નવ બાંધે એ બીજો ભૂયસ્કાર ૨.

નામની ત્રેવીશ, ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એ સડસઠ પ્રકૃતિ બાંધતા પચ્ચીસમો ભૂયસ્કાર ત્યાં નામકર્મની પચ્ચીશ અને આયુ રહિત અડસઠ બાંધતાં ચોવીસમો ભૂયસ્કાર આયુસહિત ઓગણોત્તેર બાંધતા ત્રેવીસમો ભૂયસ્કાર તે વળી નામકર્મની છવ્વીસ પ્રકૃતિ સાથે સીત્તેર બાંધતા ચોવીસમો ભૂયસ્કાર તે આયુ રહિત અને નામકર્મની અઠ્ઠાવીસ સાથે એકોતેર બાંધતા પચીસમો ભૂયસ્કાર તે ઓગણત્રીશ નામકર્મની સાથે બહોતેરના બંધે છવ્વીસમો ભૂયસ્કાર. આયુ સહિત તહોતેર બાંધતા સત્તાવીસમો ભુયસ્કાર તે વળી નામકર્મની ત્રીશ બાંધતા જ્ઞાના૦ પાંચ, દર્શના૦ નવ, વેદનીય એક, મોહનીય બાવીશ, આયુ એક નામની ત્રીશ ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એવં ચુમ્મોતેર બાંધતા અટ્ઠાવીસમો ભૂયસ્કાર અહીંયાં પ્રમાણતરે અનેક બંધસ્થાનક સંભવે તે આપણી બુદ્ધિથી વિચારી લેવ એમ અઠ્ઠાવીશ અલ્પતર બંધ પણ વિપરીતપણે લેવા અને એ ઓગણત્રીસ બંધસ્થાનક ભણી અવસ્થિત બંધ પણ ઓગણત્રીસ લેવા અહીંયા અવક્તવ્ય બંધ ન સંભવે, જે ભણી સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિનો અબંધક અયોગી ગુણઠાણે જ હોય; ત્યાંથી પડવું નથી માટે અવક્તવ્ય બંધ ન હોય.

ઇતિ જયસોમસૂરિકૃતબાલાવબોધે.

તથા મિથ્યાત્વે નવનો બંધક થકો મિશ્ર તથા સમ્યક્ત્વ પામતો ૭ બાંધે ત્યાં પહેલે સમયે પહેલો અલ્પતર બંધ હોય ૧. આઠમે ગુણઠાણે ૭ બાંધતો ચાર બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે બીજો અલ્પતર બંધ હોય ૨. તથા ત્રણ બંધસ્થાનકે પ્રથમ સમય પછી દ્વિતીયાદિક સમયે ત્રણ અવસ્થિત બંધ હોય. તથા ઉપશાંતમોહે અબંધક થઇને પડતો દશમે ગુણઠાણે ચાર બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે પહેલો અવક્તવ્ય બંધ હોય ૧. ઉપશાન્તમોહે સર્વથા અબંધક થકો કાળ કરી અનુત્તરવિમાને ઉપજે ત્યાં ચોથે ગુણઠાણે પ્રથમજ ૭ બાંધે ત્યાં પહેલે સમયે બીજો અવક્તવ્ય બંધ હોય ૨. એટલે દર્શનાવરણીય કર્મના ત્રણ બંધસ્થાનકે બે ભૂયસ્કાર બંધ, ત્રણ અવસ્થિત બંધ અને બે અવક્તવ્ય બંધ હોય

મોહનીય કર્મની બંધે ૨૬ પ્રકૃતિ છે તેને વિષે દશ બંધસ્થાનક છે. તે કયા? ૨૨, ૨૧, ૧૭, ૧૩, ૯, ૫, ૪, ૩, ૨, ૧ તે કેમ? મોહનીયની ૨૮ પ્રકૃતિ છે. તેમાંથી સમ્યક્ત્વ મોહનીય અને મિશ્રમોહનીય એ બે બંધે ન હોય, તે ટાળી ૨૬ બંધે હોય તેમાં પણ ત્રણ વેદનો બંધ સમકાળે ન હોય. એકજ વેદનો બંધ હોય. અને હાસ્ય ૧, રતિ ૨; શોક ૧, અરતિ ૨; એ બે યુગલ માંહેથી એકજ યુગલ એક સમયે બંધાય એટલે ૨૬ માંહેથી ૮ ટાળીએ ઉત્કૃષ્ટો ૨૨ પ્રકૃતિનો બંધ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે હોય ૧. ત્યારપછી મિથ્યાત્વ ટાળીએ સાસ્વાદને ૨૧ નો બંધ ૨ મિશ્રે અને અવિરતે અનંતાનુબંધી ૪ ટાળ્યા માટે ૧૭ નો બંધ ૩ અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ ટાળીએ દેશવિરતિએ ૧૩ નો બંધ ૪. પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ૪ ટાળીએ પ્રમત્ત થકી અપૂર્વકરણ લગે ૯ નો બંધ; યદ્યપિ ક્યાંહાં અરતિ શોક ટાળ્યાં છે નો પણ ને ઠામે હાસ્ય રતિ છે તે માટે ૯ નો જ બંધ હોય ૫, હાસ્ય, રતિ, ભય અને જુગુપ્સા એ ચાર ટાળીએ અનિવૃત્તિને પહેલે ભાગે પાંચનો બંધ ૬. બીજે ભાગે પુરુષવેદ ટાળીએ ૪ નો બંધ ૭. ત્રીજે ભાગે સંજ્વલન ક્રોધ ટાળીએ ૩ નો બંધ ૮, ચોથે ભાગે સંજ્વલન માન ટાળીએ ૨ નો બંધ ૯ પાંચમે ભાગે સંજ્વલની માયા ટાળીએ એક સંજ્વલન લોભનો ૧ બંધ ૧૦. એ દશ બંધસ્થાનકને વિષે નવ ભૂયસ્કાર બંધ હોય, આઠ અલ્પતર હોય, દશ અવસ્થિત હોય અને બે અવક્તવ્ય હોય. તે કેમ? એક પ્રકૃતિ

બાંધતો થકો પડતાં બે બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે પહેલો ભૂયસ્કાર થાય ૧. બે બાંધતો ત્રણ બાંધે ત્યારે બીજો ભૂયસ્કાર ૨. એમ પ્રકૃતિબંધ વધતો થકો યાવત્ ૨૧ થકી ૨૨ બાંધે ત્યારે નવમો ભૂયસ્કાર હોય ૯. એમ નવ ભૂયસ્કાર જાણવા. ત્યાં ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૯ અને ૧૩ બાંધતો કાળ કરે તો દેવતા થાય, ત્યાં ૧૭ નો બંધક થાય પણ તે ભૂયસ્કાર ૧૭ નો એક જ જાણવો; જુદા નહી. તથા મિથ્યાત્વે૨૨ બાંધતો થકો ચઢતાં મિશ્રે અને સમ્યક્ત્વે ૧૭ બાંધે તે પહેલો અલ્પતર બંધ ૧, સાસ્વાદન તો પડતાં જ હોય; તે માટે ચઢતાં ૨૧ નો બંધ ન હોય. ૧૭ બાંધતો ૧૩ બાંધે એ બીજો અલ્પતર બંધ ૨, એમ પ્રકૃતિ ઘટાડતો યાવત્ એક બાંધે એ આઠમો અલ્પતર બંધ ૮. એ આઠ અલ્પતર બંધ જાણવા. તથા દશે બંધસ્થાનકે પ્રથમ સમય પછી દ્વિતીયાદિક સમયે દશ અવસ્થિત બંધ જાણવા. તથા ઉપશમ શ્રેણિએ મોહનીયનો સર્વથા અબંધક થઈને પડતો નવમે ગુણઠાણે સંજ્વલન લોભ બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે અવક્તવ્ય બંધ હોય, એ પહેલો અવક્તવ્ય બંધ ૧. તથા ઉપશમ શ્રેણિએ અબંધક થઈને ત્યાં જ કાળ કરી અનુત્તર વિમાને જાય ત્યાં પ્રથમ જ ચોથે ગુણઠાણે સત્તરનો બંધક થાય, એ બીજો અવક્તવ્ય બંધ ૨ એટલે મોહનીયના દશ બંધસ્થાનકે નવ ભૂયસ્કાર બંધ હોય, આઠ અલ્પતર બંધ હોય, દશ અવસ્થિત બંધ હોય અને બે અવક્તવ્ય બંધ હોય ॥ ૨૪ ॥

---

२३ २५ २६ २८ २९ ३० ३१ १

तिपणछअट्ठनवहिआ, वीसा तीसेगतीस इग नामे;

छस्सगअट्ठतिबंधा, सेसेसु य ठाणमिक्किक्कं ॥२५॥

तिपणछअट्ठनवहिआ वीसा= ત્રણ, પાંચ, છ, આઠ અને નવ અધિક વીશ એટલે ૨૩-૨૫-૨૬-૨૮ ૨૯ પ્રકૃતિનાં બંધસ્થાન	तीस=ત્રીશ પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન एगतीस=એકત્રીશનું બંધસ્થાન इग=એક પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન नामे=નામકર્મને વિષે

છ=છ ભૂયસ્કાર બંધ
સત્ત=સાત અલ્પતર
અટ્ટ=આઠ અવસ્થિત બંધ
તિદંધા=ત્રણ અવક્તવ્યબંધ
સેસેસુ=બાકીના [જ્ઞાનાવરણ, વેદનીય, આયુ, ગોત્ર અને અંતરાય] કર્મને વિષે
ઠાણ=બંધસ્થાન
ઇક્કિક્કં=એક એક

અર્થઃ—ત્રેવીશ, પચીશ, છવ્વીશ, અઠ્ઠાવીશ, ઓગણત્રીશ, ત્રીશ, એકત્રીશ અને એક પ્રકૃતિનાં [એમ આઠ] બંધસ્થાન નામકર્મને વિષે હોય. છ ભૂયસ્કાર, સાત અલ્પતર, આઠ અવસ્થિત અને ત્રણ અવક્તવ્ય બંધ હોય અને બાકીના કર્મને વિષે એક એક બંધસ્થાન હોય. ॥ ૨૫ ॥

વિવેચન—નામકર્મની બંધે ૬૭ પ્રકૃતિ છે તેને વિષે ૮ બંધસ્થાનક છે, તે કયા ? ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. તે કેમ ? વર્ણચતુષ્ક ૪. તેજસ ૫, કાર્મણ ૬, અગુરુલઘુ, ૭, નિર્માણ ૮ અને ઉપઘાત ૯ એ નવ પ્રકૃતિ આઠમા ગુણઠાણાના છઠ્ઠા ભાગ લગે સર્વ જીવ સદાય નિશ્ચયે બાંધે તે માટે ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યંચગતિ ૧૦. તિર્યંગાનુપૂર્વી ૧૧, એકેંદ્રિયજાતિ ૧૨, ઔદારિક શરીર ૧૩, હુંડક સંસ્થાન ૧૪, સ્થાવર ૧૫. અપર્યાપ્ત ૧૬, અસ્થિર ૧૭, અશુભ ૧૮. દુર્ભગ ૧૯. અનાદેય ૨૦, અયશ ૨૧, સૂક્ષ્મ બાદર માંહેલી એક ૨૨, સાધારણ પ્રત્યેક માંહેલી એક ૨૩, એ ત્રેવીશ અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ને એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય મિથ્યાત્વી બાંધે. એ ત્રેવીશનું પહેલું બંધસ્થાનક ૧. તે ૨૩ માંહે ઉચ્છ્વાસનામ ૧. પરાઘાત ૨, એ બે મેળવીએ અને અપર્યાપ્ત ૧, અસ્થિર ૨. અશુભ ૩ અને અયશ ૪. એ ચારને ટાળીએ, એની પ્રતિપક્ષી પર્યાપ્ત ૧. સ્થિર ૨. શુભ ૩ અને યશ ૪, એ ચાર ભેળીએ, તો એ પચવીશ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય તથા અપર્યાપ્ત બેઇંદ્રિયાદિક પ્રાયોગ્ય બંધાય. એ બીજું બંધસ્થાનક ૨. એ ૨૫ માંહે ઉદ્યોત તથા આતપ એ બે માંહેની એક મેળવીએ. એ ૨૬ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય યોગ્ય બંધાય, એ ત્રીજું બંધસ્થાનક ૩. તથા દેવગતિ ૧. દેવાનુપૂર્વી ૨, પંચેંદ્રિયજાતિ ૩, વૈક્રિય શરીર ૪. વૈક્રિયોપાંગ ૫. સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૬, ઉચ્છ્વાસ ૭. પરાઘાત ૮, શુભવિહાયોગતિ ૯. ત્રસ ૧૦. બાદર ૧૧ પર્યાપ્ત ૧૨ પ્રત્યેક ૧૩

આઠ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે બંધસ્થાન તથા ભૂયસ્કારાદિ બંધનું કોષ્ટક.

૮ કર્મ	જ્ઞાનાવરણ	દર્શનાવરણ	વેદનીય	મોહનીય કર્મ	આયુઃ	નામકર્મ	ગોત્ર	અંતરાય
ઉત્તર પ્રકૃતિ	૫	૯	૨	૨૬	૪	૬૭	૨	૫
કેટલા બંધસ્થાન	૧	૩	૧	૧૦	૧	૮	૧	૧
કેટલી પ્રકૃતિના બંધસ્થાન	૫	૯,૬,૪	૧	૨૨,૨૧,૧૭,૧૩ ૯,૫,૪,૩,૨,૧	૧	૨૩,૨૫,૨૬,૨૮ ૨૯,૩૦,૩૧,૧	૧	૫
ભૂયસ્કાર બંધ	૦	૨	૦	૯	૦	૬	૦	૦
અલ્પતર બંધ	૦	૨	૦	૮	૦	૭	૦	૦
અવસ્થિત બંધ	૧	૩	૧	૧૦	૧	૮	૧	૧
અવક્તવ્ય બંધ	૧	૨	૦	૨	૧	૩	૧	૧

પ્રકૃતિ ચાર છે, તે માંહેની એક ભવે એકજ બાંધે અને તે એક જ વાર બાંધે તે બંધને પહેલે સમયે અવક્તવ્યબંધ એક હોય, પછી બંધકાળ લગે અવસ્થિતબંધ હોય, ભૂયસ્કાર કે અલ્પતર હોય નહીં. ગોત્રકર્મની બે પ્રકૃતિ માંહેથી પણ એક સમયે એક જ બંધાય ત્યાં ભૂયસ્કાર કે અલ્પતર હોય નહીં, સદાય અવસ્થિત હોય. ઉપશાન્તમોહે સર્વથા અબંધક થઇ પાછો બાંધે, ત્યાં પ્રથમ સમયે અવક્તવ્ય હોય ॥ ૨૫ ॥

---

૮ મૂળ કર્મનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ.

वीसयरकोडिकोडी. नामे गोए अ सत्तरी मोहे;
तीसियरचउसु उदही. निरयसुराउंमि तित्तीसा ॥२६॥

वीस=વીશ.	तीस=ત્રીશ કોડાકોડ સાગરોપમ
सयरकोडिकोडी=કોડાકોડ સાગરોપમ.	इयरचउसु=બાકીના ચાર કર્મને વિષે
नामे=નામકર્મને વિષે.	उदही=સાગરોપમ
गोए=ગોત્રકર્મને વિષે	निरयसुराउंमि=નારકી અને દેવતાના આયુષ્યને વિષે
सत्तरी=સિત્તેર કોડાકોડ સાગરોપમ	
मोहे=મોહનીય કર્મને વિષે	तित्तीसा=તેત્રીશ સાગરોપમ

અર્થ—વીશ કોડાકોડ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની હોય. મોહનીયકર્મની ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય બાકીના ચાર કર્મને વિષે ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય નારકી અને દેવતાના આયુષ્યને વિષે તેત્રીશ સાગરોપમ સ્થિતિ હોય. ॥ ૨૬ ॥

વિવેચન—હવે વિશેષ કહે છે.—વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની હોય. સિત્તેર [૭૦] કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ મોહનીયકર્મની હોય. ઈતર તે જ્ઞાનાવરણીય ૧. દર્શનાવરણીય ૨. વેદનીય ૩ અને અંતરાય ૪. એ ચાર કર્મની ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ

સ્થિતિ હોય. નારકી અને દેવતાના આયુઃકર્મની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમની હોય, એ ૩૩ સાગરોપમ કહ્યાં તે ભોગ્યકાળ આશ્રયી જાણવાં પણ બાંધે તો તે પૂર્વકોટીને ત્રીજે ભાગે અધિક ૩૩ સાગરોપમ બાંધે. ભગવતી સૂત્રે શતક ૬ ઠ્ઠાના ત્રીજા ઉદ્દેશે એમ કહ્યું છે, તથા સપ્તવિધ બંધકનો કાળ પણ ૩૩ સાગરોપમ પૂર્વકોડિને ત્રીજે ભાગે અધિક અને છમાસે ઊણો કહ્યો છે, તે માટે ૩૩ સાગર પૂર્વ કોટીને ત્રીજે ભાગે અધિક ×આયુઃકર્મની સ્થિતિ જાણવી. ॥ ૨૬ ॥

---

૮ મૂળકર્મનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ.

मुत्तुं अकसायठिइं, बार मुहुत्ता जहन्न वेअणिए;
अट्ठट्ठ नामगोएसु, सेसएसुं मुहुत्तंतो ॥ २७ ॥

मुत्तुं=છોડીને-ત્યાગ કરીને	अट्ठट्ठ=આઠ આઠ મુહૂર્તની
अकसाय=અકષાયીને	नामगोएसु=નામકર્મ અને ગોત્રકર્મને વિષે
ठिइं=સ્થિતિ	सेसएसुं=બાકીના પાંચ કર્મને વિષે
बारमुहुत्ता=બાર મુહૂર્ત	मुहुत्तंतो=અંતર્મુહૂર્ત
जहन्न=જઘન્ય	
वेयणिए=વેદનીયકર્મને વિષે	

અર્થઃ—અકષાયીને× ત્યાગ કરીને [સકષાયીને] વેદનીય કર્મને વિષે જઘન્ય સ્થિતિ બાર મુહૂર્ત હોય નામ અને ગોત્ર કર્મને વિષે આઠ આઠ મુહૂર્ત જઘન્ય સ્થિતિ હોય. બાકીના પાંચ [જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, મોહનીય, આયુ અને અંતરાય] કર્મને વિષે જઘન્ય સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત હોય. ॥ ૨૭ ॥

વિવેચન—હવે જઘન્ય સ્થિતિ કહે છે—અકષાયી તે ૧૧, ૧૨, ૧૩. ગુણઠાણાવાળા, તેની સ્થિતિ વર્જીને [જે ભણી અકષાયીને

× આયુકર્મને વિષે દેવાયુ અને નરકાયુની સ્થિતિ સર્વ કરતાં વધારે હોય છે, ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધમાં પ્રસંગાવશને માટે તે એની સ્થિતિ કહી છે.

તો વેદનીયની સ્થિતિ બે ×સમયની જ હોય તે માટે તે વિના] સકષાયીને વેદનીયની સ્થિતિ જઘન્યથી ૧બાર મુહુર્ત્તની હોય. નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની આઠ આઠ મુહુર્ત્તની જઘન્ય સ્થિતિ હોય. અને શેષ પાંચ કર્મની જઘન્યસ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત્તની ૨હોય. ૨૭.

× પહેલે સમયે બંધાય, બીજે સમયે વેદાય અને ત્રીજે સમયે નાશ પામે

૧ અન્ય સ્થળે [ઉત્તરાધ્યયનમાં] અન્તર્મુહૂર્તની પણ કહી છે

૨ અહીં કર્મનો અબાધા કાળ [અનુદયકાળ] ઉત્તર પ્રકૃતિને આશ્રયીને જ આગળ કહેવામાં આવશે, તેથી તેને અનુસારે મૂળ પ્રકૃતિનો અબાધા કાળ પણ લેવો. એટલે-જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વેદનીય અને અંતરાય કર્મનો ત્રણ હજાર વર્ષ, મોહનીયનો સાત હજાર વર્ષ, નામ તથા ગોત્ર કર્મનો બે હજાર વર્ષ અને આયુષ્ય કર્મનો અંતર્મુહૂર્ત તથા પૂર્વકોડીનો ત્રીજો ભાગ. સ્થિતિમાંથી અબાધા કાળ બાદ કરતા શેષ રહે તે નિષેક કાળ [ભોગ્યકાળ] જાણવો. અબાધા કાળ એટલે દલિકની રચના વિનાનો કાળ જે સમયે જેટલી સ્થિતિવાળું જે કર્મ જીવ બાંધે છે અને તેના [illegible]

ઉત્તરપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ.

विग्घावरण असाए, तीसं अट्ठार सुहुमविगलतिगे;
पढमागिइसंघयणे, दस दुसुवरिमेसु दुगवुड्ढी ॥२८॥

विग्घावरणअसाए=પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, નવ દર્શનાવરણ અને અશાતાવેદનીય કર્મને વિષે
तीसं=ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ
अट्ठार=અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમ
सुहुमविगलतिगे=સૂક્ષ્મત્રિક અને વિકલત્રિકને વિષે
पढमागिइसंघयणे=પ્રથમ સંસ્થાન અને પ્રથમ સંઘયણને વિષે
दस=દશ કોડાકોડી સાગરોપમ
दुसु=બેને વિષે
उवरिमेसु=ઉપરના સંસ્થાન અને સંઘયણને વિષે
दुगवुड्ढी=બબ્બે કોડાકોડી સાગરોપમની વૃદ્ધિ જાણવી

અર્થઃ—પાંચ અંતરાય, ચૌદ આવરણ અને અશાતા વેદનીયને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય. સૂક્ષ્મત્રિક અને વિકલેંદ્રિયત્રિકને વિષે અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમ હોય; પહેલા સંસ્થાન અને પહેલા સંઘયણ એ બેને વિષે દશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય અને ઉપરના સંસ્થાન અને સંઘયણને વિષે બબ્બે કોડાકોડી સાગરોપમની વૃદ્ધિ જાણવી ॥ ૨૮ ॥

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ કહે છે-પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય અને અશાતાવેદનીય એવં ૨૦ પ્રકૃતિની ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. સૂક્ષ્મ ૧, અપર્યાપ્ત ૨, સાધારણ ૩. એ સૂક્ષ્મત્રિક બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચઉરિંદ્રિય ૩, એ વિકલત્રિક એ ૭ પ્રકૃતિની અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. પ્રથમાકૃતિ તે સમચતુરસ્ર સંસ્થાન અને પ્રથમ સંઘયણ તે વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ એ બે પ્રકૃતિની દશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય, ઉપરલા બન્નેને વિષે બબ્બે સાગરોપ

વધારીએ, તે આ પ્રમાણે-ન્યગ્રોધ અને ઋષભનારાચની બાર, સાદિ અને નારાચની ચૌદ, કુબ્જ અને અર્ધનારાચની સોળ, વામન અને કીલિકાની અઢાર અને હુંડક તથા છેવટ્ઠાની વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય. ॥ ૨૮ ॥

---

१६ १ १ १ १ १ १

चालीस कसाएसुं, मिउलहुनिद्धुण्हसुरहिसिअमहुरे;

४

दस दोसड्ढ समहिआ, ते हालिद्दंबिलाईणं ॥ २९ ॥

चालीस=ચાલીશ કોડાકોડી સાગરોપમ
कसाएसुं=કષાયોને વિષે
मिउलहुनिद्ध=મૃદુ, લઘુ. સ્નિગ્ધસ્પર્શ
ण्हसुरहि=ઉષ્ણસ્પર્શ. સુરભિગંધ
सिअमहुरे=શ્વેતવર્ણ અને મધુર રસને વિષે
दस=દશ કોડાકોડી સાગરોપમ
दोसड्ढसमहिया=અઢી કોડાકોડી સાગરોપમ સાધિક
ते=તે [દશ કોડાકોડી સાગરોપમ]
हालिद्दंबिलाईणं=પીતવર્ણ આમ્લરસ વગેરેની જાણવી.

અર્થઃ—૧૬ કષાયોને વિષે ચાલીશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય; મૃદુ, લઘુ, સ્નિગ્ધ અને ઉષ્ણસ્પર્શ, સુરભિગંધ, શ્વેતવર્ણ અને મધુરરસને વિષે દશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય અને તે [દશ કોડાકોડી સાગરોપમમાં] અઢી કોડાકોડીસાગરોપમ સાધિક સ્થિતિ પીતવર્ણ અને આમ્લરસ વગેરેની જાણવી. ॥ ૨૯ ॥

વિવેચન—સોળ કષાયની ચાલીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. મૃદુસ્પર્શ ૧. લઘુસ્પર્શ ૨. સ્નિગ્ધસ્પર્શ ૩, ઉષ્ણસ્પર્શ ૪, સુરભિગંધ ૫. શ્વેતવર્ણ ૬ અને મધુરરસ ૭. એ સાતની દશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. હારિદ્ર વર્ણ રસને વિષે અઢી અઢી વધારીએ, તે આ પ્રમાણે લોહિત [રાતો] વર્ણ તથા આમ્લરસની સાડીબાર, નીલ વર્ણ તથા

કષાય રસની પન્નર, નીલવર્ણું તથા કટુકરસની સાડાસત્તર અને કૃષ્ણવર્ણું તથા તિક્તરસની વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની *સ્થિતિ હોય. ॥ ૨૯ ॥

---

१ १ २ ६ १ १ १
दस सुहविहगइउच्चे, सुरदुगथिरछक्कपुरिसरइहासे;
२ १ १
मिच्छे सत्तरि मणुदुग, इत्थीसाएसु पन्नरस ॥३०॥

दस=દશ કોડાકોડી સાગરોપમ	मिच्छे=મિથ્યાત્વે
सुहविहगइ=શુભવિહાયોગતિ	सत्तरि=સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમ
उच्चे=ઉચ્ચગોત્રને વિષે	मणुदुगइत्थीसाएसु=મનુષ્યદ્વિક, સ્ત્રીવેદ અને સાતા વેદનીયને વિષે
सुरदुग=દેવદ્વિક	पन्नरस=પંદર કોડાકોડી સાગરોપમ
थिरछक्क=સ્થિરષટ્ક	
पुरिस=પુરૂષવેદ	
रइहासे=રતિમોહનીય અને હાસ્યમોહનીયને વિષે	

અર્થઃ—શુભવિહાયોગતિ અને ઉચ્ચગોત્રને વિષે તથા સુરદ્વિક સ્થિરષટ્ક, પુરૂષવેદ, રતિમોહનીય અને હાસ્યમોહનીયને વિષે દશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય; મિથ્યાત્વને વિષે સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમ હોય અને મનુષ્યદ્વિક, સ્ત્રીવેદ અને સાતાવેદનીયને વિષે પંદર કોડાકોડી સાગરોપમ હોય ॥ ૩૦ ॥

વિવેચન—શુભવિહાયોગતિ ૧, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૨, દેવગતિ ૩, દેવાનુપૂર્વી ૪, સ્થિરનામ ૧, શુભનામ ૨, સુભગનામ ૩, સુસ્વરનામ ૪, આદેયનામ ૫ અને યશ નામ ૬, એ સ્થિર

---

* જો કે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ એ વર્ણ ચતુષ્કને તેના ભેદ વિનાજ મધ્યમ ગ્રહણ કરેલ છે અને કર્મપ્રકૃતિ વગેરેમાં તેની વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહી છે, તોપણ વર્ણાદિ ચતુષ્કના વીશ ભેદની જૂદી જૂદી સ્થિતિ પંચસંગ્રહમાં કહેલી છે તે અનુસારે અહીં પણ કહેવામાં આવી છે. બંધને આશ્રયીને તો વર્ણચતુષ્કજ લેવું.

ષટ્ક ૧૦, પુરુષવેદ ૧૧, રતિ ૧૨ અને હાસ્ય ૧૩, એ તેર પ્રકૃતિની દસ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય. મિથ્યાત્વ મોહનીયની સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય. મનુષ્યગતિ ૧, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨, સ્ત્રીવેદ ૩, અને સાતાવેદનીય ૪, એ ચાર પ્રકૃતિની પન્નર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય ॥૩૦॥

---

१ १ १ १ २ २ २ २ १

भयकुच्छअरइसोए, विउव्वितिरिउरलनिरयदुगनीए;

५ ६ ४ १ १ १

तेअपण अथिरछक्के, तसचउ थावर इग पणिंदी ॥३१॥

ભયકુચ્છઅરઇસોએ=ભય, જુગુપ્સા, અરતિ અને શોક મોહનીયને વિષે.

વિઉવ્વિતિરિઉરલનિરયદુગનીએ= વૈક્રિયદ્વિક, તિર્યંચદ્વિક, ઔદારિકદ્વિક, તથા નરકદ્વિક અને નીચ ગોત્રને વિષે.

તેઅપણ=તૈજસપંચક (અને)

અથિરછક્કે=અસ્થિરષટ્કને વિષે.

તસચઉ=ત્રસચતુષ્ક.

થાવરઇગપણિંદી=સ્થાવર, એકેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જાતિને વિષે.

અર્થ - ભય, જુગુપ્સા, અરતિ અને શોક મોહનીયને વિષે, વૈક્રિયદ્વિક, તિર્યંચદ્વિક, ઔદારિકદ્વિક, નરકદ્વિક અને નીચ ગોત્રને વિષે; તૈજસપંચક અને અસ્થિરષટ્કને વિષે; ત્રસચતુષ્ક, સ્થાવર નામ, એકેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જાતિને વિષે ॥ ૩૧ ॥

વિવેચન—ભય ૧, કુત્સા ૨, અરતિ ૩, શોક ૪, વૈક્રિયદ્વિક ૬, તિર્યંચદ્વિક ૮, ઔદારિકદ્વિક ૧૦, નરકદ્વિક ૧૨, નીચગોત્ર ૧૩, તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરુલઘુ ૩, નિર્માણ ૪ અને ઉપઘાત નામ ૫, એ તૈજસ પંચક ૧૮, અસ્થિર ૧, અશુભ ૨, દુર્ભગ ૩, દુઃસ્વર ૪, અનાદેય ૫, અને અયશ ૬, એ અસ્થિરષટ્ક ૨૪, ત્રસ ૧, બાદર ૨, પર્યાપ્ત ૩ અને પ્રત્યેક ૪, એ ત્રસ ચતુષ્ક ૨૮, સ્થાવર ૨૯, એકેન્દ્રિયજાતિ ૩૦, પંચેન્દ્રિય જાતિ ૩૧. ॥ ૩૧ ॥

नपुकुखगइसासचऊ-गुरुकक्खडरुक्खसीयदुग्गंधे;
वीसं कोडाकोडी, एवइआबाह वाससया ॥ ३२ ॥

નપુ=નપુંસક વેદ.
કુખગઇ=અશુભ વિહાયોગતિ
સાસચઊ=શ્વાસ ચતુષ્ક.
ગુરુકક્ખડરુક્ખસીય=ગુરૂ, કર્કશ, રૂક્ષ, અને શીતસ્પર્શને વિષે.
દુગંધે=દુરભિગંધને વિષે.
વીસં કોડાકોડી=વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ.
એવઇયા=એટલી
અબાહ=અબાધા.
વાસસયા=સો વર્ષ.

અર્થઃ—નપુંસક વેદ, અશુભવિહાયોગતિ, શ્વાસચતુષ્ક, ગુરૂ કર્કશ, રુક્ષ અને શીત સ્પર્શ અને દુર્ગંધને વિષે વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય. [જેટલા કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય] એટલા સો વર્ષ અબાધા જાણવો. ॥ ૩૨ ॥

વિવેચન.—નપુંસક વેદ ૩૨, અશુભવિહાયોગતિ ૩૩, ઉચ્છ્વાસ ૧, ઉદ્યોત ૨, આતપ ૩, પરાઘાત ૪, એ શ્વાસચતુષ્ક ૩૭ ગુરૂ સ્પર્શ ૩૮, કર્કશ ૩૯, રૂક્ષસ્પર્શ ૪૦, શીતસ્પર્શ ૪૧ અને દુર્ગંધ ૪૨, એ ૪૨ પ્રકૃતિની વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. આહારક વર્જીને બીજા બંધન સંઘાતનની સ્થિતિ પણ પોતપોતાના શરીરની સ્થિતિ જેટલી જ હોય, તે માટે ૨૦ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય એમ જાણવું.

હવે અબાધાકાળ કહે છે.—જે મૂળ પ્રકૃતિ તથા ઉત્તર પ્રકૃતિની જેટલા કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય તે પ્રકૃતિની તેટલા શત (સો) વર્ષનો × અબાધાકાળ હોય; બાંધ્યા પછી પણ

× જેમકે પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, નવ દર્શનાવરણ અને અસાતા વેદનીય, એ વીસ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ છે તો તેનો ઉત્કૃષ્ટ અબાધાકાળ ત્રીસ શતવર્ષ એટલે ત્રણ હજાર વર્ષનો હોય અને ત્રણ હજાર વર્ષ હીન ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ [illegible] હોય; એ પ્રકારે સર્વ પ્રકૃતિઓને માટે જાણવું.

એટલા કાળલગે તે કર્મ ઉદય ન આવે તે અબાધાકાળ કહીયે. તથા अबाहूणिया कम्मट्ठिई कम्मनिसेगो । इति प्रज्ञापनायाम् त्रेवीशमे પદે પાઠ છે, तस्यार्थः—પોતપોતાને અબાધાકાળે હીન જે કર્મ-સ્થિતિ તે કર્મનો નિષેક કહેતાં ભોગ્યકાળ જાણવો નિષેક તે કર્મના ઉદયકાળે પ્રથમ બહુપ્રદેશાગ્ર ભેળા ઉદય આવે અને પછી હીન હીનતર ઉદય આવે યાવત્ કર્મની સ્થિતિને છેલ્લે સમયે અત્યંત અલ્પ પ્રદેશોનો ઉદય હોય એ નિષેક કહીએ ॥ ૩૨ ॥

गुरु कोडिकोडि अंतो, तित्थाहाराण भिन्नमुहु बाहा ।
लहु ठिइ संखगुणूणा, नरतिरिआणाउ पल्लतिगं ॥३३॥

गुरु=ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ
कोडिकोडिअंतो=અંતઃકોડાકોડિ સાગરોપમ
तित्थाहाराण=તીર્થંકર નામકર્મ અને આહારકદ્વિકની
भिन्नमुहु=અંતર્મુહૂર્ત
बाहा=અબાધાકાળ
लहुठिइ=જઘન્યસ્થિતિ
संखगुणूणा=સંખ્યાતગુણ ઓછી
नरतिरियाण=મનુષ્ય અને તિર્યંચના
आउ=આયુષ્યની
पल्लतिगं=ત્રણ પલ્યોપમ

અર્થ—તીર્થંકર નામકર્મ અને આહારકદ્વિકની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ છે. અબાધાકાળ અંતર્મુહૂર્ત હોય જઘન્ય સ્થિતિ સંખ્યાતગુણ હીન અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ હોય મનુષ્ય અને તિર્યંચના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમ જાણવી ॥ ૩૩ ॥

વિવેચન—જિનનામ અને આહારકદ્વિક એ ત્રણ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમની હોય. અહીં શિષ્ય પૂછે છે કે જિનનામનો [illegible] તિર્યંચગતિ [illegible] અને તિર્યંચગતિ [illegible] જિનનામની સત્તા [illegible] કેમ ઘટે ?

अत्रोत्तरं - [illegible]

इयरंमि नत्थि दोसो. उव्वट्टणावट्टणासज्जे ॥ १ ॥ અર્થઃ— જે તિર્યંચમાં જિનનામની સત્તા નિષેધી છે તે ત્રીજે ભવેજ બંધાય એવા નિકાચિતની અપેક્ષાએ જાણવું. તે નિકાચિત કર્મ તો સકલ કરણને અસાધ્ય હોય અને નિકાચ્યું ન હોય તે કર્મની અપવર્ત્તના [સ્થિતિ રસનું ઘટાડવું]. ઉદ્વર્ત્તના [સ્થિતિ રસનું વધારવું] તથા સંક્રમણ તે પરપ્રકૃતિ માંહે સંક્રમાવવું ઈત્યાદિ કરણ સાધ્ય હોય. તે જિનનામ ઘણા ભવ પહેલાં પણ બંધાય. તથા અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ પણ અપવર્ત્તનાએ ઘટતાં તથા પરપ્રકૃતિમાંહે સંક્રમાવતાં કાંઈ દૂષણ નહીં. તથા એ આઠ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય અબાધાકાળ ભિન્ન મુહૂર્તનો હોય, જે ભણી જિનનામ બાંધ્યા પછી અંતર્મુહૂર્તે પ્રદેશોદય અવશ્ય×હોય તેણે કરી તેને અન્યજીવની અપેક્ષાએ વિશેષ મહિમા પૂજા આદિ મહત્ત્વવૃદ્ધિ હોય. તથા અપૂર્વકરણ લગે જિનનામનો નિરંતર બંધ કરી પછી અબંધક થઈને અંતર્મુહૂર્તે તેરમે ગુણઠાણે જિનનામનો ઉદય થાય અને આહારક અપ્રમત્તે બાંધીને અંતર્મુહૂર્તે પ્રમત્તે ઉદય આવે તે માટે એ અબાધાકાળ ઘટે. તથા એ આઠ પ્રકૃતિની જઘન્ય સ્થિતિ પણ અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ હોય પણ એટલું વિશેષ જે ઉત્કૃષ્ટી અંતઃકોડાકોડી થકી જઘન્ય અંતઃકોડાકોડી તે સંખ્યાતગુણ હીન [ઓછી] જાણવી જે ભણી અંતર્મુહૂર્ત્તની જેમ અંતઃકોડાકોડીના પણ અસંખ્યાતા ભેદ હોય, તે માટે ઇહાં વિરૂદ્ધ નહીં. મનુષ્યાયુ તિર્યંગાયુની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમની હોય; અહિં ગ્રંથે અધિક ન કહી તો પણ પૂર્વકોડીને ત્રીજે ભાગે અધિક જાણવી. તેટલે આયુ થાકને પરભવાયુ બાંધે તે માટે એટલો અબાધાકાળ ઉત્કૃષ્ટો જાણવો અને ત્રણ પલ્યોપમ તે ભોગ્ય કાળ જાણવો. ॥ ૩૩ ॥

ઉત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ

लहुठिइबंधो संजलण,–लोहपणविग्घनाणदंसेसु;

भिन्नमुहुत्तं ते अट्ठ, जसुच्चे बारस य साए ॥३५॥

लहुठिइबंधो=જઘન્યસ્થિતિબંધ	ते अट्ठ=આઠ મુહૂર્ત
संजलणलोह=સંજ્વલન લોભ,	जसुच्चे=યશકીર્તિ નામકર્મ અને ગોત્રને વિષે.
पणविग्घ=પાંચ અંતરાય,	बारस=બાર મુહૂર્ત.
नाणदंसेसु=જ્ઞાનાવરણ અને દર્શનાવરણને વિષે.	य=અને
भिन्नमुहुत्तं=અંતર્મુહૂર્ત.	साए=સાતા વેદનીયને વિષે

અર્થઃ—સંજ્વલન લોભ, પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ અને ચાર દર્શનાવરણને વિષે જઘન્ય સ્થિતિબંધ અંતર્મુહૂર્ત હોય યશ નામકર્મ તથા ઉચ્ચગોત્રને વિષે આઠ મુહૂર્ત અને સાતાવેદનીયને વિષે બાર મુહૂર્ત જઘન્ય સ્થિતિબંધ હોય ॥ ૩૫ ॥

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ કહે છે-સંજ્વલન લોભ ૧, પાંચ અંતરાય ૬, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૧૧ અને ચાર દર્શનાવરણીય ૧૫, એ પંદર પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ ભિન્નમુહૂર્તનો હોય; સંજ્વલન લોભનો નવમા ગુણઠાણાને છેડે અને ૧૪ પ્રકૃતિનો દશમાને છેડે પોતાના બંધને ઉચ્છેદ કાળે છેલ્લો બંધ અંતર્મુહૂર્તનો જ બંધાય તે માટે. યશ નામ અને ઉચ્ચગોત્ર એ બેનો જઘન્ય બંધ આઠ મુહૂર્તનો દશમા ગુણઠાણાને અંતે હોય. સાતાવેદનીયનો સંપરાય [કષાય પ્રત્યયિક] બંધ જઘન્યથી બાર મુહૂર્તનો દશમાને અંતે હોય ॥ ૩૫. ॥

दोइगमासो पक्खो, संजलणतिगे पुमट्ठ वरिसाणि;

सेसाणुक्कोसाओ, मिच्छत्तठिईइ जं लद्धं ॥ ३६ ॥

અને હુંડક સસ્થાનની સાતીયા બે ભાગ; હારિદ્રવર્ણ અને આમ્લ-રસની અઠ્ઠાવીશીયા પાંચ ભાગ; લોહિતવર્ણ અને કષાયરસની અઠ્ઠાવીશીયા છ ભાગ; નીલવર્ણ અને કટુરસની અઠ્ઠાવીશીયા સાત ભાગ; કૃષ્ણવર્ણ, તિક્તરસ, દુર્ગંધ, ખર સ્પર્શ, ગુરૂસ્પર્શ, રૂક્ષસ્પર્શ અને શીતસ્પર્શ, એ સાતની સાતીયા બે ભાગ; ત્રસ ચતુષ્ક, અગુરૂલઘુ, ઉપઘાત, પરાઘાત, ઉશ્વાસ, અસ્થિરષટ્ક, ઔદારિકદ્વિક, તિર્યગ્દ્વિક, એકેંદ્રિય, તથા પંચેંદ્રિય જાતિ, નિર્માણ નામ, આતપ, ઉદ્યોત, કુખગતિ, સ્થાવર, તેજસ, કાર્મણ, નીચ-ગોત્ર, અરતિ, શોક, ભય, કુચ્છા અને નપુંસકવેદ, એ ૭૭ પ્રકૃતિની જઘન્યસ્થિતિ એક સાગરોપમના સાતીયા બે ભાગ હોય, ઈહાં વર્ણાદિક ૨૦ ની સ્થિતિ જૂદી જૂદી કહી પણ બંધે સામાન્યપણે ચારજ લઇયે. એ ૮૫ પ્રકૃતિની એકેંદ્રિયને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહી તે વળી પલ્યોપમને અસંખ્યા-તમે ભાગે ઓછી કરીએ તેને જઘન્ય સ્થિતિ કહીએ, એ એકેંદ્રિયમાં જ પામીએ. પંચસંગ્રહને અભિપ્રાયે પણ એમ જ વ્યાખ્યા છે, તથા કર્મપ્રકૃતિને અભિપ્રાયે કાંઇક ફેર પડે છે, પણ તે વિચારવા યોગ્ય છે, જે ભણી પન્નવણા સૂત્રને ત્રેવીશમે પદે જઘન્ય સ્થિતિ એમ જ કહી છે. ઇહાં પલ્યોપમને સંખ્યા-તમો ભાગ હીન નથી કહ્યો પણ આગલી ગાથામાં કહેશે તે માટે ઇહાં પણ કહેવો, ૨૨ પ્રકૃતિનો જઘન્ય બંધ પૂર્વે કહ્યો, ૮૫ ના એકેંદ્રિયને વિષે ઇહાં કહ્યો, વૈક્રિયાષ્ટક તો અસંજ્ઞી પંચેદ્રિયજ બાંધે તે માટે તેનો જઘન્ય બંધ ત્યાં કહેવો અને આહારકદ્વિક જિનનામ, મનુષ્યાયુ અને તિર્યગાયુ એ પાંચનો જઘન્ય બંધ જૂદો જ કહેશે, એ પ્રમાણે ૧૨૦ પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ જાણવો. ॥૩૬॥

अयमुक्कोसोगिंदिसु, पलियाऽसंखंसहीण लहुवंधो;
कमसो पणवीसाए, पन्ना सय सहस संगुणिओ ॥३७॥

अयं=આ [પૂર્વોક્ત રીતે ગણતાં આવે તે.]
उक्कोसो= ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ
गिंदिसु=એકેંદ્રિયને વિષે જાણવો.
पलियासंखंसहीण =પલ્યોપમના અસંખ્યમા ભાગ ઓછા.
लहुवंधो જઘન્ય સ્થિતિબંધ
कमसो=અનુક્રમે.

પણવીસાઇ=પચીશે.	સહસ્સ=હજારે
પન્ના=પચાશે	સંગુણિઓ=ગુણતાં
સય=સોએ અને	

અર્થ:—એકેંદ્રિયને વિષે એ પૂર્વોક્ત સ્થિતિબંધ ઉત્કૃષ્ટ જાણવો અને જઘન્ય સ્થિતિબંધ પલ્યોપમના અસંખ્યેય ભાગે ઓછો જાણવો. અનુક્રમે પચીશ, પચાશ, સો અને હજારે ગુણતાં ॥૩૭॥

વિવેચન—એ સાગરોપમના ભાગરૂપ સ્થિતિ કહી તે એકેંદ્રિયને વિષે ઉત્કૃષ્ટો સ્થિતિબંધ જાણવો. એકેંદ્રિય ૧૦૯ પ્રકૃતિ બાંધે, તે માંહે ૮૫ નો તો આગળ કહ્યો તેમ જાણવો. અને જ્ઞાનાવરણીય ૫, દર્શનાવરણીય ૪ અને અંતરાય ૫, એ ૧૪ ની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને ૭૦ કોડાકોડીએ ભાગ દેતાં સાતીયા ત્રણ ભાગ આવે, સાતા વેદનીયની ચૌદીયા ત્રણ ભાગ, યશનામ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સાતીયો એક ભાગ, પુરુષવેદની સાતીયો એક ભાગ, ચાર સંજ્વલની કષાયની સાતીયા ચાર ભાગ, બે આઉખાં પૂર્વકોડિની સ્થિતિએ બાંધે. એવં ૧૦૯ પ્રકૃતિની એકેંદ્રિયને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. તે પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઓછી કીજે તેટલી એકેંદ્રિયને ૧૦૯ પ્રકૃતિની જઘન્ય સ્થિતિ હોય. અને બે આયુ તો જઘન્ય ક્ષુલ્લકભવ પ્રમાણ બાંધે. એ એકેંદ્રિયને બે પ્રકાર થકી ૧૦૯ પ્રકૃતિનો જે ઉત્કૃષ્ટો બંધ તે અનુક્રમે પચીશ ગુણો કરીએ, પચાશ ગુણો કરીએ, સો ગુણો કરીએ, અને સહસ્ર ગુણો કરીએ ત્યારે ॥૩૮॥

[illegible]

विगल[3]असन्निसु[1] जिट्ठो, कणिट्ठओ पल्लसंखभागूणो;
सुरनिरयाउ समा दस, सहस्स सेसाउ[2] खुड्डभवं ॥३८॥

विगलअसन्निसु=વિકલેંદ્રિયઅને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયને વિષે
जिट्ठो=ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ હોય
कणिट्ठओ=જઘન્ય સ્થિતિબંધ
पल्लसंखभागूणो=પલ્યોપમના સંખ્યાતમે ભાગે ઓછો
सुरनिरयाउ=દેવાયુ અને નરકાયુની
समा=વર્ષ
दससहस्स=દશ હજાર
सेसाउ=બાકીના આયુ [મનુષ્યાયુ તિર્યંચાયુ] ની
खुड्डभवं=ક્ષુલ્લક ભવ

અર્થઃ—વિકલેંદ્રિય અને અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિયને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ [અનુક્રમે] હોય અને જઘન્ય સ્થિતિબંધ પલ્યોપમના સંખ્યાતમે ભાગે ઓછો હોય. દેવાયુ અને નરકાયુની જઘન્ય સ્થિતિ દશ હજાર વર્ષ અને બાકીનાની ક્ષુલ્લકભવ જઘન્ય સ્થિતિ હોય. ॥ ૩૮ ॥

વિવેચનઃ—અનુક્રમે બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચઉરિંદ્રિય ૩ અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ થાય, એટલે પચીશ ગુણો કર્યે બેઇંદ્રિયનો થાય, પચાસ ગુણો કર્યે તેઇંદ્રિયનો થાય, શતગુણે ચૌરિંદ્રિયનો અને સહસ્ર ગુણો અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો થાય, તથ એ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને નરકદ્વિક અને વૈક્રિયદ્વિક એ ચારનો સાતીય એક હજાર ભાગનો બંધ, ચાર આયુનો પલ્યના અસંખ્યાતમ ભાગનો બંધ, એવં ૧૧૭ બાંધે. એ બેઇંદ્રિયાદિકનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિ બંધ તે પલ્યોપમને સંખ્યાતમે ભાગે ઓછો કરીએ ત્યારે તે જઘન્ય સ્થિતિબંધ થાય.*

હવે ૪ આયુનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ કહે છે.–દેવાયુ તથા ન કાયુની સ્થિતિ જઘન્યથી દશ હજાર વર્ષની હોય અને શેષ તે નુષ્યાયુ અને તિર્યંચાયુ, એ બેની જઘન્ય સ્થિતિ ક્ષુલ્લક ભવ હોય. સર્વ ભવથી ન્હાનો ભવ ૨૫૬ આવલિકાનો હોય તે ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ. ॥ ૩૮ ॥

* મતાંતર માટે જુઓ ગત પૃ૦ ૫૧ ની ફુટનોટ.

सव्वाण वि लहुबंधे[1], भिन्नमुहू अबाह आउजिट्ठे[2] वि;

केइ सुराउसमं जिण,-मंतमुहू बिंति आहारं ॥३१॥

सव्वाणवि=સર્વ પ્રકૃતિનો વળી
लहुबंधे=જઘન્ય સ્થિતિબંધને વિષે
भिन्नमुहू=અંતર્મુહૂર્ત.
अबाह=અબાધા [અનુદય] કાળ.
आउजिट्ठेवि=આયુષ્યના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધને વિષે પણ
केइ=કેટલાએક આચાર્ય
सुराउसम=દેવાયુની તુલ્ય
जिणं=જિન નામકર્મને.
अंतमु=અંતર્મુહૂર્તબંધી.
बिंति=કહે છે
आहारं=આહારકદ્વિક.

અર્થ—સર્વ પ્રકૃતિનો વળી જઘન્ય સ્થિતિબંધને વિષે અબાધાકાળ અંતર્મુહૂર્ત હોય. આયુષ્યના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધને વિષે પણ અબાધાકાળ અંતર્મુહૂર્ત પણ હોય કેટલાએક આચાર્ય જિનનામકર્મને દેવાયુષ્યની તુલ્ય જઘન્યબંધ વાળુ અને આહારકદ્વિકને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત બંધવાળું કહે છે. ॥૩૧॥

વિવેચન—સર્વ પ્રકૃતિને જઘન્યબંધે અંતર્મુહૂર્તની અબાધા હોય અને આયુઃ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને વિષે પણ જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અબાધા હોય. અહીં ચૌભંગી હોય=જઘન્યાયુ જઘન્યાબાધા ૧. જઘન્યાયુ ઉત્કૃષ્ટ અબાધા ૨. ઉત્કૃષ્ટાયુ જઘન્યાબાધા ૩ અને ઉત્કૃષ્ટાયુ ઉત્કૃષ્ટાબાધા ૪. જિનનામ અને આહારકદ્વિકની જઘન્ય સ્થિતિ પૂર્વે કહી તે પણ કહી અને મતાંતરે કહે છે—કેટલાએક આચાર્ય દેવતાના આયુષ્ય જેટલી જિનનામની જઘન્ય સ્થિતિ કહે છે; જિન-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

નામ બાંધ્યા પછી દેવતાનો એક પલ્યોપમનો જઘન્ય ભવ કરીને અથવા દશ હજાર વર્ષનો નારકીનો જઘન્ય ભવ કરીને જિન થાય તે માટે. અને આહારકદ્વિકની અંતર્મુહૂર્તની જઘન્ય સ્થિતિ કહેછે; આઠમા ગુણઠાણાને પ્રાંતે ચરિમબંધ અંતર્મુહૂર્તનો છે માટે ॥૩૯॥

ક્ષુલ્લકભવ સ્વરૂપ.

૧૭
सत्तरस समहिआ किर, इगाणुपाणुंसि हुंति खुड्डभवा;
૩૭૭૩
सगतीससयतिहुत्तर, पाणू पुण इगमुहुत्तंमि ॥ ४० ॥

सत्तरस समहिआ=કાંઈક અધિક સત્તર.
किर=નિશ્ચયે.
इगाणुपाणुंमि=એક શ્વાસોશ્વાસમાં.
हुंति=થાય છે.
खुड्डभवा=ક્ષુલ્લકભવો.
सगतीससयतिहुत्तर=સાડત્રીશશેં તહોંતેર [૩૭૭૩]
पाणू=પ્રાણ=શ્વાસોશ્વાસ.
इगमुहुत्तंमि=એક મુહૂર્તમાં.

અર્થઃ—એક શ્વાસોશ્વાસમાં કાંઇક અધિક સત્તર ક્ષુલ્લક [નાના] ભવો નિશ્ચયે થાય છે અને એક મુહૂર્તમાં સાડત્રીશસો તહોંતેર શ્વાસોશ્વાસ થાય છે. ॥૪૦॥

વિવેચન.—હવે ક્ષુલ્લક ભવનું સ્વરૂપ કહે છે-સર્વ ભવ થી ન્હાનો ભવ તે ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ. તે એક શ્વાસોશ્વાસ માં સત્તર ભવ ઝાઝેરા થાય; એમ તીર્થંકર દેવોએ કહ્યું છે. અને સાડત્રીશસો તહોંતેર [૩૭૭૩] શ્વાસોશ્વાસ એક મુહૂર્તને વિષે હો તથા એક શ્વાસોશ્વાસના ૬૫૫૩૬ ભાગ કલ્પીએ, તેવા ૩૭૭૩ ભા એક ભવમાંહે જાય; તે માટે ૬૫૫૩૬ ને ૩૭૭૩ વડે ભાગ દી [ભાગીએ] એટલે લાધ્યા ૧૭ અને શેષ ૧૩૯૫ વધે તે માંહે ૨૩ અંશ બીજા હોય તો અઢારમો ભવ પૂરો થાય, એટલે સત્તર ભ ઝાઝેરા એક શ્વાસોશ્વાસ માંહે થાય. એ क्षुल्लक ભવ કહીએ. ॥૪

૬૫૫૩૬

पणसट्ठिसहस्स पणसय-छत्तीसा इगमुहुत्तखुड्डभवा;

२५६

आवलिआणं दोसय-छप्पन्ना एगखुड्डभवे ॥ ४१ ॥

पणसट्ठिसहस्स=પાંસઠ હજાર,
पणसय छत्तीसा=પાંચસો અને છત્રીશ
इगमुहुत्त=એક મુહૂર્તમાં.
आवलियाणं=આવલિકાના.
दोसयछप्पन्ना=બસોછપ્પન.
एगखुड्डभवे=એક ક્ષુલ્લકભવને વિષે.

અર્થ—એક મુહૂર્ત [બે ઘડી]માં પાંસઠ હજાર પાંચસો અને છત્રીશ ક્ષુલ્લક ભવો થાય છે અને એક ક્ષુલ્લક ભવને વિષે બસો છપ્પન આવલિકા થાય છે. ॥ ૪૧ ॥

વિવેચન—એક મુહૂર્તમાંહે ૩૭૭૩ શ્વાસોશ્વાસ થાય તે માટે સત્તર ભવ અને ૧૩૯૫ [illegible], એ ૧૭ ને ૩૭૭૩ ગુણા કરીએ અને ૧૩૯૫ ઉમેરીએ ત્યારે ૬૫૫૩૬ થાય એટલા એક મુહૂર્તને વિષે ક્ષુલ્લક ભવ થાય. એ ઔદારિક શરીરી મનુષ્ય તિર્યંચ સર્વ માંહે હોય, શ્રી ભગવતી વચનાત્ [illegible]ને વિષે પણ એમજ કહ્યું છે તથા શ્રી આવશ્યકટીકાએ ક્ષુલ્લક ભવ તે વનસ્પતિ માંહે જ હોય એમ કહ્યું છે તે મતાંતર જાણવું. તથા એક મુહૂર્તમાંહે ૧૬૭૭૭૨૧૬ એટલી આવલિકા થાય તેને ૨૫૬ ભાગે હરીએ ત્યારે ૬૫૫૩૬ એટલા એક મુહૂર્તના ક્ષુ. ભવ. અને ૨૫૬ આવલિકાએ એક ક્ષુલ્લક ભવ [illegible]. એક શ્વાસોશ્વાસમાંહે ૪૪૪૬ આવલિકા અને એક આવલિકાના ૩૭૭૩ ભાગ [illegible] એવા ૨૪૫૮ ભાગ [illegible]. ત્યારે એક શ્વાસોશ્વાસમાંહે ૧૭ ભવ [illegible] અને ઉપર [illegible] ક્ષુલ્લક [illegible] સ્વરૂપ જાણવું. ॥ ૪૧ ॥

ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધના સ્વામી

अविरयसम्मो तित्थं, आहारदुगामराउ य पमत्तो ।
मिच्छद्दिट्ठी बंधइ, जिट्ठठिइं सेसपयडीणं ॥ ४२ ॥

સાસાદઅપુવ્વંતે=સાસ્વાદનથી માંડીને અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાન સુધી
અયરંતો કોડિકોડિઓ=અંતઃ કોડાકોડી સાગરોપમથી
ન હિગા=ન અધિક [બંધ] હોય.
બંધો=બંધ
નહુ=નજ હોય
હાણો=હીન—ઓછો
ન ય=વળી ન જ હોય
મિચ્છે=મિથ્યાદૃષ્ટિ
ભવ્વિયરસન્નિમિ=ભવ્ય અને અભવ્ય સંજ્ઞિને વિષે

અર્થ—સાસ્વાદનથી અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાન પર્યંત અંતઃ કોડાકોડી સાગરોપમથી અધિક બંધ ન હોય, તેમજ તેનાથી હીન બંધ પણ ન જ હોય. મિથ્યાદૃષ્ટિ ભવ્ય અને અભવ્ય સંજ્ઞિને વિષે પણ હીન બંધ ન જ હોય. ॥૪૮॥

વિવેચન—હવે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને ગુણઠાણે કર્મનો સ્થિતિ બંધ કહે છે.—ત્યાં જે ૭૦, ૩૦ અને ૨૦ કોડાકોડી સાગરોપમનો સ્થિતિબંધ છે તે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણેજ હોય. ત્યારપછી સાસ્વાદન ગુણઠાણાથકી માંડીને અપૂર્વકરણ લગે અંતઃકોડાકોડિ સાગરોપમ પ્રમાણજ બંધ હોય. પણ તેથી અધિક ન હોય, અંતઃકોડાકોડી થકી અધિકો તો મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે હોય. તથા સિદ્ધાન્તે એમ કહ્યું છે જે ગ્રંથિભેદ કર્યા પછી મિથ્યાત્વે જાય તો પણ અંત કોડાકોડિ સાગરોપમથકી અધિકી સ્થિતિ ન બાંધે, બંધેણ ન વોલઇ કયાવિ, ઇત્યાદ્યગમવચનાત્ અને કર્મગ્રંથમતે તો ગ્રંથિભેદ કર્યા પછી સાસ્વાદનાદિકેજ અધિકી સ્થિતિ ન બાંધે પણ મિથ્યાત્વે આવ્યો અધિકી બાંધે, યાવત્ ઉત્કૃષ્ટી પણ બાંધે પણ તીવ્રાનુભાગે ન બાંધે, કર્મપ્રકૃતિગ્રંથે પણ એમ કહ્યું છે, અને જે એકેંદ્રિયાદિક સાસ્વાદન ગુણઠાણે સાગરોપમના ભાગ બાંધે છે, તે તો તેથી પણ હીણો બાંધે છે, પણ ઇહાં તે એકેંદ્રિયાદિકની વિવક્ષા નથી; ઇહાં તો સંજ્ઞીપંચેંદ્રિયની વિવક્ષા છે, માટે તે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય સાસ્વાદનાદિક અપૂર્વકરણ લગે અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમથકી હીણો—ઓછો પણ ન બાંધે; અનિવૃત્તિકરણાદિકે હીણો બાંધે ઇત્યર્થઃ. ઇહાં કોઈક પૂછે જે સાસ્વાદનથી આઠમા ગુણઠાણા લગે જો

હીનાધિકપણું નથી તો સ્થિતિબંધનું અલ્પબહુત્વ કહેશો ત્યાં સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ થકી દેશવિરતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો, અને તેથી અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તાના જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણા હોય, એ કેમ ઘટે? તત્રોત્તરં- જેમ નવ સમયથી માંડીને સમયોન મુહૂર્ત લગે અંતર્મુહૂર્તના અસંખ્યાતા ભેદ હોય તેમ સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધથી માંડીને સમયાધિક પર્યાપ્ત સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ લગે અસંખ્યાતા સ્થિતિબંધના ભેદ હોય, તે સર્વ અંતઃકોડાકોડિ કહીએ; તેથી સંખ્યાતગુણા કહેતાં કાંઈ દૂષણ નહીં અને મિથ્યાદૃષ્ટિ ભવ્ય તથા અભવ્ય સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને વિષે અંતઃકોડાકોડિ સાગરોપમ થકી ઓછો બંધ નજ હોય, અસંજ્ઞી વિકલેંદ્રિય અને એકેંદ્રિયાદિકને તો મિથ્યાત્વે પણ હીણો હોય છે તે ઈહાં વિવક્ષ્યા નહિં. ॥૪૮॥

ગુણ હોય અને સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો તેથી વિશેષાધિક હોય. એ [બાદર સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય] ના અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ તેથી વિશેષાધિક; તે થકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય, બાદર અપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય, સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા એકેંદ્રિય અને બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ અનુક્રમે વિશેષાધિક હોય. ॥૪૯॥

વિવેચનઃ—હવે એકેંદ્રિયાદિકને વિષે સ્થિતિબંધનું અલ્પ બહુત્વ કહે છે.–સર્વથકી થોડા યતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ, સૂક્ષ્મ-સંપરાયે અંતર્મુહૂર્તનોજ હોય તે માટે ૧, તે થકી બાદર પર્યાપ્ત એકેંદ્રિયનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ અસંખ્યાત ગુણો, સાગરોપમના ભાગનો હોય તે માટે ૨, તે થકી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિયનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક હોય ૩; તે થકી એ એના અપર્યાપ્તાનો લઘુ એટલે બાદર અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૪; તે થકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૫; તે થકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૬, તે થકી ઈતર તે બાદર અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૭; તે થકી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૮; અને તે થકી બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૯; ॥૪૯॥

लहु बिअपज्ज[१०]अपज्जे, अपजेअर[११]बिअगुरू[१२]ऽहिगो[१३] एवं ।
ति[१७]चउ[२१]असन्निसु[२५] नवरं, संखगुणो बिअअमणपज्जे॥५०॥

लहु=જઘન્ય સ્થિતિબંધ,
बिय=એકેંદ્રિય
पज्ज अपज्जे=પર્યાપ્તા અપર્યાપ્ત ને વિષે
अपजेयर=અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા
बियगुरु=એકેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ
अहिगो=અધિક
एवं=એ પ્રકારે
तिचउअसन्निसु=તેઇંદ્રિય ચૌરિંદ્રિય અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય વિષે
नवरं=એટલું વિશેષ
संखगुणो=સંખ્યાત ગુણ
बियअमणपज्जे=બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તા અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે

અર્થ—બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ તે થકી સંખ્યાતગુણ અને વિશેષાધિક, તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક; તેઇંદ્રિય, ચૌરિંદ્રિય અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયને વિષે એ પ્રકારે [બેઇંદ્રિયમાં કહ્યા પ્રમાણે] જાણવું. એટલું વિશેષ કે બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તા અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે સંખ્યાતગુણ કહેવો. ॥૫૮॥

तो जइजिट्ठो[२६] बंधो, संखगुणो देसविरयहस्स[२७]अरो[२८];
सम्मचउ[३२] सन्निचउरो[३६], ठिइबंधाऽणुकम्म संखगुणा. ५१

तो=તે થકી.
जइजिट्ठोबंधो=યતિનો ઉત્કૃષ્ટબંધ.
संखगुणो=સંખ્યાત ગુણ.
देसविरयहस्स=દેશવિરતિનો જઘન્ય [અને]
इयरो=ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ.
सम्मचउ=સમ્યગ્દ્રષ્ટિના ચાર પ્રકારના [સ્થિતિબંધો]
सन्निचउरो=સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય મિથ્યાદ્રષ્ટિના ચાર
ठिइबंधा=સ્થિતિબંધો
अणुकम=અનુક્રમે.
संखगुणा=સંખ્યાત ગુણા.

અર્થ—તે થકી યતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ; તે થકી દેશવિરતિનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ, સમ્યગ્દ્રષ્ટિના ચાર સ્થિતિબંધ અને સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય મિથ્યાત્વીના ચાર સ્થિતિબંધ અનુક્રમે સંખ્યાતગુણ હોય. ॥૫૧॥

વિવેચનઃ—તે થકી યતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો છટ્ઠે પ્રમત્ત ગુણઠાણે અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ બાંધે તે માટે ૨૬, તે થકી દેશવિરતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણો ૨૭, તે થકી દેશવિરતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો ૨૮. તે થકી અવિરતિ સમ્યગ્દ્રષ્ટિના ચાર બોલ તે કેમ ? સમ્યક્તી પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણો ૨૯, તે થકી સમ્યક્તી અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૦, તે થકી સમ્યક્તી અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૧, તે થકી સમ્યક્તી પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૨, તે પછી સંજ્ઞીના ચાર બોલ તે કેમ ? તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૩, તે થકી, સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્યસ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૪, તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૫, તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણો, ૭૦ કોડાકોડિ સાગરપ્રમાણ છે માટે ૩૬. એ સ્થિતિબંધમાં અનુક્રમે ૨૬ થી માંડીને

૩૬ લગે ૬૬ બોલ સંખ્યાતગુણા કહેવા. કહાં ૨૬ થકી ૩૫ લગે ૬૦ બોલ અંતઃકોડાકોડિ સાગર પ્રમાણ કર્મપ્રકૃતિમાં કહ્યા છે પણ તે સંખ્યાતગુણા કેમ થાય? વિશેષાધિકજ ઘટે, એ વિચારવા[1] યોગ્ય છે. પંડિતે વિચારવું. ॥૫૧॥

કર્મ સ્થિતિનું શુભાશુભપણું.

सव्वाणवि जिट्ठठिई. असुभा जं साइसंकिलेसेणं:
इअरा विसोहिओ पुण. मुत्तुं नरअमरतिरिआउं. ५२.

સવ્વાણવિ=સર્વે [કર્મ પ્રકૃતિ] ની	ઇઅરા=જઘન્ય સ્થિતિ
જિટ્ઠઠિઈ=ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ	વિસોહિઓ=વિશુદ્ધિવડે
અસુભા=અશુભ-અપ્રશસ્ત	પુણ=વળી.
જં=જે કારણ માટે	મુત્તું=મૂકી દઇને-વર્જીને
સાઇ=અતિ [ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ]	નરઅમરતિરિઆઉં=મનુષ્ય દેવ અને તિર્યંચના આયુષ્યને
સંકિલેસેણં=તીવ્ર કષાયના	

વિશુદ્ધિવંત થાય તેમ તેમ તે કર્મની જઘન્ય સ્થિતિ બાંધે. મનુષ્યાયુઃ ૧; દેવાયુઃ ૨ અને તિર્યગાયુઃ ૩. એ ત્રણ આયુ વર્જીને શેષની જયેષ્ઠ સ્થિતિ અશુભ જાણવી, પણ એ ત્રણની નહીં. એ ત્રણ તો વિશુદ્ધિની વૃદ્ધિએ વધે, વળી એ ત્રણ આયુનો સ્થિતિની વૃદ્ધિએ રસ પણ વધે અને તે પણ શુભ હોય. ॥૫૨॥

યોગનું અલ્પબહુત્વ.

सुहुमनिगोआइखण,-प्पजोग[१] बायर[२] य विगल[५]अमण[६]म
अपज्ज[९]लहु पढमदुगुरु, पजहस्सि[११]अरो[१२] असंखगुणो.॥५

सुहुमनिगोअ=લબ્ધિ અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મનિગોદનો
आइखण=[ઉત્પત્તિના] પહેલા સમયે
अप्पजोग=અલ્પયોગ.
बायर य विगलअमणमणाअपज्ज= બાદરનિગોદ, વિકલેંદ્રિય, અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિય અને સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો
लहु=જઘન્ય યોગ
पढमदु=પ્રથમદ્વિક [અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મબાદર નિગોદ] નો
गुरु=ઉત્કૃષ્ટ યોગ [અને]
पजहस्सिअरो=પર્યાપ્તાનો જઘ અને ઉત્કૃષ્ટ યોગ.
असंखगुणो=અસંખ્યાતગુણ

અર્થ.—સૂક્ષ્મ નિગોદ [લબ્ધિ અપર્યાપ્તા] નો પહેલા સમયે અલ્પ યોગ હોય. તે થકી અપર્યાપ્તા એવા બાદર એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય, અસંજ્ઞિ અને સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયનો, પહેલા સમયે જઘન્ય યોગ [ક્રમે] અસંખ્યાત ગુણ હોય. તે થકી પહેલા દ્વિકનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ તે થકી પહેલા દ્વિકનો પર્યાપ્તાનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગ અનુક્રમે અસંખ્યાત ગુણ હોય. ॥૫૩॥

विवेचनः—હવે યોગનું અલ્પબાહુત્વ કહે છે.—×યોગ તે વીર્ય

× મનોયોગ વચનયોગ અને કાયયોગ એમ યોગ ત્રણ પ્રકારે છે. આ યોગરૂપ વીર્ય તે પરિણામ આલંબન અને ગ્રહણનું સાધન છે, તે આ પ્રમાણે—યોગરૂપ વીર્ય વડે ઔદારિકાદિ શરીર પ્રાયોગ્ય પુદ્ગલો જીવ પ્રથમ

-સ્થામ-ઉત્સાહ-પરાક્રમ-ચેષ્ટા-શક્તિ-સામર્થ્ય કહીએ. વીર્યાંતરાયના ક્ષયોપશમથી ઉપન્યો જે કાયાદિકનો પરિસ્પંદ તે યોગ કહીએ, ત્યાં લબ્ધિ અપર્યાપ્તા આદિ ક્ષણે [ઉત્પત્તિના પ્રથમ સમયે] વર્તતા સૂક્ષ્મ નિગોદનો જઘન્ય યોગ સર્વ થકી થોડો હોય ૧ તે થકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૨ તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૩. તે થકી તેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૪ તે થકી ચઉરિંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૫. તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૬ તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણો ૭. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૮. તે થકી બાદર નિગોદિયા અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૯ તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૦ તે થકી બાદર નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૧. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૨. તે થકી બાદર નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૩ ॥ ૫૨ ॥

योग तथा स्थितिस्थानोनुं अल्पबहुत्व.

१८ २३
अपजत्तत्तसुक्कोसो, पज्जजहन्निअरु एव ठिइठाणा,
अपजेअर संखगुणा, परमपजबिए असंखगुणा. ५४

अपजत्तत्तस=अपर्याप्ता त्रसनो
उक्कोसो=उत्कृष्ट योग.
पज्जजहन्न=पर्याप्ता त्रसनो
जघन्य योग [अने]
इयरु=उत्कृष्ट योग.
एव=ए प्रकारे
ठिइठाणा=स्थितिनां स्थानो
[कहेवां]

अपजेयर=अपर्याप्ता करतां
पर्याप्तानां
संखगुणा=संख्यात गुणां
परं=एटलुं विशेष-परंतु
अपजबिए=अपर्याप्ता बेइंद्रिय
यने विषे.
असंखगुणा=असंख्यात गुण.

अर्थ—ते थकी अपर्याप्ता त्रसनो उत्कृष्ट योग, पर्याप्ता त्रसनो जघन्य अने उत्कृष्ट योग संख्यात गुण अनुक्रमे होय. ए प्रकारे [सूक्ष्म एकेंद्रियादि जीवनां अनुक्रमे] स्थितिनां स्थानो कहेवां. त्यां [पूर्वोक्त सूक्ष्मबादर एकेंद्रियादि] अपर्याप्ता करतां पर्याप्तानां संख्यात गुणां कहेवां परंतु अपर्याप्त बेइंद्रियने विषे असंख्यात गुण कहेवां. ॥५४॥

विवेचन—ते थकी त्रस पांच ते बेइंद्रियादिकनो कहेवो, ते केम ? ते थको बेइंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण १४. ते थकी तेइंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण १५. ते थकी चउरिंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण १६. ते थकी असंज्ञीपंचेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण १७. ते थकी संज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टयोग असंख्यातगुण १८. ते थकी बेइंद्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यातगुण १९. ते थकी तेइंद्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यातगुण २०. ते थकी चउरिंद्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यातगुण २१. ते थकी असंज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्य

* असमत्त इति पाठान्तरे.

યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૨. તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્યયોગ અસંખ્યાતગુણ, ૨૩. ઈતર તે પાંચનો ઉત્કૃષ્ટ તે આ પ્રમાણે—તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૪. તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૫. તે થકી ચઉરિંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૬. તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૭. તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ હોય ૨૮. પાંચ બોલ વળી ગ્રંથાંતરે કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે—તે થકી અનુત્તરવાસી દેવતાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૯ તે થકી ૯ ગ્રૈવેયકના દેવતાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૦ તે થકી યુગલિયા તિર્યંચ નરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૧. તે થકી આહારક શરીરીનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૨. તે થકી શેષ દેવતા, નારક, તિર્યંચ અને મનુષ્યનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૩. એ ચઉદ જીવના યોગનું અલ્પબહુત્વ જાણવું. એ અલ્પબહુત્વ શ્રી ભગવતીજીના ૨૫ મા શતકના [illegible] તથા પર્યાપ્તાના જઘન્ય યોગ [illegible] અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અધિક કહ્યો છે. બોલ આગળ પાછળ [illegible] જાણીને આ હેતુએ કહ્યા [illegible] તે [illegible] [illegible] સ્થિતિસ્થાનનું અલ્પબહુત્વ [illegible] પર્યાપ્તાના [illegible] અસંખ્યાતગુણાં સ્થિતિસ્થાન [illegible]

तिरिनिरयतिजोआणं=તિર્યંચત્રિક, નરકત્રિક અને ઉદ્યોત નામકર્મના	तेसट्ठं=ત્રેસઠ [અધિક સો સાગરોપમ-૧૬૩]
नरभवजुअ=મનુષ્ય ભવો સહિત	थावरचउइगविगलायवेसु=સ્થાવર ચતુષ્ક, એકેંદ્રિય જાતિ, વિકલેંદ્રિય અને આતપ નામકર્મને વિષે
सचउपल्ल=ચાર પલ્યોપમ સહિત	पणसीइसयं=એકસો પંચાશી
	अयरा=સાગરોપમ

અર્થ.–તિર્યંચત્રિક, નરકત્રિક અને ઉદ્યોત નામકર્મ (એ સાત)નો મનુષ્યભવો સહિત ચાર પલ્યોપમ અધિક એકસો ત્રેસઠ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ અબંધકાળ જાણવો. સ્થાવર ચતુષ્ક, એકેંદ્રિય જાતિ, વિકલેંદ્રિય અને આતપ નામકર્મને વિષે મનુષ્યભવ યુક્ત ચાર પલ્યોપમ અધિક એકસો પંચાશી સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ અબંધકાળ જાણવો. ॥૫૬॥

વિવેચનઃ—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિનો અબંધકાળ કહે છે. ત્યાં સર્વ પ્રકૃતિનો જઘન્યથી તો એક સમય અબંધકાળ અને ઉત્કૃષ્ટપણે મિથ્યાત્વ સાસ્વાદને છેદ પામતી ૪૧ પ્રકૃતિનો પંચેંદ્રિયને વિષે અબંધકાળ કહે છે. તિર્યંચત્રિક ૩, નરકત્રિક ૩ અને ઉદ્યોત નામ ૧, એ સાત પ્રકૃતિનો મનુષ્યના પૂર્વક્રોડિના ૭ ભવોએ યુક્ત ચાર પલ્યોપમ અને એકસો ત્રેસઠ સાગરોપમ એટલો અબંધકાળ હોય એટલા કાળલગે એ સાત પ્રકૃતિ બાંધેજ નહી, તે આ પ્રમાણે—કોઈક ત્રણ પલ્યોપમના આઉખાવાળો યુગલિક મનુષ્ય તે ભવે એ ૭ પ્રકૃતિ[1] ન બાંધે, નરક તિર્યંચમાં ઉપજવું નથી તે માટે. તે ભવને અંતે સમ્યકત્વ પામીને એક પલ્યની સ્થિતિને સૌધર્મ કલ્પે દેવતા ઉપજે ત્યાં પણ સમ્યકત્વ પ્રત્યયે એ ૭ પ્રકૃતિ ન બાંધે. ત્યાંથી મનુષ્યમાં ઉપજી દીક્ષા પાળી નવમે ગ્રૈવેયકે ૩૧ સાગરોપમની સ્થિતિએ દેવપણે ઉપજે; ત્યાં મિથ્યાત્વ પામે, પણ ભવ પ્રત્યયેજ એ ૭ પ્રકૃતિ ત્યાં ન બાંધે. અંતે સમ્યકત્વ

૧ આ સાત પ્રકૃતિ નારક તિર્યંચ પ્રાયોગ્યજ બંધાય છે અને તે પ્રાપ્તિ યોગ્યજ નહિ માટે.

પામી મરીને મનુષ્યમાં ઉપજી દીક્ષા અથવા દેશવિરતિપણું પામી ત્રણ વાર અચ્યુતે જઈને ૬૬ સાગરોપમ પૂરા કરીને મનુષ્યમાં અંતર્મુહૂર્ત મિશ્રપણું અનુભવી પાછું સમ્યક્ત્વ પામી બે વાર અનુત્તર વિમાને અથવા ત્રણ વાર અચ્યુતે ૬૬ સાગરોપમ સમ્યક્ત્વકાળ ફરીથી પૂરે ત્યાં સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે જ એ ૭ પ્રકૃતિ ન બાંધે, એટલે ચાર પલ્યોપમે અધિક અને આંતરે ૭ ભવ મનુષ્યના કર્યા તેણે પણ અધિક ૧૬૩ સાગરોપમ લગે મિથ્યાત્વ સાસ્વાદનના અભાવ થકી તથા ભવસ્વભાવથકી એ ૭ પ્રકૃતિ ન બાંધે.

एवं च-पल्लियाइ तिन्नि थोमा पणिमि भवपच्चयं पलियसीतं ।
सोहम्मे सम्मत्तेण. नरभवे सव्वविरईए ॥ १ ॥
मिच्छो भवपच्चयओ बेछिज्जो सागराइं छासीतं ।
अंतमुहुत्ताइं सम्मत्त तमि नरजम्मं ॥ २ ॥
दियसनरसंबलिओ. अणुत्तरारो न रायस्ताहप्पा ।
मिच्छं गए सडिया. पालिय मणुओ पुणो विरओ ॥ ३ ॥

५ ५ १ ४ १ ३ ३
अपढमसंघयणागिइ-खगइअणमिच्छदुहगथिणतिगं।
१ १ २ १३२
निअनपुइत्थि दुतीसं, पणिंदिसु अबंधठिइ परमा॥५७॥

अपढमसंघयणागिइखगइ=
. पहेलाने वर्जीने संघयण,
संस्थान अने विहायोगति
अण=अनंतानुबंधी कषाय
मिच्छ=मिथ्यात्व मोहनीय
दुहगथीणतिगं=दुर्भगत्रिक
अने थीणद्धित्रिक
निय=नीच गोत्र

नपुइत्थि=नपुंसक वेद अने स्री
वेदनी
दुतीसं=नरभव सहित एक
सो बत्रीश सागरोपम
पणिंदिसु=पंचेंद्रियने विषे
अबंधठिइ=अबंध स्थिति
परमा=उत्कृष्ट

अर्थ—पहेलाने वर्जीने संघयण संस्थान अने विहायोगति, अनंतानुबधी कषाय, मिथ्यात्व मोहनीय, दुर्भगत्रिक अने थीणद्धित्रिक, नीचगोत्र, नपुंसक वेद अने स्रीवेद ए [पचीश प्रकृति] नी अबंध स्थिति नरभव युक्त एकसो बत्रीश सागरोपम जाणवी. ए ४१ प्रकृतिनी उत्कृष्ट अबंधस्थिति, पंचेंद्रियने विषे जाणवा. ॥५७॥

विवेचन—पहेलुं संघयण वर्जी पांच संघयण ५, पहेलु संस्थान वर्जी पांच संस्थान १०, पहेली शुभ खगति टाळी बीजी अशुभ खगति ११, अनंतानुबंधि चार कषाय १५, मिथ्यात्व मोहनीय, १६, दुर्भग, दुःस्वर अने अनादेय ए दुर्भगत्रिक १९ थीणद्धित्रिक २२, नीचैगोत्र २३, नपुंसक वेद २४ अने स्रीवेद २५; ए पचीश प्रकृतिना एकसो बत्रीश सागरोपमनो अबंधकाळ होय. ते आ प्रमाणे-इहां मनुष्यभवे सम्यक्त्व सहित चारित्र पाळी त्रणवार अच्युतादिके जई ६६ सागर सम्यक्त्वनो काळ पूरी मनुष्यभवे अंतर्मुहूर्त्त मिश्रपणुं पामी फरी सम्यक्त्व पामी चारित्र पाळी त्रणवार अच्युते अथवा बे वार विजयादिके जई ६६ सागर सम्यक्त्वकाळ पूरे, एटले १३२ सागर सुधी सम्यक्त्व प्रत्यये ज ए पचीश प्रकृति न बांधे. यदुक्तं—

पणदीजाय अबंधो, इगोणो होइ सयमसीमदुप ॥
दसीणं जयमवरा दो विजय अब्भुण नियमा ॥ ६ ॥

પંચેન્દ્રિયને વિષે ૮૬ પ્રકૃતિની અબંધ સ્થિતિ—અબાધાકાળ ઉત્કૃષ્ટો એટલો હોય. એ ઉપરાંત આહારક આદિ કે અબંધ પ્રાય હવે ૯૯ પ્રકૃતિનો અબાધાકાળ કહ્યાં થકી જાણવો તે કેટલી—પ્રત્યાખ્યાની ૪, અપ્રત્યાખ્યાની ૪, આનુપૂર્વી ૩, આહારકદ્વિક ૨, અને વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧. એ ચાર પ્રકૃતિ કેટલાક પૂર્વમાં દેખાવ આયત ન આધિ અને શેષ ૯૫ પ્રકૃતિનો અંતર્મુહૂર્ત ઉત્કૃષ્ટો અબાધાકાળ હોય. ॥૫૯॥

असुखगइजाइआगइसंघयण=અશુભ વિહાયોગતિ, એકેંદ્રિય બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિયની જાતિ, પહેલા શિવાયનાં પાંચ સંસ્થાન અને પાંચ સંઘયણ.
आहारनिरयजोअदुगं=આહારકદ્વિક, નરકદ્વિક અને ઉદ્યોતદ્વિક,
थिरसुभजस=સ્થિર નામ, શુભ નામ, યશનામ,
थावरदस=સ્થાવર દશક,
नपुइत्थी=નપુંસક વેદ, સ્રી વેદ
दुजुअलं=બે યુગલ [અને]
असायं=અસાતા વેદનીય

અર્થઃ—અશુભવિહાયોગતિ, અશુભજાતિ, અશુભ સંસ્થાન, અશુભ સંઘયણ, આહારકદ્વિક, નરકદ્વિક, ઉદ્યોતદ્વિક; સ્થિરનામ, શુભનામ, યશનામ, સ્થાવર દશક, નપુંસકવેદ, સ્રીવેદ, બે યુગલ અને અસાતાવેદનીય ॥૬૧॥

વિવેચનઃ—અશુભ વિહાયોગતિ ૧; એકેંદ્રિય અને વિકલેંદ્રિય એ ચાર જાતિ ૫, પહેલું વર્જીને પાંચ સંસ્થાન ૧૦, પહેલું વર્જી પાંચ સંઘયણ ૧૫, આહારકદ્વિક ૧૭, નરકદ્વિક ૧૯, ઉદ્યોત અને આતપ એ ઉદ્યોતદ્વિક ૨૧, સ્થિરનામ ૨૨, શુભનામ ૨૩, યશનામ ૨૪, સ્થાવર દશક ૩૪, નપુંસકવેદ ૩૫, સ્રીવેદ ૩૬, હાસ્ય રતિ અરતિ શોક એ બે યુગલ ૪૦ અને અસાતાવેદનીય ૪૧ ॥૬૧॥

समयादंतमुहुत्तं, मणुदुगजिणवइरउरलुवंगेसु;
तित्तीसयरा परमो, अंतमुहु लहूवि आउजिणे ॥६२॥

समयादंतमुहुत्तं=સમયથી માંડીને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત.
मणुदुगजिण=મનુષ્યદ્વિક, જિન નામ.
वइरउरलुवंगेसु=વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ અને ઔદારિક અંગોપાંગને વિષે.
तित्तीसयरा=તેત્રીશ સાગરોપમ
परमो=ઉત્કૃષ્ટ સતતબંધ.
अंतमुहु=અંતર્મુહૂર્ત.
लहूवि=જઘન્ય સતત બંધ વળી
आउजिणे=આયુષ્યકર્મ અને જિન નામકર્મને વિષે

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત ૪૧ પ્રકૃતિનો સમયથી માંડીને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત નિરંતર બંધ હોય મનુષ્યદ્વિક, જિન નામ, વજ્રઋષભ

નામ, સંઘયણ અને ઔદારિક અંગોપાંગ નામકર્મને વિષે તેત્રીસ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ નિરંતર બંધ હોય. જઘન્ય નિરંતર બંધ વળી ચાર આયુષ્ય અને જિન નામકર્મને વિષે અંતર્મુહૂર્ત હોય. ॥૬૨॥

વિવેચન—એ ૪૧ પ્રકૃતિનો જઘન્ય એક સમયથી માંડીને ઉત્કૃષ્ટો અંતર્મુહૂર્ત લગે નિરંતર બંધ હોય. તે પછી અધ્રુવબંધી છે તે માટે પરાવર્ત ભાવ થાય. મનુષ્યદ્વિક ૨, જિનનામ ૩, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૪, અને ઔદારિક અંગોપાંગ ૫, એ પાંચ પ્રકૃતિનો તેત્રીસ સાગરોપમ લગે ઉત્કૃષ્ટો નિરંતર બંધ કહ્યો, જિનનામ બાંધીને અનુત્તર વિમાને જાય ત્યાં એટલો કાળ એ પાંચ પ્રકૃતિ નિરંતર બાંધે. ચાર આયુ અને જિનનામ એ પાંચનો જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત બંધકાળ હોય, જે ભણી આયુષ્ય તો અંતર્મુહૂર્તનો જ હોય પણ સમયનો ન હોય. અને જિનનામ તો [illegible] ઉપશમશ્રેણિ [illegible] ત્યાં જિનનામનો અબંધક થઈ પાછો પડે ત્યાં અંતર્મુહૂર્ત લગે જિનનામ બાંધી વળી [illegible] ઉપશમશ્રેણિ [illegible] થાય ત્યારે અંતર્મુહૂર્ત લગેજ જિનનામનો બંધ પામીએ પણ એથી ઓછો નહીં. અને એ પાંચ પ્રકૃતિ [illegible] પ્રકૃતિ [illegible] છે, અબંધપણેથી [illegible] ॥ ૬૨ ॥ ઇતિ [illegible] ।

[illegible]

રાય, દેશઘાતિ આવરણ કરનારી સાત પ્રકૃતિ, પુરૂષ વેદ, અને સંજ્વલન ૪ કષાયો [એ સત્તર પ્રકૃતિ] એક ઠાણિયા, બે ઠાણિયા, ત્રણ ઠાણિયા, અને ચાર ઠાણિયા રસવાળી છે–રસ યુક્ત બંધાય છે, બાકીની પ્રકૃતિઓ બે ઠાણિયા વગેરે ત્રણ પ્રકારના રસ યુક્ત બંધાય છે. ॥ ૬૪ ॥

વિવેચનઃ—અશુભ પ્રકૃતિનો ચતુઃસ્થાનાદિક રસ બંધાય, તે આ પ્રમાણે—ગિરિરેખા સમાન અનંતાનુબંધી કષાયે કરીને સર્વ અશુભપ્રકૃતિનો ચોઠાણિયો રસ બંધાય ૧; પૃથ્વીરેખા સમાન અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે કરીને ત્રિઠાણિયો બંધાય ૨; રજ રેખા સમાન પ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે કરીને બેઠાણિયો બંધાય ૩ અને જળરેખા સમાન સંજ્વલન કષાયે કરીને એક ઠાણિયો બંધાય ૪. શુભ પ્રકૃતિનો રસબંધ એથી અન્યથા કહેવો. તે આ પ્રમાણે-જળ-રેખા અને રજરેખા સરખા સંજ્વલન અને પ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે શુભ પ્રકૃતિનો રસ ચોઠાણિયો બંધાય ૧, પૃથ્વીની રેખા સમાન અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે કરીને ત્રિઠાણિયો બંધાય ૨, ગિરિરેખા સમાન અનંતાનુબંધી કષાયે કરીને બેઠાણિયો રસ બંધાય ૩. એક ઠાણીયો રસ તો શુભપ્રકૃતિને નથી. હવે જે પ્રકૃતિનો જેટલે પ્રકારે રસ બંધાય તે કહે છે.—અંતરાય ૫, દેશ આવરણ તે કેવળદ્વિક વર્જીને શેષ ચાર જ્ઞાનાવરણીય અને ત્રણ દર્શનાવરણીય મળી ૭, પુરૂષવેદ ૧ અને સંજ્વલન કષાય ૪, એવં ૧૭ પ્રકૃતિ એક-ઠાણિયે, બેઠાણિયે, ત્રિઠાણિયે અને ચારઠાણિયે, એમ ચારે પ્રકારના રસયુક્ત-બંધાય. ત્યાં અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણાના સંખ્યાતા ભાગ ગયે થકે એ ૧૭ પ્રકૃતિનો એકઠાણિયો રસ બંધાય. શેષ ૧૦૩ પ્રકૃતિનો રસ બેઠાણિયો, ત્રિઠાણિયો, ચઉઠાણિયો બંધાય પણ એકઠાણિયો ન બંધાય, જે ભણી અશુભનો એકઠાણિયો રસ તે અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણાના સંખ્યાતા ભાગ પછી જ હોય અને ત્યાં તો એ સત્તર વર્જીને અનેરી અશુભ પ્રકૃતિનો બંધ જ નથી, તે માટે શેષ ૧૦૩ અશુભ પ્રકૃતિનો એકઠાણિયો રસ ન બંધાય અને જે કેવળ જ્ઞાનાવરણીય ૧, અને કેવલદર્શનાવરણીય ૨, એ બે ત્યાં અશુભ બંધાય છે, પણ તે તો સર્વઘાતી છે માટે ત્યાં બેઠાણીઓ જ રસ બંધાય પણ એકઠાણીઓ ન બંધાય, અને

શુભ પ્રકૃતિને તો ઉત્કૃષ્ટો [illegible] ન હોય કેમકે સંક્લેશસ્થા-
નક અને વિશુદ્ધિસ્થાનક એ બે [illegible] સમાન [illegible] પ્રદેશ
[illegible] છે, તો પણ વિશુદ્ધિસ્થાનક [illegible] અધિકાં છે. કેમકે ઉપ-
શમક [illegible] વિશુદ્ધિસ્થાનકે [illegible] સંક્લેશ-
સ્થાનક પાછાં [illegible] છે. [illegible] અને [illegible] કે વિશુ-
દ્ધિ[illegible]સ્થાનક [illegible] તેથી પાછાં [illegible] નથી તે [illegible]
એટલાં વિશુદ્ધિસ્થાનક અધિકાં [illegible] વિશુદ્ધિ
વર્તતો શુભ પ્રકૃતિનો [illegible] અને [illegible]
વર્તતાને તો શુભ પ્રકૃતિ [illegible] શુભ
પ્રકૃતિ [illegible]
[illegible]
[illegible]
તેથી શુભ પ્રકૃતિનો [illegible]

વિવેચનઃ—હવે અશુભ પ્રકૃતિ અને શુભપ્રકૃતિનો એક ઠાણી- યાદિક રસ ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે, જેમ-નિંબ [લીંબડા]નો રસ અશુભ તથા ઇક્ષુ [શેલડી]નો રસ શુભ તે સહજનો હોય તે એકઠાણિયો કહીએ. તે બે ભાગ કઢી-ઉકાળીને એક ભાગતો રાખીએ તે બેઠાણિયો રસ, ત્રણ ભાગ કઢી-ઉકાળીને એક ભાગ રાખીએ તે ત્રિઠાણિયો રસ, અને ચાર ભાગે કઢી એક ભાગતો રાખીએ તે ચઉઠાણિયો રસ કહીએ, એમ એકઠાણિયાદિક અશુભ પ્રકૃતિનો અશુભ રસ હોય અને શુભ પ્રકૃતિનો શુભ રસ હોય, ૧૭ અશુભ પ્રકૃતિના એકઠાણિયા રસનાં સ્પર્દ્ધક અસંખ્યાતાં હોય, તે સ્પર્દ્ધક ઉત્તરોત્તર અનંતગુણ[1] રસવંત હોય એમ બે, ત્રણ, ચાર ઠાણિઆ રસના સ્પર્દ્ધક પણ જાણવા, તથા એક ઠાણિયા રસ થકી અનંતગુણ વીર્યવંત બે ઠાણિયો રસ હોય, એમ બે ઠાણિયાથી ત્રિઠાણિયો, ત્રિઠાણિયાથી ચઉઠાણિયો રસ પણ અનંતગુણ વીર્યવંત જાણવો. ॥ ૬૫ ॥

ઉત્કૃષ્ટ રસબંધના સ્વામી

तिव्वमिगथावरायव, सुरमिच्छाविगलसुहुमनिरयतिगं;
तिरिमणुआउ तिरिनरा, तिरिदुगछेवट्ठ सुरनिरया ॥६६॥

तिव्वं=ઉત્કૃષ્ટ અનુભાગ
इगथावरायव=એકેંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર નામ અને આતપ નામનો.
सुरमिच्छा=મિથ્યાદ્રષ્ટિ દેવતા.
विगल सुहुम निरयतिगं=વિકલેંદ્રિયત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક અને નારકત્રિકનો

तिरिमणुआउ=તિર્યંચાયુ અને મનુષ્યાયુનો.
तिरिनरा=મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્યો.
तिरिदुग छेवट्ठ=તિર્યંચદ્વિક અને છેવટ્ઠું સંઘયણનો.
सुरनिरया=દેવતા અથવા નારકી.

---

[1] એકઠાણીયા સ્પર્દ્ધકો કરતા બેઠાણીયા સ્પર્દ્ધકો અનંતગુણ રસવંત છે એમ અહિં સમજવું પણ ઉત્તરોત્તર સ્પર્દ્ધક અનંતગુણ રસવાળા છે એમ ન સમજવું. કારણ કે કોઈપણ એક સ્પર્દ્ધક પછીનું સ્પર્દ્ધક અનન્ત રસાણુએ અધિક હોય પણ અનંતગુણ રસાણુંવાળું ન હોય.

અર્થ:—એકેંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર નામ અને આતપ નામકર્મનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવતા કરે, વિકલેંદ્રિયત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક, નરકત્રિક, તિર્યંચાયુ અને મનુષ્યાયુ (એ અગ્યાર પ્રકૃતિ) નો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્યો કરે, તિર્યંચદ્વિક અને છેવટ્ઠું સંઘયણનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ દેવતા અથવા નારકી કરે. ॥ ૬૬ ॥

२ २ २ १ ४ ४ १ १
विउविसुराहारगदुगं, सुखगइवन्नचउतेअजिणसायं;
१ १ १० १ १ १ ३२
समचउपरघातसदस, पणिंदिसासुच्च खवगा उ ॥६७॥

विउविसुराहारगदुगं=વૈક્રિય-દ્વિક, સુરદ્વિક, અને આહાર-કદ્વિકને,

सुखगइवन्नचउतेय=શુભ વિહાયોગતિ, વર્ણચતુષ્ક, તૈજસચતુષ્ક,

जिणसायं=જિનનામ કર્મ અને સાતાવેદનીયને;

समचउपरघातसदस=સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, પરાઘાત નામ, ત્રસ દશક,

पणिंदिसासुच्च=પંચેંદ્રિય જાતિ, ઉચ્છ્વાસ નામકર્મ અને ઉચ્ચગોત્રને.

खवगा उ=ક્ષપક [સૂક્ષ્મસંપરાય અને અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનવાળા.]

અર્થ.—વૈક્રિયદ્વિક, સુરદ્વિક, આહારકદ્વિક, શુભવિહાયોગતિ, વર્ણચતુષ્ક, તૈજસ ચતુષ્ક, જિનનામ, સાતાવેદનીય, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, પરાઘાત નામ, ત્રસ દશક, પંચેંદ્રિય જાતિ, ઉચ્છ્વાસ-નામકર્મ અને ઉચ્ચ ગોત્ર [એ ૩૨ પ્રકૃતિ] નો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ [યથાસંભવ] સૂક્ષ્મસંપરાય અને અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનવાળા ક્ષપક કરે. ॥ ૬૭ ॥

વિવેચન.—વૈક્રિયદ્વિક ૨, દેવદ્વિક ૪, આહારકદ્વિક ૬, શુભ વિહાયોગતિ ૭, વર્ણ ચતુષ્ક ૧૧, તૈજસ-કાર્મણ-અગુરૂલઘુ અને નિર્માણ એ તૈજસ ચતુષ્ક ૧૫, જિનનામ ૧૬, સાતા વેદનીય ૧૭, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૧૮, પરાઘાત નામ ૧૯ ત્રસ દશક ૨૯, પંચેંદ્રિય જાતિ ૩૦, ઉચ્છ્વાસનામ ૩૧ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૩૨, એ ૩૨ પ્રકૃતિ ક્ષપક શ્રેણિવાળા ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે. ત્યાં યશ ૧, ઉચ્ચગોત્ર ૨, અને સાતા ૩, એ ત્રણ સૂક્ષ્મસંપરાય ચરિમસમયવર્તી ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે, તે સર્વથી અનંતગુણ વિશુદ્ધ હોય તે માટે.

શેષ ૩૨ પ્રકૃતિ અપૂર્વકરણે દેવયોગ્ય બાંધતો ઉત્કૃષ્ટ શુભ વર્ત્તતો તીવ્ર રસે બાંધે, અતિ વિશુદ્ધ છે માટે. ॥ ૬૭ ॥

तमतमगा उज्जोअं, सम्मसुरा मणुअउरलदुगवइरं.
अपमत्तो अमराउं, चउगइ मिच्छा उ सेसाणं ॥६८॥

અર્થ—તિર્યંચદ્વિક અને નીચગોત્રને તમસ્તમપ્રભા નારકીના જીવો જઘન્ય રસે બાંધે. અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્ય જિનનામને જઘન્ય રસે બાંધે. નારકી વિના બાકીના ત્રણ ગતિવાળા જીવો એકેંદ્રિય જાતિ અને સ્થાવર નામકર્મને જઘન્ય રસે બાંધે. સૌધર્મ અને ઇશાન દેવલોક સુધીના દેવતાઓ આતપ નામકર્મને જઘન્ય રસે બાંધે, સમ્યગ્દૃષ્ટિ અથવા મિથ્યાદૃષ્ટિ સાતા વેદનીય, સ્થિરનામ, શુભ નામ અને યશનામને તેની પ્રતિપક્ષી સહિત [આઠ પ્રકૃતિને] જઘન્ય રસે બાંધે. ॥૭૨॥

વિવેચન—તિર્યગ્દ્વિક ૨, નીચૈર્ગોત્ર ૧, એ ત્રણ પ્રકૃતિ તમસ્તમા પૃથ્વિના નારકી સમ્યકત્વાભિમુખ થકા મિથ્યાત્વના ચરિમ પુદ્ગલ વેદતા મંદરસે બાંધે. અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્ય પૂર્વે નરકાયુ બાંધીને પછી જિનનામ બાંધતો મરતાં મિથ્યાત્વ સન્મુખ વેળાએ સર્વ સંક્લિષ્ટ થકો જિનનામ મંદ રસે બાંધે; નારકી વર્જી શેષ ત્રણ ગતિના જીવ પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામવંત થકા એકેંદ્રિયજાતિ ૧, સ્થાવર નામ ૨, એ બે પ્રકૃતિ મંદ રસે બાંધે. સૌધર્મ્મ ઈશાન લગેના સર્વસંક્લિષ્ટ આતપ નામ મંદ રસે બાંધે, સમ્યકત્વી સમ્યકત્વથી પડતો સાતા ૧, સ્થિર ૨, શુભ ૩, યશ ૪, એ ચાર પ્રકૃતિ મંદરસે બાંધે અને વા શબ્દથી સમ્યકત્વ પામતો મિથ્યાત્વી ઇતર તે અસાતા ૧, અસ્થિર ૨, અશુભ ૩, અયશ ૪, એ ચાર પ્રકૃતિ મંદરસે બાંધે.

૧ પ્રમત્તથી મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન સુધી પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામ અંતઃકોડાકોડીથી પંદર કોડાકોડી સાગરોપમ સુધીના સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયે વર્તતા સાતા અસાતા અંતર્મુહૂર્ત અંતર્મુહૂર્ત પરવર્તે મંદરસે બાંધે તે પછી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમ સુધીના સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયે માત્ર અસાતાજ બાંધે પણ ત્યા મંદ રસ ન હોય. સાતાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ૧૫ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અસાતાની ૩૦ કોડાકોડી સાગરોપમની છે. પ્રમત્તથી આગળ તેરમા દશમા ગુણસ્થાન સુધી કેવળ સાતાજ બાંધે, તે બાર મુહૂર્તના જઘન્ય સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સુધી બાંધે. ત્યાં પણ

नवदशनैरवरुमणु–कगहदुमपर्णिद्विनान्परवृन्तैः

संपद्यणानिहनपश्री, तुभगिअनिकिसन्द्रवशगःआ॥७२॥

[illegible], [illegible]- [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible]-[illegible], [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible],

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

૩, નિર્માણ ૪, એ તૈજસ ચતુષ્ક ૧૨, મનુષ્યદ્વિક ૧૪, વિહાયોગતિદ્વિક ૧૬, પંચેંદ્રિયજાતિ ૧૭, ઉચ્છ્વાસ ૧૮, પરાઘાત ૧૯, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૨૦, છ સંઘયણ ૨૬, છ સંસ્થાન ૩૨, નપુંસકવેદ ૩૩, સ્ત્રીવેદ ૩૪, સુભગ નામ–સુસ્વર નામ–આદેય નામ એ સુભગત્રિક ૩૭, ઈતર તે દુર્ભગ–દુઃસ્વર–અનાદેય એ દુર્ભગત્રિક ૪૦, એ ચાળીસ પ્રકૃતિનો મંદ રસ ચારે ગતિના મિથ્યાત્વી જીવ બાંધે ત્યાં પણ પંચેંદ્રિય જાતિ ૧, તૈજસ ૨, કાર્મણ ૩, શુભવર્ણચતુષ્ક ૭, પરાઘાત ૮, અગુરુલઘુ ૯, ઉચ્છ્વાસ ૧૦, ત્રસચતુષ્ક ૧૪ અને નિર્માણ ૧૫, એ ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશી મંદ રસે બાંધે અને સ્ત્રીવેદ નપુંસકવેદનો મંદ રસ તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધ હોય તે બાંધે. શેષ ૨૩ પ્રકૃતિનો મંદ રસ મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ પરાવર્ત્તમાન મધ્યમ પરિણામી બાંધે.[1] ॥ ૭૩ ॥

---

४ ४ १ १ ४३

चउतेअवन्न वेअणिअ, नामणुक्कोस सेसधुवबंधी,

४ १

घाईणं अजहन्नो, गोए दुविहो इमो चउहा ॥७४॥

---

૧ મનુષ્યદ્વિકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પંદર કોડાકોડી સાગરોપમની અને શુભ વિહાયોગતિ સુભગ, સુસ્વર, આદેય, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર, પ્રથમ સંઘયણ તથા પ્રથમ સંસ્થાનની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ દશ કોડાકોડી સાગરોપમની છે. આ શુભ પ્રકૃતિઓનો મંદ રસ પોતપોતાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિથી આરંભીને પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિઓની સાથે તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ સુધીના સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સુધી પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામે બંધાય, તે અંતર્મુહૂર્ત અંતર્મુહૂર્ત પરાવર્તે બંધાય. હુંડક સંસ્થાન અને સેવાર્ત સંઘયણની અનુક્રમે વામન સંસ્થાન તથા કીલિકા સંઘયણ સાથે પોતપોતાની જઘન્ય સ્થિતિ સુધી પરાવૃત્તિ લાભે. તેજ પ્રમાણે શેષ સંઘયણ સંસ્થાનની મધ્યમના બેબે સંઘયણ અને સંસ્થાન સાથે પોતપોતાની જઘન્ય સ્થિતિ સુધી પરાવૃત્તિ લાભે એ સ્થિતિસ્થાનો વિષે મિથ્યાદૃષ્ટિ પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામે મંદ રસ બાંધે. અહીં ભાવના પોતાની મેળે વિચારી લેવી. જુઓ આ ગાથાની ટીકા.

ચઉતેઅવણ્ણ=તૈજસ ચતુષ્ક અને
ગુરુ વર્ણ ચતુષ્કનો.
વેયણિઅનામ=વેદનીય કર્મ અને
નામકર્મનો,
અણુક્કોસ=અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ
સેસધુવબંધીણ=બાકીની [૪૩]
ધ્રુવબંધિ પ્રકૃતિનો
સાઈણં=ઘાતી પ્રકૃતિનો

અજહન્નો=અજઘન્ય પ્રદેશબંધ
ગોએ=ગોત્ર કર્મનો
દુવિહો=અનુત્કૃષ્ટ અને અજઘન્ય પ્રદેશબંધ
ચઉહા=ચાર
સાઇઆઈ=સાદિ આદિ.
અનાદિ. ધ્રુવ અધ્રુવ

ભાવાર્થઃ—તૈજસ ચતુષ્ક. ગુરુ આદિ વર્ણ ચતુષ્ક. વેદનીય અને નામકર્મનો અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ તથા બાકીની [૪૩] ધ્રુવબંધિ પ્રકૃતિ અને [૪] ઘાતી પ્રકૃતિનો અજઘન્ય પ્રદેશબંધ અને ગોત્ર કર્મનો [અનુત્કૃષ્ટ અને અજઘન્ય] બંને પ્રદેશબંધ, એ ચાર પ્રકારે [સાદિ આદિ] છે. ॥ ૭૪ ॥

सेसंमि=બાકીના ત્રણ પ્રકારના રસબંધને વિષે.
दुहा=બે પ્રકારે-સાદિ, અધ્રુવ
इग दुगणुगाइ=એકાણુક, દ્વયણુકથી માંડીને
जा=યાવત્
अभवणंतगुणियाणू=અભવ્યથી અનંતગુણ પરમાણુવાળા
खंधा=સ્કંધો.
उरलोचियवग्गणा=ઔદારિકને લાયક વર્ગણા [થાય છે.]
तह=તથા
अगहणंतरिआ=ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાની વચ્ચે અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા.

અર્થઃ—બાકીની પ્રકૃતિ અને બાકીના ત્રણ પ્રકારના રસબંધોને વિષે બે પ્રકારે [સાદિ-અધ્રુવ] બંધ હોય. એકાણુ દ્વયણુકથી માંડીને યાવત્ અભવ્ય જીવો કરતાં અનંતગુણા પરમાણુવાળા સ્કંધોની ઔદારિકને ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થાય છે, તેમજ એકેક પરમાણુની વૃદ્ધિએ ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાના અંતરે અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા હોય. ॥ ૭૫ ॥

વિવેચનઃ—શેષ અનુક્ત સર્વ પ્રકારનો રસબંધ તે સાદિ ૧, અધ્રુવ ૨, એ બે ભેદ હોય. હવે એ સર્વ ભાંગા જાણવાનો ભાવાર્થ લખીએ છીએ. પ્રથમ તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરુલઘુ ૩, નિર્માણ ૪, અને પ્રશસ્ત વર્ણાદિક ચતુષ્ક ૮, એ આઠ પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ ચારે ભેદે હોય, તે આ પ્રમાણે—એ ૮ નો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ તો ક્ષપક અપૂર્વકરણવાળો દેવગતિ યોગ્ય ૩૦ પ્રકૃતિના બંધને ઉચ્છેદ સમયે કરે, શુભ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ તે અતિ વિશુદ્ધજ કરે; તદ્યોગ્ય અતિ વિશુદ્ધતા ત્યાંજ હોય તે માટે. તે ૮ પ્રકૃતિનો ઉપશમ શ્રેણીએ અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ પામી ક્ષપક થતો ઉપગામક શુભ પ્રકૃતિનો રસબંધ ઓછો કરે તે માટે તે ઉપશાંતમોહે સર્વથા અબંધક થઈને પડતો વળી અનુત્કૃષ્ટ રસ બાંધે ત્યારે તે સાદિ ૧. તે ઉપશાંતપણું પૂર્વે નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, અભવ્યને ધ્રુવ ૩, ભવ્યને અધ્રુવ ૪. सेसंमि दुहा એ

પદ નારણ બેતરું, તે માટે જે ૮ પ્રકૃતિના ધ્રુવ ઉદય છે, [illegible]
છે અને આવલબ્ય છે. જો [illegible] ગુણસ્થાનને વિષે માટે છે. [illegible]
છ, જો એ બેઉ હોય, તે આ પ્રમાણે—જે ૮ નો [illegible]
હાપાને અપૂર્વ કરણે હોય, તે પ્રથમ જ [illegible] તે માટે
[illegible]

રસ બંધાય, તેથી અન્ય સર્વ અને ઉપશમશ્રેણિએ પણ અજઘન્ય બંધ હોય, તે ઉપશાંતમોહાવસ્થાએ સર્વથા અબંધક થઇને પડતો વળી બાંધે તે સાદિ ૧, ઉપશમશ્રેણિ જેઓ પામ્યા નથી તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. સંજ્વલન ૪ કષાય ક્ષપક અનિવૃત્તિબાદરે પોતપોતાના બંધોચ્છેદને સમયે જઘન્ય રસે બાંધે તેથી અન્યને ઉપશમશ્રેણિએ અજઘન્ય બંધ હોય. તે ઉપશાન્તમોહે સર્વથા અબંધક થઇને પડતો અજઘન્ય રસ બાંધે. ત્યારે સાદિ ૧, એ ઉપશાન્તપણું પૂર્વે અપ્રાપ્તને [જે નથી પામ્યા તેને] અનાદિ ૨. ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વની જેમ ૪. બે નિદ્રા, અપ્રશસ્ત વર્ણચતુષ્ક, ભય, જુગુપ્સા અને ઉપઘાત એ ૯ પ્રકૃતિ ક્ષપક અપૂર્વકરણવાળો પોતપોતાને બંધોચ્છેદ સમયે જઘન્ય રસે બાંધે. તેથી અન્ય તે અજઘન્ય. તે ઉપશમશ્રેણિએ બંધનો છેદ કરીને પડતો વળી અજઘન્ય બાંધે ત્યારે તે સાદિ ૧, તે અબંધકપણું પૂર્વે નથી પામ્યો તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્. ૪, પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો સંયમસન્મુખ દેશવિરતિ અતિ વિશુદ્ધ પોતાના ગુણઠાણાને અંત્ય સમયે વર્તતો જઘન્ય રસ બાંધે. તે થકી અન્ય તે સર્વ અજઘન્ય, તે સંયમાદિક પામી અબંધક થઇને વળી પડતો અજઘન્ય બાંધે તે સાદિ ૧, તે સ્થાનક પૂર્વે નથી પામ્યો તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો જઘન્ય રસબંધ અવિરતિ ગુણઠાણાને અતે એમ જ [પૂર્વોક્ત રીતે] કહેવો, ભાંગા ૪ પણ એમ જ જાણવા, અનંતાનુબંધી ૪, થીણદ્ધિત્રિક અને મિથ્યાત્વ એ આઠ પ્રકૃતિનો જઘન્ય રસબંધ મિથ્યાત્વી સમ્યક્ત્વ સહિત સંયમને સન્મુખ થકો પોતાના ગુણઠાણાને ચરમ સમયે બાંધે. તેથી અન્ય તે અજઘન્ય. સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયે તેનો અબંધક થઈ પડતો પાછો બાંધે ત્યારે સાદિ ૧, પૂર્વે અબંધકપણું નથી પામ્યો તેને અનાદિ ૨, અભવ્યને ધ્રુવ ૩, ભવ્યને અધ્રુવ ૪. હવે એ ૪૩ ધ્રુવબંધિના શેષ જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ત્રણને વિષે બે ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે—એ સર્વ પ્રકૃતિના જઘન્ય રસબંધનાં સ્થાનક કહ્યાં, ત્યાં પ્રથમ જ બાંધવા માંડે તે સાદિ ૧, તેનો અબંધક થાય ત્યારે અધ્રુવ ૨, એ ૪૩ નો ઉત્કૃષ્ટ બંધ મિથ્યાત્વી ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશી સંજ્ઞી પર્યાપ્ત પંચેન્દ્રિય બાંધે, તે ૧-૨ સમય

બાંધે. ત્યારપછી અનુકુર બાંધે. દશમાન્તે વળી ઉત્કૃષ્ટ [illegible] બાંધે; તે માટે ઘાતિ પ્રકૃતિ, તે જે ભાગ્યા હોય. તથા જ્ઞાનાવરણીય ૧, દર્શનાવરણીય ૨, મોહનીય ૩ અને અંતરાય ૪ એ ચાર ઘાતિ પ્રકૃતિનો અનુભાગ બંધ [illegible] હોય. તે આ પ્રમાણે: મોહનીયનો અનિવૃત્તિબાદર ઉપાંતે [illegible] બંધાય, [illegible] કર્મના [illegible] [illegible] અનુભાગ [illegible] બંધાય, તથી [illegible] [illegible] અનુભાગ [illegible] બંધાય, [illegible] [illegible] આલંબન [illegible] હોય તે માટે તે [illegible] [illegible] માટે [illegible] ને [illegible] વળી [illegible] [illegible] તે [illegible] પૂર્વ નથી [illegible] [illegible]

તે માટે અધ્રુવ ૪; જઘન્ય પણ આદિ અંત સહિત માટે સાદિ અધ્રુવ તથા એનો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ ઉચ્ચૈર્ગોત્ર આશ્રયીને ક્ષપક સૂક્ષ્મસંપરાયને અંત્ય સમયે પામીએ અને ત્યાં ઉપશામકને અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ હોય. તેનો ઉપશાન્તમોહે અબંધક થઇ પડતો ફરી અનુત્કૃષ્ટ બાંધે ત્યારે સાદિ ૧. પૂર્વે ઉપશામકપણું અણપામ્યાને અનાદિ ૨, ભવ્યને અધ્રુવ ૩, અભવ્યને નીચગોત્ર આશ્રયી ધ્રુવ ૪ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્રનો ઉત્કૃષ્ટ રસ તો સૂક્ષ્મસંપરાયે ક્ષપક બાંધવા માંડે તે માટે સાદિ, ક્ષીણમોહે અબંધક થાશે તે માટે અધ્રુવ. હવે શેષ અધ્રુવબંધી ૭૩ પ્રકૃતિ અને આયુ. કર્મ મૂળ પ્રકૃતિ એનો જઘન્ય, અજઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ચારે પ્રકારનો રસબંધ તે સાદિ અધ્રુવ, એ બેજ ભેદે હોય. અધ્રુવબંધી અને પરાવર્ત્તમાન છે માટે.

હવે એના ભાંગાની સંખ્યા લખીએ છીએ-૭ મૂળ પ્રકૃતિના એકેકીના દશ દશ એવં ૬૦, ગોત્રના ૧૨ અને આયુના ૮, એવં આઠ મૂળ પ્રકૃતિના ૮૦ ભાંગા થાય. ધ્રુવબંધી ૪૭ ના એકેકીના દશ દશ એવં ૪૭૦ અને અધ્રુવબંધી ૭૩ ના એકેકીના આઠ આઠ એવં ૫૮૪, એ બને મળી ૧૦૫૪ ઉત્તર પ્રકૃતિના ભાંગા થાય મૂળ ઉત્તર બન્નેના મળી ૧૧૩૪ ભાંગા થાય. એ રીતે અનુભાગબંધ સવિસ્તરપણે વખાણ્યો इति अनुभागबंधः ॥

॥ પ્રદેશબંધ ॥

હવે પ્રદેશબંધ કહે છે—ત્યાં પ્રથમ ઔદારિકાદિક આઠ વર્ગણા કહે છે. ઇહાં લોકને વિષે એકેકા પરમાણુ જેટલા છે તેટલા સર્વની એક વર્ગણા, એકાકીપણે કરીને પરસ્પર સજાતીય માટે. દ્વયણુક સર્વની એક વર્ગણા, ત્ર્યણુક સર્વની એક વર્ગણા, ઇત્યાદિ એકેક પરમાણુની વૃદ્ધિએ સંખ્યાત પ્રદેશના અનંતા સ્કંધની સજાતીયવર્ગરૂપ સંખ્યાતી વર્ગણા, અસંખ્ય પ્રદેશના સ્કંધની અસંખ્યાતી વર્ગણા, અનંત પ્રદેશી સ્કંધની અનંતી વર્ગણા અને અનંતાનંત પ્રદેશી સ્કંધની અનંતાનંત વર્ગણા; સજાતીય પુદ્ગલનો સમૂહ તે[1] વર્ગણા કહીએ. એ સર્વ સ્તોક-

૧ કર્મપ્રકૃતિની ટીકામાં સજાતીય સ્કંધના સમૂહનું નામ વર્ગણા કહ્યું છે, અને કર્મપ્રકૃતિની ટીકામાં સ્કંધ અને વર્ગણા એકાર્થક કહ્યા છે,

અગ્રહણપણું હોવાને કારણે ઔદારિકને ગ્રહણને કામ ન આવે તે માટે અગ્રહણ યોગ્ય જાણવી. જે સર્વ ઉત્કૃષ્ટીને અગ્રહણથી અનંતગુણું અને સિદ્ધને અનંતને ભાગે એટલા પરમાણુ એ નિષ્પન્ન સ્કંધ તે ઔદારિકપણું ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થાય. તે ઉપરે એક પરમાણુ, બે પરમાણુ, યાવત અભવ્યથી અનંતગુણા અને સિદ્ધને અનંતમે ભાગે એટલા પરમાણુ એ નિષ્પન્ન જે સ્કંધ તે ઔદારિક ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા [illegible] ઉત્કૃષ્ટ નિષ્પન્ન તે ઔદારિક [illegible] પુદ્ગલનો સમૂહ. એ ઔદારિકની [illegible] વર્ગણા [illegible] પરમાણુની વૃદ્ધિએ ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા [illegible] તથા [illegible] થાય તે [illegible] વર્ગણા [illegible] પરમાણુની વૃદ્ધિએ ઔદારિકને અગ્રહણ [illegible] થાય ॥ ૮૫ ॥

४ ६ ७ ८

विग्घावरणे मोहे सव्वोवरि वेअणीइ जेणप्पे ॥
तस्स फुडत्तं न हवइ, ठिईविसेसेण सेसाणं ॥ ८० ॥

विग्घावरणे=અંતરાય, જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય કર્મને વિષે.
मोहे=મોહનીય કર્મને વિષે.
सव्वोवरि=સર્વથી અધિક
वेयणीइ=વેદનીય કર્મને વિષે.
जेण=જે કારણ માટે.
अप्पे=થોડાં દલિક છતે.
तस्स=તે [વેદનીય કર્મ] નો
फुडत्तं=સ્પષ્ટ રીતે અનુભવ
न हवइ=ન હોય, ન થાય.
ठिईविसेसेण=સ્થિતિ વિશેષે કરીને, સ્થિતિની અપેક્ષાએ
सेसाणं=બાકીના કર્મનો

અર્થઃ—અંતરાય, જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય કર્મને વિષે અધિક અને માંહોમાંહે સરખો; મોહનીય કર્મને વિષે તેથી અધિક અને વેદનીય કર્મને વિષે સર્વથી અધિક ભાગ પરિણમે જે કારણ માટે થોડાં દલિક છતે તે [વેદનીય] નો સ્પષ્ટ રીતે અનુભવ ન થાય અને બાકીના કર્મનો સ્થિતિવિશેષે કરીને હીનાધિક ભાગ હોય. ॥ ૮૦ ॥

વિવેચન—તે થકી અંતરાય, જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય એ ત્રણનો ભાગ અધિક અને સ્વસ્થાને એ ત્રણનો તુલ્ય. તે થકી મોહનીયનો ભાગ અધિક; અધિકી સ્થિતિ માટે, સર્વ ઉપર-સર્વથી અધિક વેદનીયનો ભાગ હોય. જે કારણ માટે તે વેદનીયનો ભાગ અલ્પ હોય તો તે વેદનીયના સુખ દુઃખાદિકનો અનુભવ સ્પષ્ટ ન હોય. સ્વભાવે જ વેદનીયનાં પુદ્ગલ ઘણાં મળે ત્યારે સ્વકાર્ય કરવા સમર્થ [1] થાય, વેદનીય ટાળી સાત

---

[1] જેમ ચાર પ્રકારના આહારમાં અશન, પાન અને ખાદિમના પુદ્ગલો ઘના છતાં પોતાના [તૃપ્તિલક્ષણ] કાર્યને કરી શકે છે અને સ્વાદિમના પરમાણુ થોડાં છતાં સ્વકાર્યને કરી શકે છે તેમ અહીં અશનાદિ તુલ્ય વેદની અને સ્વાદિમ તુલ્ય બાકીનાં સાત કર્મ જાણવાં.—પંચસંગ્રહ

વળી જેમ વિષ અલ્પ હોય તોપણ મારણાદિ કાર્ય કરી શકે અને [illegible] હોય ત્યારે મારણાદિ થાય, તેમ અહીં પણ ઘટાવવું-સ્વોપજ્ઞ ટીકા.

કર્મોને સ્થિતિ વિશેષે કરીને હીનાધિક ભાગ આપવો. એટલે કે કર્મની આયુષ્યની સ્થિતિ સૌથી અધિક ભાગ આવે તેની ઓછી સ્થિતિ તેને ઓછો ભાગ આવે.

[illegible]

અર્થ:—પોતાની મૂળ પ્રકૃતિરૂપ જાતિવડે પ્રાપ્ત કરેલ દલિકનો અનંતમો ભાગ સર્વઘાતિ પ્રકૃતિને ભાગે આવે અને બાકી રહેલા પ્રદેશાગ્ર બાકીની બંધાતી પ્રકૃતિઓને સમયે સમયે વહેંચાય છે. ॥ ૮૧ ॥

વિવેચનઃ—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિના ભાગ કહે છે.—પોતપોતાની મૂલ પ્રકૃતિરૂપ જાતિવડે જે પ્રાપ્ત થયેલ દલિક તેનો જે અનંતમો ભાગ સર્વઘાતિ રસયુક્ત તેજ સર્વઘાતી પ્રકૃતિને ભાગે આવે. જ્ઞાનાવરણીયનો અનંતમો ભાગ કેવળજ્ઞાનાવરણીય અને નિદ્રાપંચકને ભાગે આવે, મોહનીયનો અનંતમો ભાગ મિથ્યાત્વ અને બાર કષાયને ભાગે આવે, સર્વ પુદ્ગલ માંહે અનંતમો ભાગજ સર્વઘાતિ રસવંત હોય અને શેષ અનુક્રમે હીન હીનતર રસવંત હોય. તે અનંતમા ભાગ થકી શેષ પ્રદેશાગ્ર-દલિઉં રહ્યું તે શેષ દેશઘાતિ અઘાતી પ્રકૃતિ રહી તે જેટલી તે સમયે બંધાતી હોય તેને વહેંચી આપીએ. પ્રતિ સમયે [સમયે સમયે] એમ બંધાય અને ભાગે વહેંચાય, જે સમયે બંધાય તે સમયેજ તે દલિયાના ભાગ વહેંચાય. તથા જે જે પ્રકૃતિનો જે જે ગુણઠાણે બંધોચ્છેદ થાય ત્યારે તેના ભાગનું દ્રવ્ય તેની સજાતીય પ્રકૃતિને આવે અને જ્યારે તેની સર્વ સજાતીય પ્રકૃતિનો બંધ ઉચ્છેદ થાય ત્યારે તેને ભાગે લાધું દ્રવ્ય તે તેની મૂલ પ્રકૃતિ માંહેલી વિજાતીય પ્રકૃતિ હોય તેને ભાગે આવે. સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિનો બંધ ઉચ્છેદ થાય ત્યારે તેની મૂલ પ્રકૃતિનો પણ બંધ ઉચ્છેદ થાય, તેથી તે કર્મવર્ગણાનું દલિક પ્રથમ સાત ભાગે અથવા છ ભાગેજ વહેંચાય, એમ સૂક્ષ્મસંપરાય લગે જાણવું, ઉપશાંતમોહાદિકે તો સમગ્ર કર્મનું દલિકું સાતાવેદનીયપણેજ બંધાય. ઈહાં કર્મપ્રકૃતિ ગ્રંથોક્ત સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે કર્મસ્કંધ દલિકનું અલ્પબહુત્વ આ સાથે આપેલ યંત્રની સ્થાપનાથી જાણવું.

उत्तरप्रकृतिषु उत्कृष्टपदे कर्मदलिक-

भागाल्पबहुत्वयंत्रम् ॥

ગુણસ્થાનપ્રાપ્તિનું અંતર.

पलिआऽसंखंसमुहू, सासणइअरगुणअंतरं हस्सं;
गुरु मिच्छि बे छसट्ठी, इअरगुणे पुग्गलद्धंतो ॥८४॥

पलियासंखसमुहू=પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત.
सासणइयरगुण-સાસ્વાદન અને બીજાં ગુણસ્થાનોનું
अंतरं=આંતરૂં.
हस्सं=જઘન્ય.
गुरु=ઉત્કૃષ્ટ
मिच्छि=મિથ્યાત્વે
बे छसट्ठि=બે વખત છાસઠ સાગરોપમ
इयरगुणे=બીજાં ગુણસ્થાનોને વિષે.
पुग्गलद्धंतो=કાંઈક ઊણું અર્ધ-પુદ્‌ગલપરાવર્ત.

અર્થઃ—સાસ્વાદન અને બીજાં ગુણસ્થાનોનું જઘન્ય આંતર પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત [અનુક્રમે] હોય. ઉત્કૃષ્ટ અંતર મિથ્યાત્વે બે વખત છાસઠ સાગરોપમ અને બીજાં ગુણસ્થાનોને વિષે કાંઈક ઉણું અર્ધ પુદ્‌ગલપરાવર્ત હોય. ॥ ૮૪ ॥

વિવેચન—હવે ગુણઠાણાનો જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ કહે છે.—સાસ્વાદન ગુણઠાણાને જઘન્યથી પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અંતર હોય, તે આ પ્રમાણે-જે અનાદિ મિથ્યાત્વી હોય અથવા સમ્યક્ત્વ અને મિશ્ર પુંજ ઉવેલ્યે જે ૨૬ ની સત્તાવાળો મિથ્યાત્વી હોય તે અંતરકરણાદિકે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ પામીને ત્યાંથી અનંતાનુબંધીને ઉદયે પડતો સાસ્વાદનપણું પામીને મિથ્યાત્વે ગયો થકો ફરીને સાસ્વાદનપણું પામે, તો જઘન્ય પણ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ ઉપરાંત જ પામે પણ તેથી અગાઉ ન પામે, તે આ પ્રમાણે-સાસ્વાદન થકી મિથ્યાત્વે ગયેલાને પહેલા સમય થકી જ સમ્યક્ત્વપુંજ મિશ્રપુંજ સત્તાએ અવશ્ય હોયજ અને તે સત્તાએ છતે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ ન

પામે અને તેને ઔપશમિક સમ્યકત્વ વિના સાસ્વાદનપણું સર્વથા ન હોય જ, તે માટે મિથ્યાત્વે ગયો થકો પ્રતિસમયે સમ્યકત્વ મિશ્રના પુંજ ઉવેલે અને તેનાં દળિયાં મિથ્યાત્વ માંહે નાંખે; એમ સમયે સમયે ઉવેલતો થકો પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે સર્વ દળિયાં ઉવેલી રહે [સમ્યકત્વ મિશ્રની સત્તા રહિત થાય], તે વાર પછી બીજીવાર ઔપશમિક સમ્યકત્વ પામીને સાસ્વાદને આવે ત્યારે જઘન્ય થકી એટલો કાળ થાય. તથા અનેરા ૧૦ ગુણઠાણાનો અંતરકાળ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્તનો હોય, તે આ પ્રમાણે-કોઈક ઉપશમશ્રેણિએ ચઢીને ત્યાંથી પડતો સર્વ ગુણઠાણાં ફરસતો મિથ્યાત્વે આવીને અંતર્મુહૂર્તેજ ફરી શ્રેણિ માંડીને પાછો ચઢતો સાસ્વાદન મિશ્ર વર્જીને શેષ સર્વ ગુણઠાણાં સ્પર્શે ત્યારે અંતર્મુહૂર્ત્તનુ જઘન્ય અંતર થાય ઉપશમશ્રેણિ થકી પડીને ચઢતાને સાસ્વાદન અને મિશ્ર હોય નહીં તે માટે ના કહી અને ઉપરનાં ૩ ગુણઠાણાને તો પડવાનો અભાવ છે માટે અંતર છે નહી. અને મિશ્રને તો સહજે જ મિથ્યાત્વ થકી સમ્યકત્વ પામતાં તથા સમ્યક્ત્વથી પડતાં મિશ્રપણું આવે ત્યારે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્તનું અંતર પડે, મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાને ઉત્કૃષ્ટ અંતર બે છાસઠ એટલે એકસો બત્રીસ સાગરોપમનું હોય, તે આ પ્રમાણે-કોઈક જીવ સમ્યકત્વ પામ્યો થકો ઉત્કૃષ્ટપણે ૬૬ સાગરોપમ ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વપણે રહીને એક અંતર્મુહૂર્ત લગે મિશ્રપણું અનુસરીને ફરી સમ્યક્ત્વ પામીને ૬૬ સાગરોપમ લગે સમ્યકત્વ કાળ પાળીને તે ઉપરાંત જો ન સીઝે તો તે નિશ્ચયે મિથ્યાત્વે જાય એટલે ૧૩૨ સાગરોપમનું મિથ્યાત્વને ઉત્કૃષ્ટ અંતર પડે અને અનેરાં ૧૦ ગુણઠાણાંને ઉત્કૃષ્ટો અંતરકાળ કાંઈક ઊણો અર્દ્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત હોય, તે આ પ્રમાણે-સાસ્વાદન આદિ દઈને ઉપશાન્તમોહ લગે ૧૦ ગુણઠાણાવાળા જીવ ત્યાંથી પડયા થકા મિથ્યાત્વ પામીને કંઈક ન્યુન અર્દ્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત સંસાર માંહે ભમીને પછી તે ગુણઠાણાં અવશ્ય સ્પર્શીને મોક્ષે જાય જ, તે ઉપરાંત સંસારમાં ન રહે ઇત્યર્થ: ॥ ૮૬ ॥

પલ્યોપમનું સ્વરૂપ.

१ २ ३ १ २ ३
उद्धारअद्धखित्तं, पलिअ तिहा समयवाससयसमए;
केसवहारो दीवो-दहिआउतसाईपरिमाणं ॥८५॥

उद्धार अद्ध खित्तं=ઉદ્ધાર, અદ્ધા અને ક્ષેત્ર
पलिय=પલ્યોપમ
तिहा=ત્રણ પ્રકારે.
समय वाससय समए=સમયે, સો વર્ષે અને સમયે
केसवहारो=વાલાગ્રનું ઉદ્ધરણ કરીએ.
दीवोदहि=દ્વીપ સમુદ્ર,
आउतसाइ=આયુષ્ય અને ત્રસાદિ જીવોનું.
परिमाणं=પરિમાણ ગણતરી

અર્થ—ઉદ્ધાર, અદ્ધા અને ક્ષેત્ર એ ત્રણ પ્રકારે પલ્યોપમ જાણવું. તેમાં [અનુક્રમે] સમયે, સો વર્ષે અને સમયે વાલાગ્રનું ઉદ્ધરણ કરીએ, તે વડે [અનુક્રમે] દ્વીપસમુદ્ર, આયુષ્ય અને ત્રસાદિ જીવોની ગણતરી થાય છે. ॥ ૮૫ ॥

વિવેચનઃ—હવે પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે—ઉદ્ધાર તે વાલાગ્રનો અપહાર, તે પાલામાંહેથી સમયે સમયે એકેક વાલાગ્ર અપહરતાં પાલો ખાલી થાય તે ઉદ્ધાર પલ્યોપમ ૧. અદ્ધા તે કાળ, તે તો સો સો વર્ષે એકેકો વાલાગ્ર અપહરતાં પાલો ઠાલો થાય તે અદ્ધાપલ્યોપમ ૨. ક્ષેત્ર તે આકાશ, તે સમયે સમયે વાલાગ્ર સ્પૃષ્ટ અસ્પૃષ્ટ આકાશપ્રદેશ એકેકો અપહરતાં પાલો ઠાલો થાય તે ક્ષેત્ર પલ્યોપમ ૩. ઉદ્ધાર પલ્યોપમે કરીને દ્વીપ સમુદ્ર મપાય છે, ૨૫ કોડાકોડિ પલ્યોપમના જેટલા સમય તેટલા દ્વીપ સમુદ્ર છે ૧. અદ્ધા પલ્યોપમે કરીને દેવતા, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્યંચનાં આઉખાં મપાય છે ૨. ક્ષેત્ર પલ્યોપમે કરીને દૃષ્ટિવાદે ત્રસાદિ પૃથિવ્યાદિના જીવ માપ્યા છે ૩

એ ત્રણ પલ્યોપમના બાદર અને સૂક્ષ્મ એવં છ ભેદ હોય.

તેનું સ્વરૂપ કાંઇક વિસ્તાર થકી લખીએ છીએ. અનંતે પરમાણુએ એક ત્રસરેણુ થાય, આઠ ત્રસરેણુએ ૧ રથરેણુ થાય, આઠ રથરેણુએ ૧ વાલાગ્ર થાય, તે આઠ વાલાગ્રે ૧ લિક્ષા થાય, આઠ લિક્ષાએ ૧ યૂકા, આઠ યૂકાએ ૧ યવ અને આઠ યવે ૧ उत्सेध अंगुल થાય એ ૨૪ ઉત્સેધાંગુલે ૧ હાથ, ૪ હાથે ૧ ધનુષ, બે હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ અને ૪ ગાઉએ એક ઉત્સેધાંગુલનું યોજન થાય. એવા ૧ યોજનનો લાંબો પોહોળો અને ઉંડો પાલો કલ્પીએ, તે પાલામાં દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના યુગલિયાંના માંથાના વાળના એક ખંડનો બીજો ખંડ ન થાય[1] એવા સૂક્ષ્મખંડ કરીને ભરીએ. તે અગ્નિએ બળે નહી, વાયરે ઉડે નહીં અને પાણી તેને ભેદે નહી એવા ઠાંસી ઠાંસીને ભરીએ. તેમાંથી સમયે સમયે એકેક ખંડ કાઢીયે, કાઢતાં તે પાલો નિર્લેપ-ઠાલો થાય ત્યારે એક बादर उद्धार पल्योपम સંખ્યાતા જ સમયનું થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક બાદર ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. એ બાદર ઉદ્ધાર પલ્યોપમ સાગરોપમ કહેવા માત્રજ છે પણ કામના નથી ૧. તથા તે વાલાગ્રના એકેકા ખંડના અસત્કલ્પનાએ પર્યાપ્તા સ્થૂળ પૃથિવીકાય જીવનાં શરીર જેવડા અસંખ્યાતા ખંડ કલ્પીએ તે ખંડ પ્રતિ સમયે એકેકો કાઢીએ, કાઢતાં પાલો ખાલી થયે એક सूक्ष्म उद्धार पल्योपम સંખ્યાતી કોડિ વરસનું થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. તેવા અઢી સાગરોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા જંબૂદ્વીપ આદિ દઇને સ્વયંભૂરમણ લગે દ્વીપ સમુદ્ર છે. ૨. તથા તે વાલાગ્ર સો સો વરસે એકેકો કાઢીએ, કાઢતાં પાલો ઠાલો થાય ત્યારે એક बादर अद्धा पल्योपम સંખ્યાતી કોડાકોડિ વર્ષ પ્રમાણ થાય તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક બાદર અદ્ધા સાગરોપમ થાય એ બાદર પલ્યોપમ સાગરોપમ કહેવા માત્ર જ છે પણ કામના નથી ૩. તથા એકેકા વાલાગ્રના અસંખ્યાતા ખંડ કલ્પવા અને તે ખંડ સો

---

૧ એક ખંડનો બીજો ખંડ ન થાય આ હકીકત ટીકામાં નથી. ટીકામાં તો શિરનું મુંડન કરી લીધા પછી એક દિવસથી માંડી સાત દિવસ સુધીમાં જેવડા વાળ ઉગે તેવડા વાલાગ્રોથી કૂવો ભરવાનું કહ્યું છે જુઓ ટીકા ગાથા ૮૫.

સો વરસે એકેકો કાઢતાં પાલો ઠાલો થાય ત્યારે એક સૂક્ષ્મ અદ્ધા પલ્યોપમ અસંખ્યાતી કોડાકોડિ વર્ષ પ્રમાણ થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક અદ્ધા સાગરોપમ થાય. એ પલ્યોપમ સાગરોપમે કરીને જીવનાં આઉખાં, કાયસ્થિતિ, કર્મસ્થિતિ અને પુદ્ગલસ્થિતિ એ સર્વ [માપીએ | જેમકે-મનુષ્ય તિર્યંચનું ઉત્કૃષ્ટાયુઃ ત્રણ પલ્યોપમનું હોય, દેવતા નારકીનું ઉત્કૃષ્ટાયુ તેત્રીસ સાગરોપમનું હોય ૪, તથા તે પાલાના વાલાગ્રે સ્પૃષ્ટ જે આકાશપ્રદેશ તે સમયે સમયે એકેકો અપહરતાં સ્પૃષ્ટ પ્રદેશ સર્વને અપહારે બાદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી પ્રમાણ થાય તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે બાદર ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. એ બાદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ સાગરોપમનું કાર્ય નથી ૫. તથા તે પાલાને વાલાગ્રે ફરસ્યા અને અણફરસ્યા સર્વ આકાશપ્રદેશને સમયે સમયે એકેકો અપહરતાં પાલાના સર્વ પ્રદેશ અપહરાઇ રહે ત્યારે એક સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમ થાય. તે બાદર થકી અસંખ્યાતગુણું કાળમાને હોય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય એ પલ્યોપમ સાગરોપમે કરીને દૃષ્ટિવાદને વિષે પૃથિવી, અપ્, તેઉ, વાયુ, પ્રત્યેક વનસ્પતિ અને ત્રસ એ છ કાયના જીવનું પરિમાણ કર્યું છે. પ્રશ્ન· સૂક્ષ્મ વાલા· અને અંતરે અસ્પૃષ્ટ આકાશ પ્રદેશ કેમ હોય ? ઉત્તર-કુષ્માંડ [કોળું] ભૂત માંચાને વિષે તે કુષ્માંડને આંતરે ન્હાનાં બીજોરાદિનાં ફળ ઘણાં રહે, તે ફળને આંતરે વાલ પ્રમુખના દાણા ઘણા રહે, તે ફળને આંતરે વળી સરસવના દાણા ઘણા રહે, એમ એ દૃષ્ટાંતે વાલાગ્રથકી આકાશપ્રદેશ અતિ સૂક્ષ્મ છે તેથી ઠાંસીને ભરેલા વાલાગ્રને [૧]આંતરે પણ અસંખ્યાતા આકાશપ્રદેશ અસ્પૃષ્ટ હોય એ છ પ્રકારે પલ્યોપમ સાગરોપમનું સ્વરૂપ શ્રી અનુયોગદ્વારસૂત્ર થકી કહ્યુ ॥ ૮૫ ॥

---

૧ દરેક વાલાગ્રની અંદર પણ અસંખ્ય અસ્પૃષ્ટ આકાશપ્રદેશ હોય

પુદ્દગલ પરાવર્તનું સ્વરૂપ.

दव्वे[1] खित्ते[2] काले[3], भावे[4] चउह दुह बायरो सुहुमो;
होइ अणंतुस्सप्पिणि-परिमाणो पुग्गलपरट्टो ॥८६॥

दव्वे=દ્રવ્ય વિષયક.	सुहुमो=સૂક્ષ્મ
खित्ते=ક્ષેત્ર વિષયક.	होइ=હોય.
काले=કાળ વિષયક.	अणंतुस्सप्पिणिपरिमाणो=અનંત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ.
भावे=ભાવ વિષયક.	पुग्गलपरट्टो=પુદ્દગલપરાવર્ત
चउह=ચાર પ્રકારે.	
दुह=બે પ્રકારે.	
बायरो=બાદર	

અર્થ—દ્રવ્ય વિષયક, ક્ષેત્રવિષયક, કાળવિષયક અને ભાવ વિષયક. એમ ચાર પ્રકારે પુદ્દગલપરાવર્ત બાદર અને સૂક્ષ્મ એ બે બે ભેદે હોય, તે દરેક અનંત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ હોય છે. ॥ ૮૬ ॥

વિવેચન—દ્રવ્યથકી પુદ્દગલપરાવર્ત ૧, ક્ષેત્ર થકી પુદ્દગલ પરાવર્ત ૨, કાળ થકી પુદ્દગલપરાવર્ત ૩ અને ભાવ થકી પુદ્દગલ પરાવર્ત ૪, એમ ચાર ભેદે પુદ્દગલપરાવર્ત છે. તે વળી દરેક બાદર અને સૂક્ષ્મ એમ બે બે ભેદે હોય એટલે આઠ ભેદે પુદ્દગલ પરાવર્ત હોય. એ આઠ માંહેનું એકેક પુદ્દગલપરાવર્ત અનંતી ઉત્સર્પિણી[1] અવસર્પિણી[2] પ્રમાણ હોય. ॥ ૮૬ ॥

---

૧ જેમાં સમયે સમયે પ્રાણીઓના શરીર તથા આયુષ્યના પ્રમાણાદિકની અપેક્ષાએ વૃદ્ધિ અનુભવાય તે ઉત્સર્પિણી.

૨ જેમાં સમયે સમયે પ્રાણીઓનાં શરીર તથા આયુષ્યનાં પ્રમાણાદિકની અપેક્ષાએ હાનિ અનુભવાય તે અવસર્પિણી.

लोगपएसा=લોકક્ષેત્રના પ્રદેશો.
उसप्पिणिसमया=ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીના સમયો
अणुभागबंधठाणा=રસબંધનાં સ્થાનો.
जहतह=જેમ તેમ-આડાઅવળા
कम=અનુક્રમે.
मरणेणं=મરણ વડે.
पुट्ठा=સ્પર્શ કરેલા.
खित्ताइ=ક્ષેત્રાદિક.
थूलिअरा=બાદર અને સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત.

અર્થઃ—લોકક્ષેત્રના પ્રદેશો, ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીના સમયો અને રસબંધના સ્થાનો જેમ[1] તેમ [ક્રમ વગર] અને અનુક્રમે મરણ વડે સ્પર્શ કરાય ત્યારે ક્ષેત્રાદિ બાદર અને સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત અનુક્રમે થાય ॥ ૮૮ ॥

વિવેચનઃ—હવે ક્ષેત્રાદિક ૩ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત કહે છે.—ચૌદ રાજલોકના સર્વ આકાશપ્રદેશ ૧, ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીના સર્વ સમય ૨ અને અનુભાગબંધનાં સ્થાનક એટલે રસબંધના હેતુ રૂપ અધ્યવસાયનાં સ્થાનક ૩, એ ત્રણે જેમ તેમ-આઘા પાછા [ક્રમોત્ક્રમ] મરણે કરીને ફરસી રહે ત્યારે ક્ષેત્રાદિક એટલે ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી સ્થૂલ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત અનુક્રમે થાય; અને એ ત્રણે અનુક્રમેજ મરણે કરીને ફરસે ત્યારે ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય. તે આ પ્રમાણે—

ચૌદ રાજલોકના આકાશપ્રદેશ સર્વ મરતી વેળાએ એવી રીતે ફરસે કે એક મરણે એક આકાશપ્રદેશ લેખાય અને પૂર્વે જે આકાશ પ્રદેશે મર્યો હોય તે આકાશપ્રદેશે ફરી મરે તે લેખામાં આવે નહીં,એમ કોઇ આકાશપ્રદેશ મરણે કરી ફરસ્યા વિના ન રહે ત્યારે ક્ષેત્રથકી बादर पुद्गलपरावर्त्त થાય ૩. મેરૂ પર્વતના મધ્યે ૮ રૂચક પ્રદેશ છે તે માંહેલા એક પ્રદેશે પ્રથમ મરે ત્યાર પછી વળી કોઇક કાળાંતરે તે પ્રદેશની પાસેના બીજા પ્રદેશે મરે તે લેખાય. ત્યાર પછી વળી કોઈક કાળાંતરે તેને અડકતાં [નજીકના] ત્રીજે પ્રદેશે મરે તે લેખાય. તેના ગાળામાં આઘે પાછે પ્રદેશે મરે તે લેખામાં નહીં. એમ અનુક્રમે મરતાં એક એક પ્રદેશ ફરશનો સમય ચૌદ રાજલોકના આકાશપ્રદેશ ફરસી રહે ત્યારે

૧ 'જેમ તેમ, અનુક્રમ'' આ શબ્દો પહેલા પુ૦ પરા૦ માં કહ્યા નથી તેનું કારણ કે સૂ૦ દ૦ પુ૦ પરા૦ કોઈ પણ એક જ વર્ગણાવડે પૂર્ણ ગણાય છે.

ક્ષેત્રથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય ૪. ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી એ બે-મળીને વીશ કોડાકોડિ સાગરોપમે એક કાળચક્ર કહેવાય, તેના સર્વ સમય જીવ મરણે કરીને ફરસે એટલે જે સમયે પૂર્વે મર્યો હોય તેજ સમયે ફરી મરે તે લેખાય નહીં અનેરે સમયે મરે તે લેખાય. એમ કાળચક્રના સર્વ સમય મરણે [વડે] ફરસી રહે ત્યારે કાળથકી બાદર પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય ૫. તે કાળચક્રને પહેલે સમયે મરે ત્યાર પછી વળી ક્યારેક કાળચક્રને બીજે સમયે મરે તે લેખાય ત્યાર પછી વળી ક્યારેક કાળ ચક્રને ત્રીજે સમયે મરે તે લેખાય. વચ્ચે વચ્ચે આઘે પાછે સમયે મરે તે લેખામાં નહીં: એમ અનુક્રમે મરતો કાળચક્રના સર્વ સમય ફરસી રહે ત્યારે કાળ થકી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય ૬. એક સમયનો ઉપજેલા સૂક્ષ્મ તેઉકાય જીવ અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ છે, તે થકી સર્વ તેઉકાય જીવ અસંખ્યાતગુણા છે, તે થકી તે તેઉકાય જીવની કાયસ્થિતિ અસંખ્યાતગુણી છે, તે થકી સંયમનાં સ્થાનક અસંખ્યાતગુણાં છે, તે થકી રસ બંધના અધ્યવસાયસ્થાનક તીવ્રમંદાદિ ભેદે અસંખ્યાતગુણાં છે. તે રસબંધને સ્થાનકે મરતો જીવ ક્યારેક મંદાધ્યવસાયે મરે, કોઈ વારે તીવ્રે અને કોઇવારે અતિ તીવ્રે મરે, એમ મરતો સર્વ રસ-બંધનાં અધ્યવસાયસ્થાનક ફરસી રહે ત્યારે ભાવથકી બાદર પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય ૭, અને જ્યારે પ્રથમ અતિ મંદ સ્થાનકે વર્ત્તતો મરે, પછી કોઇક કાળાંતરે તેથી ચઢતે બીજે અધ્યવસાય સ્થાનકે વર્ત્તતો મરે, તે પછી વળી કોઇક કાળાંતરે તેથી ચઢતે ત્રીજે અધ્યવસાયસ્થાનકે વર્ત્તતો મરે, વચમાં આઘે પાછે સ્થાનકે મરે તે લેખામાં નહીં, એમ અનુક્રમે રસબંધના અધ્યવસાયસ્થાનકે મરતો સર્વ સ્થાનક ફરસી રહે ત્યારે ભાવથકી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય ૮. તથા પ્રકારાંતરે વર્ણ ૫, ગંધ ૨, રસ ૫, સ્પર્શ ૮, અગુરૂલઘુ ૧ અને ગુરૂલઘુ ૧, એ બાવીશ ભેદે કરીને સર્વ લોકના પરમાણુ ફરસીને મૂકે ત્યારે બાદર ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય, એ ૨૨ માંહેથી એકેકાપણે સર્વ પુદ્ગલ ફરસી રહે ત્યારે સૂક્ષ્મ ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય. એમ ૨૨ ભેદે પણ સૂક્ષ્મ ભાવ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ॥ ઇતિ પુદ્ગલપરાવર્ત્તસ્વરૂપં જ્ઞેય. ॥ ૯૮ ॥

ઉત્કૃષ્ટ જઘન્ય પ્રદેશબંધક.

अप्पयरपयडिबंधी, उक्कडजोगी अ सन्निपज्जत्तो;
कुणइ पएसुक्कोसं, जहन्नयं तस्स वच्चासे ॥ ८९ ॥

अप्पयरपयडिबंधी=અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક
उक्कडजोगी=સર્વોત્કૃષ્ટ યોગવાળો
सन्निपज्जत्तो=સંજ્ઞિપર્યાપ્તો
कुणइ=કરે છે.
पएसुक्कोसं=પ્રદેશોનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ
जहन्नयं=જઘન્ય પ્રદેશબંધ
तस्स=તેના.
वच्चासे=વિપરીતપણે.

અર્થ—અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક, સર્વોત્કૃષ્ટ યોગવાળો અને સંજ્ઞિપર્યાપ્તો પ્રદેશોનો ઉત્કૃષ્ટ બંધ કરે અને તેથી વિપરીતપણે જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે ॥ ૮૯ ॥

વિવેચન—હવે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધક અને જઘન્ય પ્રદેશબંધક કેવા હોય તેનું સ્વરૂપ કહે છે.

જે મૂળ પ્રકૃતિ અને ઉત્તર પ્રકૃતિ થોડી બાંધે તે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે: કર્મદલિયાના ભાગ થોડા થાય તેથી દરેકને પ્રદેશ ઘણા આવે માટે અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક અને સર્વોત્કૃષ્ટ યોગવંત[1] એવો [2]સંજ્ઞી [3]પર્યાપ્તો જીવ उत्कृष्ट प्रदेशबंध કરે. તેને વિપર્યાસે એટલે બહુ પ્રકૃતિના બાંધનારને કર્મદલિક ઘણે ભાગે વહેંચાતા હોવાથી દરેકને પ્રદેશ થોડા આવે માટે ઉત્કૃષ્ટ પ્રકૃતિનો બંધક અને મંદયોગવંત એવો અસંજ્ઞી અપર્યાપ્તો જીવ जघन्य प्रदेशबंध કરે. ॥ ૮૯ ॥

પ્રદેશબંધના સ્વામી

मिच्छ[1]अजय[4]चउआऊ, बितिगुणविणुमोहिसत्तमिच्छाई[7]
छण्हं सतरस[17] सुहुमो, अजया[1] देसा[2] बितिकसाए[1,2] ॥९०॥

૧-૨-૩ ઉત્કૃષ્ટ યોગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધાય, અને સંજ્ઞી તથા પર્યાપ્તાને જ ઉત્કૃષ્ટ યોગ હોય તેથી એ પણ ત્રણ વિશેષણ સાર્થક છે.

અસાતાવેદનીય ૧૨, અને વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧૩, એ તેર પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વી અથવા સમ્યક્ત્વી ઉત્કૃષ્ટ યોગે વર્તતો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશથી બાંધે. તે ઉપરાંતનાં બંધક નામની પ્રકૃતિ અધિકી બાંધે, તે માટે ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ હોય નહીં. ॥ ૯૧ ॥

निद्दापयलादुजुअल-भयकुच्छातित्थ *सम्मगो सुजई;
आहारदुगं सेसा, उक्कोसपएसगा मिच्छो ॥ ९२ ॥

निद्दापयला=નિદ્રા, પ્રચલા	અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાવાળા.
दुजुअल=બે યુગલ	आहारदुगं=આહારકદ્વિકને
भयकुच्छातित्थ=ભય, જુગુપ્સા અને તીર્થંકર નામકર્મને	सेसा=બાકીની ૬૬ પ્રકૃતિ.
सम्मगो=સમ્યગ્દૃષ્ટિ	उक्कोसपएसगा=ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધવાળી.
सुजई=અપ્રમત્તયતિ અને	मिच्छो=મિથ્યાદૃષ્ટિ કરે.

અર્થ.—સમ્યગ્દૃષ્ટિ નિદ્રા, પ્રચલા, બે યુગલ, ભય, જુગુપ્સા અને તીર્થંકર નામને, રૂડો સાધુ આહારકદ્વિકને, અને મિથ્યાદૃષ્ટિ બાકીની [૬૬] પ્રકૃતિઓને ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધવાળી કરે.

વિવેચન—[1]નિદ્રા ૧; પ્રચલા ૨, હાસ્ય રતિ, શોક અરતિ એ બે યુગલ ૬, ભય ૭, જુગુપ્સા ૮ અને તીર્થંકર નામ ૯, એ નવ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ સમ્યક્ત્વી કરે. ઉત્કૃષ્ટયોગી સસંવિધ બંધક સુયતિ અપ્રમત્ત તથા અપૂર્વ કરણે વર્તતો નામની ૩૦

---

* सम्यग् गच्छति ज्ञानादिमोक्षमार्गं इति सम्यग ।

૧ नितरां तदन द्राति-कुत्सितत्व-अविस्पष्टत्वं गच्छति આચ્છાદનપણાને પામે चैतन्यं ચેતના अनया इति निद्रा જે વડે તે નિદ્રા.

× આ બે ગુણઠાણાવાળા પ્રમાદરહિત હોવાથી તેઓ સુયતિ છે, માટે સુયતિ (રૂડા સાધુ) શબ્દે આ બે ગુણસ્થાનકવાળા લીધા.

પ્રદેશબંધના ભાંગા

दंसणछगभयकुच्छा, बितितुरिअकसायविग्घनाणाणं;
मूलछगेऽणुक्कोसो, चउह दुहा सेसि सव्वत्थ ॥ ९४ ॥

दंसणछगभयकुच्छा=દર્શનષટ્ક, ભય, જુગુપ્સા,
बितितुरियकसाय=બીજા, ત્રીજા અને ચોથા કષાયો
विग्घनाणाणं=પાંચ અંતરાય અને પાંચ જ્ઞાનાવરણનો
मूलछगे=મોહનીય અને આયુ વર્જીને મૂળ છ પ્રકૃતિને વિષે.
अणुक्कोसो=અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ.
चउह=ચાર પ્રકારે [જાણવો.]
दुहा=બે પ્રકારે સાદિ, અધ્રુવ.
सेसि=બાકીના ત્રણ પ્રકારના બંધને વિષે
सव्वत्थ=બધે.

અર્થઃ—દર્શનષટ્ક, ભય, જુગુપ્સા, બીજા ત્રીજા ચોથા કષાયો, પાંચ અંતરાય અને પાંચ જ્ઞાનાવરણનો તથા મોહનીય અને આયુ વર્જીને છ મૂળ પ્રકૃતિને વિષે અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ ચાર પ્રકારે [સાદિ અનાદિ વગેરે] જાણવો બાકીના ત્રણ પ્રકારના પ્રદેશબંધને વિષે અને બાકી રહેલ પ્રકૃતિના સર્વ પ્રકારના પ્રદેશબંધને વિષે સર્વત્ર બે ભેદે [સાદિ અધ્રુવ] બંધ હોય. ॥ ૯૪ ॥

વિવેચન—હવે એ પ્રદેશબંધને વિષે ભાંગા કહે છે.-ચાર દર્શનાવરણીય અને બે નિદ્રા એવં ૬, ભય ૭, જુગુપ્સા ૮, બીજા-અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪, ત્રીજા-પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ અને ચોથા સંજ્વલન ૪ કષાય એવં ૧૨ કષાય મળીને ૨૦, પાંચ અંતરાય ૨૫ અને પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, એ ૩૦ ઉત્તર પ્રકૃતિનો અને મોહ તથા આયુ વર્જીને છ મૂળ પ્રકૃતિનો જે અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ તે સાદિ ૧, અનાદિ ૨, ધ્રુવ ૩ અને અધ્રુવ ૪, એ ચારે ભેદે હોય એ [૩૦+૬] પ્રકૃતિઓને વિષે બાકીના બંધ અને શેષ સર્વ પ્રકૃતિને

વિષે પણ સર્વ બંધ તે સાદિ અને અધ્રુવ એ બે ભેદે હોય

એહની ભાવના આ પ્રમાણે-જ્યાં સર્વ થકી ઘણા કર્મ-સ્કંધ ગ્રહે તે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કહીએ; ત્યાંથી ઉતરતા યાવત્ સર્વથી થોડા ગ્રહે ત્યાં લગે તે સર્વ અનુત્કૃષ્ટ કહીએ; એ બે પ્રકાર માંહે સર્વ પ્રદેશબંધ આવ્યા તથા જ્યાં સર્વથી થોડા પ્રદેશ બંધાય તે જઘન્ય પ્રદેશબંધ અને ત્યાંથી અનુક્રમે ચઢતાં યાવત્ સર્વથી ઘણા કર્મસ્કંધ બાંધે ત્યાં લગે સર્વ અજઘન્ય કહીએ; એ બે પ્રકાર માંહે પણ સર્વ પ્રદેશબંધ આવ્યા. ત્યાં ચાર દર્શનાવરણીયનો ક્ષપક અને ઉપશામક સૂક્ષ્મસંપરાયે ઉત્કૃષ્ટ યોગવંત એક અથવા બે સમય લગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે; ઉત્કૃષ્ટ યોગની સ્થિતિ એટલીજ છે તે માટે. એમ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરીને ઉપશાન્તાવસ્થાએ અબંધક થઇને પડતો વળી એક અથવા બે સમય લગે ઉત્કૃષ્ટ બંધ કરીને પછી અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે અનુત્કૃષ્ટ બંધ સાદિ ૧, એ અવસ્થા નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, અભવ્યને ધ્રુવ ૩, ભવ્યને અધ્રુવ ૪. તથા નિદ્રા, પ્રચલા, ભય અને કુચ્છા એ ચારનો તો અવિરતાદિક અપૂર્વકરણ લગેના ઉત્કૃષ્ટ યોગી સપ્તવિધ બંધકાળે એક અથવા બે સમયલગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે. એ અવિરતાદિક જ્યારે ઉત્કૃષ્ટ યોગ થકી અથવા બંધોચ્છેદ થકી પડીને અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧. એ અવસ્થા નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. તથા અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો તો અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉત્કટ યોગી સપ્તવિધબંધક ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે. ત્યાથી પડતો અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧, તે ઉત્કૃષ્ટપણું નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ, અધ્રુવ, પૂર્વવત્ ૪. એમ પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો દેશવિરતિએ કહેવો, સંજ્વલન ૪ કષાયનો અનિવૃત્તિબાદરે પુરૂષ વેદનો બંધોચ્છેદ કર્યા પછી પોતપોતાના બંધોચ્છેદ અગાઉ એક અથવા બે સમય પર્યંત ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે, તે જ્યારે બંધોચ્છેદ થકી અથવા ઉત્કૃષ્ટ બંધ થકી પડતો અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે તે સાદિ ૧, એ સ્થાનક પૂર્વે નથી જ પામ્યા તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. તથા જ્ઞાનાવરણીય ૫ અને અંતરાય ૫, એ દશનો સૂક્ષ્મસંપરાયે ઉત્કૃષ્ટયોગી એક અથવા બે સમય ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ-

બંધ કરે, જ્યારે બંધેચ્છેદ કરીને પડતો તથા ઉત્કૃષ્ટ બંધ થકી પણ પડતો અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧, તે સ્થાનક નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ, પૂર્વવત્ ૪. એટલે એ ૩૦ ઉત્તર પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટ બંધ ચારે ભેદે કહ્યો. હવે "દુહા સેસિ સવ્વહથ ત્તિ" શેષ જઘન્ય અજઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એ ત્રણ બંધને વિષે સાદિ અધ્રુવ એ ભેદ હોય. ત્યાં એ ૩૦ પ્રકૃતિનો પૂર્વે ઉત્કૃષ્ટ બંધ કહ્યો તે પ્રથમજ બાંધવા માંડે તે માટે સાદિ ૧, અને પછી અબંધક થાય તથા અનુત્કૃષ્ટ બંધક થાય તે માટે અધ્રુવ ૨. હવે એ ૩૦ નો જઘન્ય પ્રદેશબંધ સૂક્ષ્મનિગોદિયા અપર્યાપ્તાને સર્વ થકી મંદ વીર્યવાળાને ભવને પહેલે સમયેજ પામીએ, દ્વિતીયાદિક સમયે અજઘન્ય બાંધે, વળી સંખ્યાતે કાળે જઘન્ય યોગ પામીને જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે વળી અજઘન્ય કરે, એમ એ બેને પરાવર્તે સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગા હોય. હવે શેષ ૯૦ નો ચારે પ્રકારનો પ્રદેશબંધ તે સાદિ અધ્રુવ એ બે ભેદે હોય. ત્યાં થીણદ્ધિત્રિક ૩, મિથ્યાત્વ ૧, અનંતાનુબંધી ૪, એ આઠનો મિથ્યાત્વી ઉત્કટ યોગી સપ્તવિધબંધક એક અથવા બે સમય લગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે, પછી તે ઉત્કૃષ્ટ યોગ થકી પડતો અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે વળી ઉત્કૃષ્ટ કરે એમ એ બેના સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગા ઉપજે; અને એ આઠ પ્રકૃતિનો જઘન્યબંધ તો સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તો સર્વથી જઘન્ય વીર્યવંત ભવને પ્રથમ સમયે વર્ત્તતો કરે, તે પછી દ્વિતીયાદિક સમયે અજઘન્ય બંધ કરે, કાળાંતરે વળી જઘન્ય કરે, એમ એ બે બંધ સાદિ અને અધ્રુવ હોય એમ વર્ણ ચતુષ્ક ૪, તૈજસ ૫ કાર્મણ ૬, ઉપઘાત ૭, નિર્માણ ૮ અને અગુરૂલઘુ ૯, એ નવ પ્રકૃતિનો ચારે પ્રકારનો બંધ તે સાદિ અધ્રુવ એ બે ભેદે કહેવો. પણ એનો ઉત્કૃષ્ટબંધ તે મિથ્યાત્વી ઉત્કૃષ્ટ યોગી સપ્તવિધ બંધક નામની ૨૩ નો બંધક કરે શેષ પૂર્વવત્; તથા અધ્રુવબંધી ૭૩ નો ચારે પ્રકારનો બંધ તે તો અધ્રુવબંધી છે માટે સાદિ અધ્રુવ એ બે ભેદેજ હોય

હવે મૂળ પ્રકૃતિના ભાંગા કહે છે–મૂલછગે ત્તિ-મોહનીય અને આયુ વર્જી શેષ ૬ મૂળ પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટબંધ ચાર ભેદે

હોય; તે આ પ્રમાણે–એ છનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ ક્ષપક અથવા ઉપશામક સૂક્ષ્મસંપરાયે ઉત્કૃષ્ટયોગી એક અથવા બે સમય લગે કરે, પછી ઉપશાન્તમોહે અબંધક થઇને પડતો અથવા ઉત્કૃષ્ટ યોગ થકી પણ પડતો જ્યારે અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧, પૂર્વે એ સ્થાનક પામ્યો નથી તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. અને શેષ ૩ બંધ બે ભેદે હોય. ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ સૂક્ષ્મ સંપરાયે કહ્યો તે માટે સાદિ ૧, ત્યારપછી ઉપશાન્તમોહે છેદ કરે તથા પડતો અનુત્કૃષ્ટ કરે તે માટે અધ્રુવ ૨. એ ૬ નો જઘન્ય પ્રદેશબંધ તો સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તો સર્વથી મંદ વીર્યવંત ભવને આદ્ય સમયે કરે, તેજ દ્વિતીયાદિક સમયે અજઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે વળી કાળાન્તરે જઘન્ય કરે, તે માટે એ બંને બન્ધ સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગે હોય. હવે મોહના તથા આયુના ચારે પ્રકારના પ્રદેશબંધને વિષે બે ભેદ હોય ત્યાં મિથ્યાત્વી અથવા સમ્યક્ત્વી અનિવૃત્તિબાદરના અંતલગે સપ્તવિધબંધ વેળાએ ઉત્કૃષ્ટ યોગી છતો મોહનીયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે પછી અનુત્કૃષ્ટ, વળી ઉત્કૃષ્ટ, એમ એ બે બંધ સાદિ અધ્રુવ હોય. અને જઘન્ય અજઘન્ય તો સૂક્ષ્મ નિગોદમાંહે પૂર્વની પેરે કહેવા. આયુકર્મ તો અધ્રુવબંધી છે માટે તેના ઉત્કૃષ્ટાદિ ચાર બંધ સાદિ અધ્રુવ હોય.

હવે એ ભાંગાની સંખ્યા–મૂળ ૭ પ્રકૃતિના એકેકીના દશ દશ એવં ૭૦ તથા બેના આઠ આઠ એવં ૭૬ અને ૩૦ ઉત્તર પ્રકૃતિના દશ દશ એવં ૩૦૦, અને ૯૦ પ્રકૃતિના આઠ આઠ એવં ૭૨૦ બે મળી ૧૦૨૦. મૂળ પ્રકૃતિના ૭૬ સહિત ૧૦૯૬ પ્રદેશબંધના ભાંગા થાય ॥ ૯૪ ॥

सेढिअसंखिज्जंसे, जोगट्ठाणाणि[1] पयडि[2]ठिइ[3]भेआ;
ठिइबंध[4]ज्झवसाया-णुभागठाणा[5] असंखगुणा ॥९५॥

સેઢિમસંખિજ્જંસે=શ્રેણિના અસંખ્યાતમે ભાગે
જોગટ્ઠાણાણિ=યોગસ્થાનો
પયડિઠિઇભેયા=પ્રકૃતિભેદો, સ્થિતિભેદો.
ઠિઇબંધજ્ઝવસાયા=સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો.
અણુભાગઠાણા=રસબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો.
અસંખગુણા=અસંખ્યાતગુણા.

અર્થ —શ્રેણિના અસંખ્યાતમે ભાગે યોગસ્થાનો છે, તેથી પ્રકૃતિભેદો, સ્થિતિભેદો, સ્થિતિબંધનાં અધ્યવસાયસ્થાનો અને રસબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો અનુક્રમે અસંખ્યાત ગુણા છે. ॥ ૯૫ ॥

વિવેચનઃ—હવે પૂર્વોક્ત યોગસ્થાનક વિગેરે સાત બોલનું અલ્પબહુત્વ કહે છે-ઘનીકૃત લોકની સાત રાજ લાંબી એક પ્રદેશની આકાશશ્રેણિ તેના અસંખ્યાતમા ભાગને વિષે જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલાં યોગસ્થાનક [વીર્યના સૂક્ષ્મ વિભાગ] છે. અહીં જીવ અનંતા છે અને યોગસ્થાન અસંખ્યાતાં છે, તે એકેકે સરખે યોગસ્થાને અનંતા સ્થાવર જીવ છે માટે વળી સર્વ સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા એક સમય લગે એક યોગસ્થાને હોય, બીજે સમયે અસંખ્યાતગુણો યોગ વધે, ત્યારે જૂદે જૂદે સ્થાનકે હોય અથવા એક સ્થાને પણ હોય અને ત્રસ જીવો તો સરખે યોગસ્થાને અસંખ્યાતા હોય, તે માટે અસંખ્યાતાંજ યોગસ્થાનક છે પણ અનંતા નહીં. વળી પર્યાપ્તા સર્વ જીવ સ્વપ્રાયોગ્ય સર્વ જઘન્ય યોગસ્થાને જઘન્યથી ૧ સમય, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ૪ સમય લગે રહે અને સ્વપ્રાયોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ યોગસ્થાને જઘન્ય ૧ સમય, તથા ઉત્કૃષ્ટ બે સમય રહે. મધ્યમ યોગસ્થાને જઘન્ય ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટા ૩-૪થી યાવત્ ૮ સમય પણ રહે, પછી વધેઘટે [યોગાન્તર થાય] એ યોગ પન્નર ભેદે છે તે પૂર્વે ચોથા કર્મગ્રંથમાંહે વિસ્તારે કહ્યા છે. તે યોગસ્થાનથકી મૂલપ્રકૃતિ અને ઉત્તર પ્રકૃતિના ભેદ અસંખ્યાતગુણા[1] છે. મૂળ પ્રકૃતિ ૮ અને ઉત્તર પ્રકૃતિ તો ૧૫૮ જ છે, પણ ક્ષેત્રાદિ સંબંધે કરીને બંધના વિચિત્રપણા થકી અને ઉદયના વિચિત્રપણા

૧. એક એક યોગસ્થાને વર્તતા નાના જીવો વડે અથવા કાળ ભેદે એક જીવવડે સર્વ પ્રકૃતિઓ બંધાય છે તેથી.

થકી અસંખ્યાતા ભેદ થાય છે. તેનું સ્વરૂપ સવિસ્તરપણે આવશ્યકવૃત્તિ થકી જાણવું ચાર આનુપૂર્વીનાં બધોદયને વિચિત્રપણે કરીને લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલા અસંખ્યાતા [આનુપૂર્વીના ભેદ] છે, એમ બૃહચ્છતકતચૂર્ણિને વિષે કહ્યું છે. તે પ્રકૃતિભેદથકી સ્થિતિભેદ અસંખ્યાતગુણા છે. અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિ ૧, સમયાધિક અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિ ૨, દ્વિસમયાધિક અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિ ૩, એમ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ લગે એકેકી પ્રકૃતિ અસંખ્યાતે સ્થિતિવિશેષે કરીને બંધાય. તે માટે અસંખ્યાતગુણા ૩, તે થકી સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયસ્થાનક અસંખ્યાતગુણા[1] છે; કષાયજનિત જીવપરિણામવિશેષ તે અધ્યવસાયસ્થાનક એકેકું અંતર્મુહૂર્ત્તમાન હોય ૪, તે થકી અનુભાગબંધના અધ્યવસાયસ્થાનક અસંખ્યાતગુણા હોય; એકેકું અનુભાગબંધાધ્યવસાયસ્થાનક જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૮ સમયનું તે માટે એકેકા સ્થિતિબંધાધ્યવસાયસ્થાનકને વિષે એક જીવ તથા અનેક જીવને આશ્રયીને અસંખ્યાત લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ અનુભાગ[2] બંધાધ્યવસાયસ્થાનક હોય ૫, ॥ ૯૫ ॥

तत्तो कम्मपएसा, अणंतगुणिआ तओ रसच्छेआ;
जोगा पयडिपएसं, ठिइअणुभागं कसायाओ ॥९६॥

---

૧ પ્રત્યેક સ્થિતિસ્થાનક અસંખ્ય લોકાકાશપ્રદેશ પ્રમાણ અધ્યવસાય સ્થાને બંધાય છે તેથી.

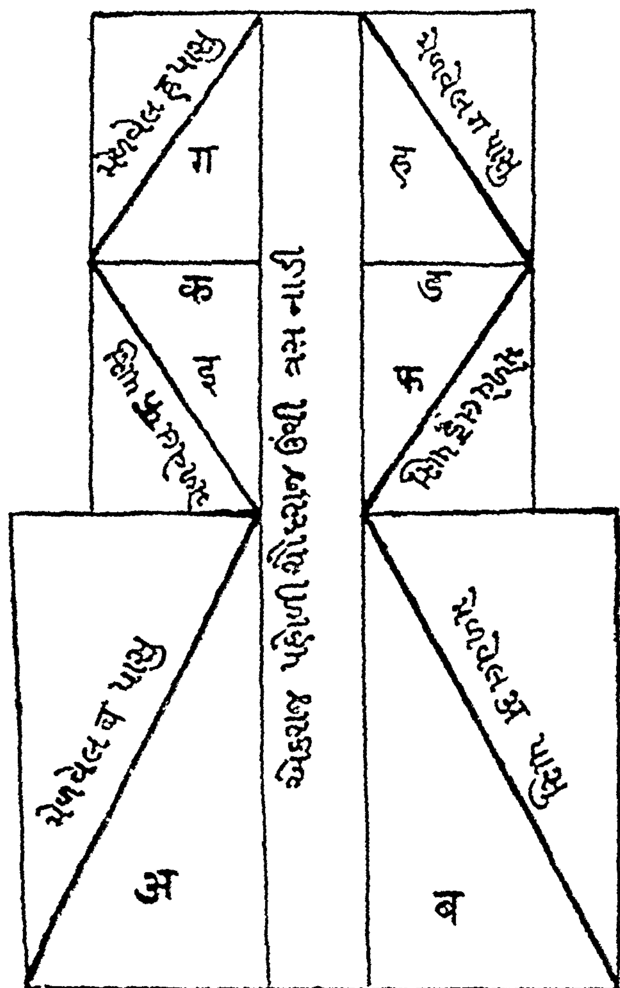
૨ કષાયજન્ય તેમજ લેશ્યાજન્ય આત્મપરિણામોની તરતમતાને લીધે સ્થિતિ સરખી બંધાતા છતાં રસમાં અસંખ્ય પ્રકારની (અસંખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણની) તરતમતા થાય છે, તેથીજ સ્થિતિબંધાધ્યવસાયસ્થાનકથી રસબંધાધ્યવસાયસ્થાનક અસંખ્યગુણા છે. સ્થિતિબંધ થવામાં કષાયજન્ય આત્મપરિણામ કારણ છે જ્યારે રસબંધ થવામાં કષાય તેમજ લેશ્યા બંને કારણ છે.

ઉતરતો ઉપર એક રાજ પહોળો છે; તે બુદ્ધિએ-કલ્પનાએ કીધો થકો સાતરાજ ઘન થાય.

હવે તે બુદ્ધિએ કીધો [કલ્પનાએ કલ્પ્યો] થકો સાત રાજ ઘન કેમ થાય? તે લખીએ છીએ. તે લોકના મધ્યભાગે ઉભી ચૌદ રાજ ઉંચી અને એક રાજ પહોળી ત્રસનાડી છે. ત્રસજીવ સર્વ તે માંહે છે તે માટે ત્રસનાડી કહીએ. તે ત્રસનાડી થકી દક્ષિણ દિશિનો અધોલોકનો ખંડ હેઠે ત્રણ રાજ પહોળો, ઉપર સાંકડો અને સાત રાજ ઉંચો છે તે ઉપાડીને ત્રસનાડીની ઉત્તર દિશિએ વિપરિતપણે જોડીએ એટલે ઉપરનો સાંકડો હેઠે અને હેઠલો પહોળો ઉપર આણીએ ત્યારે એ અધોલોક સાત રાજ ઉંચો અને ચાર રાજ પહોળો સઘળે સરખો થાય. તથા ઉર્ધ્વ લોકે ત્રસનાડી થકી દક્ષિણ દિશિનો ખંડ બે રાજ પહોળો, સાત રાજ ઉંચો, તેના બ્રહ્મ દેવલોકના મધ્યથકી હેઠલો ઉપરલો બે ખંડ કરીને ત્રસનાડીને ઉત્તર પાસે વિપરિતપણે એટલે પહોળપણું હેઠે ઉપર ને સાંકડાપણું વચ્ચે આણીને સ્થાપીએ, એમ કીધે ઉર્ધ્વલોક ત્રણ રાજ પહોળો અને સાત રાજ ઉંચો સઘળે સરખો થાય કોઇ ઠેકાણે થોડું ઘણું અધિકું ઓછું હોય તે પોતાની બુદ્ધિએ અધિકું ઓછામાં ભેળી સરખું કરીએ. ત્યાર પછી તે લોકનું ઉપરલું અર્દ્ધ ઉપાડીને સંવર્તિત અધોલોકને દક્ષિણ પાસ જોડીએ એટલે સાત રાજ પહોળો, સાત રાજ લાંબો અને સાત રાજ ઉંચો સમચતુરસ્ર ઘન લોક થયો. હવે લોક તો વૃત્ત છે અને એ ઘન તો સમચતુરસ્ર થયો તેથી વૃત્ત કરવાને માટે તેને ૧૯ ગુણા કરી બાવીશે ભાગ હરીએ-ભાંગીએ ત્યારે કંઇક ન્યૂન સાત રાજ વૃત્ત લાંબો પહોળો થાય પણ વ્યવહારથકી સઘળે સાત રાજનો જ ચતુરસ્ર ઘનલોક જાણવો. ઇહાં રાજમાન તે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રની પૂર્વ દિશાની વેદિકા થકી દક્ષિણ વેદિકા લગે અસંખ્યાતી કોડાકોડિ યોજન પ્રમાણ જાણવું. એ ઘન ચતુરસ્ર લોકનાં એકેક રાજનાં ઘન ચતુરસ્ર ખંડુક ૩૪૩ થાય અને ઘનવૃત્ત લોકનાં ઘનચતુરસ્ર ખંડુક ૩૯૩ થાય. इति घनलोक स्वरूपम् ।

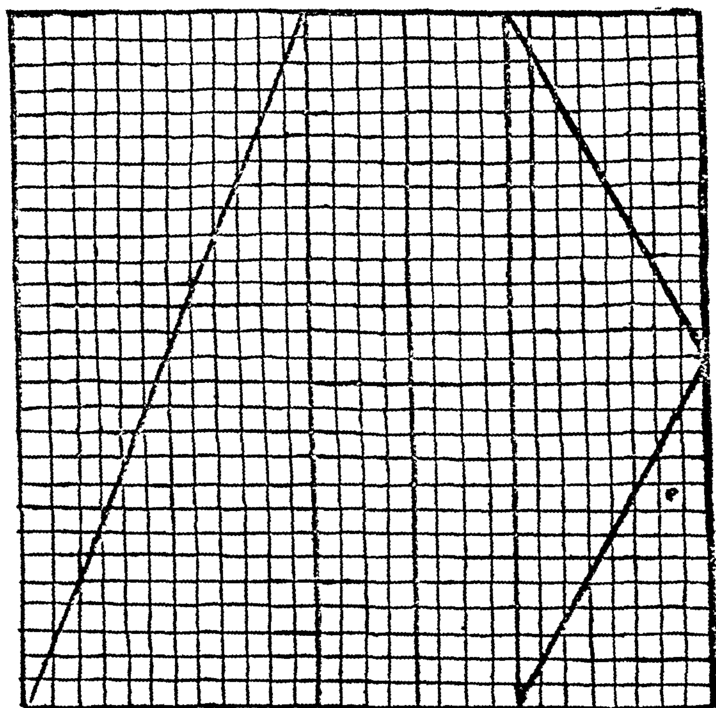
તે ઘનલોક જેવડી લાંબી એટલે સાત રાજ લાંબી અને એક પ્રદેશની પહોળી શ્રેણિ જ્યાં કહી છે ત્યાં એ

चतुर्दशरज्ज्वात्मकलोकस्यस्थापना

સૂચના.—આ પાછળ બતાવેલ ચૌદ રાજલોકની સ્થાપનામાં બ્લૅક લાઇન [કાળી લીંટી] વચ્ચે આવેલ લોકક્ષેત્ર છે. નીચે સાતમી નારકીના તળે સાત રાજ, વચ્ચે સમભૂતળ આગળ એક રાજ, બ્રહ્મદેવલોક પાસે પાંચ રાજ અને ઊંચે ગ્રૈવેયક પાસે એક રાજ પહોળાઇ છે અ વ પાસાની નીચેની પહોળાઇ દેશે ઊણી ત્રણત્રણ રાજની છે. क ड લાઇનની પહોળાઇ બબે રાજની છે. ब પાસુ ડાબી તરફ મેળવીએ અથવા अ પાસુ જમણી તરફ મેળવીએ એટલે ચાર રાજ પહોળો અને સાત રાજ ઊંચો લોક થાય. તે પ્રમાણે इ અને ग પાસા જમણી તરફ મેળવીએ અથવા क અને इ પાસા ડાબી તરફ મેળવીએ ત્યારે ત્રણ રાજ પહોળો અને સાત રાજ ઊંચો લોક થાય. તે અધો અને ઉર્ધ્વલોકના બંને વિભાગને એક સાથે મેળવીએ એટલે સાત રાજ ઘનલોક થાય. તેની સ્થાપના આ સાથેજ આપી છે. આ પ્રમાણે કરવાથી સર્વત્ર સાત રાજ થઇ શકતું નથી પરંતુ અપૂર્ણને પૂર્ણ ગણી લેવાને ન્યાયે સાત રાજ ગણેલ છે.

बुध्ध्या घनीकृत लोकस्यस्थापना ※

※ સાતરાજ પહોળો, સાતરાજ લાંબો અને સાતરાજ ઉંચો એવો

સાતરાજ ઘનલોક કલ્પનાવડે કરીએ ત્યારે થાય તેના એકરાજ પહોળા, એકરાજ લાંબા અને એકરાજ ઉંચા એવા સમચોરસ ઘનખંડુક કરીએ ત્યારે ૩૪૩ થાય. ઉપરનું દરેક ખાનું ૧રાજ લાંબુંપહોળું સમજવું.

उपशमश्रेणिक्रमस्य यंत्रम्

	उपशमयति संज्वलनलोभं २८	
अप्रत्याख्यानलोभं २६		प्रत्याख्यान लोभं २७
	संज्वलनमायां २५	
अप्रत्याख्यान-मायां २३		प्रत्याख्यानमायां २४
	संज्वलनमानं २२	
अप्रत्याख्यान मानं २०		प्रत्याख्यानमान २१
	संज्वलनक्रोधं १९	
अप्रत्या० क्रोधं १७		प्रत्याख्यानक्रोधं १८
	पुंवेदं १६	
	हास्यादिषट्कं १५	
	स्त्रीवेदं ९	
	नपुंसकवेदं ८	
मिथ्यात्व १ मिश्र २ सम्यक्त्वमोहान् ७		
अनंतानुबंधि क्रोध १ मान २ माया ३ लोभान् ४		

६ १ ४ २ ५ ९
छगपुमसंजलणा दो,-निद्दाविग्घावरणखए नाणी;
देविंदसूरिलिहिअं, सयगमिणं आयसरणट्ठा ॥१००॥

छग=હાસ્યષટ્ક.
पुम=પુરૂષવેદ
संजलणा=સંજ્વલન કષાયો,
दोनिद्दा=બેનિદ્રા [નિદ્રા પ્રચલા]
विग्घावरणखए=પાંચ અંતરાય અને નવ આવરણના ક્ષયે
नाणी=કેવળી.

देविंदसूरि=દેવેંદ્રસૂરિએ.
लिहिअं=લખ્યો.
सयगं=સો ગાથા પ્રમાણ શતક-નામા ગ્રંથને
इणं=આ
आयसरणट्ठा=પોતાને સંભારવા માટે.

અર્થઃ—હાસ્યષટ્ક, પુરૂષવેદ, સંજ્વલન કષાયો, બે નિદ્રા, પાંચ અંતરાય અને નવ આવરણનો ક્ષય થયે છતે કેવળી થાય. શ્રી દેવેંદ્રસૂરિએ આ શતકનામા કર્મગ્રંથ પોતાને સંભારવા માટે લખ્યો. ॥ ૧૦૦ ॥

વિવેચનઃ—ત્યારપછી હાસ્યષટ્ક ખેપવે, તે પછી પુરૂષવેદના ત્રણ ખંડ કરીને બે ખંડ સમકાળે ખેપવે, ત્રીજો ખંડ સંજ્વલન ક્રોધ માંહે નાંખે. પુરૂષ આરંભે ત્યારે એ અનુક્રમ જાણવો. સ્ત્રી પ્રારંભે ત્યારે પ્રથમ નપુંસકવેદ, પછી પુરૂષવેદ પછી હાસ્યષટ્ક, અને તે પછી સ્ત્રીવેદ ખેપવે, નપુંસક પ્રારંભે ત્યારે અનુદિત પણ પ્રથમ સ્ત્રીવેદ, તે પછી પુરૂષવેદ, તે પછી હાસ્યષટ્ક, અને તે પછી નપુંસક વેદ ક્ષય કરે, ત્યારપછી સંજ્વલન ક્રોધ ખેપવે, તેનો અંશ રહે તે માનમાં નાંખે. તે પછી સંજ્વલન માન ખેપવે, તેનો અંશ માયામાં નાંખે. તે પછી સંજ્વલની માયા ખેપવે; તેનો અંશ રહે તે લોભમાં નાંખે. તે પછી સંજ્વલન લોભ ખેપવે, તે લોભનો છેલ્લો અંશ તેના અસંખ્યાતા ખંડ કરીને પૃથક્ પૃથક્ કાળભેદે ખેપવે. તેનો વળી છેલ્લો ખંડ તેના અસંખ્યાતા ખંડ કરીને પ્રતિસમયે એકેક ખંડ ખેપવે. એમ અસંખ્યાતી વાર કરીને મૂળથી લોભ ખેપવે, ત્યાર પછી બે નિદ્રા ખેપવે તે પછી ક્ષીણમોહને અંતે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, ચાર દર્શનાવરણીય અને પાંચ અંતરાય, એ

ચૌદ પ્રકૃતિ ક્ષય કરીને કેવળજ્ઞાની-કેવલદર્શની થાય. એ સર્વ મોહપ્રકૃતિ અંતર્મુહૂર્તે પ્રત્યેક ખેપવે; અને શ્રેણિનો કાળ પણ અંતર્મુહૂર્તનો હોય, અંતર્મુહૂર્તના અસંખ્યાતા ભેદ છે તે માટે. એ પ્રમાણે ક્ષપકશ્રેણિનું સ્વરૂપ કહ્યું.

શ્રી તપાગચ્છાધિરાજ ભટ્ટારક શ્રી દેવેંદ્રસૂરીશ્વરે એ શતકનામા પાંચમો કર્મગ્રંથ પોતાના આત્માને સંભારવાને અર્થે લખ્યો-પુસ્તકન્યાસ કર્યો. એકસો ગાથાનો છે તે માટે તેનું શતક એવું નામ જાણવું ॥ ૧૦૦ ॥

એ પ્રમાણે શતકનામા પાંચમા કર્મગ્રંથનો સ્તબુકાર્થઃ સંપૂર્ણઃ

એ પાંચમો કર્મગ્રંથ કેવો છે? અક્ષરે અલ્પ છે છતાં મહા અર્થવંત છે- ગંભીરાર્થ છે. તપાગચ્છાધિરાજ ભટ્ટારક શ્રી જગચ્ચંદ્રસૂરિપટ્ટપૂર્વાચલસહસ્રકરભટ્ટારક શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિએ રચ્યો છે.

आर्या-श्रीमत्कर्मग्रंथे, स्तबुकाऽर्थो वृत्तितः सुगमरीत्या।
बुधजीवविजयविहितः शतकाख्यस्यास्य पूर्तिमगात्* ॥१॥
॥ इति शतकनामा पञ्चम कर्मग्रंथ संपूर्ण ॥

* શ્રી કર્મગ્રંથને વિશે આ શતકનામા પંચમકર્મગ્રંથનો ટીકા પરથી સુગમ રીતે પંડિત જીવવિજયજીનો કરેલ ટબાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

॥ अष्टकर्मसु प्रत्येकामुत्तरप्रकृतिं समाश्रित्य बंधस्थानानि भूयस्कारबंधानि च ॥

૮ કર્મ	બંધાતી ઉત્તર પ્રકૃતિ	બંધસ્થાન સંખ્યા	કેટલી કેટલી પ્રકૃતિનાં બંધસ્થાન ?	ભૂયસ્કાર બં.	અલ્પતર બં.	અવસ્થિત બં.	અવક્તવ્ય બં.	
જ્ઞાનાવરણ	૫	૧	૫ પ્રકૃતિનું	૦	૦	૧	૧	
દર્શનાવરણ	૯	૩	૯-૬-૪ નું	૨	૨	૩	૨	
વેદનીય	૨	૧	૧ નું	૦	૦	૧	૦	
મોહનીય	૨૬	૧૦	૨૨-૨૧-૧૭-૧૩-૯-૫-૪-૩-૨-૧ નું	૯	૮	૧૦	૨	
આયુષ્ય	૪	૧	૧ નું	૦	૦	૧	૧	
નામકર્મ	૬૭	૮	૨૩-૨૫-૨૬-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧-૧ નું	૬	૭	૮	૩	
ગોત્રકર્મ	૨	૧	૧ નું	૦	૦	૧	૧	
અન્તરાય	૫	૧	૫ નું	૦	૦	૧	૧	

યંત્ર ૪ થું

॥ સ્થિતિબંધ, અબાધા અને સ્થિતિબંધસ્વામિનું યંત્ર ॥

અહિં દેશોન એટલે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ હીન સમજવો

આ યંત્રમાં ૧૨૦ બંધ પ્રકૃતિને બદલે ૧૬ વર્ણ અધિક ગણવાથી ૧૩૬ બંધ પ્રકૃતિ ગણાવી છે.

પ્રકૃતિનો.	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ (સાગરોપમ)	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા.	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા.	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધના સ્વામી.	જઘન્ય સ્થિતિબંધના સ્વામી.
જ્ઞાનાવરણ ૫	૩૦ કોડાકોડી	૩૦૦૦ વર્ષ	અન્તર્મુ૦	અન્તર્મુ૦	મિથ્યાદૃષ્ટિ ૪ ગતિનાજીવ	૧૦ માન્તે
દર્શનાવરણ ૪... ...	,,	,,	,,	,,	,,	,,
નિદ્રા ૨	,,	,,	દેશોન ૩/૭ સા૦	,,	,,	બાદરપર્યાપ્ત એકેન્દ્રિય
સ્ત્યાનર્દ્ધિત્રિક	,,	,,	,,	,,	,,	,,
સાતાવેદનીય	૧૫કોડાકોડી	૧૫૦૦ વર્ષ	૧૨ મુહૂર્ત	,,	,,	૧૦ માન્તે
અસાતાવેદનીય ...	૩૦ કોડાકોડી	૩૦૦૦ વર્ષ	દેશોન ૩/૭ સા૦	,,	,,	,,
મિથ્યાત્વ	૭૦ કોડાકોડી	૭૦૦૦ વર્ષ	દેશોન ૧ સા૦	,,	,,	બા૦ પ૦ એકે૦

અનંતાનુ૦ ૪	૪૦ કો૦ કો૦	૪૦૦૦ વર્ષ	દેશોન ૪/૭ સા૦	અન્તર્મુહૂર્ત્ત	મિથ્યાદ્રષ્ટિ ૪ ગતિના જીવ	બા૦ ૫૦ એકે૦
અપ્રત્યા૦ ૪	,,	,,	,,	,,	,,	,,
પ્રત્યા૦ ૪	,,	,,	,,	,,	,,	,,
સંજ્વ૦ ૩	,,	,,	ક્રોધ ૨ માસ, માન ૧ માસ, માયા ના માસ.	,,	,,	૯ માન્તે
,, લોભ	,,	,,	અન્તર્મુ૦	,,	,,	,,
હાસ્ય-રતિ	૧૦ કો૦ કો૦	૧૦૦૦ વર્ષ	દેશોન ૧/૭ સા૦	,,	,,	બા૦ ૫૦ એકે૦
શોક-અરતિ	૨૦ કો૦ કો૦	૨૦૦૦ વર્ષ	દેશોન ૨/૭ સા૦	,,	,,	,,
ભય-કુત્સા	,,	,,	,,	,,	,,	,,
સ્રીવેદ	૧૫ કો૦ કો૦	૧૫૦૦ વર્ષ	દેશોન ૧½/૭ સા૦	,,	,,	,,
નપુંસકવેદ	૨૦ કો૦ કો૦	૨૦૦૦ વર્ષ	દેશોન ૨/૭ સા૦	,,	,,	,,
પુરૂષ વેદ	૧૦ કો૦ કો૦	૧૦૦૦ વર્ષ	૮ વર્ષ	,,	,,	૯ માન્તે
દેવદ્વિક ૨	૧૦ કો૦ કો૦	૧૦૦૦ વર્ષ	દેશોન૨૮૫ ૨/૭ સા૦	,,	મિથ્યા૦ તિર્યગ્-નર	પર્યાપ્ત અસંજ્ઞિ પંચે૦ તિર્યંચ

મનુષ્યદ્વિક ૨	૧૫ કો૦ કો૦	૧૫૦૦વર્ષ	દેશોન ૩/૧૪ સા૦	અન્તર્મુ૦	મિથ્યા૦ ૪ગતિ	બા. ૫. એકે.
તિર્યગ્દ્વિક ૨	૨૦ કો૦ કો૦	૨૦૦૦વર્ષ	,, ૨/૭ સા૦	,,	,, દેવનારક	,,
નરકદ્વિક ૨	,,	,,	,, ૨૮૫મું સા૦	,,	,, તિર્યગ્-નર	પર્યાપ્ત અસંજ્ઞિ તિ૦ ૫ ચે૦
એકેન્દ્રિય	,,	,,	,, ૨/૭ સા૦	,,	મિથ્યા૦ઇશાનાન્તસુરાઃ	બા. ૫ એકે.
વિકલે૦ ૩	૧૮ કો૦ કો૦	૧૮૦૦વર્ષ	,, ૩/૭ સા૦	,,	મિ તિર્યંચ નર	,,
પંચેન્દ્રિય	૨૦ કો૦ કો૦	૨૦૦૦વર્ષ	,, ૩/૫ સા૦	,,	મિથ્યા૦ ૪ ગતિ	,,
ઔદારિક૦ ૨	,,	,,	,, ૨/૭ સા૦	,,	મિ. દેવનારક	,,
વૈક્રિય૦ ૨	,,	,,	,,	,,	,, તિર્યગ્-નર	પર્યાપ્ત અસંજ્ઞિ તિર્યંચ પંચે૦
આહારક૦ ૨	અંત૦ કો૦ કો૦	અન્તર્મુહૂર્ત	,, ૨૮૫મું સા૦	,,	અપ્રમત્તઃ (૭ મઃ)	૮ મે ષષ્ઠભાગાન્તે
તેજસ-કાર્મણ	૨૦ કો૦ કો૦	૨૦૦૦વર્ષ	લઘુ અંતઃ કો૦ કો૦ સા૦	,,	મિ. ૪ ગતિ	બા. ૫. એકેન્દ્રિય.
વજ્રર્ષભનારાચ ...	૧૦ ,,	૧૦૦૦વર્ષ	દેશોન ૨/૭ સા૦	,,	,,	[illegible]
ઋષભનારાચ	૧૨ ,,	૧૨૦૦વર્ષ	,, ૨/૭ સા૦	,,	[illegible]	[illegible]

નારાચ	૧૪ કો૦ કો૦	૧૪૦૦વર્ષ	દેશોન ૭/૩૫ સા.	અન્તર્મુ૦	મિથ્યા૦ ૪ગતિ	બા.	પ. એકે.
અર્ધનારાચ	૧૬ ,,	૧૬૦૦ ,,	,, ૮/૩૫ સા.	,,	,,		,,
કીલિકા	૧૮ ,,	૧૮૦૦ ,,	,, ૯/૩૫ સા.	,,	,,		,,
સેવાર્ત્ત	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા	,,	મિથ્યા. દેવ નારકાઃ		,,
સમચતુરસ્ર	૧૦ ,,	૧૦૦૦ ,,	,, ૧/૭ સા.	,,	મિથ્યા. ૪ગતિ		,,
ન્યગ્રોધ	૧૨ ,,	૧૨૦૦ ,,	,, ૬/૩૫ સા.	,,	,,		,,
સાદિ	૧૪ ,,	૧૪૦૦ ,,	,, ૭/૩૫ સા	,,	,,		,,
કુબ્જ	૧૬ ,,	૧૬૦૦ ,,	,, ૮/૩૫ સા	,,	,,		,,
વામન	૧૮ ,,	૧૮૦૦ ,,	,, ૯/૩૫ સા	,,	,,		,,
હુંડક	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા.	,,	,,		,,
કૃષ્ણવર્ણ	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા	,,	,,		,,
નીલવર્ણ	૧૭॥ ,,	૧૭૫૦ ,,	,, ૦। સા.	,,	,,		,,

	રપ કો૦ કો૦	૨૫૦૦ વર્ષ	દેશોન ૩/૧૪ સા.	અન્તર્મુ૦	મિથ્યા૦૪ગતિ	આ૦ ૫૦ એકે૦
રક્તવર્ણ	૧૫ કો૦ કો૦	૧૫૦૦ વર્ષ	દેશોન ૩/૧૪ સા.	અન્તર્મુ૦	મિથ્યા૦૪ગતિ	આ૦ ૫૦ એકે૦
પીતવર્ણ	૧૨॥ ,,	૧૨૫૦ ,,	,, ૫/૨૮ સા.	,,	,,	,,
શ્વેતવર્ણ	૧૦ ,,	૧૦૦૦ ,,	,, ૧/૭ સા.	,,	,,	,,
દુરભિગંધ	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા.	,,	,,	,,
સુરભિગંધ	૧૦ ,,	૧૦૦૦ ,,	,, ૧/૭ સા.	,,	,,	,,
તિક્તરસ	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા.	,,	,,	,,
કડુરસ	૧૭॥ ,,	૧૭૫૦ ,,	,, ૦।(૭/૨૮) સા.	,,	,,	,,
કષાયરસ	૧૫ ,,	૧૫૦૦ ,,	,, ૩/૧૪ સા.	,,	,,	,,
આમ્લરસ	૧૨॥ ,,	૧૨૫૦ ,,	,, ૫/૨૮ સા.	,,	,,	,,
મધુર રસ	૧૦ ,,	૧૦૦૦ ,,	,, ૧/૭ સા.	,,	,,	,,
શીત-રૂક્ષ	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા.	,,	,,	,,
ગુરૂ-કર્કશ	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,,	,,	,,	,,
ઉષ્ણ-સ્નિગ્ધ	૧૦ ,,	૧૦૦૦ ,,	,, ૧/૭ સા.	,,	,,	,,
લઘુ-મૃદુ	૧૦ ,,	,,	,,	,,	,,	,,
શુભવિહાયોગતિ ...	૧૦ ,,	,,	,,	,,	,,	,,
અશુભવિહાયોગતિ ...	૨૦ ,,	૨૦૦૦ ,,	,, ૨/૭ સા.	,,	,,	,,

પર્યાપ્ત ચતુરિન્દ્રિયનો	જઘન્યયોગ	અસંખ્યગુણ
,, અસંજ્ઞિ પંચે૦નો	,,	,,
,, સંજ્ઞિપંચેન્દ્રિયનો	,,	,,
,, દ્વીન્દ્રિયનો	ઉત્કૃષ્ટયોગ	,,
,, ત્રીન્દ્રિયનો	,,	,,
,, ચતુરિન્દ્રિયનો	,,	,,
,, અસંજ્ઞિ પંચે૦નો	,,	,,
અનુત્તરદેવનો	,,	,,
ગ્રૈવેયકદેવનો	,,	,,
યુગલિકોનો	,,	,,
આહારક શરીરનો	,,	,,
*શેષદેવોનો નારકોનો શેષ તિર્યંચોનો શેષ મનુષ્યોનો	,,*	,,

*ઉપર કહેલા યોગના અલ્પબહુત્વ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત જીવસ્થાનોમાં સ્થિતિસ્થાનોનું પણ અલ્પબહુત્વ સંખ્યગુણ કહેવું, પરન્તુ અપર્યાપ્તદ્વીન્દ્રિયમાં અસંખ્યગુણ કહેવું તેનું કોષ્ટક આ પ્રમાણેઃ—

યંત્ર ૯ મું

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયના	સ્થિતિસ્થાનો	સર્વથી અલ્પ	પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલાં[1]
,, બાદર ,,	,,	સંખ્યાતગુણ	
પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ ,,	,,	,,	
,, બાદર ,,	,,	,,	
અપર્યાપ્ત દ્વીન્દ્રિયનાં	,,	અસંખ્યાતગુણ[2]	
પર્યાપ્ત ,,	,,	સંખ્યાતગુણ[3]	
અપર્યાપ્ત ત્રીન્દ્રિયનાં	,,	,,	
પર્યાપ્ત ,,	,,	,,	
અપર્યાપ્ત ચતુરિન્દ્રિયનાં	,,	,,	
પર્યાપ્ત ,,	,,	,,	
અપર્યાપ્ત અસંજ્ઞિપંચેન્દ્રિયનાં	,,	,,	
પર્યાપ્ત ,,	,,	,,	
અપર્યાપ્ત સંજ્ઞિપંચેન્દ્રિયનાં	,,	,,	
પર્યાપ્ત ,,	,,	,,	

૧ કારણ કે એકેન્દ્રિયોના જઘન્યસ્થિતિબંધથી ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિબંધ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલો અધિક છે, તેથી તેટલા સમયો પ્રમાણ સ્થિતિસ્થાનો હોય છે.

૨-૩ કારણ કે દ્વીન્દ્રિયના જઘન્યસ્થિતિબંધથી દ્વીન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિબંધ પલ્યોપમના સંખ્યાતમા ભાગ જેટલો અધિક છે અને તે પલ્યોપમનો સંખ્યાતમો ભાગ એકેન્દ્રિયના પલ્યાસંખ્યેયભાગ (જેટલા સ્થિતિસ્થાનો) થી અસંખ્યગુણ મોટો છે.

यंत्र १० मुं : अबंधकाल

(૭) તિર્યગ્ ૩-નરક ૩-ઉદ્યોતનો-૧૬૩ સાગરોપમ-પલ્યો૦-૭ પૂર્વક્રોડવર્ષ.

(૯) સ્થાવરાદિ ૪, કુજાતિ ૪, આતપ-૧૮૫ સાગરોપમ-પલ્યો૦-૮ પૂર્વક્રોડવર્ષ.

૨૫	૫ કુસંઘયણ-૫-કુસંસ્થાન- ૧ કુખગતિ-૪ અનંતાનુ- ૧ મિથ્યા૦-દૌર્ભાગ્યાદિ ૩- સ્ત્યાન૦-૩, ૧-નીચગોત્ર- ૧ નપું૦વેદ-૧-સ્રીવેદ	- ૧૩૨ સાગરોપમ-૦પલ્યો૦-૬ પૂર્વક્રોડવર્ષ.

શેષ ૭૯ નો અબંધકાલ કહ્યો [1]નથી.
૧૨૦

૧ ૫૮ મી ગાથામાં ૪ પ્રકૃતિઓનો, ૫૯ મીમાં ૯ નો, ૬ ૧૪ નો, ૬૧ માં ૪૧ નો અને ૬૨ માં ૫ નો એ પ્રમાણે સર્વ મળી પ્રકૃતિઓ જે અધ્રુવબંધિ છે, તેનો સતતબંધકાળ કહ્યો. ૪૭ ધ્રુવ હોવાથી સતતબંધ કહ્યો નથી, કારણ કે ધ્રુવબંધ તેજ સતતબંધ છે

યંત્ર ૧૧ મું

*૭૩ અધ્રુવબંધિનો સતતબંધ.

૧૨ {
- દેવ૦ ૨ વૈક્રિય૦ ૨—૩ પલ્યોપમ
- તિર્યંગ્ ૨-નીચ૦ —અસંખ્ય કાળચક્ર
- આયુષ્ય ૪ —અન્તર્મુ૦
- ઔદા૦શરીર —અસંખ્ય (આવલિકાસંખ્યેય ભાગમિત સમય પ્રમાણ) પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૧) શાતાવેદનીય —દેશોનપૂર્વક્રોડવર્ષ.

(૭) પરા૦ઉચ્છ્વાસ-પંચે૦ત્રસાદિ ૪—{ ૧૮૫ સાગરો૦-૪ પલ્યો-૮ પૂર્વક્રોડવર્ષ.

(૭) શુભગતિ-પુંવેદ-સૌભા૦૩-ઉચ્ચ-સમચ૦- —૧૩૨ સાગરો૦ ૬ પૂર્વક્રોડવર્ષ.

૪૧ { કુખગતિ-કુજાતિ ૪-કુસંઘયણ ૫ -કુસંસ્થાન ૫-આહા૦૨-નરક ૨-ઉદ્યોત-આતપ-સ્થિર-શુભ-યશ-સ્થાવ૦ ૧૦-નપું૦ સ્ત્રી૦-હાસ્યાદિ ૪-અશાતા } -૧ સમયથી અન્તર્મુ૦ સુધી (-જઘ૦ ૧ સમય ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુ૦)

(૫) નારક ૨-જીન-વજ્ર૦-ઔદા૦ઉપાંગ-૩૩ સાગરોપમ

---

*૪૭ ધ્રુવબંધિ તો સતતબંધી જ હોય તેનો સતતબંધ કહેવાની આવશ્યકતા નથી, તથા અહિં જઘન્ય સતતબંધ સર્વત્ર ૧ સમય સુધી છે

યંત્ર ૧૨ મું ॥ ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ સ્વામી યંત્ર ॥

(૩) એકેન્દ્રિય-સ્થાવર-આતપ.	ઇશાન સુધીના મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવો.
(૧૧) { વિકલ ૩-સૂક્ષ્માદિ ૩-નરકાદિ ૩-તિર્યંચાયુ-નરાયુ }	મિથ્યાદૃષ્ટિ તિર્યંચ અને મિથ્યા૦મનુષ્ય (અયુગલિક).
(૩) તિર્યંચ ૨-સેવાર્ત્ત	મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવ અને મિથ્યા૦ નારક
(૨૯) { વૈક્રિય ૨-દેવ-૨-આહા૦ ૨ સુખગતિ-શુભવર્ણાદિ ૪ તૈજસાદિ ૪ (તૈ૦કા૦અગુ૦ નિર્માણ)-જિન-સમચ૦-પરાઘાત-ત્રસાદિ ૯-પંચે૦ઉચ્છ્વાસ }	ક્ષપકશ્રેણિવંત ૮ મા ગુણસ્થાને
(૩) શાતા-ઉચ્ચ-યશ॰	ક્ષપકશ્રેણિવંત ૧૦ માન્તે
(૧) ઉદ્યોત	સાતમી પૃથ્વીનો નારક મિથ્યાત્વાન્ત્યસમયે (અનિવૃત્તિકરણાન્તે)
(૫) નરક ૨-ઔદા૦૨-વજ્રર્ષ૦	સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવો
(૧) દેવાયુઃ	અપ્રમત્ત॰
૬૮ શેષ પ્રકૃતિ	૪ ગતિના મિથ્યાદૃષ્ટિ

૧૨૪ (વર્ણાદિ ૪ શુભાશુભમાં બે વાર ગણવાથી:૪ અધિક છે.)

યંત્ર ૧૩ મું ॥ જઘન્યરસ બંધ સ્વામી-યંત્ર ॥

(૮) સ્ત્યાનર્દ્ધિ ૩-અનંતાનુ૦૪-મિથ્યાત્વ-સંયમાભિમુખમિથ્યાદષ્ટિ.

(૪) અપ્રત્યાખ્યાની કષાય— ,, સમ્યગ્દષ્ટિ

(૪) પ્રત્યાખ્યાની કષાય— ,, દેશવિરતિ

(૨) અરતિ-શોક— અપ્રમત્તાભિમુખ પ્રમત્ત

(૨) આહારકદ્વિક— પ્રમત્તાભિમુખ અપ્રમત્ત

(૧૧) { નિદ્રા ૨-અશુભવર્ણાદિ ૪-હાસ્ય-રતિ-ભય-જુગુ૦-ઉપઘાત } -અપૂર્વકરણ ક્ષપક

(૫) પુરૂષવેદ-૪ સંજ્વલનકષાય—ક્ષપકશ્રેણિવંત ૯ મે.

(૧૪) ૫ વિઘ્ન-૯ આવરણ— ,, ૧૦ માન્તે.

૧૬ { સૂક્ષ્માદિ ૩-વિકલે૦ ૩ આયુ ૪-વૈક્રિય ૬ } -મનુષ્ય અને તિર્યંચ.

૧૦	ઉદ્યોત-ઔદા૦૨	-દેવ-નારકો
	તિર્યંચ ૨-નીચગોત્ર	-સાતમી પૃથ્વીના નારકો (મિથ્યાત્વાન્તે)
	જિનનામ	-અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિ
	એકેન્દ્રિય-સ્થાવર.	અનારકા (નારક સિવાય ૩ ગતિના જીવો)
	આતપ	-ઇશાનાન્ત દેવો

૮	શાતા-સ્થિર-શુભ-યશ. અશાતા-અસ્થિર-અશુભ-અયશઃ	(પરાવર્તમાન પરિણામી) સમ્યગ્દષ્ટિઓ અને મિથ્યાદષ્ટિઓ
૪૦	ત્રસાદિ ૪-શુભવર્ણાદિ ૪-તૈજસાદિ ૪- મનુ૦૨- ખગતિ ૨-પંચે૦ઉચ્છ્વાસ- પરાઘાત-ઉચ્ચ૦ સંઘ૦ ૬-સંસ્થાન ૬- નપું૦-સ્ત્રી-સૌભા૦ ૩-દૌર્ભાગ્યાદિ૦ ૩	(પરાવર્તમાન પરિણામી) ૪ ગતિના મિથ્યાદષ્ટિઓ.

૧૨૪ (વર્ણાદિ બે વાર ગણવાથી ૪ આંક છે).

કર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિની સંખ્યા

पंचनवदुन्निअट्ठा–वीसा चउरो तहेव बायाला;
दुन्नि अ पंच य भणिया, पयडीओ आणुपुव्वीए ॥६॥

पंच=પાંચ.
नव=નવ.
दुन्नि=બે.
अट्ठावीसा=અઠ્ઠાવીશ
चउरो=ચાર.
तहेव=તેમજ
बायाला=બહેંતાળીશ.
दुन्नि=બે.
पंच=પાંચ.
य=અને
भणिया=કહી છે.
पयडीओ=પ્રકૃતિઓ.
आणुपुव्वीए=અનુક્રમે.

અર્થ.—પાંચ, નવ, બે, અઠ્ઠાવીશ, ચાર તેમજ બહેંતાળીશ, બે અને પાંચ પ્રકૃતિઓ અનુક્રમે આઠ કર્મની કહેલી છે. ॥ ૬ ॥

વિવેચનઃ—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રયીને બંધ ઉદય તથા સત્તાનો સંવેધ અને સ્વામીપણું કહે છે ત્યાં પ્રથમ ૮ કર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિની સંખ્યા કહે છે. જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ, દર્શનાવરણીયની નવ, વેદનીયની બે, અને મોહનીયની સત્તાદિકે અઠ્ઠાવીશ અને બંધે ૨૬. આયુઃકર્મની ૪ અને નામકર્મની બેંતાળીશ પ્રકૃતિ હોય: તે બંધે અને ઉદયે ૬૭ હોય અને સત્તાએ ૯૩ અથવા ૧૦૩ હોય ગોત્રકર્મની બે પ્રકૃતિ હોય અને અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ હોય. એ અનુક્રમે આઠ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ કહી. હવે એના બંધ, ઉદય અને સત્તા સંવેધે ભાંગા કહે છે. ॥ ૬ ॥

ઉત્તરપ્રકૃતિનો બંધોદયસત્તા સંવેધ.

वंधोदयसंतंसा, नाणावरणंतराइए पंच;
वंधोवरमेवि [1]उदय, संतंसा हुंति पंचेव ॥ ७ ॥

वंधोदयसंतंसा=બંધ, ઉદય અને સત્તારૂપ અંશો.	वंधोवरमेवि=બંધના અભાવે પણ
नाणावरणंतराइए=જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મને વિષે.	उदय संतंसा=ઉદય અને સત્તા
पंच=પાંચ પ્રકૃતિના.	हुंति=હોય.
	पंचेव=પાંચ પ્રકૃતિ રૂપજ.

અર્થ—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મને વિષે બંધ, ઉદય અને સત્તારૂપ અંશો પાંચ પ્રકૃતિના હોય. બંધના અભાવે પણ ઉદય અને સત્તા પાંચ પ્રકૃત્યાત્મકજ હોય. ॥ ૭ ॥

વિવેચન—જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ અને અંતરાયની પાંચ મળી દશ પ્રકૃતિ ધ્રુવબંધી છે માટે સૂક્ષ્મસંપરાય લગે સર્વ જીવ પાંચે ભેગી બાંધે તે માટે પાંચનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા એ એક ભાંગો જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાયનો સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણા લગે સર્વ જીવને હોય એ બે કર્મનો બંધ ટળે થકે પણ પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ ભાંગો ઉપશાન્તમોહ અને ક્ષીણમોહે પામીએ એમ એ જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય કર્મના બંધોદયસત્તા સંવેધે બે બે ભાંગા હોય ॥ ૭ ॥

---

૧ तह्या. उदयसंता हुंति पंचेव ॥ इति पाठान्तरे.

ज्ञानावरणांतराययोः संवेधभंगौ					
भंग	बंध	उदय	सत्ता	गुणठाणे	जीवभेदे
१	५	५	५	१।२।३।४।५।६।७ ८।९।१०	१४
२	०	५	५	११।१२	१ संज्ञि-पर्या०

દર્શનાવરણના સંવેધભાંગા.

बंधस्स य संतस्स य, पगइट्ठाणाइ तिण्णि तुल्लाइं;
उदयट्ठाणाइँ दुवे, चउ पणगं दंसणावरणे ॥ ८ ॥

बंधस्स=બંધનાં.
संतस्स=સત્તાનાં.
पगइट्ठाणाइ=પ્રકૃતિસ્થાનો.
तिन्नि=ત્રણ [૯-૬-૪]
तुल्लाइं=સરખાં.
उदयट्ठाणाइँ=ઉદયસ્થાનો.
दुवे=બે [હોય.]
चउ=ચાર.
पणगं=પાંચ.
दंसणावरणे=દર્શનાવરણને વિષે

અર્થઃ—દર્શનાવરણને વિષે બંધનાં અને સત્તાનાં પ્રકૃતિસ્થાનો ત્રણ [૯-૬-૪] સરખાં હોય. ઉદયસ્થાનો ચાર તથા પાંચ પ્રકૃતિનાં એમ બે હોય. ॥ ૮ ॥

વિવેચન—હવે દર્શનાવરણીય કર્મના સંવેધભાંગા કહે છે-દર્શનાવરણીયને વિષે બંધના અને સત્તાનાં સ્થાનક ૯, ૬, ૪, એ ત્રણ સરખાં હોય. ત્યાં પહેલું નવનું બંધસ્થાનક મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને પામીએ; તે અભવ્યને અનાદિ અનંત હોય, ભવ્યને અનાદિસાન્ત હોય અને સમ્યક્ત્વ થકી પડીને મિથ્યાત્વે ગયેલાને

સાદિસાન્ત હોય, તે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય અને ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઊણા અર્દ્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત્ત લગે હોય. તે નવ માંહેથી થીણદ્ધિ ત્રિકનો બંધ ટળ્યે ૬ નું બંધસ્થાનક મિશ્રગુણઠાણાથી માંડીને અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાના પહેલા ભાગ લગે હોય, તે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત લગે હોય અને ઉત્કૃષ્ટ એકસો બત્રીશ સાગરોપમ અધિક લગે રહે, તે પછી કોઇક ક્ષપકશ્રેણિ પડિવજે-પ્રાપ્ત કરે, અને કોઇક મિથ્યાત્વ પામતો નવવિધ બંધક થાય. તે ૬ માંહેથી નિદ્રાદ્વિકનો બંધ ટળ્યે ચારનું બંધસ્થાનક અપૂર્વકરણના બીજા ભાગથી માંડીને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે હોય, તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે રહે હવે દર્શનાવરણીયનું નવ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક મિથ્યાત્વથી માંડીને ઉપશાન્તમોહ લગે હોય. તે ઉપશમશ્રેણિએ અને ક્ષપકશ્રેણિએ નવમાના પહેલા ભાગ લગે હોય. તે અભવ્યને અનાદિ અનંત અને ભવ્યને અનાદિ સાન્ત હોય પણ સાદિસાન્ત ન હોય, કેમકે નવનું સત્તાસ્થાનક તો ક્ષપકશ્રેણિએ જ ટળે અને તે ક્ષપકશ્રેણિ થકી તો પડે નહીં તે માટે. તે માંહેથી થીણદ્ધિત્રિકની સત્તા ટળ્યે ૬ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણાના બીજા ભાગ થકી માંડીને ક્ષીણમોહના દ્વિચરમ સમયલગે હોય તે જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ હોય. તે માંહેથી વળી બે નિદ્રાની સત્તા ટળ્યે ચાર પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ક્ષીણમોહને છેલ્લે સમયે હોય, તે એક સમય રહે. હવે દર્શનાવરણીયનાં ઉદયસ્થાનક બે હોય, ચારનું અને પાંચનું: ત્યાં ચક્ષુદર્શનાવરણીય પ્રમુખ ચાર ધ્રુવોદયી છે, તે માટે ચારનું ઉદયસ્થાનક મિથ્યાત્વથી માંડીને ક્ષીણમોહના છેડા લગે હોય તથા નિદ્રા પાંચ માંહેથી એક કાળે એકનો જ ઉદય હોય પણ બે ત્રણનો ઉદય ન હોય, અધ્રુવોદયી માટે. પૂર્વોક્ત ૪ માંહે એક નિદ્રા ભળે ત્યારે પાંચનું ઉદયસ્થાનક હોય, તે ક્યારેક હોય, ક્યારેક ન હોય. એ પ્રકારે દર્શનાવરણીયનાં બંધ ઉદય અને સત્તાનાં સ્થાનક કહ્યાં, હવે સંવેધે તેના ભાંગા કહે છે ॥ ૮ ॥

वीआवरणे नवबंधए(गे)सु, चउपंचउदय नवसंता;
छच्चउबंधे चेवं, चउबंधुदए छलंसा य ॥ ९ ॥

वीआवरणे=બીજા દર્શનાવરણને વિષે.
नवबंधएसु=નવવિધ બંધકને વિષે
चउपंच=ચાર અથવા પાંચનો.
उदय=ઉદય.
नवसंता=નવ પ્રકૃતિની સત્તા.
छच्चउ बंधे=છ અને ચારનાબંધે.
चेवं=પૂર્વોક્ત પ્રકારે ઉદય સત્તા.
चउबंधुदए=ચારના બંધ અને ચારના ઉદયને વિષે.
छलंसा=છની સત્તા [હોય].
य=પણ.

અર્થઃ—દર્શનાવરણને વિષે નવવિધ બંધકને વિષે ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવ પ્રકૃતિની સત્તા હોય. છ અને ચારના બંધે પૂર્વોક્ત પ્રકારે ઉદય સત્તા હોય. ચારના બંધ અને ચારના ઉદયને વિષે છની સત્તા પણ હોય ॥ ૯ ॥

વિવેચન—દ્વિતીયાવરણ તે દર્શનાવરણીય કર્મ તેને વિષે નવવિધબંધક એવા મિથ્યાત્વી અને સાસ્વાદનીને ચાર તથા પાંચનો ઉદય હોય અને નવની સત્તા હોય એટલે એ બે ભાંગા દેખાડયા, તે આ પ્રમાણે-નવનો બંધ, ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાનો ઉદય ન હોય ત્યારે હોય. તથા નવનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાની ઉદયાવસ્થાએ હોય. એ બીજા ભાંગા માંહે પાંચ ભાંગા થાય તે આ પ્રમાણે-એક કાળે પાંચ નિદ્રા માંહેલી એક નિદ્રાનો ઉદય હોય તે એકેકી નિદ્રાનું નામ લઇને ગણીએ ત્યારે પાંચ ભાંગા [વિકલ્પ] થાય, તથા છને બંધે અને ચારને બંધે પણ એમજ બે બે ભાંગા હોય. છનો બંધ મિશ્ર ગુણઠાણાથી માંડીને અપૂર્વકરણના પહેલા ભાગ લગે હોય, ત્યાં બે ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે-છનો બંધ, ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાનો ઉદય ન હોય ત્યારે હોય, અને છનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાને ઉદયે હોય. એ ભાંગા માંહે પણ એકેકી નિદ્રાનું નામ લઈ ઉદય કહીએ ત્યારે પાંચ વિકલ્પ પ્રમત્ત લગે થાય, અ-

પ્રમત્ત થકી તો થીણદ્ધિત્રિકનો ઉદય ટળ્યો તે માટે બે ભાંગા થાય. એ નિદ્રાના ઉદયના ભાંગા ક્ષપકશ્રેણિવાળાને હોય નહિ, ક્ષપકશ્રેણિવાળો અતિ વિશુદ્ધ છે માટે તેને નિદ્રા અને પ્રચલાનો ઉદય ન હોય યદ્યપિ કર્મસ્તવે ક્ષીણમોહના દ્વિચરમ સમય લગે નિદ્રા અને પ્રચલાનો ઉદય કહ્યો છે પણ તે સંભવે નહીં. તથા ચતુર્વિધબંધ તે અપૂર્વકરણના બીજા ભાગ થકી માંડીને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે હોય; ત્યાં ચારનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો ઉપશમ શ્રેણિવાળાનેજ હોય તેના પણ બે નિદ્રાનો ઉદય ગણતાં બે વિકલ્પ થાય: અને ચારનો બંધ, ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો ઉપશામક અને ક્ષપક બેને હોય. ત્યાં ક્ષપકને. અનિવૃત્તિબાદરના પહેલા ભાગ લગેજ હોય અને ઉપશામકને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે હોય. તથા ક્ષપકને અનિવૃત્તિબાદરના સંખ્યાતા ભાગ ગયા પછી થીણદ્ધિત્રિકની સત્તા પણ ટળે ત્યારે ચારનો બંધ, ચારનો ઉદય અને છની સત્તા એ ભાંગો સૂક્ષ્મસંપરાયના છેલ્લા સમય લગે હોય, પછી બંધ ટળે એ પ્રકારે ચારના બંધના ત્રણ ભાંગા થયા. અહીં અંશ શબ્દે સત્તા કહીએ. ॥ ૯ ॥

उवरयबंधे चउ पण, नवंस चउरुदय छच्चचउसंता।
वेअणिआउयगोए, विभज्ज मोहं परं वुच्छं ॥ १० ॥

उवरयबंधे=બંધનો વિચ્છેદ થયે છતે.
चउपण=ચાર અથવા પાંચનો ઉદય
नवंस=નવની સત્તા
चउरुदय=ચારનો ઉદય.
छ=છની
चचउ=અને ચારની.
संता=સત્તા.
वेअणियाउयगोए=વેદનીય, આયુષ્ય અને ગોત્રકર્મને વિષે.
विभज्ज=બંધાદિસ્થાન અને સંવેધના ભાંગા કહેવા.
मोहं=મોહનીય કર્મને.
परं=હવે પછી.
वुच्छं=કહીશું.

અર્થ—બંધનો વિચ્છેદ થયે છતે ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા [એ બે ભાંગા] તેમજ ચારનો ઉદય અને છ અથવા ચારની સત્તા હોય. વેદનીય, આયુષ્ય અને ગોત્રકર્મને વિષે [સંવેધ આશ્રયીને બંધાદિ સ્થાનના] ભાંગા કહીને મોહનીય કર્મના ભાંગા હવે પછી કહીશું ॥ ૧૦. ॥

વિવેચન-તથા બંધ ટળ્યે થકે ચારનો ઉદય નવની સત્તા અને પાંચનો ઉદય નવની સત્તા એ બે ભાંગા ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણેજ પામીએ; ઉપશમશ્રેણિએ નિદ્રા પ્રચલાનો ઉદય સંભવે અને સ્ત્યાનર્દ્ધિત્રિક પણ સત્તાએ હોય તે માટે. તથા ચારનો ઉદય છની સત્તા એ ભાંગો ક્ષીણકષાયના દ્વિચરમ સમય લગે પામીયે તથા ચારનો ઉદય ચારની સત્તા એ ભાંગો ક્ષીણકષાયને છેલ્લે સમયે હોય; ત્યાંજ નિદ્રા પ્રચલાની સત્તા ટળે તે માટે. એ પ્રમાણે દર્શનાવરણીયના અગ્યાર ભાંગા હોય, તે વળી જ્યાં જેટલી નિદ્રા ઉદયે હોય તેટલીનાં નામ લઇને જૂદા જૂદા ભાંગા કરીએ ત્યારે ૨૧ ભાંગા થાય, અને વળી કર્મસ્તવે કહ્યા પ્રમાણે ક્ષપકને નિદ્રાદ્વિકનો ઉદય કહીએ ત્યારે ચારનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને છની સત્તા એ ભાંગો નવમે-દશમે ગુણઠાણે વર્તતા ક્ષપકને હોય. તથા બંધને અભાવે પાંચનો ઉદય અને છ ની સત્તા એ ભાંગો ક્ષીણમોહે દ્વિચરમ સમય લગે હોય; એમ ૧૩ ભાંગા થાય. નિદ્રાને પૃથક્ નામ ગ્રહી કહીએ ત્યારે ૨૫ ભાંગા થાય. એ પ્રકારે દર્શનાવરણીય કર્મના બંધોદયસત્તા સંવેધે ભાંગા કહ્યા.

હવે વેદનીય કર્મ, આયુઃ કર્મ અને ગોત્ર કર્મ એ ત્રણના બંધોદયસત્તા સંવેધના ભાંગા થોડા માટે તેને પૂર્વે કહીને મોહનીય કર્મના બંધોદયસત્તા સંવેધના ભાંગા ઘણા છે માટે પછી કહીશું. ॥ ૧૦ ॥

दर्शनावरणस्य बंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः ११ऽ१३
निद्राणां पृथग् नामग्रहणेन भंगाः २२ऽ२५

अनुक्रम.	बंध	उदय	सत्ता		गुणस्थानेषु.
१	९	४	९	१	१।२
२	९	५	९	५	१।२
३	६	४	९	१	३।४।५।६।७।८
४	६	५	९	५	३।४।५।६।७।८×
५	४	४	९	१	[1]८।९।१०
६	४	५	९	२	८।९।१० उपशमश्रेणि
७	४	४	६	१	९।१० क्षपकने
८	४	५	६	२	९।१० मतांतरे
९	०	४	९	१	११ उपशामक
१०	०	५	९	२	११ उपशामक
११	०	४	६	१	१२ द्विचरमसमयपर्यंत
१२	०	५	६	२	१२ मतान्तरे
१३	०	४	४	१	१२ चरमसमये

એ ભાંગામાં અગિયારમો અને બારમો એ બે ભાંગા કર્મસ્તવને અનુસારે દાખ્યા છે અને શેષ ૧૧ ભાંગા આ ગ્રંથના મતે કહ્યા છે.

× અહીં નિદ્રાના પાંચ ભાંગા છઠ્ઠા ગુણસ્થાન સુધી ઘટે ... ... ભાંગ. આગળના ગુણસ્થાને ઘટે.

૧ ઉપશામકને અને ક્ષપકને નવમાના પહેલા ભાગ સુધી

ગોત્ર, વેદનીય અને આયુઃકર્મના સંવેધે ભાંગા.

गोअंमि सत्त भंगा, अट्ठ य भंगा हवंति वेअणिए ।
पण नव नव पण भंगा, आउचउक्के वि कमसो उ ॥११॥

गोअंमि=ગોત્રકર્મને વિષે.
सत्त भंगा=સાત ભાંગા
अट्ठ=આઠ.
भंगा=ભાંગા
हवंति=હોય.
वेअणिए=વેદનીયકર્મને વિષે.
पण नव नव पण भंगा=પાંચ, નવ, નવ અને પાંચ ભાંગા.
आउचउक्केवि=આયુષ્યચતુષ્કને વિષે વળી.
कमसो=અનુક્રમે.
उ=તો.

अर्थः—ગોત્રકર્મને વિષે સાત ભાંગા, અને વેદનીય કર્મને વિષે આઠ ભાંગા હોય. ચારે આયુષ્યને વિષે તો અનુક્રમે પાંચ, નવ, નવ અને પાંચ ભાંગા હોય.

विवेचन.—गोत्रकर्मने વિષે બંધોદયસત્તા સંવેધે સાત ભાંગા થાય, તે આ પ્રમાણે-ગોત્રનું બંધસ્થાનક એકજ હોય. પહેલે બીજે ગુણઠાણે નીચ ગોત્ર અથવા ઉંચ ગોત્ર બાંધે પણ સમકાળે બે ગોત્ર ન બાંધે, પરસ્પર વિરૂદ્ધ છે માટે, અને મિશ્ર થકી દશમા ગુણસ્થાન લગે તો ઉચ્ચૈર્ગોત્રજ બાંધે, અને ઉદયસ્થાનક પણ એકજ હોય મિથ્યાત્વ થકી માંડીને દેશવિરત લગે નીચ અથવા ઉંચ એ બે ગોત્ર ઉદયે હોય પણ સમકાળે એકજ ઉદયે હોય, પરસ્પર વિરૂદ્ધ માટે, અને પ્રમત્ત થકી અયોગી લગે તો ઉચ્ચૈર્ગોત્રનાજ ઉદય હોય. તથા સત્તાસ્થાનક બ હોય, બેનું અને એકનું; તે આ પ્રમાણે-ઉચ્ચૈર્ગોત્ર અને નીચૈર્ગોત્ર એ બેની સત્તા સમકાળે સાથે સર્વ ગુણઠાણે હોય તથા તેઉકાય વાયુકાયની અવસ્થાએ ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ઉવેલ્યે એક નીચૈર્ગોત્રની સત્તા હોય અથવા અયોગી કેવળીને નીચૈર્ગોત્રની સત્તા ગયે છેહલે સમયે એક ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા હોય, હવે એનો સંવેધ કહે છે-નીચૈર્ગોત્રનો બંધ નીચૈર્ગોત્રનો ઉદય અને નીચૈર્ગોત્રની સત્તા, એ ભાંગો તેઉકાય અને વાયુકાય માંહે પામીએ; ત્યાં ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ઉવેલે તે માટે. તથા તેઉકાય

અને વાયુકાયના ભવ થકી નીકળ્યા એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ માંહે કિયત્કાલ લગે પણ એ ભાંગો પામીએ તથા નીચૈર્ગોત્રનો બંધ, નીચનો ઉદય અને ઉચ્ચ નીચની સત્તા, અથવા નીચનો બંધ, ઉચ્ચનો ઉદય અને બેની સત્તા. એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વી તથા સાસ્વાદનીને વિષે હોય. તથા ઉચ્ચનો બંધ, નીચનો ઉદય અને બેની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વથી માંડીને દેશવિરતિ લગે પામીએ; તે પછી નીચનો ઉદય નથી તે માટે. તથા ઉચ્ચનો બંધ, ઉચ્ચનો ઉદય અને બેની સત્તા. એ ભાંગો મિથ્યાત્વથકી માંડીને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે પામીયે. તે પછી બંધનો અભાવ હોવા થકી ઉચ્ચનો ઉદય અને બેની સત્તા, એ ભાંગો ઉપશાન્ત મોહથી માંડીને અયોગી કેવળીના દ્વિચરમ સમય લગે પામીયે. ઉચ્ચનો ઉદય ઉચ્ચની સત્તા, એ ભાંગો અયોગી કેવળીને ચરમ સમયે હોય એ સર્વ મળી સાત ભાંગા ગોત્રકર્મના જાણવા

વેદનીય કર્મને વિષે બંધોદયસત્તા સંવેધે આઠ ભાંગા હોય. ત્યાં વેદનીયનું બંધસ્થાનક અને ઉદયસ્થાનક પણ એકેકી પ્રકૃતિનું એકેકુંજ હોય, યદ્યપિ છઠ્ઠા ગુણઠાણા લગે બેનો બંધ છે અને પછી એક સાતાનો બંધ છે તો પણ પરસ્પર વિરોધી છે માટે સમકાળે બે ન બાંધે પણ એકજ બાંધે, અને ઉદયે સર્વ ગુણઠાણે બે હોય તો પણ એક કાળે એકજ ઉદય આવે. તથા સત્તાસ્થાનક બે હોય, એકનું અને બેનું. જ્યાં લગે એક સત્તા થકી ટળ્યુ ન હોય ત્યાં લગે બેની સત્તા હોય અને એક ટળ્યે એકની સત્તા રહે. હવે એનો સંવેધ કહે છે અસાતાનો બંધ, અસાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૧, તથા અસાતાનો બંધ, સાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૨. એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને પ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે પામીએ. તે પછી અસાતાનો બંધ ન હોય તે માટે નહીં. સાતાનો બંધ અસાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૩. સાતાનો બંધ. સાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૪, એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને સયોગી કેવળી લગે હોય તે પછી બંધને અભાવે અસાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૫, સાતાનો ઉદય બેની સત્તા ૬. એ બે ભાંગા અયોગીને દ્વિચરમ સમય લગે પામીયે અસાતાનો ઉદય અને અસાતાની સત્તા ૭, સાતાનો ઉદય અને સાતાની સત્તા ૮, એ બે ભાંગા અયોગી કેવળીને ચરમ સમયે એક સમય લગે પામીએ. એ સર્વ મળીને વેદનીય કર્મના આઠ

ભાંગા હોય. તે સાથેના યંત્રથી જાણવા.

गोत्रकर्मणः वंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः ७

भंगा ७	वं०	उ०	स०	गुणस्थानेषु.
१	नीच	नीच	नीच	१ तेजोवायुषु तदागततिर्यक्षु वाकियत्कालं
२	नी	नी	२	१।२
३	नी	उ	२	१।२
४	उ	नी	२	१।२।३।४।५
५	उ	उ	२	१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०
६	०	उ	२	११।१२।१३।१४माना द्विचरमसमयपर्यंत
७	०	उ	उ	१४ चरम समये.

वेदनीयस्य वंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः ८

भां० ८	वं०	उ०	स०	गुणस्थानेषु
१	अ	अ	२	१।२।३।४।५।६
२	अ	सा	२	१।२।३।४।५।६
३	सा	अ	२	१ थी १३ लगी
४	सा	सा	२	१ थी १३ लगी
५	०	अ	२	१४ द्विचरम समय पर्यंत
६	०	सा	२	१४ ,,
७	०	अ	अ	१४ चरम समये
८	०	सा	सा	१४ चरम समये

આયુઃકર્મને વિષે બંધોદયસત્તા સંવેધે નરકને વિષે પાંચ, તિર્યંચને વિષે નવ, મનુષ્યને વિષે નવ અને દેવતાને વિષે પાંચ ભાંગા એમ ચારે મળીને અઠ્ઠાવીશ ભાંગા થાય. આયુઃકર્મનું બંધ સ્થાનક એક છે, કેમકે એક કાળે પરસ્પર વિરોધી છે માટે ચાર માંહેલું એકજ આયુ બાંધે છે. એમ ઉદયસ્થાનક પણ એકજ; એક ભવે એકજ આયુનો ઉદય હોય તે માટે સત્તા સ્થાનક બે હોય, એકનું અને બેનું. પરભવાયુર્બંધકાળ થકી પૂર્વે એકનું સત્તાસ્થાનક અને પરભવાયુર્બંધપછી તે પરભવે ન ઉપજે ત્યાં લગે બેનું સત્તાસ્થાનક હવે સંવેધ કહે છે.–આઉખાની ત્રણ અવસ્થા છે, પરભવાયુર્બંધકાળ થકી પૂર્વ પૂર્વાવસ્થા ૧, પરભવાયુર્બંધ વેળાએ બંધાવસ્થા ૨, અને પરભવાયુ બાંધ્યા પછી પરાવસ્થા ૩. ત્યાં નારકીને પૂર્વાવસ્થાએ બંધને અભાવે નરકાયુનો ઉદય અને નરકાયુની સત્તા એ ભાંગો ચારે ગુણઠાણે હોય ૧. બંધાવસ્થાએ તિર્યગાયુનો બંધ, નરકાયુનો ઉદય અને નરક તિર્યગાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૨, અથવા મનુષ્યાયુનો બંધ, નારકાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય નારકાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન અને અવિરત એ ત્રણ ગુણઠાણે હોય ૩, તથા બંધકાળ પછી નારકાયુનો ઉદય અને નારક તિર્યગાયુની સત્તા એ ચારે ગુણઠાણે હોય ૪, અથવા નારકાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય નારકાયુની સત્તા એ ભાંગો પણ ચારે ગુણઠાણે હોય ૫. એમ એ નારકી માંહે આયુ કર્મના પાંચ ભાગા હોય. દેવતા ને વિષે પણ પાંચ ભાંગા એમજ કહેવા, તિર્યંચને વિષે પરભવાયુર્બંધ થકી પૂર્વે તિર્યગાયુનો ઉદય અને તિર્યગાયુની સત્તા, એ ભાંગો પહેલે પાંચ ગુણઠાણે પામીએ ૧, બંધકાળે નરકાયુનો બંધ, તિર્યગાયુનો ઉદય અને તિર્યગ્ નારકાયુની સત્તા. એ ભાંગો મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે જ હોય ૨, અથવા તિર્યગાયુનો બંધ, તિર્યગાયુનો ઉદય અને બે તિર્યગાયુની સત્તા. એ પહેલે બે ગુણઠાણે હોય ૩ અથવા મનુષ્યાયુનો બંધ, તિર્યગાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય તિર્યગાયુની સત્તા. એ ભાંગો પણ મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૪, અથવા દેવાયુનો બંધ તિર્યગાયુનો ઉદય અને દેવ તિર્યગાયુની સત્તા. એ ભાંગો મિથ્યાત્વે, સાસ્વાદને, અવિરતે અને દેશવિરતે હોય. મિશ્રે

આયુર્બંધ ન હોય ૫, એ ચાર ભાંગા પરભવાયુર્બંધકાળે જાણવા તથા બંધકાળ પછી તો તિર્યગાયુનો ઉદય અને નારક તિર્યગાયુની સત્તા ૬, અથવા તિર્યગાયુનો ઉદય અને બે તિર્યંચાયુની સત્તા ૭, અથવા તિર્યંચાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય તિર્યગાયુની સત્તા ૮, અથવા તિર્યગાયુનો ઉદય અને દેવ તિર્યગાયુની સત્તા ૯, એ ચારે ભાંગા ધુરિલે પાંચે ગુણઠાણે પામીએ. એ પ્રમાણે તિર્યંચને વિષે નવ ભાંગા હોય, મનુષ્યને વિષે પરભવાયુર્બંધ થકી પૂર્વે મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્યાયુની સત્તા એ ભાંગો ચૌદે ગુણઠાણે હોય ૧, પરભવાયુર્બંધકાળે નારકાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય નારકાયુની સત્તા એ ભાંગો મિથ્યાત્વેજ હોય ૨. તિર્યગાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને તિર્યગ્ મનુષ્યાયુની સત્તા એ ભાંગો મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૩, મનુષ્યાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને બે મનુષ્યાયુની સત્તા, એ પણ મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૪, દેવાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને દેવ મનુષ્યાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વથી માંડીને મિશ્રવર્જીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણ લગે હોય ૫. તથા બંધકાળ પછી તો મનુષ્યાયુનો ઉદય અને નારક મનુષ્યાયુની સત્તા ૬, અથવા મનુષ્યાયુનો ઉદય અને તિર્યગ્ મનુષ્યાયુની સત્તા ૭, અથવા મનુષ્યાયુનો ઉદય અને બે મનુષ્યાયુની સત્તા ૮, એ ત્રણ ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે પામીએ. તથા મનુષ્યાયુનો ઉદય અને દેવ મનુષ્યાયુની સત્તા એ ભાંગો મિથ્યાત્વથી માંડી ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણા લગે પામીએ ૯, એ પ્રકારે મનુષ્ય માંહે નવ ભાંગા હોય સર્વ મળીને આયુઃકર્મના ૨૮ ભાંગા થાય એ પ્રકારે આયુઃકર્મના ભાંગા કહ્યા. ॥ ૧૧ ॥

आयुःकर्म्मणः बंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः २८। तद् यंत्रकमिदम्।

नरकगतौ आयुःसंवेधे भंगाः ५

भां०	बं०	उ०	स०	गुणठाणे	भंगावस्था.
१	०	न	न	१।२।३।४	बंधकालात्पूर्वम्
२	ति	न	न,ति	१।२	बंधावस्थायां
३	म	न	न,म	१।२।४	बंधावस्थायां
४	०	न	न,ति	१।२।३।४	बंधकाल पछी
५	०	न	न,म	१।२।३।४	बंधकाल पछी

तिर्यग्गतौ आयुःसंवेधे भंगाः ९

१	०	ति	ति	१।२।३।४।५	बंधकालात्पूर्व
२	न	ति	न,ति	१	बंधावस्थायां
३	ति	ति	ति,ति	१।२	बंधावस्थायां
४	म	ति	म,ति	१।२	बंधावस्थायां
५	दे	ति	दे ति	१।२।४।५	बंधावस्थायां
६	०	ति	ति न	१।२।३।४।५	बंधकाल पछी
७	०	ति	ति.ति	१।२।३।४।५	बंधकाल पछी
८	०	ति	ति म	१।२।३।४।५	बंधकाल पछी
९	०	ति	ति दे	१।२।३।४।५	बंधकाल पछी

પ્રત્યાખ્યાનો ચારનો બંધ ટળ્યે પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણે નવનું બંધસ્થાનક, ઇહાં અરતિ શોકનો પણ બંધ ટળે છે પણ તેને ઠેકાણે હાસ્યરતિ રહે છે માટે ૫. આગળ હાસ્ય, રતિ, ભય અને કુચ્છા એ ચારનો બંધ ટળ્યે અનિવૃત્તિબાદરને પ્રથમ ભાગે પાંચનો બંધ ૬ બીજે ભાગે પુરૂષવેદનો બંધ ટળ્યે ચારનો બંધ ૭, ત્રીજે ભાગે સંજ્વલનના ક્રોધનો બંધ ટળ્યે ત્રણનો બંધ ૮, ચોથે ભાગે સંજ્વલનના માનનો બંધ ટળ્યે બેનો બંધ ૯. પાંચમે ભાગે સંજ્વલનની માયાનો બંધ ટળ્યે એક સંજ્વલન લોભનો જ બંધ હોય ૧૦, તે પછી દશમે ગુણઠાણે મોહનીયનો અબંધક થાય. એ દશ બંધસ્થાનક કહ્યાં. ॥ ૧૨ ॥

મોહનીયકર્મમાં ૯ ઉદયસ્થાન.

एगं व दो व चउरो, एत्तो एगाहिआ दसुक्कोसा;
ओहेण मोहणिज्जे, उदयट्ठाणाणि नव हुंति* ॥१३॥

एगं=એક.
दो=બે,
व=અથવા.
चउरो=ચાર
एत्तो=એ (ચાર) થી આગળ.
एगाहिया=એકેક પ્રકૃતિએ અધિક.
दस=દશ સુધી
उक्कोसा=ઉત્કૃષ્ટથી,
ओहेण=ઓઘે-સામાન્યે.
मोहणिज्जे=મોહનીય કર્મને વિષે.
उदयट्ठाणाणि=ઉદયસ્થાનો.
नव=નવ.
हुंति=હોય છે.

અર્થ—એક, બે, ચાર, એ (ચાર) થી આગળ એક એક પ્રકૃતિએ અધિક ઉત્કૃષ્ટ દશ પ્રકૃતિ સુધીનાં (એમ) નવ ઉદય સ્થાનકો મોહનીય કર્મને વિષે સામાન્ય હોય છે ॥ ૧૩ ॥

* उदयट्ठाणा नव हवंति इति पाठान्तरे

વિવેચન—હવે મોહનીયનાં ઉદયસ્થાનક કહે છે—૧, ૨, ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦ એ ૯ ઉદયસ્થાનક છે. એ સૂક્ષ્મસંપરાયથી માંડીને પશ્ચાનુપૂર્વીએ કહે છે. સંજ્વલન ચાર કષાય માંહેથી એકને ઉદયે એકનું ઉદયસ્થાનક ૧, તે સાથે એક વેદને ઉદયે બેનું ઉદયસ્થાનક ૨, તે માંહે હાસ્ય રતિ ભળયે ચારનું ઉદયસ્થાનક ૩, ભય ભળયે પાંચનુ ૪, જુગુપ્સા ભળયે છનું ૫, પ્રત્યાખ્યાનીય એક કષાય ભળયે સાતનું ૬, અપ્રત્યાખ્યાનીય એક ભળયે આઠનું ૭, અનંતાનુબંધી એક ભળયે નવનું ૮, તેમાં વળી મિથ્યાત્વને ઉદયે દશ પ્રકૃતિનું ઉદયસ્થાનક ૯, એ નવ ઉદયસ્થાનક સામાન્યપણે કહ્યાં, વિશેષ થકી તો આગળ કહેશે. એ મોહનીયનાં ઉદયસ્થાનક જાણવાં, ॥ ૧૩ ॥

મોહનીય કર્મનાં સત્તાસ્થાન.

२८ २७ २६ २४ २३ २२ २१
अट्ठ य सत्त य छ च्चउ, तिग दुग एगाहिआ भवे वीसा
१३ १२ ११ ५ ४ ३ २ १
तेरस बारिक्कारस, इत्तो पंचाइ एगूणा ॥ १४ ॥

संतस्स पयडिट्ठाणाणि, ताणि मोहस्स हुंति पन्नरसः
बंधोदयसंते पुण, भंगविगप्पे बहु जाण ॥ १५ ॥

अट्ठ य सत्त य छच्चउतिगदु-
गएगाहिआवीसा=આઠ,
સાત, છ, ચાર, ત્રણ, બે
અને એક અધિક વીશ
(૨૮, ૨૭, ૨૬, ૨૪, ૨૩, ૨૨,
૨૧) પ્રકૃતિના
સત્તા હોય
तेरस=તેર પ્રકૃતિનું.
बार-બાર પ્રકૃતિનું
इक्कारस=અગ્યાર પ્રકૃતિનું.
इत्तो=એ પછી આગળ
पंचाइ-પાંચ પ્રકૃતિથી માંડીને
एगूणा-એક એક ઓછી
પ્રકૃતિનું.
संतस्स-સત્તાના.
पयडिट्ठाणाणि=પ્રકૃતિસ્થાનો.

ताणि=તે.
मोहस्स=મોહનીય કર્મનાં.
हुंति=હોય છે.
पन्नरस=પંદર.
बंधोदयसंते=બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનને વિષે.
पुण=વળી.
भंगविगप्पे=ભાંગાના વિકલ્પો.
बहु=ઘણા.
जाण=જાણ.

અર્થ:—૨૮, ૨૭, ૨૬, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧, એથી આગળ પાંચથી માંડીને એક એક ઓછી પ્રકૃતિ [૫-૪-૩-૨-૧] નાં; તે મોહનીય કર્મનાં સત્તાનાં પ્રકૃતિ સ્થાનો પંદર હોય છે બંધ, ઉદય, અને સત્તાસ્થાનને વિષે વળી ભાંગાના વિકલ્પો ઘણા [થાય છે તે] જાણો. ॥ ૧૪-૧૫ ॥

विवेचन—હવે મોહનીયનાં સત્તાસ્થાનક કહે છે. મોહનીયનાં ૧૫ સત્તાસ્થાનક છે, તે આ પ્રમાણે-૨૮, ૨૭, ૨૬, ૨૪, ૨૩ ૨૨, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧. ૫, ૪, ૩, ૨, ૧; ત્યાં મોહનીયની સર્વ પ્રકૃતિની સત્તાએ ૨૮નું સત્તાસ્થાનક હોય તે સમ્યક્ત્વ પામીને પડયાને હોય તેવાર પછી સમ્યક્ત્વમોહનીય ઉવેલ્યે ૨૭, તે માંહેથી વળી મિશ્રમોહનીય ઉવેલ્યે ૨૬, અનાદિ મિથ્યાત્વીને પણ એ સ્થાનક હોય તથા અઠ્ઠાવીશની સત્તાવંતને અનંતાનુબંધી ચારને ક્ષયે ૨૪, તે માંહેથી મિથ્યાત્વને ક્ષયે ૨૩; તેમાંથી મિશ્ર ક્ષયે ૨૨, તેમાંથી સમ્યક્ત્વમોહનીય ક્ષયે ૨૧, એ સ્થાનકે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ થાય, એ આગળનાં સ્થાનક તે ક્ષપકનેજ હોય. તેમાંથી અપ્રત્યાખ્યાનીય અને પ્રત્યાખ્યાનીય મળી ૮ ને ક્ષયે અનિવૃત્તિને ત્રીજે ભાગે ૧૩ ની સત્તા હોય, તેમાંથી નપુંસકવેદને ક્ષયે ચોથે ભાગે ૧૨ ની સત્તા, પાંચમે ભાગે સ્રીવેદને ક્ષયે ૧૧ ની સત્તા, છઠ્ઠે ભાગે હાસ્યાદિક છને ક્ષયે ૫ ની સત્તા, સાતમે ભાગે પુરૂષવેદને ક્ષયે ૪ ની સત્તા આઠમે ભાગે સંજ્વલન ક્રોધને ક્ષયે ૩ ની સત્તા, નવમે ભાગે સંજ્વલન માનને ક્ષયે ૨ ની સતા, સૂક્ષ્મસંપરાયે સંજ્વલની માયાને ક્ષયે એક સંજ્વલન લોભની સત્તા હોય.

ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે એ પન્નર સત્તાસ્થાનક મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિનાં હોય. હવે એ બંધ ઉદય સત્તાનાં સ્થાનકને વિષે પરસ્પરે સંવેધે કરીને ઘણા ભાંગા થાય, તે હું કહું છું. તે પ્રમાણે તું સમ્યક્ જાણ, એમ શિષ્ય પ્રતિ આમંત્રણ કરીને ગુરૂ કહે છે ॥ ૧૫. ॥

મોહનીયના બંધસ્થાને ભાંગા.

छव्वावीसे चउ इगवीसे: सत्तरस तेरसे दो दो;
नवबंधगे वि दुण्णि उ, इक्किक्कमओ परं भंगा ॥१६॥

छव्व=છ વિકલ્પ.
बावीसे=બાવીસના બંધે.
चउ=ચાર વિકલ્પ.
इगवीसे=એકવીસના બંધે.
सत्तरस=સત્તરના બંધે.
तेरसे=તેરના બંધે
दोदो=બેબે વિકલ્પ.
नवबंधगेवि=નવ પ્રકૃતિના બંધકને પણ.
दुण्णि उ=બે ભાંગા.
इक्किक्कं=એક એક
अओ परं=એથી આગળ.
भंगा=ભાંગા.

અર્થ—બાવીસના બંધે ૬, એકવીસના બંધે ચાર, સત્તર તથા તેરના બંધે બે બે અને નવના બંધકને પણ બે ભાંગા હોય. એ [નવના બંધ] થી આગળના બંધે એક એક ભાંગો હોય ॥ ૧૬. ॥

વિવેચન. હવે પ્રથમ મોહનીયકર્મના બંધસ્થાનકોને વિષે ક્રમસંબંધે ભાંગા ઉપજે તે કહે છે —

બાવીશને બંધસ્થાનકે ૭ ભાંગા હોય, તે કેમ? હાસ્ય રતિ યુક્ત ૨૨, તથા શોક અરતિ યુક્ત ૨૨, એમ બે ભાંગા એકેક વેદ યુક્ત ૨૨ હોય, તે માટે તે બે ભાંગા ત્રણ વેદ સાથે ગુણતાં ૬ ભાંગા થાય. એકવીશને બંધસ્થાનકે ચાર ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે-અહીં નપુંસકવેદ ન બાંધે તે માટે બે યુગલને બે વેદ સાથે ગુણતાં ચાર ભાંગા થાય, તથા સત્તર અને તેરને બંધસ્થાનકે બે બે ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે-ઇહાં મિશ્રાદિક ગુણઠાણે એક પુરૂષવેદનોજ બંધ હોય તે માટે બે યુગલના બે બે ભાંગા હોય. નવને બંધસ્થાનકે પણ બે ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે— નવનો બંધ પ્રમત્ત ગુણઠાણે હોય ત્યાં બે યુગલ સાથે બે ભાંગા થાય, અને અપ્રમત્તાદિક ગુણઠાણે પણ નવનો બંધ હોય, ત્યાં અરતિ શોક ન બાંધે, એકજ યુગલ બાંધે, તે માટે એકેકોજ ભાંગો હોય. તેવાર પછી પંચાદિક બંધસ્થાનકે એકેકોજ ભાંગો હોય, એવં સર્વ મળીને દશ બંધસ્થાનકે થઇને એકવીશ ભાંગા થાય. ॥ ૧૬. ॥

મોહનીયના બંધસ્થાને ઉદયસ્થાન.

दस बावीसे नव इगवीसे, सत्ताइ उदयकम्मंसा;
छाई नव सत्तरसे; तेरे पंचाइ अट्ठेव ॥ १७ ॥

દસ=દશ પર્યંત.
બાવીસે=બાવીશ પ્રકૃતિના બંધે
નવ=નવ પર્યંત
ઇગવીસે=એકવીશ પ્રકૃતિના બંધે.
સત્તાઇ=સાતથી માંડીને
ઉદયકમ્મંસા=ઉદયસ્થાનો.
છાઈનવ=છથી નવ પર્યંત
સત્તરસે=સત્તર પ્રકૃતિના બંધે
તેરે=તેર પ્રકૃતિના બંધે
પંચાઇ=પાંચથી.
અટ્ઠેવ=આઠ પ્રકૃતિ પર્યંત.

અર્થ—બાવીશ પ્રકૃતિના બંધે સાતથી દશ પર્યંત, એકવીશના બંધે સાતથી નવ પર્યંત, સત્તરના બંધે છ થી નવ પર્યંત અને તેરના બંધે પાંચથી આઠ પર્યંત ઉદયસ્થાનો હોય. ॥ ૧૭ ॥

વિવેચન—હવે એજ બંધસ્થાનક માંહે કયા કયા બંધસ્થાનકે કેટલાં કેટલાં પૂર્વોક્ત ઉદયસ્થાનક હોય તે કહે છે—

બાવીશને બંધસ્થાનકે સાતથી માંડીને દશ લગે એટલે સાત, આઠ, નવ અને દશનું એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય. ત્યાં કોઈક જીવ પૂર્વે સમ્યગ્દૃષ્ટિ થકો અનંતાનુબંધી કષાયની વિસંયોજના કરીને એટલે જ થાક્યો તથાવિધ સામગ્રીને અભાવે મિથ્યાત્વાદિકનો ક્ષય કરવા ન માંડે તે કાળાંતરે મિથ્યાત્વ પામીને ફરી અનંતાનુબંધી બાંધે ત્યારે મિથ્યાત્વે પણ બંધાવલિકા લગે અનંતાનુબંધીનો ઉદય ન હોય. અહીં કોઈક કહે છે કે અનંતાનુબંધીનો જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર હજાર વરસનો અબાધાકાળ કહ્યો છે, તો તે પૂરા થયા વિના એક આવલિકાએજ ઉદયે કેમ આવે? તદુત્તરં બંધ સમયથી માંડીને તેની સત્તા હોય. તે સત્તા છતે શેષ સમાન જાતીય અપ્રત્યાખ્યાનાદિક કર્મપ્રકૃતિના દલિયાં અનંતાનુબંધીપણે તે માંહે સંક્રમે-તદ્રૂપપણે પરિણમે. તે સંક્રમાવલિકા ગયે તેનો ઉદય થાય, તે માટે અનંતાનુબંધીનો બંધાવલિકા પછી ઉદય કહીએ, કાંઈ વિરુદ્ધ નહીં તે માટે મિથ્યાત્વે પણ બંધસંક્રમાવલિકા લગે અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક ત્રણ કષાયનોજ ઉદય હોય. એક વેદાતાં ક્રોધાદિકના જ્યાં ઉદય હોય તેટલા સર્વ વેદતા કહીએ: સમાન જાતીય માટે. પરંતુ ક્રોધાદિક ચાર માંહેલા એકેજ સમકાળે હોય; પરસ્પર વિરુદ્ધ માટે. તે માટે ત્રણ કષાય ૩, ત્રણ વેદ માંહેલો એક વેદ ૪, બે યુગલ માંહેલું એક યુગલ ૬, અને મિથ્યાત્વ ૭, એ સાત પ્રકૃતિનો ઉદય બાવીશના બંધક મિથ્યાદૃષ્ટિને નિશ્ચે હોય. કદા ભયને કે જુગુપ્સાને ગણીએ ત્યારે ૮ થાય. તેને ત્રણ

વેદ સાથે ગુણીએ ત્યારે ૨૪ ભાંગા થાય-એક ચોવીશી ઉપજે. તે સાતના ઉદયમાંહે ભય ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા ભેળવીએ અથવા અનંતાનુબંધી ૪ માંહેલો એક કષાય ભેળવીએ ત્યારે ૮ નો ઉદય થાય. તેને પૂર્વોક્ત પ્રકારે ૪ કષાય, ૨ યુગલ અને ૩ વેદ સાથે પરસ્પર ગુણતાં ભાંગાની ચોવીશી ઉપજે, તેમાં એક ભય ભેળવે અથવા એક જુગુપ્સા ભેળવે અથવા એક અનંતાનુબંધી ભેળવે આઠને ઉદયે ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તે સાતમાંહે ભય અને જુગુપ્સા ભેળવીએ અથવા ભય અને અનંતાનુબંધી ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા અને અનંતાનુબંધી ભેળવીએ ત્યારે એ ત્રણ પ્રકારે નવનો ઉદય થાય. ત્યાં પૂર્વોક્ત પ્રકારે ત્રણ ચોવીશી ભાંગા થાય. તથા તે જ સાત માંહે ભય, જુગુપ્સા અને અનંતાનુબંધી એ ત્રણ ભેળવે દશનો ઉદય થાય, ઇહાં એક ચોવીશી ઉપજે. એમ બાવીશને બંધે ચારે ઉદયસ્થાનકે થઇને આઠ ચોવીશી ભાંગા થાય. તથા એકવીશને બંધસ્થાનકે સાત આદિ દઇને નવ લગે [૭, ૮, ૯.] ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય એકવીશનું બંધસ્થાનક તે સાસ્વાદને જ હોય, ત્યાં અનંતાનુબંધીનો ઉદય નિશ્ચયે હોય તે માટે ક્રોધાદિક એકના અનંતાનુબંધિયાદિક ૪, ત્રણ વેદ માંહેલો એક વેદ ૫, અને એક યુગલ ૭ એ સાત પ્રકૃતિનો અહીં ધ્રુવ ઉદય હોય, ત્યાં પૂર્વોક્ત પ્રકારે ચોવીશ ભાંગા ઉપજે. તે સાત માંહે ભય ભેળવે અથવા જુગુપ્સા ભેળવે આઠનો ઉદય હોય, ત્યાં બે ચોવીશી ઉપજે. તે સાત માંહે ભય અને જુગુપ્સા બે ભેળવ્યે નવનો ઉદય હોય, ઇહાં એક ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. સર્વ મળી એકવીશને બંધે ત્રણ ઉદયસ્થાનકે થઈને ચાર ચોવીશી ઉદયભાંગા થાય. તથા સત્તરને બંધસ્થાનકે ૬ આદિ દઇને નવ લગે [૬, ૭, ૮, ૯.] ચાર ઉદયસ્થાનક હોય. સત્તરના બંધક મિશ્રદૃષ્ટિ અને અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ એ બે હોય; ત્યાં મિશ્રદૃષ્ટિને ૭, ૮, ૯, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય ઇહાં અનંતાનુબંધીનો ઉદય ન હોય, તે માટે ક્રોધાદિક એકના અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક ૩, એક વેદ ૪, એક યુગલ ૬ અને મિશ્રમોહનીય ૭, એ સાતનો ઉદય ધ્રુવ હોય, ત્યાં પૂર્વલી પરે એક ચોવીશી ઉપજે. તે સાતમાંહે ભય અથવા

જુગુપ્સા ભેળવે આઠનો ઉદય હોય. અહીં ૧ ચોવીશી ઉપજે. તે સાતમાંહે ભય જુગુપ્સા એ બે ભેળવે નવનો ઉદય હોય, ત્યાં ૧ ચોવીશી ઉપજે એમ મિશ્રદૃષ્ટિને સત્તરને બંધે ત્રણ ઉદયસ્થાનકે થઈને ચાર ચોવીશી ઉપજે. હવે અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિ સતરના બંધકને ૬, ૭, ૮, ૯, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય. ત્યાં ક્રોધાદિક એકના અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક ૩, એક વેદ ૪ અને એક યુગલ ૬, એ છ નો ધ્રુવ ઉદય હોય. ત્યાં એક ચોવીશી ઉપજે. એ છ માંહે ભય ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા અથવા વેદક [1] સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ ત્યારે સાતનો ઉદય હોય, ઇહાં પ્રત્યેકે એકેકી ચોવીશી એમ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે તથા તેજ છ માંહે ભય, જુગુપ્સા ભેળવીએ અથવા ભય વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા, વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ ત્યારે પ્રત્યેકે આઠનો ઉદય થાય ઇહાં પણ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે તથા તે છ માંહે ભય, જુગુપ્સા, વેદક સમ્યક્ત્વ એ ત્રણે ભેળવ્યે નવનો ઉદય થાય. ઇહાં એક ચોવીશી ઉપજે એમ અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિને ચારે ઉદય સ્થાનકે આઠ ચોવીશી ઉપજે. એમ સર્વ મળીને સત્તરને બંધ સ્થાનકે બાર ચોવીશી હોય, મિશ્રે અને અવિરતે ઉદયસ્થાનક તો તે જ છે પણ ત્યાં પ્રકૃતિ જુદી છે તે માટે બેવાર લીધાં છે તથા તેરને બંધસ્થાનકે પાંચથી માંડીને આઠ લગે [૫, ૬, ૭, ૮] ચાર ઉદયસ્થાનક હોય એ સ્થાનક દેશવિરતિને હોય તે માટે અપ્રત્યાખ્યાનીયનો ઉદય ટાળે પ્રત્યાખ્યાનીય અને સંજ્વલન એ બે કષાય ૨, એક વેદ ૩ અને એક યુગલ ૫, એ પાંચનો ઉદય ધ્રુવ હોય ઇહાં એક ચોવીશી ભાંગા થાય તે પાંચ માંહે ભય ભેળવે અથવા જુગુપ્સા ભેળવે અથવા વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવે ૬ નો ઉદય થાય, ત્યાં ત્રણ ચોવીશી ઉપજે તથા તે પાંચમાં ભય જુગુપ્સા ભેળવે અથવા ભય, વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવે અથવા જુગુપ્સા વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવે સાતનો ઉદય થાય, ઇહાં પણ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે તે પાંચ માંહે ભય જુગુપ્સા અને વેદક સમ્યક્ત્વ એમ ત્રણ ભેળવે આઠનો ઉદય થાય, ત્યાં એક ચોવીશી ઉપજે. એમ

૧ [illegible]

સર્વ સંખ્યાએ તેરને બંધસ્થાનકે ચારે ઉદયસ્થાનકે થઇને આઠ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. ॥ ૧૭ ॥

चत्तारिआइ नवबंधएसु उक्कोस सत्तमुदयंसा;
पंचविहबंधगे पुण, उदओ दुण्हं मुणेअव्वो ॥१८॥

चत्तारिआइ=ચારથી માંડીને
नवबंधएसु=નવ પ્રકૃતિના બંધકોને વિષે,
सत्तं=સાત પર્યંત.
उदयंसा=ઉદયસ્થાનો.
पंचविहबंधगे=પાંચ પ્રકૃતિના બંધકે.
पुण=વળી.
उदओ=ઉદય.
दुण्हं=બે પ્રકૃતિનો.
मुणेयव्वो=જાણવો.

અર્થ—નવ પ્રકૃતિના બંધકોને વિષે ચારથી માંડીને ઉત્કૃષ્ટ સાત પર્યંત ઉદયસ્થાનો હોય. પાંચ પ્રકૃતિના બંધકને વિષે વળી બે પ્રકૃતિનો ઉદય જાણવો ॥ ૧૮ ॥

વિવેચન—નવને બંધસ્થાને ચાર આદિ દઇને સાત લગે [૪, ૫, ૬, ૭] ચાર ઉદયસ્થાનક હોય એ બંધસ્થાનક છઠ્ઠે, સાતમે અને આઠમે ગુણઠાણે હોય ત્યાં પ્રત્યાખ્યાનીય કષાયનો પણ ઉદય ન હોય તે માટે એક સંજ્વલન ક્રોધાદિક ૧, એક વેદ ૨, અને એક યુગલ ૪, એ ચારનો ઉદય ક્ષાયિક તથા ઔપશમિક સમ્યક્ત્વીને ધ્રુવ હોય, ત્યાં એક ચોવીશી ભાંગા થાય. એ ચાર માંહે ભય ભેળવે અથવા જુગુપ્સા ભેળવે અથવા વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવે પ્રત્યેકે પાંચનો ઉદય હોય, ત્યાં ત્રણ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. તે જ ચાર માંહે ભય, જુગુપ્સા ભેળવે અથવા ભય, વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવે અથવા જુગુપ્સા, વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવે પ્રત્યેકે છનો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તે ચાર માંહે ભય, જુગુપ્સા અને વેદક સમ્યક્ત્વ એ ત્રણે ભેળવે સાતનો ઉદય

હોય, ત્યાં એક ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. એ પ્રકારે નવને બંધ સ્થાનકે ચારે ઉદયસ્થાનકે થઇને આઠ ચોવીશી ભાંગા થાય.

તથા પાંચને બંધસ્થાનકે બે જ પ્રકૃતિનો ઉદય હોય એટલે બે પ્રકૃતિનું એક જ ઉદયસ્થાનક હોય, ત્યાં ચાર સંજ્વલન માંહેલો ક્રોધાદિક ૧, અને એક વેદ ૧, એ બેનો જ ઉદય હોય. પાંચનો બંધ નવમા ગુણઠાણાને પહેલે ભાગે હોય. ત્યાં હાસ્યાદિ ષટ્કનો ઉદય ટળ્યો છે તે માટે, ઈહાં ચાર સંજ્વલન કષાયને ત્રણ વેદે ગુણીએ ત્યારે બારજ ભાંગા ઉપજે ॥ ૧૮ ॥

इत्तो चउबंधाई, इक्किक्कुदया हवंति सव्वेवि;
बंधोवरमे वि तहा, उदयाभावे वि वा हुज्जा ॥१९॥

इत्तो=એ (પાંચનાબંધ) પછી
चउबंधाइ=ચાર પ્રકૃતિ વિગેરેના બંધો.
इक्किक्कुदया=એક એક પ્રકૃતિના ઉદયવાળા.
हवंति-હોય છે
सव्वेवि=સર્વે
बंधोवरमेवि=બંધના અભાવે પણ
तहा=તેમજ
उदयाभावेवि=ઉદયના અભાવે
वा=વિકલ્પે
हुज्जा-હોય

અર્થ—એ (પાંચ પ્રકૃતિના બંધ) પછી ચાર પ્રકૃતિ વગેરે (૪-૩-૨-૧)ના બંધો સર્વે એક પ્રકૃતિના ઉદયવાળા હોય છે. બંધના અભાવે પણ તેમજ (એક પ્રકૃતિનો ઉદય) હોય. ઉદયના અભાવે પણ મોહનીની સત્તા વિકલ્પે હોય ॥ ૧૯ ॥

વિવેચન—અહીં પણ [illegible] ચતુર્બંધાદિક એટલે [illegible] ચારનો બંધ, ત્રણનો બંધ અને એકનો બંધ [illegible] ઉદયસ્થાનક [illegible] હોય. [illegible] બંધ, [illegible] પ્રકૃતિના [illegible] સંજ્વલન [illegible] સ્થાનક [illegible] તે આ પ્રમાણે-પુરુષવેદનો બંધ [illegible]

ઉદયભાંગા તથા પદવૃંદ.

९८३
नवतेसीइसएहिं उदयविगप्पेहिं मोहिआ जीवा,
६९४७
अउणुत्तरिसीआला, पयविंदसएहिं विन्नेआ ॥२१॥

नवतेसीइसएहिं=નવસો ત્ર્યાસી [૯૮૩]
उदयविगप्पेहिं=ઉદયના વિકલ્પે
मोहिया=મુંઝાયેલા
जीवा=સંસારી જીવો.

अउणुत्तरिसीयालापयविंदसएहिं=૬૯૪૭ પદ [પ્રકૃતિ] ના સમૂહે.
विन्नेया=જાણવા.

અર્થ—નવસો ત્ર્યાસી ઉદયના વિકલ્પે તેમજ ૬૯૪૭ પદ [પ્રકૃતિ]ના સમૂહે સંસારી જીવો મુઝાયેલા જાણવા. ॥ ૨૧ ॥

વિવેચન—હવે એજ ભાંગાની વિશિષ્ટપણે સંખ્યા અને તેનાં પદની સંખ્યા પોતાને મતે કહે છે-ઇહાં ૧૦, ૯. ૮, ૭, ૬, ૫, ૪ એ સાત ઉદયસ્થાનકે થઈને ૪૦ ચોવશી લાવી, તે માટે તે ચાલીશને ચોવીશ ગુણા કર્યે ૯૬૦ થયા, તે માંહે બેના ઉદયસ્થાનકના ૧૨ ભાંગા અને એકના ઉદયસ્થાનકના ૧૧ ભાંગા, એવં ૨૩ ભાગા ભેળવીએ એટલે નવશે ત્ર્યાશી ભાંગા થયા, એટલા મોહનીયકર્મના ઉદયના વિકલ્પે-ભાંગે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મોહ્યા છે-મુંઝાણા પડયા છે, એ ૯૮૩ ભાંગાને વિષે ૬૯૪૭ પદના વૃંદ [સમૂહ] હોય ઇહાં એકકો પ્રકૃતિનું નામ તે એકેકું પદ કહીએ. તે દશને ઉદયે એકેકા ભાગા માહે દશ દશ પદ હોય, નવને ઉદયે એકેકા ભાંગા માહે નવ નવ પદ હોય, એમ યાવત એકને ઉદયે એકેકા ભાગા માહે એકેક જ પદ હોય, તે માટે દશોદયના ભાંગા દશગુણા કરીએ, નવોદયના ભાંગા નવગુણા કરીએ, એમ સર્વનો ગુણાકાર કરીને એનુ અકય કાઘે ૬૯૪૭

પદવૃંદ થાય. ×એટલા મોહનીયના પદવૃંદે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મુંઝાએલા જાણવા. ચોવીશો ઉદય ગણી કરીએ તે પદ કહીએ, પદ તે ઉદયનાં સ્થાનક કહીએ. ચોવીશો ચોવીશ ગણી કરીએ તે ભાંગા થાય એટલા પદ માંહે ચોવીશ ભાગા પામીએ તે માટે પદ ચોવીશ ગુણા કરીએ. તથા એટલા ભાંગા માંહે, ઉદય જેટલાં પદ હોય, તે માટે ભાંગા ઉદય ગુણા કરીએ તે પદ-વૃંદ સંખ્યા થાય. યથા સ્વોદયે એટલા ભાંગા માંહે દશ દશ પદ હોય પદ તે પ્રકૃતિ કહીએ. ॥ ૨૧ ॥

અન્ય મતે ઉદયભાંગા અને પદવૃંદ.

૯૯૫
नवपंचाणउअसए, उदयविगप्पेहिँ मोहिआ जीवा:
६९७१
अउणुत्तरि एगुत्तरि, पयविंदसएहिँ विन्नेआ ॥२२॥

नवपंचाणउअसए=नवशें पंचाणुं.

अउणुत्तरिएगुत्तरिपयविंद-सयरि=६९७१ पदना समूहे.

નવ અને આઠ પ્રકૃતિનાં એમ નામકર્મનાં ઉદયસ્થાનો [બાર] હોય. ॥ ૨૮ ॥

વિવેચન.—વીશનું ઉદયસ્થાનક ૧. એકવીશ પ્રકૃતિનું ઉદયસ્થાનક ૨, ચોવીશ થકી માંડીને એકેકે અધિકાં નિરંતર એકત્રીશ લગે આઠ ઉદયસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે—ચોવીશનું ૩, પચ્ચીશનું ૪, છવ્વીશનું ૫, સત્તાવીશનું ૬, અઠ્ઠાવીશનું ૭, ઓગણત્રીશનું ૮, ત્રીશનું ૯, એકત્રીશનું ૧૦, નવપ્રકૃતિનું ૧૧, અને આઠ પ્રકૃતિનું ૧૨, એ બાર નામકર્મનાં उदयस्थानक હોય

નામકર્મનાં બાર ઉદયસ્થાન છે તે માંહે એકેંદ્રિયને ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, એ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય ત્યાં તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરૂલઘુ ૩, સ્થિર ૪, અસ્થિર ૫, શુભ ૬, અશુભ ૭, વર્ણચતુષ્ક ૧૧ અને નિર્માણ ૧૨ એ બાર પ્રકૃતિ તેરમા ગુણઠાણાલગે ઉદય આશ્રયીને સર્વને હોય તે માટે ધ્રુવોદયી છે. અને તિર્યંચદ્વિક ૧૪, સ્થાવર ૧૫ એકેંદ્રિયજાતિ ૧૬, બાદર સૂક્ષ્મ માંહેથી એક ૧૭, પર્યાપ્ત અપર્યાપ્તમાંથી એક ૧૮, દુર્ભગ ૧૯, અનાદેય ૨૦ અને યશ અયશ માંહેથી એક ૨૧, એ એકવીશનું ઉદયસ્થાનક ભવને અપાંતરાલે વર્ત્તતા એકેંદ્રિયને હોય ઇહાં ભાંગા ૫ ઉપજે, તે આ પ્રમાણે—બાદર પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨, સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા ૩; પર્યાપ્તા ૪, એ ચારે અયશ સહિત કહેવા અને એ ચાર માંહેલો એક બાદર પર્યાપ્તો તે યશ સહિત પણ કહેવો ૫. એ પાંચ ભાંગા જાણવા ઇહાં જે આગળ પોતાને યોગ્ય સર્વ પર્યાપ્તિ પૂરી કરશે તેને યોગ્યપણે લબ્ધિ આશ્રયીને ભવાંતરાલે પણ પર્યાપ્તો કહીએ ઇહાં લબ્ધિપર્યાપ્તાનીજ વિવક્ષા જાણવી. ત્યાર પછી તે શરીરસ્થને ૨૧ માંહે ઔદારિક ૧, હુંડક ૨, ઉપઘાત ૩, પ્રત્યેક સાધારણ માંહેલી એક ૪, એ ચાર ભેળવીએ અને તિર્યંચની આનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૪ નો ઉદય હોય. ઇહાં પૂર્વોક્ત ૫ ભાંગાને પ્રત્યેક સાધારણ સાથે બે ગુણા કર્યે ૧૦ થાય. અને વાઉકાયને વૈક્રિય કરતાં ઔદારિકને ઠામે વૈક્રિય કહીએ, ત્યારે તેને ૨૪ નો ઉદય હોય ઇહાં કેવળ બાદર, પર્યાપ્ત, પ્રત્યેક, અયશ

અપાંતરાલ ગતિએ વર્તતા બેઇંદ્રિયને પામીએ, ઇહાં ભાંગા ૩ હોય. અપર્યાપ્તાને ઉદયે વર્તતાને અયશ સાથે ૧ ભાંગો, પર્યાપ્તાને ઉદયે વર્ત્તતાને યશ અયશ સાથે બે ભાંગા એમ ૩ ભાંગા હોય. તે પછી તેજ શરીરસ્થને ઔદારિકદ્વિક ૨, હુંડક સંસ્થાન ૩, છેવટું સંઘયણ ૪, ઉપઘાત ૫, પ્રત્યેક ૬, એ ૭ ૨૧ માંહે ભેળવીએ અને તિર્યંચાનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૬ નો ઉદય હોય. ત્યાં પણ ભાંગા ૩ પૂર્વલીપેરે હોય. તે પછી શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૧, પરાઘાત ૨, એ બે ૨૬ માંહે ભેળવ્યે ૨૮ નો ઉદય હોય. ઇહાં યશ અયશે કરીને ૨ ભાંગા થાય તે પછી શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તએ પર્યાપ્તાને ૨૮ માંહે ઉચ્છવાસ ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય હોય ઇહાં પણ તેજ બે ભાંગા થાય અથવા શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છવાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય હોય, ઇહાં પણ તેજ બે ભાંગા થાય. એમ ૨૯ ને ઉદયે ૪ ભાંગા થાય. તે પછી ઉચ્છવાસ સહિત ૨૯ માંહે સુસ્વર દુઃસ્વર માંહેલી એક ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય થાય. ઇહાં સુસ્વરે દુઃસ્વરે અને યશ અયશે ભાંગા ૪, અથવા પ્રાણાપાન પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને સ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૩૦ નો ઉદય હોય; ઇહાં યશ અયશે ભાંગા ૨, એમ સર્વ મળી ૩૦ ને ઉદયે ભાંગા ૬ થાય. તે પછી ભાષાપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૩૦ માંહે ઉદ્યોતને ભેળવ્યે ૩૧ નો ઉદય હોય. ત્યાં યશ અયશે અને સુસ્વર દુઃસ્વરે ભાંગા ૪ થાય, એમ સર્વ મળીને છએ ઉદયસ્થાનકે થઇને બેઇંદ્રિયને વિષે ૨૨ ભાંગા થાય. એમ તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને પણ પ્રત્યેકે છ છ ઉદયસ્થાનકે ૨૨ ભાંગા હોય. એમ સર્વ મળીને વિકલેંદ્રિય માંહે ૬૬ ભાંગા હોય.

હવે સામાન્ય પંચેંદ્રિયતિર્યંચને ૬ ઉદયસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં બાર ધ્રુવોદયી ૧૨, તિર્યંચદ્વિક ૧૪, પંચેંદ્રિય જાતિ ૧૫, ત્રસ ૧૬, બાદર ૧૭, પર્યાપ્ત અપર્યાપ્ત માંહેલી એક ૧૮, સુભગ દુર્ભગ માંહેલી એક ૧૯, આદેય અનાદેય માંહેલી એક ૨૦, યશ અયશ માંહેલી એક ૨૧, એ ૨૧ નું ઉદયસ્થાનક ભવને અપાંતરાલે વર્તતા પંચેંદ્રિય તિર્યંચને જાણવું. ઇહાં પર્યાપ્તનામને ઉદયે વર્ત્તતાને સુભગ દુર્ભગે, આદેય અનાદેયે અને યશ અયશે કરીને ૮ ભાંગા થાય, [અને

અપાંતરાલ ગતિએ વર્તતા બેઇંદ્રિયને પામીએ, ઇહાં ભાંગા ૩ હોય. અપર્યાપ્તાને ઉદયે વર્તતાને અયશ સાથે ૧ ભાંગો, પર્યાપ્તાને ઉદયે વર્તતાને યશ અયશ સાથે બે ભાંગા એમ ૩ ભાંગા હોય. તે પછી તેજ શરીરસ્થને ઔદારિકદ્વિક ૨, હુંડક સંસ્થાન ૩, છેવઠું સંઘયણ ૪, ઉપઘાત ૫, પ્રત્યેક ૬, એ છ ૨૧ માંહે ભેળવીએ અને તિર્યંચાનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૬ નો ઉદય હોય. ત્યાં પણ ભાંગા ૩ પૂર્વલીપેરે હોય. તે પછી શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૧, પરાઘાત ૨, એ બે ૨૬ માંહે ભેળવ્યે ૨૮ નો ઉદય હોય. ઇહાં યશ અયશે કરીને ૨ ભાંગા થાય. તે પછી શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૨૮ માંહે ઉચ્છવાસ ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય હોય ઇહાં પણ તેજ બે ભાંગા થાય અથવા શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છવાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય હોય, ઇહાં પણ તેજ બે ભાંગા થાય. એમ ૨૯ ને ઉદયે ૪ ભાંગા થાય. તે પછી ઉચ્છવાસ સહિત ૨૯ માંહે સુસ્વર દુઃસ્વર માંહેલી એક ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય થાય. ઇહાં સુસ્વર દુઃસ્વરે અને યશ અયશે ભાંગા ૪, અથવા પ્રાણાપાન પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને સ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૩૦ નો ઉદય હોય; ઇહાં યશ અયશે ભાંગા ૨, એમ સર્વ મળી ૩૦ ને ઉદયે ભાંગા ૬ થાય. તે પછી ભાષાપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૩૦ માંહે ઉદ્યોતને ભેળવ્યે ૩૧ નો ઉદય હોય. ત્યાં યશ અયશે અને સુસ્વરે દુઃસ્વરે ભાંગા ૪ થાય, એમ સર્વ મળીને છએ ઉદયસ્થાનકે થઇને બેઇંદ્રિયને વિષે ૨૨ ભાંગા થાય. એમ તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને પણ પ્રત્યેકે છ છ ઉદયસ્થાનકે ૨૨ ભાંગા હોય. એમ સર્વ મળીને વિકલેંદ્રિય માંહે ૬૬ ભાંગા હોય.

હવે સામાન્ય પંચેંદ્રિયતિર્યંચને ૬ ઉદયસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં બાર ધ્રુવોદયી ૧૨, તિર્યંચદ્વિક ૧૪, પંચેંદ્રિય જાતિ ૧૫, ત્રસ ૧૬, બાદર ૧૭, પર્યાપ્ત અપર્યાપ્ત માંહેલી એક ૧૮, સૂભગ દુર્ભગ માંહેલી એક ૧૯, આદેય અનાદેય માંહેલી એક ૨૦, યશ અયશ માંહેલી એક ૨૧, એ ૨૧ નું ઉદયસ્થાનક ભવને અપાંતરાલે વર્તતા પંચેંદ્રિય તિર્યંચને જાણવું. ઇહાં પર્યાપ્તનામને ઉદયે વર્તતાને સુભગ દુર્ભગે, આદેય અનાદેયે અને યશ અયશે કરીને ૮ ભાંગા થાય, [અને

પર્યાપ્તને સુસ્વર સહિત ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય; ઈહાં પણ ૧ ભાંગો સર્વ મળીને આહારકશરીરી મનુષ્યને ૫ ઉદયસ્થાનકે થઈને ૭ ભાંગા ઉપજે. કેવળી મનુષ્યને ૧૦ ઉદય સ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે-૨૦, ૨૧, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. ત્યાં મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિયજાતિ ૨, ત્રસ ૩, બાદર ૪, પર્યાપ્ત ૫, સુભગ ૬, આદેય ૭, યશઃકીર્તિ ૮. બાર ધ્રુવોદયી ૨૦, એ વીશ પ્રકૃતિનો ઉદય અતીર્થંકર કેવલીને કેવલીસમુદ્ઘાતે કાર્મણ કાયયોગે વર્ત્તતાં જાણવો ત્યાં ભાંગો ૧. તીર્થંકરને જિનનામ ભેળવ્યે ૨૧ નો ઉદય, ઇહાં પણ ભાંગો ૧ એ તીર્થંકરને કેવળીસમુદ્ઘાતે કાર્મણ કાયયોગે વર્ત્તતાં હોય તે વીશ માંહે ઔદારિકદ્વિક ૨, છ માંહેલું એક સંસ્થાન ૩, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૪, ઉપઘાત ૫, પ્રત્યેક ૬, એ ૭ ભેળવ્યે ૨૬ નો ઉદય, એ અતીર્થંકર કેવળીને કેવળીસમુદ્ઘાતે ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગે વર્ત્તતાં હોય. ઇહાં છ સંસ્થાને ૭ ભાંગા હોય પણ તે સામાન્ય મનુષ્યને પણ હોય છે, તે માટે પૃથક્ ન ગણીએ. એજ ૨૬ ને તીર્થંકરનામ સહિત કરતાં ૨૭ નો ઉદય તીર્થંકર કેવલીને કેવળી સમુદ્ઘાતે ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગે વર્ત્તતાં હોય, ત્યાં સંસ્થાન સમચતુરસ્રજ હોય, તે માટે ભાંગો ૧ જ હોય. તથા તે ૨૬ માંહે પરાઘાત ૧, ઉચ્છ્વાસ ૨, બે વિહાયોગતિ માંહેલી એક ૩, બે સ્વર માંહેલો એક ૪, એ ચાર ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય અતીર્થંકર સયોગિકેવલી ઔદારિકકાયયોગે વર્ત્તતાને હોય, ઇહાં ૭ સંસ્થાનને બે વિહાયોગતિએ અને સુસ્વર દુસ્વરે ગુણતાં ૨૪ ભાંગા થાય, તે સામાન્ય મનુષ્યને ઉદયસ્થાનકે પણ પામીએ તે માટે પૃથક્ ન ગણીએ. એ ૩૦ ને જિનનામ સહિત કરતાં ૩૧ નો ઉદય તીર્થંકર સયોગી કેવળી ઔદારિકકાયયોગે વર્ત્તતાને જાણવો.ઈહાં સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ અને સુસ્વરનોજ ઉદય હોય, તે માટે ભાંગો ૧ જ હોય. એ ૩૧ માંહેથી વચનયોગ રૂંધ્યે ૩૦ નો ઉદય તીર્થંકરને હોય, ભાંગો ૧. તેમાંથી ઉચ્છ્વાસ રૂંધ્યે ૨૯ નો ઉદય તીર્થંકરને હોય તેનો ભાંગો ૧. અતીર્થંકર કેવલીને પૂર્વોક્ત ૩૦ માંહેથી વચનયોગ રૂંધ્યે ૨૯ નો ઉદય, ઇહાં પણ છ સંસ્થાન અને બે વિહાયોગતિએ ૧૨ ભાંગા

પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૫ તો દેવતા બાંધે નહીં, ત્યાં અપર્યાપ્તા માંહે દેવતા ઉપજે નહિ તે માટે.

તથા ૨૮ ના બંધકને આઠ ઉદયસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે -૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ઇહાં ૨૮ નો બંધ બે ભેદે છે-દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અને નરકગતિ પ્રાયોગ્ય. ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ને બંધે આઠે ઉદયસ્થાનક અનેક જીવની અપેક્ષાએ પામીએ અને નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ને બંધે બે ઉદય સ્થાનક હોય ૩૦, ૩૧. તથા ૨૮ ના બંધકને સામાન્યપણે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬; ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્યે ૨૮ ના બંધક સમ્યગ્દૃષ્ટિ પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને ૨૧ નો ઉદય અપાંતરાલ ગતિએ વર્તતાં જાણવો, પણ મિથ્યાદૃષ્ટિને નહિ, જે માટે મિથ્યાદૃષ્ટિ તો સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તો જ દેવપ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે, અને ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ને ઉદયે વર્તતો તો અપર્યાપ્ત જ હોય, તે માટે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ન બાંધે. ઇહાં કોઈક કહે-જો એમ કહો છો તો મિથ્યાદૃષ્ટિ વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ને ઉદયે વર્તતા દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે છે, તે કેમ ઘટે? તત્રોત્તરં તેણે ભવની આદિમાં પર્યાપ્તિ પૂરી કરી છે, પછી વૈક્રિય શરીર કરતાં ઔદારિકશરીરની નિવૃત્તિએ પર્યાપ્ત પણ ઉદયથી નિવર્તે, પણ તે પર્યાપ્તા જ કહીએ, તે માટે ત્યાં મિથ્યાત્વીને પણ ૨૮ નો બંધ વિરૂદ્ધ નહીં. તે દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બંધકને ૨૧ ને ઉદયે વર્તતા બે સત્તાસ્થાન હોય-૯૨, ૮૮; જિનનામની સત્તા નહીં, તે હોય ત્યારે તો તેનો બંધ પણ હોય, તેથી ૨૯ નો બંધક થાય તે માટે નહીં. ૨૫ ને ઉદયે પણ ૨૮ ના બંધક આહારક સંયત વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને સામાન્યપણે બે સત્તાનક હોય-૯૨, ૮૮; ત્યાં પણ આહારક સંયતને નિશ્ચયે ૯૨, શેષને બે હોય. ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯ ને ઉદયે પણ ૯૨, ૮૮ એ બે સત્તા સ્થાનક સામાન્યપણે જાણવાં. ૩૦ ને ઉદયે દેવ નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ના બંધકને સામાન્યપણે ૪ સત્તાસ્થાનક હોય; ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬: ત્યાં ૯૨, ૮૮ પૂર્વવત્ જાણવાં અને ૮૯ આ પ્રમાણે-કોઇક મનુષ્ય તીર્થંકરનામકર્મની સત્તાવંત વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિ પૂર્વે નરકાયુ બાંધ્યું હોય તે નરકે જવાને અભિમુખ સમ્યક્ત્વ થકી પડીને ગયો

ત્યારે તીર્થંકર નામકર્મ બાંધવાનો અભાવ હોવાથી નરક પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતો ૮૯ની સત્તાવંત હોય, ૮૬ આ પ્રમાણે-તીર્થંકર નામ ૧, આહારક ચતુષ્ક ૫, દેવદ્વિક ૭, નરકદ્વિક ૯, વૈક્રિય ચતુષ્ટય ૧૩, એ તેરની સત્તા ક્ષયે ૮૦ ની સત્તા હોય તે ૮૦ ની સત્તાવાળો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અથવા મનુષ્ય ક્યારે થશે સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તો જો વિશુદ્ધ પરિણામવંત હોય તો દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે ત્યારે દેવદ્વિક અને વૈક્રિયચતુષ્ક સત્તાએ થાય માટે ૮૬ ની સત્તા, તથા જો સંક્લિષ્ટ પરિણામવંત હોય તો તે નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે ત્યારે નરકદ્વિક, વૈક્રિયચતુષ્ક સત્તાએ થાય. ત્યારે પણ ૮૬ ની સત્તા. ૩૧ ને ઉદયે ત્રણ સત્તાસ્થાનક ૯૨, ૮૮, ૮૬. તે માટે એ તિર્યંચને જ હોય, ત્યાં તીર્થંકરનામની સત્તા ન હોય, ૮૯ નહીં. ભાવના પૂર્વવત

તથા ૨૯, ૩૦ પ્રકૃતિના બંધકને નવ ઉદયસ્થાનક હોય. તે ક્યા? ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. અને સાત સત્તાસ્થાનક હોય. તે ક્યા? ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતા પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા એકેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ [illegible] એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને ૨૧ ને ઉદયે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય; ૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. એ પ્રમાણે ૨૪, ૨૫, ૨૬ ના ઉદયે [illegible] ૨૯, ૩૦, ૩૧ ના ઉદયે [illegible] ૨૬ ને ઉદયે પણ [illegible] અને ૨૭, ૨૮, [illegible] ૭૮ વર્જીને ૪ સત્તાસ્થાનક હોય. એની ભાવના [illegible] મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય [illegible] તથા તિર્યંચગતિ [illegible] ૨૩ ના બંધકને [illegible] તેમ જાણવી [illegible] પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને [illegible] ઉદયસ્થાનકે એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય [illegible] મનુષ્યને પોતપોતાના [illegible] સત્તાસ્થાનક [illegible] મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતા મનુષ્યને ૭૮ વર્જીને તેજ ૪ [illegible] [illegible] વર્તતાને ૭૮ [illegible] પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ [illegible] સત્તાસ્થાનક હોય [illegible] દેવતા નારકીને [illegible] વર્તતાને ૯૨, ૮૮. [illegible] મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય [illegible] બાંધતાં [illegible] વર્તતાને [illegible] નારકીને [illegible] તીર્થંકરની સત્તાવંત [illegible] વર્તતાને [illegible] બાંધતા [illegible] તીર્થંકર નામ સહિત [illegible] વર્તતાને [illegible] ૩૦ ના [illegible]

પણ તે જ બે સત્તાસ્થાનક કહેવાં. આહારક સંયતને તો પોતાને ઉદયે વર્ત્તતાને ૯૩ નું જ સત્તાસ્થાનક કહેવું. એમ સામાન્યપણે ૨૯ ને બંધે ૨૧ ને ઉદયે સાત સત્તાસ્થાનક, ૨૪ ને ઉદયે પાંચ, ૨૫ ને ઉદયે સાત, ૨૬ ને ઉદયે સાત, ૨૭ ને ઉદયે ૭, ૨૮ ને ઉદયે ૭, ૨૯ ને ઉદયે ૭, ૩૦ ને ઉદયે ૭ અને ૩૧ ને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. જેમ તિર્યગ્ગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા અને નારકીને ઉદયસ્થાનક કહ્યાં, તેમ તિર્યગ્ગતિ પ્રાયોગ્ય ઉદ્યોત સહિત ૩૦ બાંધતા એકેંદ્રિયને પણ ઉદયસ્થાન કહેવાં હવે મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય તીર્થંકર સહિત ૩૦ બાંધતા દેવતા નારકીને ઉદયસ્થાનક કહીએ છીએ. ત્યાં દેવતાને યથોક્ત ૩૦ બાંધતાને ૨૧ ને ઉદયે વર્ત્તતાને ૯૩, ૮૯, એ બે સત્તાસ્થાનક હોય. નારકીને ૮૯ નું એક સત્તાસ્થાનક, ૯૩ નું તો તેને ન હોય; તીર્થંકર અને આહારકની ભેળી સત્તાવંત નરકે ન ઉપજે તે માટે. એમ ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ને ઉદયે પણ સત્તા કહેવી. પણ નારકીને ૩૦ નો ઉદય ન હોય, કેમકે ૩૦ નો ઉદય ઉદ્યોત સહિત પામીએ અને તે ઉદ્યોતનો ઉદય નારકીને ન હોય. એમ સામાન્યપણે ૩૦ ના બંધકને ૨૧ ને ઉદયે સાત સત્તાસ્થાનક હોય, ૨૪ ને ઉદયે પાંચ, ૨૫ ને ઉદયે સાત, ૨૬ ને ઉદયે પાંચ, ૨૭ ને ઉદયે ૭, ૨૮ ને ઉદયે ૭, ૨૯ ને ઉદયે ૭, ૩૦ ને ઉદયે ૭ અને ૩૧ ને ઉદયે ૪ સત્તાસ્થાનક હોય. આહારકદ્વિક સહિત દેવપ્રાયોગ્ય ત્રીસના બંધક અપ્રમત સંયત અને અપૂર્વકરણવાળાને ત્રીસનો ઉદય અને ૯૨ ની સત્તા હોય. ॥ ૩૩ ॥

एगेगमेगतीसे, एगे एगुद्य अट्ठ संतंमि;
उवरयवंधे दस दस वेअगसंतंमि ठाणाणि ॥३४॥

એગેગ=એક એક ઉદય અને સત્તાસ્થાન	એગતીસે=એકત્રીશના બંધે.
	એગે=એકના બંધે

एगुदय=એક ઉદયસ્થાનક. | उदए=ઉદયને વિષે.
अट्ठसंतंमि=આઠ સત્તાસ્થાન. | संतंमि=સત્તામાં
उवरयबंधे=બંધના અભાવે. | ठाणाणि=સ્થાનો
दस दस=દશ દશ.

અર્થ- એકત્રીશના બંધે એક ઉદયસ્થાનક અને એક સત્તાસ્થાન હોય. એકને બંધે એક ઉદયસ્થાન અને આઠ સત્તાસ્થાન હોય. બંધના અભાવે ઉદય અને સત્તાને વિષે દશ દશ સ્થાનો જાણવાં. ॥ ૩૪ ॥

વિવેચનઃ— તથા ૩૧ ને બંધે ત્રીશનું એક ઉદયસ્થાન હોય, જે માટે તીર્થંકરનામ અને આહારકદ્વિક સહિત ૩૧ બંધ-[illegible] અને અપૂર્વકરણ [illegible] ઉદયસ્થાન [illegible] પ્રાયોગ્ય બાંધતા અપ્રમત્ત અને પચીશાદિક ઉદયસ્થાન [illegible] આહારક ન કરે તે માટે [illegible] પામીએ. તે વૈક્રિય આહારક ન ઉદયસ્થાનક હોય. સત્તાસ્થાના [illegible] ન પામીએ, એટલે ૩૦ ન [illegible] અને આહારક [illegible] બંધ ને [illegible] ૯૩ નું એકજ હોય. તીર્થંકરનામ અને [illegible] પ્રકૃતિ યશઃકીર્તિ બંધક ને [illegible] હોય. તે [illegible] હોય તે માટે. તથા એ પ્રકૃતિ [illegible] તે માટે તેને [illegible] અનિવૃત્તિબાદર અને [illegible] નથી તે માટે [illegible] વૈક્રિય આહારક [illegible] અને ૧ ને બંધે [illegible] હોવાથી વૈક્રિય આહારક [illegible] ન હોય અને ૧ ને બંધે [illegible] પચીશાદિક ઉદયસ્થાનક ન હોય [illegible] ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ [illegible] તે આ પ્રમાણે ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮ એ ચાર સ્થાના [illegible] અનિવૃત્તિબાદરે [illegible] ત્યાં પ્રથમનાં ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮ [illegible] પણ ત્યાં લગી અનિવૃત્તિબાદરે [illegible] અને તેર પ્રકૃતિ [illegible] હોય. અથવા [illegible] ત્યાં લગી હોય અને [illegible] ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ એ ચાર [illegible] ૧૩ પ્રકૃતિ [illegible] ત્યાં લગી હોય ત્યાં [illegible] ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ [illegible] તથા [illegible] ૧૧૨ [illegible] અને [illegible] ત્યાં [illegible] સ્થાન [illegible] ઉદયસ્થાન [illegible] દશ [illegible] હોય. ત્યાં દશ ઉદયસ્થાનક [illegible] દશ સત્તાસ્થાનક [illegible] પણ દશ હોય. ત્યાં દશ ઉદયસ્થાનક [illegible] ૨૦, ૨૧, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮ [illegible] સત્તાસ્થાન [illegible] ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮ [illegible]

સત્તાસ્થાનક ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫. એ સર્વ તીર્થંકર અને અતીર્થંકર કેવળી આશ્રયી સયોગી ગુણઠાણે જાણવાં. ૩૦ ને ઉદયે ૮ સત્તાસ્થાનક-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ ત્યાં પ્રથમનાં ૪ સત્તાસ્થાનક ઉપશાન્તકષાયને અને છેલ્લાં ૪ ક્ષીણકષાયને અને સયોગી કેવલીને હોય. ત્યાં આહારક ચતુષ્કની સત્તા સહિત તીર્થંકરને ૮૦, અને અતીર્થંકરને ૭૯ હોય. આહારક ચતુષ્કની સત્તારહિત તીર્થંકરને ૭૬ અને અતીર્થંકરને ૭૫. ૩૧ ને ઉદયે બે સત્તાસ્થાનક-૮૦, ૭૬; એ તીર્થંકર કેવલીનેજ જાણવાં અતીર્થંકર કેવલીને તો ૩૧ નો ઉદય જ ન હોય. નવને ઉદયે ૩ સત્તાસ્થાનક-૮૦, ૭૬, ૯ ત્યાં બે સ્થાનક તે અયોગી કેવલી તીર્થંકરને દ્વિચરમ સમય લગે જાણવાં અને છેલ્લે સમયે ૯-નું સત્તાસ્થાનક હોય. આઠને ઉદયે ત્રણ સત્તાસ્થાનક ૭૯, ૭૫, ૮, ત્યાં પ્રથમનાં બે અયોગી કેવલી અતીર્થંકરને દ્વિચરમ સમય લગે જાણવાં અને ચરમ સમયે ૮ નું સત્તાસ્થાનક હોય. એ નામકર્મનો બંધોદયસત્તા સંવેધ કહ્યો. ॥ ૩૪ ॥

	बंध स्थान ८	भंग	उदय स्थान १२		उदयभंगा ७७९१		सत्तास्थानानि १२. स्थान संवेधे भेदा	
गु०१	२३	४	२१		३२		५ ९२।८८।८६।८०।७८	४०
			२४		११		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२५		३३		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२६		६००		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२७			२२ ७७०४	५ ९२।८८।८६।८०।	
			२८		११८२		४ ९२।८८।८६।८०	
			२९		१७६४		४ ९२।८८।८६।८०	
			३०		२९०६		४ ९२।८८।८६।८०	
			३१		११६४		४ ९२।८८।८६।८०	
गु०१	२५	२५	२१		४०		५ ९२।८८।८६।८०।७८	४०
			२४		११		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२५		३१		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२६		६००		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२७			१० ७७६८	४ ९२।८८।८६।८०	
			२८		११९९		४ ९२।८८।८६।८०	
			२९		१७८०		४ ९२।८८।८६।८०	
			३०		२९१४		४ ९२।८८।८६।८०	
			३१		११६४		४ ९२।८८।८६।८०	
गु०१	२६	१६	२१		४०		५ ९२।८८।८६।८०।७८	४०
			२४		११		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२५		३१		५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२६			६०० ७७६८	५ ९२।८८।८६।८०।७८	
			२७		३०		४ ९२।८८।८६।८०	
			२८		११९९		४ ९२।८८।८६।८०	
			२९		१७८०		४ ९२।८८।८६।८०	
			३०		२९१४		४ ९२।८८।८६।८०	
			३१		११६४		४ ९२।८८।८६।८०	

ગુ૦૪।૫।૬।૭।૮	૨૮	૯	૨૧		૧૬		૨	૯૨।૮૮
			૨૫	૮	૧૬		૨	૯૨।૮૮
			૨૬		૫૭૬		૨	૯૨।૮૮
			૨૭		૧૬		૨	૯૨।૮૮
			૨૮		૧૧૭૧	૬૬૦૨	૨	૯૨।૮૮
			૨૯		૧૭૫૫		૨	૯૨।૮૮
			૩૦		૨૮૯૦		૪	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬
			૩૧		૧૧૫૨		૩	૯૨।૮૮।૮૬
ગુ૦૪।૫।૬।૭।૮	૨૯	૪૬૩૮	૨૧		૪૧		૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૪		૧૧		૫	૯૩।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૫		૩૨		૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૬	૯	૬૦૦		૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૭		૩૨		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૨૮		૧૨૦૨	૭૭૮૪	૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૨૯		૧૭૮૪		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૩૦		૨૯૧૬		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૩૧		૧૧૬૪		૪	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
								૫૪
ગુ૦૪।૫।૮	૩૦	૩૬૪૮	૨૧		૪૧		૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૪		૧૧		૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૫	૯	૩૨		૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૬		૬૦૦		૫	૯૩।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
			૨૭		૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૨૮		૧૧૯૯		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૨૯		૧૭૮૧		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૩૦		૨૯૧૪		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
			૩૧		૧૨૬૪		૪	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦ ૫૨
ગુ ૭।૮	૩૧	૧	૩૦	૧	૧૪૪	૧૪૪	૧	૯૩ ૧
ગુ ૮।૯ ૧૦	૧	૧	૩૦	૧	૭૨	૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬ ૭૫।૮

८	तेइंद्रियपर्याप्ता	२२ २१	१०	૮।૯।૧૦ ૭।૮।૯	६४	६८	५४४	२८।२७।२६ २८
९	चउरिंद्रियऽप०	२२	६	૮।૯।૧૦	३२	३६	२८८	२८।२७।२६।
१०	चउरिंद्रियपर्या०	२२ २१	१०	૮।૯।૧૦ ૭।૮।૯	६४	६८	५४४	२८।२७।२६ २८
११	असंज्ञीपंचें०ऽप०	२२	६	૮।૯।૧૦	३२	३६	२८८	२८।२७।२६
१२	असंज्ञीपंचें०प०	२२ २१	१०	૮।૯।૧૦ ૭।૮।૯	६४	६८	५४४	२८।२७।२६ २८
१३	संज्ञीपंचें०ऽप०	२२	६	૮।૯।૧૦	३२	३६	२८८	२८।२७।२६
१४	संज्ञीपंचेंद्रियपर्याप्ता.	सर्वाणि१०	२१	૧૦।૯।૮ ૭।૬।૫।૪।૨।૧	९८३	२८८ *	६९४७	सर्वाणि १५

* આ ચોવિશી પદો છે અને બાકીનાં અષ્ટક પદો છે.

૨૧ ને ઉદયે બે ભાંગા અને ૨૬ ને ઉદયે બે ભાંગા એ ચાર ભાંગે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, જે માટે તેઉ વાયુમાંહેથી આવ્યા વિકલેંદ્રિય પર્યાપ્તાને પણ કરણ અપર્યાપ્તપણે કિયત્કાલ લગે ૭૮ નું સત્તાસ્થાનક પામીયે. અને શેષ ૧૬ ભાંગે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિય એકેકા પર્યાપ્તાને આ પ્રમાણે હોય. તથા અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને ૭ બંધસ્થાનક ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦; અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા નરક દેવ પ્રાયોગ્ય પણ બાંધે તે માટે તેને ૨૮ નુ બંધસ્થાનક પણ હોય; ભાંગા ૧૩૯૨૬. ૭ ઉદય[1] સ્થાનક-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧; ભાંગા ૪૯૦૪. પાંચ સત્તાસ્થાનક-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. ઇહાં ૨૧ ના ઉદયના આઠ ભાંગા અને ૨૧ ના ઉદયના ૨૮૮ ભાંગા એમ ૨૯૬ ને વિષે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, શેષ ૪૬૦૮ ભાંગે ૭૮ નું વર્જીને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ઇહાં પૂર્વલી પેરે યુક્તિ જાણવી

તથા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને આઠ બંધસ્થાનક હોય.- ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧; ભાંગા ૧૩૯૪૫ ઉદયસ્થાનક આઠ હોય,- ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ભાંગા ૭૬૭૧ હોય.[2] ચોવીશનું તો એકેંદ્રિયને જ હોય અને ૨૦, ૯, ૮ એ ત્રણ તો કેવળીને હોય તે માટે એ ચાર ઇહાં ન કહ્યાં; ઇહાં કેવળી સંજ્ઞી માંહે વિવક્ષ્યા નથી માટે. અને ૯, ૮ એ બે ટાળીને શેષ ૧૦ સત્તાસ્થાનક હોય ઇહાં પણ ૮, ૯ નું સત્તાસ્થાનક કેવળીનેજ હોય, તેથી તે ન ગણ્યા, ઇહાં ૨૧ ના ઉદયના ભાંગા ૮ અને ૨૬ ના ઉદયના ભાંગા ૨૮૮ પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચના, એટલાને વિષે ૭૮ નું સત્તાસ્થાનક પામીએ. અન્યત્ર ન પામીએ.*

---

૧ વૈક્રિય લબ્ધિના અભાવે વૈક્રિયનો આરંભ ન કરે માટે તે સંબંધિ ઉદયસ્થાનો ન હોય.

૨ એકેંદ્રિયના ૪૨, વિકલેંદ્રિયના ૬૬ અને સંજ્ઞી અપર્યાપ્તાના ૨૧ અને ૨૬ ના ઉદયના બે મનુષ્યના અને બે તિર્યંચના, તથા કેવળીના ૮, એમ ૧૨૦ ભાંગા ન હોય.

* સંવેધ આ પ્રમાણે જાણવો-સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય અપર્યાપ્તને ત્રેવીશને બંધે એકવીશને ઉદયે પાંચ (૯૨-૮૮-૮૬-૮૦-૭૮) સત્તાસ્થાન હોય

ઓછા હોય મિશ્રગુણઠાણે ૧૬ ભાંગા હોય, મિશ્રદ્રષ્ટિ આઉખું ન બાંધે તે માટે આયુર્બંધ કાળના નારકીના બે ભાંગા, તિર્યંચના ૪ ભાંગા, મનુષ્યના ૮ ભાંગા અને દેવતાના ૨ ભાંગા એવં ૧૨ ભાંગા ન હોય, શેષ ૧૬ ભાંગા હોય. તથા અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટી ગુણઠાણે ૨૦ ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે=તિર્યંચના આયુર્બંધ કાળે નરક તિર્યંચ મનુષ્યાયુ બંધના ભાંગા ૩, એમ ૩ મનુષ્યના, દેવતાને આયુર્બંધ કાળે તિર્યંચાયુ બંધનો ભાંગો ૧, એમ નારકીને ભાંગો ૧, એવં ભાંગા ૮ અવિરતસમ્યગ્દ્રષ્ટીને ન સંભવે, શેષ ૨૦ ભાંગા હોય. દેશવિરત ગુણઠાણે ૧૨ ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે =દેશવિરતિ મનુષ્ય તિર્યંચ એક દેવતાનુંજ આયુ બાંધે તે માટે તિર્યંચ અને મનુષ્યને પ્રત્યેકે પરભવાયુર્બંધકાળ થકી પૂર્વે એકેકો ભાંગો ૧, પરભવાયુર્બંધકાળે એકેક ભાંગો ૧ અને આયુર્બંધકાળ પછી ચારે ભાંગા હોય. જે ભણી કોઈક તિર્યંચ મનુષ્ય ચારે માંહેલું એક આયુ બાંધીને પછી દેશવિરતિપણું પામે તે માટે એ ૭ મનુષ્યના અને ૭ તિર્યંચના એવં ૧૨ ભાંગા હોય. તથા પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત એ બે ગુણઠાણે ૭ ૭ ભાંગા હોય. એ ગુણઠાણે મનુષ્યના ૬ ભાંગા દેશવિરતિની પરે જાણવા. આયુર્બંધકાળથી પૂર્વે ૧, બંધકાળે ૧, બંધકાળ પછી ૪, એવં ૬, તથા અપૂર્વકરણ ૧, અનિવૃત્તિ બાદર ૨, સૂક્ષ્મસંપરાય ૩, અને ઉપશાન્તમોહ ૪, એ ચાર ગુણઠાણે બે બે ભાંગા ઉપશમશ્રેણિ આશ્રયીને હોય. તે કેમ? મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્યઆયુની સત્તા એ ભાંગો આયુર્બંધ કાળ થકી પૂર્વે હોય અને મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય દેવાયુની સત્તા એ ભાંગો આયુર્બંધ પછી હોય. એ ૪ ગુણઠાણાવાળા આયુ તો બાંધે નહીં અને પૂર્વે પણ દેવતાનું આયુ બાંધ્યું હોય તે જ ઉપશમશ્રેણિ કરે પણ શેષ ૩ આયુ બાંધ્યા હોય તે ઉપશમશ્રેણિ ન કરે. અને પૂર્વબદ્ધાયુ હોય તે ક્ષપકશ્રેણિ તો પડિવજે જ નહીં તે માટે ક્ષપકશ્રેણિવાળાને તો મનુષ્યાયુનો ઉદય. મનુષ્યાયુની સત્તા ૧, એ એકજ ભાંગો આયુઃકર્મનો હોય. તથા ક્ષીણમોહ ૧, સયોગી ૨, અયોગી ૩, એ ૩ ગુણઠાણે એકેકો ભાંગો હોય,-મનુષ્યાયુનો ઉદય, મનુષ્યાયુની સત્તા ૧, એ મિથ્યાત્વાદિક ૧૪ ગુણઠાણે આયુઃકર્મના બંધોદય સત્તા સંવેધે ભાંગા જાણવા; તે સર્વ મળી [૧૨૫] એકસો પચીશ થાય. ॥ ૪૭ ॥

ગુણસ્થાને મોહનીયકર્મનાં ઉદયસ્થાન.

सत्ताइ दस उ मिच्छे, सासायणमीसए नवुक्कोसा;
छाई नव उ अविरए, देसे पंचाइ अट्ठेव ॥४९॥
विरए खओवसमिए, चउराई सत्त छच्च पुव्वंमि;
अनिअट्टिबायरे पुण, इक्को व दुवे व उदयंसा ॥५०॥

सत्ताइदसउ=સાતપ્રકૃતિથી માંડીને દશ પર્યંતનાં.
मिच्छे=મિથ્યાત્વે.
सासायणमीसए=સાસ્વાદન અને મિશ્રે.
नवुक्कोसा=સાતથી માંડીને નવ પર્યંતનાં.
छाईनव उ=છથી માંડીને નવ પર્યંતનાં.
अविरए=અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિએ.
देसे=દેશવિરતે.
पंचाइअट्ठेव=પાંચથી આઠનાં
विरएखओवसमिए=પ્રમત્ત, અપ્રમત્તે.
चउराईसत्त=ચારથી સાતપર્યંતનાં
छ=ચારથી ૭ પર્યંતનાં.
पुव्वंमि=અપૂર્વકરણે.
अनियट्टिबायरे=અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે
पुण=વળી.
इक्को=એક.
व=અથવા.
दुवे=બે.
उदयंसा=ઉદયસ્થાનો.

અર્થ—મિથ્યાત્વે સાત પ્રકૃતિથી માંડીને ઉત્કૃષ્ટ દશ પર્યંત, સાસ્વાદન અને મિશ્રે સાતથી નવ પર્યંતના, અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિએ છથી નવ પર્યંતના, દેશવિરતે પાંચથી આઠ પર્યંતના, પ્રમત્તે તથા અપ્રમત્તે ચારથી ૭ પર્યંતના, અપૂર્વકરણે ચારથી ૭ પર્યંતના અને અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે વળી એક અથવા બે ઉદયસ્થાનો મોહનીયનાં હોય. ॥ ૪૯–૫૦ ॥

વિવેચન—હવે ૧૪ ગુણઠાણે મોહનીય કર્મનાં ઉદયસ્થાનક કહે છેઃ—

एगं सुहुमसरागो, वेएइ अवेअगा भवे सेसा;
भंगाणं च पमाणं, पुव्वुद्दिट्ठेण नायव्वं ॥५१॥

एगं=એકને.
सुहुमसरागो=સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો
वेएइ=વેદે.
अवेअगा=અવેદક.
भवे=હોય.
सेसा=બાકીના [૧૧-૧૨-૧૩-૧૪]
भंगाणं=ભાંગાનું.
पमाणं=પ્રમાણ
पुव्वुद्दिट्ठेण=પૂર્વે કહ્યા મુજબ.
नायव्वं=જાણવું.

અર્થ—સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો એક પ્રકૃતિ વેદે, બાકીના [૧૧-૧૨-૧૩-૧૪] ગુણસ્થાનવાળા અવેદક [ઉદય વિનાના] હોય ભાંગાનું પ્રમાણ પૂર્વે કહ્યા મુજબ જાણવું ॥ ૫૧ ॥

વિવેચન—સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે એક કિટ્ટીકૃત સંજ્વલન લોભ વેદે તે માટે એકનું ઉદયસ્થાનક અને એક ભાંગો હોય. એમ એકોદયના સર્વ મળી ૫ ભાંગા હોય. શેષ ઉપરના ઉપશાન્તમોહાદિક ૪ ગુણઠાણાં અવેદક હોય એટલે ત્યાં મોહનીયનો ઉદય ન હોય. ઇહાં મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે ઉદયસ્થાનકના ભાંગાનું પ્રમાણ અને ભાંગાનું ઉપજાવવું તે પૂર્વે મોહનીયનાં ઉદયસ્થાનકે ભાંગા વિચાર્યા છે તેમ જાણવું. ॥ ૫૧ ॥

—•—

મોહનીયકર્મના ઉદયસ્થાને ભંગ સંખ્યા.

१० ९ ८ ७ ६ ५ ४
इक्क छडिक्कारिक्का–रसेव इक्कारसेव नव तिन्नि;
५२ २
एए चउवीसगया, बार दुगे पंच इक्कंमि ॥५२॥

इक्क=એક.
छ=છ.
इक्कार=અગ્યાર.
इक्कारसेव=અગ્યારજ
नव=નવ.
तिन्नि=ત્રણ,

एए=એ.	पंच=પાંચ.
बार=બાર ભાંગા.	इगकंमि=એકના ઉદયે.
दुगे=બે ઉદયે	

અર્થ—દશાદિ (૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪) ઉદયસ્થાન આશ્રયી અનુક્રમે એક, છ, એક, અગ્યાર, અગ્યાર, નવ અને ત્રણ ચોવીશી ભાંગા હોય. બેના ઉદયે બાર ભાંગા અને એકના ઉદયે પાંચ ભાંગા હોય. ॥ ૫૨ ॥

વિવેચન—હવે દશાદિક ઉદયસ્થાનકે ગુણઠાણાં આશ્રયીને ભાંગાની સંખ્યા કહે છે.—દશને ઉદયે એક ચોવીશી; નવને ઉદયે ૭ ચોવીશી, આઠને ઉદયે અગ્યાર ચોવીશી અને સાતને ઉદયે અગ્યાર ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. છને ઉદયે પણ અગ્યાર ચોવીશી ઉપજે અને પાંચને ઉદયે નવ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. ચારને ઉદયે ત્રણ ચોવીશી ઉપજે એ સર્વ મળીને બાવન (૫૨) ચોવીશી ઉપજે. બેને ઉદયે બાર ભાંગા ઉપજે અને એકને ઉદયે પાંચ ભાંગા ઉપજે ॥ ૫૨ ॥

•••○❂○•••

૧૨૬૫

बारसपणसट्ठिसया, उदयविगप्पेहिं मोहिआ जीवा;
चुलसीई सत्तुत्तरि, पयविंदसएहिं विन्नेआ ॥५३॥

बारसपणसट्ठिसया=બારશેં પાંસઠ	चुलसीई सत्तुत्तरिपयविंदसएहिं=
उदयविगप्पेहिं=ઉદયના વિકલ્પે	૮૪૭૭ પદના સમૂહે કરીને
मोहिया=મોહ્યા-મૂંઝાયેલા	विन्नेया=જાણવા.
जीवा=સંસારી જીવો.	

અર્થઃ—બારસો અને પાંસઠ ઉદયના વિકલ્પોવડે અને ચોરાશીસો ને સીત્યોત્તેર પ્રકૃતિના સમૂહે કરી સંસારી જીવો મુંઝાયેલા જાણવા. ॥ ૫૩ ॥

વિવેચનઃ—હવે એ સર્વ ભાંગાની સરવાળે સંખ્યા કહે છે. બાવન ચોવીશી છે એટલે તે બાવનને ચોવીશ ગુણા કરીને દ્વિકોદયના (૧૨) બાર ભાંગા અને એકોદયના પાંચ ભાંગા ભેળવીએ. ત્યારે બારસો અને પાંસઠ (૧૨૬૫) ભાંગા થાય. એટલા ઉદયને ભાંગે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મોહનીય કર્મમાં મોહ્યા-મુંઝાણા પડ્યા છે-મુંઝાઈ રહ્યા છે. તેની પદ સંખ્યા કહે છે,-એકેકા ભાંગા માંહે મોહનીયની જેટલી પ્રકૃતિ બોલાય તે ભાંગા માંહે તેટલાં પદ કહીયે દશને ઉદયે ૧ ચોવીશી, તે માટે દશને એક ગુણા કરતાં ૧૦, નવને ઉદયે ૭ ચોવીશી તે માટે નવને ૭ ગુણા કરતાં (૫૪) ચોપન; એમ આઠને અગ્યાર ગુણા કરતાં ૮૮, સાતને અગ્યાર ગુણા કરતાં ૭૭, છને અગ્યાર ગુણા કરતાં ૬૬, પાંચને નવ ગુણા કરતાં ૪૫, ચારને ત્રિગુણા કરતાં ૧૨, એ સર્વ મળીને ૩૫૨ એટલી પદની ચોવીશી થઇ, એકેકી માંહે ૨૪ ભાંગા છે તે માટે ૩૫૨ને ચોવીશ ગુણા કરીયે ત્યારે ૮૪૪૮ થયા. તે માંહે દ્વિકોદયના ૧૨ ભાંગા છે તે માટે તેને બે ગુણા કીધે ૨૪ થયા, અને એકોદયના પાંચ ભાંગા એવં ૨૯ ભાંગા ભેળવીયે ત્યારે ૮૪૭૭ એટલા મોહનીયના પદવૃંદ થાય. ગુણઠાણાની અપેક્ષાએ એટલા મોહનીય કર્મના પદવૃંદે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મુંઝાણા જાણવા. ।। ૫૩ ।।

ગુણસ્થાને મોહનીયકર્મના ઉદયભાંગા.

૧ ૨ ૩ ૭ ૮
अट्ठग चउ चउ चउरट्ठगा य, चउरो अ हुंति चउवीसा;
૯ ૧૦
मिच्छाइअपुव्वंता, बारस पणगं च अनिअट्टी ॥५४॥

અટ્ઠગ=આઠ	અટ્ઠગા=આઠ
ચઉ=ચાર	ચઉરો=ચાર
ચઉર=ચાર ગુણસ્થાન [૪થી૭]	હુંતિ=હોય.

चउवीसा=ચોવીશી ભાંગા	पणगं=પાંચ
मिच्छाइ=મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનથી	च=ચ શબ્દે "અનિવૃત્તિબાદરે ચાર અને સૂક્ષ્મસંપરાયે એક " લેવું.
अपुव्वंता=અપૂર્વકરણ પર્યંત	
बारस=બાર ભાંગા	अनियट्टे=અનિવૃત્તિ બાદરે

અર્થ—આઠ, ચાર, ચાર, ચાર ગુણસ્થાને આઠ, આઠ અને ચાર ચોવીશી ભાંગા મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનથી અપૂર્વકરણ પર્યંત અનુક્રમે હોય છે અનિવૃત્તિબાદર ગુણસ્થાને બાર અને પાંચ ભાંગા હોય. ॥ ૫૪ ॥

વિવેચન—હવે મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે પ્રત્યેકે મોહનીયના ઉદયના ભાંગા પ્રરૂપવાને અર્થે આ અન્તર્ભાષ્ય ગાથાનો ભાવ કહે છે-મિથ્યાત્વે આઠ ચોવીશી, સાસ્વાદને ચાર ચોવીશી અને મિશ્રે ચાર ચોવીશી ભાંગા હોય અવિરત, દેશવિરત, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત એ ચાર ગુણઠાણે આઠ આઠ ચોવીશી ભાંગા પ્રત્યેકે હોય. અપૂર્વકરણે ચાર ચોવીશી હોય. મિથ્યાત્વ થકી માંડીને અપૂર્વકરણ લગે (૫૨) બાવન ચોવીશી થાય. અનિવૃત્તિ ગુણઠાણે બેને ઉદયે ૧૨ ભાંગા અને એકને ઉદયે ૪ ભાંગા હોય. અને એકને ઉદયે એક ભાંગો સૂક્ષ્મસંપરાયે હોય. એવં ૧૭ ભાંગા થાય. બાવનને ચોવીશ ગુણા કરી તેમાં સત્તર ભેળવીએ એટલે ૧૨૬૫ ભાંગા થાય. ॥ ૫૪ ॥

ગુણસ્થાને યોગાદિનાં ભાંગા.

जोगोवओगलेसा,-इएहिं गुणिआ हवंति कायव्वा
जे जत्थ गुणट्ठाणे, हवंति ते तत्थ गुणकारा ॥५५॥

જોગોવજોગલેસાइयएहिं = યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યાદિકે
ગુણિયાકાયવ્વા=ગુણેલા કરવા-ગુણવા
हवंति=થાય
जे=જે યોગાદિ
जत्थ गुणठाणे=જે ગુણસ્થાનકે
ते=તેટલા
तत्थ=તે ગુણસ્થાનકે
गुणकारा=ગુણકાર – ગુણનારા જાણવા અર્થાત્ તેટલાએ ગુણવા.

અર્થ—યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યાદિકે (એ પૂર્વોક્ત ઉદય ભાંગા વગેરેને) ગુણવા જે ગુણસ્થાને જેટલા યોગાદિ હોય તેટલા તે ગુણસ્થાને ગુણકાર જાણવા ॥ ૫૫ ॥

વિવેચન—હવે એ ઉદયભાંગા તથા પદવૃંદ તે યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યા સાથે ગુણવા તે કહે છે.—યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યાદિકે કરીને ઉદયભાંગા તથા પદવૃંદ તે ગુણ્યા કરવા એટલે મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે જ્યાં યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યા વગેરે જેટલા હોય, તેટલા ત્યાં ગુણાકાર-ગુણક જાણવા-તેટલા ગુણ કરવા.

ત્યાં પ્રથમ યોગના ગુણાકારની ભાવના લખીએ છીએ-ચાર મનોયોગ, ચાર વચનયોગ અને ઔદારિક કાયયોગ, એ નવ યોગ મિથ્યાત્વથી માંડીને દશ ગુણઠાણે હોય મિથ્યાત્વે એ નવ યોગ અને વૈક્રિય કાયયોગ મળી ૧૦ હોય.મિથ્યાત્વે ઉદયની આઠ ચોવીશી છે તે દશ યોગ ગુણી કરીએ ત્યારે ૮૦ થાય અને વૈક્રિયમિશ્ર ૧, ઔદારિક મિશ્ર ૨ અને કાર્મણ ૩ એ ત્રણ યોગે પ્રત્યેકે ચાર ચાર ચોવીશી હોય, અનંતાનુબંધિના ઉદય સહિત જે ૪ ચોવીશી તે ઇહાં જાણવી, પણ અનંતાનુબંધિ રહિત ૪ ચોવીશી ઇહાં ન પામીએ. જે માટે જે વેદક સમ્યક્ત્વવંતે પૂર્વે અનંતાનુબંધિની વિસયોજના કરી છે તેને પરિણામની પરાવૃત્તિએ મિથ્યાત્વ પામતાં ફરી અનંતાનુબંધિ બાંધવા માંડે ત્યારે બંધાવલિકાલગે જ અનંતાનુબંધિનો ઉદય ન પામીએ. તે અનંતાનુબંધિ રહિત મિથ્યાત્વી કાળ ન કરે અને એ ૩ યોગ તો અપાંતરાલ ગતિએ તથા ઉપજતી વેળાએ હોય. તિર્યંચ મનુષ્યને વૈક્રિય કરતાં વૈક્રિયમિશ્ર

યોગ હોય તે ઇહાં વિવક્ષ્યો નથી, તે માટે એ ૩ યોગને વિષે અનંતાનુબંધિ રહિતની ૪ ચોવીશી ન પામીએ. ત્યારે ચાર જ ચોવીશી ૩ યોગ ગુણી કરીએ એટલે ૧૨ થાય. તે પૂર્વલી ૮૦ માંહે મેળવીએ ત્યારે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ૯૨ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૨૨૦૮ થાય. તથા સાસ્વાદને ઉદય ચોવીશી ૪ અને યોગ ૧૩ હોય, ત્યાં ૧૨ ને ચોગુણા કરતા ૪૮ ચોવીશી થાય. અને સાસ્વાદને વર્ત્તતો જીવ નરકે ન ઉપજે તે માટે સાસ્વાદને વૈક્રિય મિશ્રયોગે નપુંસક વેદ ન હોય; ત્યારે ૪ ચોવીશીને બદલે ૪ ષોડશક ઉપજે એટલે સર્વ મળીને ભાંગા ૧૨૧૬ થાય, તથા મિશ્ર ગુણઠાણે ચોવીશી ચાર અને પૂર્વોક્ત નવ યોગ અને વૈક્રિય કાયયોગ એવં ૧૦ યોગ હોય. તેને ચાર ચોવીશી ગુણા કરવાથી ૪૦ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૯૬૦ થાય. તથા અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણઠાણે ચોવીશી ૮ અને યોગ ૧૩ હોય. ત્યાં ૧૧ યોગને આઠ ગુણા કરવાથી ૮૮ ચોવીશી થાય. અને વૈક્રિયમિશ્રે સ્ત્રીવેદ ન હોય, વૈક્રિય કાયયોગી અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ સ્ત્રીવેદી દેવો માંહે ન ઉપજે તે માટે. અને ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગે નપુંસક વેદ ન હોય, અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોય તે નપુંસકવેદી ઔદારિક કાયયોગી માંહે ન ઉપજે તે માટે. એ બે યોગના આઠ આઠ ષોડશક ઉપજે ત્યારે ચોવીશી ૮૮ અને ષોડશક ૧૬ તેના ભાંગા સર્વ મળી ૨૩૬૮ થાય ઇહાં ટીકાકારે ઔદારિકમિશ્રયોગીને અને કાર્મણકાયયોગીને સ્ત્રીવેદની પણ ના કહી છે પણ તે તો પ્રત્યક્ષ જ બ્રાહ્મી, સુંદરી, શ્રીમલ્લી-નાથજી અને રાજીમતી પ્રમુખ સમ્યગ્દૃષ્ટિ થકા ઇહાં સ્ત્રીવેદ ઉપજ્યાં છે ત્યાં ઉપજતાં કાર્મણ અને ઔદારિક મિશ્રયોગ કેમ નહિ હોય? તે માટે તે વિચારવા યોગ્ય છે. તથા દેશવિરત ગુણ-ઠાણે ચોવીશી ૮ અને વૈક્રિય વૈક્રિયમિશ્ર સહિત યોગ ૧૧ હોય, તેને આઠ ગુણા કરતાં ૮૮ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૨૧૧૨ થાય ઇહાં મનુષ્ય તિર્યંચનું ગુણપ્રત્યયિક વૈક્રિય શરીર વિવક્ષ્યું દીસે છે. તથા પ્રમત્તસંયત ગુણઠાણે ચોવીશી ૮ અને ઔદારિકમિશ્ર અને કાર્મણ વિના યોગ ૧૩ હોય. ત્યાં ૧૧ ને આઠ ગુણા કર-વાથી ૮૮ ચોવીશી થાય. અને આહારકમિશ્ર કાયયોગીને સ્ત્રીવેદ ન હોય, જે ભણી આહારક શરીર તો ચૌદ પૂર્વધર પુરૂષ જ કરે પણ સ્ત્રી ન કરે તે માટે તે બે યોગનાં બે વેદ ષોડશક

એમ સર્વત્ર જાણવું. ત્યાં ૩૨ પદને ૧૨ યોગ સાથે ગુણીએ એટલે ૩૮૪ ચોવીશી પદ થાય અને વૈક્રિયમિશ્રે નપુંસકવેદ ન હોય તે માટે ૩૨ ષોડશક થાય. એવં ૪૧૬ પદ હોય, તે ૩૮૪ ને ચોવીશ ગુણા અને ૩૨ ને સોળ ગુણા કરવાથી ૯૭૨૮ પદવૃંદ થાય.

મિશ્રગુણઠાણે યોગ ૧૦ અને ઉદયપદ ૩૨ હોય માટે ૩૨ ને દશ ગુણા કરવાથી ૩૨૦ ચોવીશી પદ થાય. તે ૨૪ ગુણા કરવાથી ૭૬૮૦ પદવૃંદ થાય. અવિરત ગુણઠાણે ૧૩ યોગ અને ઉદયપદ ૬૦ હોય, ત્યાં ૧૧ યોગને ૬૦ ગુણા કરવાથી ૬૬૦ ચોવીશી પદ થાય અને વૈક્રિયમિશ્રે સ્ત્રીવેદ ન હોય તથા ઔદારિકમિશ્રે નપુંસકવેદ ન હોય. તે માટે એ બે યોગને ૬૦ ગુણા કરવાથી ૧૨૦ ષોડશક પદ થાય ૬૬૦ ને ચોવીશ ગુણા કરવાથી ૧૫૮૪૦ થાય અને ૧૨૦ ને સોળ ગુણા કરવાથી ૧૯૨૦ થાય. એ ભેળા કરવાથી ૧૭૭૬૦ પદવૃંદ થાય. દેશવિરતિ ગુણઠાણે વૈક્રિયદ્વિક સહિત યોગ ૧૧ અને ઉદયપદ (૫૨) બાવન હોય. તેને ૧૧ યોગ ગુણા કરવાથી ૫૭૨ ચોવીશી પદ થાય. તેને ૨૪ ગુણ કરતાં ૧૩૭૨૮ પદવૃંદ થાય. પ્રમત્ત ગુણઠાણે વૈક્રિયદ્વિક સહિત યોગ ૧ હોય અને ઉદય પદ ૪૪ હોય માટે ૪૪ ને આહારકદ્વિક ટાળી ૧૧ ગુણા કરીએ ત્યાંગ ૪૮૪ ચોવીશીપદ થાય આહારકદ્વિકે સ્ત્રીવેદ ન હોય, ત્યારે ૮૮ ષોડશકપદ હોય, ૪૮૪ ને ચોવીશ ગુણા કરીએ અને ૮૮ ને સોળગુણા કરી ભેળા કરીએ એટલે ૧૩૦૨૪ પદવૃંદ થાય અપ્રમત્ત ગુણઠાણે બે મિશ્ર વિના ૧૧ યોગ હોય. ઉદયપદ ૪૪ હોય. તેને આહારક ટાળી ૧૦ ગુણા કરવાથી ૪૪૦ ચોવીશીપદ થાય. અને આહારક સ્ત્રીવેદ ન હોય તે માટે ૪૪ ષોડશક થાય બંન્નેનાં મળીને ૧૧૨૬૪ પદવૃંદ થાય. અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે યોગ ૯ અને ઉદયપદ ૨૦ હોય માટે ૨૦ ને નવ યોગ ગુણા કરવાથી ૧૮૦ ચોવીશીપદ હોય. તેને ૨૪ ગુણા કરતાં ૪૩૨૦ પદવૃંદ થાય અનિવૃત્તિબાદરે યોગ ૯ હોય, ઇહાં ઉદયપદ નથી. ભાંગા ૨૮ છે તેને નવ ગુણા કરવાથી ૨૫૨ પદવૃંદ હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયે યોગ ૯ અને ભાંગા ૧ તેથી ૯ પદવૃંદ થાય. એમ સર્વ ગુણઠાણે મળી યોગ ગુણિત કરતાં ૩૮૨૮ ચોવીશીપદ અને ૨૮૪ ષોડશકપદ થાય. તેના ૯૬૬૭૭ પદવૃંદ થાય.

હવે ઉપયોગ ગુણિત ઉદય ભાંગા ભાવીએ છીએ. મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને અજ્ઞાન ૩ અને દર્શન બે એવં પાંચ ઉપયોગ હોય. મિશ્ર અવિરત અને દેશવિરતે જ્ઞાન ૩ અને દર્શન ૩ એવં ૬ ઉપયોગ હોય. પ્રમત્તાદિકે જ્ઞાન ૪ અને દર્શન ૩ એવં ૭ ઉપયોગ હોય જે ગુણઠાણે જેટલી ચોવીશી તથા ભાંગા હોય તેને પોતપોતાના ઉપયોગ ગુણા કરીએ ત્યારે ઉપયોગ ગુણિત ચોવીશી અને ઉદય ભાંગા થાય. તે આ પ્રમાણે—મિથ્યાત્વે ચોવીશી ૪૦ અને ભાંગા ૯૬૦. સાસ્વાદને ચોવીશી ૨૦ ભાંગા ૪૮૦. મિશ્રે ચોવીશી ૨૪ અને ભાંગા ૫૭૬ *મતાંતરે ચોવીશી ૨૦ અને ભાંગા ૪૮૦. અવિરતે ચોવીશી ૪૮ અને ભાંગા ૧૧૫૨. દેશવિરતિએ ચોવીશી ૪૮ અને ભાંગા ૧૧૫૨. પ્રમત્તે ચોવીશી ૫૬ અને ભાંગા ૧૩૪૪. અપ્રમત્તે ચોવીશી ૫૬ અને ભાંગા ૧૩૪૪ અપૂર્વે ચોવીશી ૨૮ અને ભાંગા ૬૭૨. અનિવૃત્તિએ ભાંગા ૧૧૨. સૂક્ષ્મસંપરાયે ભાંગા ૭. સર્વ મળી ચોવીશી ૩૨૦ અને ભાંગા ૭૭૯૯, મતાંતરે ૩૧૬ ચોવીશી અને ભાંગા ૭૭૦૩ જાણવા હવે ઉપયોગ ગુણિત પદવૃંદ ભાવીએ છીએ. મિથ્યાત્વાદિકે 'અટ્ઠી બત્તીસં' ઇત્યાદિ પદ કહ્યાં તેને પોતપોતાનાં ઉપયોગ સાથે ગુણીએ તે પદ થાય અને તેને ૨૪ ગુણા કરીએ તે પદવૃંદ થાય. મિથ્યાત્વે પદ ૩૪૦ અને પદવૃંદ ૮૧૬૦ સાસ્વાદને ૧૬૦, ૩૮૪૦. મિશ્રે ૧૯૨, ૪૬૦૮ મતાંતરે ૧૬૦, ૩૮૪૦. અવિરતે ૩૬૦, ૮૬૪૦. દેશવિરતે ૩૧૨, ૭૪૮૮ પ્રમત્તે ૩૦૮, ૭૩૯૨ અપૂર્વે૦ ૧૪૦, ૩૩૬૦. એ પ્રકારે અનુક્રમે પદ અને પદવૃંદ જાણવાં અનિવૃત્તે પદ નહીં અને પદવૃંદ ૧૯૬ સૂક્ષ્મે પદવૃંદ ૭. સર્વ મળી ઉપયોગ ગુણિત પદ ૨૧૨૦ અને પદવૃંદ ૫૧૯૮૩. મતાંતરે ૨૦૮૬ પદ અને પદવૃંદ ૫૦૩૨૫ હોય.

હવે લેશ્યા ગુણિત ઉદય ભાંગા ભાવીએ છીએ—મિથ્યાત્વાદિક ૪ ગુણઠાણે છ છ લેશ્યા હોય. દેશવિરત, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તે તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ ૩ લેશ્યા હોય. અપૂર્વકરણા

* મિશ્ર ગુણઠાણે કોઈ આચાર્ય ત્રણ જ્ઞાન અને બે દર્શન માને છે તે મતે પાંચ ઉપયોગ ગણતાં.

દિકે એક શુક્લ લેશ્યા હોય. જ્યાં જેટલી ચોવીશી તથા ઉદય ભાંગા હોય તેને પોતાની લેશ્યા ગુણા કરીએ. મિથ્યાત્વે ચોવીશી ૪૮ અને ભાંગા ૧૧૫૨. સાસ્વાદને ૨૪, ૫૭૬. અવિરતે ૪૮, ૧૧૫૨. દેશે ૨૪, ૫૭૬, પ્રમત્તે ૨૪, ૫૭૬. અપ્રમત્તે ૨૪, ૫૭૬. અપૂર્વે ૪, ૯૬. એ પ્રકારે અનુક્રમે ચોવીશી અને ભાંગા હોય. અનિવૃત્તિએ ભાંગા ૧૬. સૂક્ષ્મસંપરાયે ભાંગો ૧. સર્વ મળી ૨૨૦ ચોવીશી અને ૫૨૯૭ ભાંગા થાય. એમ પદ અને પદવૃંદને પણ પોતપોતાની લેશ્યા ગુણિત કરવા[1] ॥ ૫૬ ॥

---

૧ લેશ્યા ગુણિત ભાંગા આ પ્રમાણે જાણવા–મિથ્યાત્વે ઉદયસ્થાનના ભાંગા આઠ, સાસ્વાદને ચાર, મિશ્રે ચાર અને અવિરતે આઠ, એમ સર્વ મળી ચોવીશ ને ૭ લેશ્યા સાથે ગુણતાં ૧૪૪ ચોવીશી થાય દેશવિરતાદિ ત્રણ ગુણઠાણે પ્રત્યેક ઉદયસ્થાનના ભાંગા આઠ આઠ હોવાથી ચોવીશને ત્રણ લેશ્યા સાથે ગુણતાં ૭૨ ચોવીશી થાય કૃષ્ણાદિ ત્રણ લેશ્યાવાળાને દેશવિરતિ ગુણસ્થાનની પ્રાપ્તિ થતી નથી તે અપેક્ષાએ અહીં ત્રણ લેશ્યા ગણી છે, બાકી દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિપણું પામ્યા પછી તો ૭ લેશ્યા પણ હોઈ શકે. અપૂર્વકરણે ચાર ચોવીશીને એક લેશ્યા સાથે ગુણતા ચાર ચોવીશી થાય. સર્વ મળી ૨૨૦ ચોવીશી થઈ. તેથી ૨૨૦ ને ચોવીશે ગુણતાં ૫૨૮૦ ભાંગા થાય, તેમાં અનિવૃત્તિના દ્વિકોદયના બાર અને એકોદયના પાંચ ભાંગા મેળવતાં ૫૨૯૭ લેશ્યા ગુણિત ઉદય ભાંગા થાય.

હવે પદવૃંદ કહે છે—મિથ્યાત્વે ઉદયસ્થાનપદોની ચોવીશી ૬૮, સાસ્વાદને ૩૨, મિશ્રે ૩૨ અને અવિરતે ૬૦, સર્વ મળી ૧૯૨ ને ૭ લેશ્યાએ ગુણતાં ૧૧૫૨ થાય. દેશવિરતે ૫૨, પ્રમત્તે ૪૪ અને અપ્રમત્તે ૪૪ સર્વ મળી ૧૪૦ ને ત્રણ લેશ્યાએ ગુણતાં ૪૨૦ થાય અપૂર્વકરણે વીસને એક લેશ્યાએ ગુણતા વીસ થાય, એમ સર્વ મળીને ૧૫૯૨ ને ચોવીશે ગુણતાં ૩૮૨૦૮ થાય, તેમાં દ્વિકોદયના ચોવીશ અને એકોદયના પાંચ મળી ૨૯ મેળવતાં ૩૮૨૩૭ લેશ્યા ગુણિત પદવૃંદ થાય.

ગુણસ્થાને મોહનીયકર્મનાં સત્તાસ્થાન.

तिन्नेगे एगेगं, तिग मीसे पंच चउसु +तिग पुव्वे;
इक्कार बायरंमि उ, सुहुमे चउ तिन्नि उवसंते ॥५७॥

तिन्नि=ત્રણ સત્તાસ્થાનક
एगे=એક મિથ્યાદ્રષ્ટિ ગુણસ્થાનકે
एगे=એક સાસ્વાદને
एगं=એક સત્તાસ્થાન
तिग=ત્રણ
मीसे=મિશ્ર ગુણસ્થાને
पंच=પાંચ
चउसु=અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ આદિ ચાર ગુણસ્થાને
तिग=ત્રણ
पुव्वे=અપૂર્વકરણે
इक्कार=અગ્યાર
बायरंमि=અનિવૃત્તિ બાદરે
सुहुमे=સૂક્ષ્મસંપરાયે
चउ=ચાર
तिन्नि=ત્રણ
उवसंते=ઉપશાંતમોહે

અર્થ—એક મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને મોહનીય કર્મનાં ત્રણ સત્તા સ્થાનક, એક સાસ્વાદને એક સત્તાસ્થાનક, મિશ્રે ત્રણ સત્તાસ્થાન, અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ આદિ ચાર ગુણસ્થાને પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન અને અપૂર્વકરણે ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય. બાદર સંપરાયે અગ્યાર, સૂક્ષ્મસંપરાયે ચાર અને ઉપશાંતમોહે ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય. ॥ ૫૭ ॥

વિવેચન—હવે ગુણઠાણે મોહનીયકર્મનાં સત્તાસ્થાનક કહે છે—એક મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે—૨૮, ૨૭, ૨૬, એની ભાવના સર્વત્ર પૂર્વે કહી છે તેમ જાણવી. સાસ્વાદને એક ૨૮ નું સત્તાસ્થાનક હોય. મિશ્રે ત્રણ

+ નિયટ્ટિએ તિન્નિ–ઇતિ પાઠાન્તરે.

સત્તાસ્થાનક હોય-૨૮, ૨૭, ૨૪. અવિરતાદિક ચાર ગુણઠાણે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય—૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧. અપૂર્વકરણે ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય ૨૮, ૨૪, ૨૧. ત્યાં ૨૮, ૨૪ નું ઉપશમ સમ્યક્ત્વીને અને ૨૧ નું ક્ષાયિકને હોય અનિવૃત્તિબાદરે ૧૧ સત્તાસ્થાનક હોય; તે આ પ્રમાણે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧, ૫, ૪, ૩, ૨, ૧. સૂક્ષ્મસંપરાયે ૪ સત્તાસ્થાનક હોય.-૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧. ત્યાં ત્રણ ઉપશમશ્રેણિએ અને એક ક્ષપકશ્રેણિએ હોય. ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણે ૨૮, ૨૪, ૨૧. એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય. ઈહાં સંવેધ પોતાની મેળે જ વિચારીને કહેવો. *સર્વત્ર ભાવના પૂર્વલી પરે જાણવી ૫૭.

---

* અહીં સંવેધ આ પ્રમાણે જાણવો—

મિથ્યાત્વે બાવીશના બંધસ્થાને ૭-૮-૯-૧૦ એ ચાર ઉદયસ્થાન હોય. તેમાં સાતના ઉદયે એકજ અઠાવીશની સત્તા હોય. આઠ આદિ ત્રણ ઉદયે ૨૮, ૨૭, ૨૬ એ ત્રણ ત્રણ સત્તાસ્થાન પ્રત્યેક હોય. એમ સર્વ મળી દશ સત્તાસ્થાનક હોય.

સાસ્વાદને એકવીશના બંધસ્થાને ૭-૮-૯ એ ત્રણ ઉદયસ્થાનકે પ્રત્યેકને ૨૮ ની સત્તા હોય એટલે ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય.

મિશ્રે સત્તરના બંધસ્થાને ૭-૮-૯ એ ત્રણ ઉદયસ્થાનકે પ્રત્યેકને ૨૮-૨૭-૨૪ એમ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય એટલે નવ સત્તાસ્થાન હોય.

અવિરતે સત્તરના બંધસ્થાને ૬-૭-૮-૯ એ ચાર ઉદયસ્થાન હોય. ત્યાં ૭ ને ઉદયે ૨૮, ૨૪ અને ૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય. સાત અને આઠના ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨ અને ૨૧ એ પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. નવને ઉદયે ૨૧ વિના બાકીના ચાર સત્તાસ્થાન હોય, એટલે સર્વ મળી સત્તર સત્તાસ્થાન હોય.

દેશવિરતે તેરના બંધે ૫-૬-૭-૮ એ ચાર ઉદયસ્થાન હોય તેમાં પાંચને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય, ૭ ને ઉદયે

ગુણસ્થાને નામકર્મના બંધોદયે સત્તાસ્થાન.

१ २ ३ ४
छन्नव छक्कं तिग सत्त, दुगं दुग तिग दुगं ति अट्ठ चऊ;
५ ६ ७ ८
दुग छच्चउ दुग पण चउ, चउ दुग चउ पणग एग चऊ ५८

९ १०
एगेगमट्ठ एगेगमट्ठ, छउमत्थकेवलिजिणाणं;
११ १२ १३ १४
एग चऊ एग चऊ, अट्ठ चऊ दु छक्कमुदयंसा ॥५९॥

छन्नवछक्कं ७, नव અને ૭ (બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનક.)
तिग सत्त दुगं=ત્રણ સાત બે
दुगतिग दुगं=બે, ત્રણ, બે
तिअट्ठ चउ=ત્રણ, આઠ, ચાર.
दुगछच्चउ=બે, ૭, ચાર
दुगपणचउ=બે, પાંચ, ચાર
चउदुगचउ=ચાર, બે, ચાર
पणगएगचऊ=પાંચ, એક, ચાર
एगेगमट्ठ=એક, એક, આઠ

छउमत्थकेवलिजिणाणं = છદ્મસ્થ જિન (ઉપશાંતમોહ ક્ષીણમોહ), કેવળીજિન (સયોગિ-અયોગિ) ને અનુક્રમે.
एगचऊ=એક, ચાર, (ઉદય સત્તાસ્થાનક)
अट्ठचऊ=આઠ, ચાર
दुछक्कं=બે, ૭
उदयंसा=ઉદય અને સત્તાસ્થાનક

૨૮-૨૪-૨૩-૨૨-૨૧ એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, સાતને ઉદયે પણ પૂર્વોક્ત પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, આઠને ઉદયે એકવીશ વિના પૂર્વોક્ત ચાર સત્તાસ્થાન હોય, એમ સર્વ મળી સત્તર સત્તાસ્થાન હોય.

પ્રમત્તે નવને બંધે ૪-૫-૬-૭ એ ચાર ઉદયસ્થાન હોય, તેમાં ચારને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય. પાંચને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧ એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. ૭ ને ઉદયે પણ એજ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, સાતને ઉદયે ૨૧ વિના ચાર સત્તાસ્થાન હોય. એમ સર્વ મળી સત્તર સત્તાસ્થાન હોય. અપ્રમત્તે પણ એજ સત્તર સત્તાસ્થાન હોય.

અર્થ—છ, નવ, છ; ત્રણ, સાત, બે; બે, ત્રણ બે; ત્રણ, આઠ, ચાર; બે, છ, ચાર; બે, પાંચ, ચાર; ચાર, બે ચાર; પાંચ, એક, ચાર; એક, એક, આઠ; અને એક, એક, આઠ; એ પ્રકારે અનુક્રમે બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનકો પહેલા દશ ગુણસ્થાનોને વિષે અનુક્રમે હોય. છદ્મસ્થ જિન (૧૧-૧૨) અને કેવળી જિન (૧૩-૧૪) ને અનુક્રમે એક, ચાર; એક ચાર; આઠ, ચાર અને બે, છ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનક હોય. ॥ ૫૮-૫૯ ॥

વિવેચન—હવે ૧૪ ગુણઠાણે નામકર્મનાં બંધોદયસત્તા સ્થાનક અને ભાંગા કહે છે.—મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે નામકર્મનાં છ બંધસ્થાનક; નવ ઉદયસ્થાનક અને છ સત્તાસ્થાનક હોય ત્યાં ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦. એ છ બંધસ્થાનક હોય. અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય બાંધતા ૨૩ બાંધે ત્યાં બાદર સૂક્ષ્મ, પ્રત્યેક અને સાધારણ પદે ચાર ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૫ બાંધતાં ૨૦

અપૂર્વકરણે નવના બંધે ચાર, પાચ અને છના ઉદયસ્થાનકે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ ત્રણ સત્તાસ્થાનક પ્રત્યેકે હોય એટલે નવ સત્તાસ્થાન હોય.

અનિવૃત્તિબાદરે પાંચ, ચાર, ત્રણ, બે અને એક એ પાંચ બંધ સ્થાન હોય. ત્યાં પાંચને બંધે બેને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૧-૧૩-૧૨-૧૧ એ ૭ સત્તાસ્થાન હોય ચારને બંધે એકને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧૧, ૫, ૪ એ ૭ સત્તાસ્થાન હોય ત્રણને બંધે એકના ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૪, ૩, એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. બેને બંધે એકને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૩, ૨, એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. એકને બંધે એકને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૨, ૧. એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, એમ સર્વ મળી પાંચ બંધસ્થાનકે ૨૭ સત્તાસ્થાનક હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાયે બંધના અભાવે એકના ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય.

ઉપશાંતમોહે બંધોદય વિના ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય.

એમ ૧૧ ગુણઠાણે સર્વ મળી ૧૩૩ મોહનીયકર્મનાં સત્તાસ્થાન હોય. એનું સ્વરૂપ પૂર્વની પેઠે વિચારવું.

ભાંગા, અને અપર્યાપ્ત બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૫ બાંધતાં એકેકો ભાંગો હોય સર્વ મળી ૨૫ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૬ બાંધતાં ભાંગા ૧૬ હોય. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતાં ભાંગા ૮ અને નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતાં ભાંગો ૧, એવં ૯ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ભાંગા ૮ પ્રત્યેકે હોય પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ભાંગા ૪૬૦૮ અને મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ભાંગા ૪૬૦૮ એમ સર્વ મળીને ૯૨૪૦ ભાંગા થાય. પર્યાપ્ત બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં પ્રત્યેકે આઠ આઠ ભાંગા અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં ૪૬૦૮ ભાંગા, સર્વ મળીને ૪૬૩૨ હોય. એવં ૭ બંધસ્થાનકે થઇને મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ૧૩૯૨૬ ભાંગા હોય ઉદયસ્થાનક નવ હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં આહારક સંયતના ૭, વૈક્રિય સંયતના ૩* અને કેવલી સંબંધી ૮ ભાંગા ન કહેવા; તે મિથ્યાત્વે ન હોય તે માટે. શેષ સર્વ કહેવા. ૪૧, ૧૧, ૩૨, ૬૦૦, ૩૧, ૧૧૯૯, ૧૭૮૧, ૨૯૧૪, ૧૧૬૪. એ પ્રમાણે ૯ ઉદયસ્થાનકે અનુક્રમે ભાંગા હોય. સર્વ મળી મિથ્યાત્વે ઉદયભાંગા ૭૭૭૩ હોય. મિથ્યાત્વે નામકર્મનાં સત્તાસ્થાનક ૭ હોય. તે આ પ્રમાણે-૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. એ બંધોદય સત્તાનો સંવેધ[1] પોતે જ વિચારવો

હવે સાસ્વાદન ગુણઠાણે ત્રણ બંધસ્થાનક, સાત ઉદયસ્થાનક અને બે સત્તાસ્થાનક હોય ત્યાં ૨૮, ૨૯, ૩૦. એ ત્રણ

---

* ઉદ્યોત સહિત ૨૮, ૨૯, અને ૩૦ એ ત્રણ ઉદયના ભાંગા.

૧ સંવેધ આ પ્રમાણે—૨૩ ના બંધે ૯ ઉદયસ્થાન હોય. ત્યાં દેવતાના ૬૪ અને નારકીના ૫ ભાગા વિના ૭૭૦૪ ઉદયભાંગા હોય સત્તાસ્થાન પ્રથમના ૪ ઉદયસ્થાને પાંચ પાંચ (૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮,) હોય. તેમાં પણ ૨૧ ના ઉદયે મનુષ્યના ૯ ભાગે ૭૮, અને ૨૪ ના ઉદયે વૈક્રિય વાઉકાયને ૭૮નું તથા ૮૦નું સત્તાસ્થાન ન હોય ૨૫ ને ઉદયે તેઉ, વાઉમાં ઉદયના (બાદર તથા સૂક્ષ્મ સાથે અયશ કીર્તિના) જે બે ભાંગા છે ત્યાંજ ૭૮નું લાભે, શેષ ભાંગે ન લાભે ૨૬ને ઉદયે ૨૮૯ ભાંગા મનુષ્યના

બંધસ્થાનક હોય, ત્યાં નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ તો સાસ્વાદની ન બાંધે તેથી દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતાં ૮ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત

અને દશ એકેંદ્રિયના (તેઉ, વાઉના બે અને વૈક્રિય વાઉનો એક વિનાના) એટલા ભાગા વર્જીને શેષ ૩૦૦ ભાગે તેઉ અને વાઉમાંથી આવી ઉત્પન્ન થયેલાની અપેક્ષાએ પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન લાભે. વૈક્રિય વાઉને ત્રણ લાભે. ૨૭ થી ૩૧ સુધી પાંચ ઉદયસ્થાને ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન લાભે. કુલ ૪૦ થાય ૨૫ અને ૨૬ ના બંધસ્થાને ૨૩ ના બંધની પેઠે સમજવું પણ અહીં ઉદયભાંગાઓમાં દેવતાના ૧૪ ભાગા ગણવા એટલે ઉદયભાંગા ૭૭૬૮ થાય કેમકે દેવતા પર્યાપ્ત એકેંદ્રિયમા ઉપજે છે અને તત્પ્રાયોગ્ય બાંધતાં તેને સ્થિર અસ્થિર, શુભ અશુભ અને યશઃ અયશ યોગે ૮ બંધ ભાંગા હોય છે. ૨૮ ના બંધે ૩૦ અને ૩૧ એ બે ઉદયસ્થાન હોય. ૩૦ ના ઉદયે પંચેદ્રિય તિર્યંચના ભાગા ૧૧૫૨ અને મનુષ્યના ૧૧૫૨. ૩૧ના ઉદયે તિર્યંચના ભાગા ૧૧૫૨. કુલ ભાગા ૩૪૫૬. સત્તાસ્થાન ૩૦ ના ઉદયે ૯૨, ૮૯, ૮૮, અને ૮૬ એ ચાર હોય. અહી જે વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ તીર્થંકર નામકર્મ બાંધી પરિણામના પરાવર્તથી મિથ્યાત્વી થતાં નરકગતિ સન્મુખ થઇ નરક પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે તેને ૮૯ ની સત્તા હોય. શેષ ત્રણ સામાન્યપણે તિર્યંચ મનુષ્યને હોય. ૩૧નો ઉદય તિર્યંચને હોય તેથી તેને ૮૯ વિના ૩ સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૭ થાય. (અહીં વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને ગણવામાં આવ્યા નથી.) દેવગતિ પ્રાયોગ્ય વર્જીને શેષ પ્રાયોગ્ય ૨૯ના બંધે નવે ઉદયસ્થાન હોય. ભાંગા ૭૭૭૩. ૨૧ ના ઉદયે ૭ સત્તાસ્થાન હોય. ૮૯ની સત્તા સમ્યક્ત્વ વમી નરકે જતાં વચ્ચે હોય. ૯૨ અને ૮૮ નાં ચારે ગતિના જીવને, ૮૬ અને ૮૦ નાં દેવ નારકી વિના સર્વ જીવને અને ૭૮ નું દેવ, નારકી તથા મનુષ્ય વિના સર્વ જીવોને હોય. સર્વને વિગ્રહગતિએ હોય. ૨૪ ના ઉદયે ૮૯ ના વિના પાંચ એકેંદ્રિયનેજ હોય ૨૫ ના ઉદયે ૭, ૨૧ ની પેઠે ૨૬ ના ઉદયે ૮૯ વિના પાંચ; ૮૯ નું નારકીને હોય, તેને આ ઉદયસ્થાન ન હોય તે માટે. ૨૭ ના ઉદયે ૭૮ વિના પાંચ; ૭૮ નું તેઉ વાઉને હોય તે અહીં નથી. શેષ એકેંદ્રિયાદિ મનુષ્યદ્વિક અવશ્ય બાંધે તેથી તેઓને તથા નારકાદિને પણ ૭૮ નું ન હોય તે માટે ૨૮ ના ઉદયે એજ પાંચ. અહીં ૮૬ અને ૮૦ નાં વિકલેંદ્રિય તથા પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને હોય. બાકીના પૂર્વની પેઠે. ૨૯ ના ઉદયે પણ એજ પાંચ ૩૦ ના ઉદયે ૮૯ વિના ચાર, ૮૯ નું નારકીનું હોય, તેને આ ઉદય ન હોય

પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ૩૨૦૦ ભાંગા× અને પર્યાપ્ત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ૩૨૦૦ ભાંગા, એવં ૬૪૦૦ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં ૩૨૦૦ ભાંગા હોય એમ ત્રણે બંધસ્થાનકે થઇને ૯૬૦૮ ભાંગા હોય ઉદયસ્થાનક ૭ છે, તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦, ૩૧ ત્યાં એકેંદ્રિયને ૨૧ ઉદયે બાદર પર્યાપ્તા સાથે યશ અયશના બે ભાંગા જ સાસ્વાદને હોય; સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તામાંહે સાસ્વાદન ન હોય તે માટે. બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને ૨૧ ના ઉદયે અપર્યાપ્તાનો એકેકો ભાંગો ટાળીને શેષ બે બે ભાંગા હોય. પંચેદ્રિય તિર્યંચને પણ અપર્યાપ્તાનો એકેક ભાંગો ટાળીને આઠ આઠ ભાંગા હોય દેવતાને ૨૧ ને ઉદયે આઠ ભાંગા હોય. એમ સર્વ મળી ૨૧ ને ઉદયે ૩૨ ભાંગા હોય. ૨૪ નો ઉદય તો એકેંદ્રિયને વિષે ઉત્પન્ન માત્રને હોય. અહિં પણ બાદર પર્યાપ્તાને યશ અયશ સાથે જે બે ભાંગા છે તેજ હોય. સૂક્ષ્મ સાધારણ તેઉ અને વાયુ માંહે સાસ્વાદની ન ઉપજે તે માટે. સાસ્વાદનીને ૨૫ નો ઉદય તો દેવતા માંહે ઉત્પન્ન માત્રનેજ હોય, અન્ય કોઈને ન હોય. ત્યાં ભાંગા ૮ હોય. તે સુભગ, દુર્ભગ, આદેય, અનાદેય, યશ અને અયશે ઉપજે. ૨૬ નો ઉદય વિકલેંદ્રિય, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અને

તે માટે. શેષની ભાવના પૂર્વ પ્રમાણે. ૩૧ ના ઉદયે પણ એજ પ્રમાણે ચાર. સર્વ મળી ૨૯ ના બંધે ૪૫ સત્તાસ્થાન થાય. દેવ તથા મનુષ્ય ગતિ પ્રાયોગ્ય વિના શેષ-વિકલેંદ્રિય તથા તિર્યંચ પંચેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૩૦ના બંધે નવે ઉદયસ્થાન હોય ત્યાં ભાંગા ૭૭૭૩ પૂર્વની જેમ હોય. અહીં સત્તાસ્થાન પ્રથમના ચાર ઉદયે પાંચ પાંચ અને પછીના પાંચ ઉદયે ચાર ચાર હોય. સર્વ મળી ૪૦ હોય. ૮૯ નુ અહીં ન લાભે; ૮૯ ની સત્તાએ તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય બંધનો અસંભવ છે તે માટે એ પ્રમાણે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે સંવેધ વિચારતાં સર્વ મળી ૨૧૨ સત્તાસ્થાન થાય.

× પાંચ સંઘયણ, પાંચ સંસ્થાન અને સાત યુગલના વિકલ્પ વડે. છેવટ્ઠું સંઘયણ અને હુંડક સંસ્થાન અહીં ન બંધાય તે માટે.

મનુષ્ય માંહે ઉત્પન્ન માત્રનેજ હોય. ત્યાં અપર્યાપ્તાનો એકેકો ભાંગો ટાળીને વિકલેંદ્રિયના ૬, પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ૨૮૮ અને મનુષ્યના ૨૮૮, એવં ૫૮૨ ભાંગા ૨૬ ને ઉદયે હોય. ૨૮ નો ઉદય તો સાસ્વાદને હોય નહી. એ બે ઉદયસ્થાનક તો ઉપજ્યા પછી અંતર્મુહૂર્ત્ત ગયે હોય અને સાસ્વાદન તો ન્યુન ૭ આવળી લગે જ હોય, તે માટે તે ન હોય. ૨૯ નો ઉદય તો દેવતા નારકી પર્યાપ્તાને પ્રથમ પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વ થકી પડતાને પામીએ, ત્યાં દેવતાને ભાંગા ૮ અને નારકીને ૧ ભાંગો એવં ૯ ભાંગા હોય. ૩૦ નો ઉદય તિર્યંચ મનુષ્ય પર્યાપ્તાને પ્રથમ પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વથી પડતાને અને ઉત્તરવૈક્રિયે વર્તતા દેવતાને હોય. ત્યાં તિર્યંચ મનુષ્યને પ્રત્યેકે ૧૧૫૨ ભાંગા અને દેવતાને ૮ ભાંગા, સર્વ મળીને ૨૩૧૨ ભાંગા હોય ૩૧ નો ઉદય પચેંદ્રિય તિર્યંચ પર્યાપ્તાને પ્રથમ પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વથી પડતાને હોય, ત્યાં ભાંગા ૧૧૫૨ હોય એમ સાત ઉદયસ્થાનકે થઇને સાસ્વાદન ગુણઠાણે ૪૦૯૭ ઉદય ભાંગા હોય. સત્તાસ્થાનક ૯૨ અને ૮૮ એ બે હોય. ત્યાં આહારક ચતુષ્ક બાંધીને ઉપશમ શ્રેણિ થકી પડતાં સાસ્વાદન પામે તેને ૯૨ નું સત્તાસ્થાનક હોય. અને ૮૮ નું તો ચારે ગતિના સાસ્વાદનીને હોય. હવે સંવેધ કહે છે.-૨૮ બાંધતા સાસ્વાદનીને બે ઉદયસ્થાનક હોય, ૩૦, ૩૧. કરણ અપર્યાપ્તો સાસ્વાદની દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ન બાંધે તે માટે શેષ ઉદયસ્થાનક ન હોય ત્યાં મનુષ્ય આશ્રયી ૩૦ ને ઉદયે બે સત્તાસ્થાનક હોય. અને પચેંદ્રિય તિર્યંચ આશ્રયી ૩૦ને ઉદયે ૮૮નું એકજ સત્તા* સ્થાનક હોય. ૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચને ૮૮ નું સત્તાસ્થાન હોય. પંચેં૦ તિર્યંચ-મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં સાસ્વાદનીને સાતે ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં ૮૮ નું એકેકું જ સત્તાસ્થાનક હોય. ૩૦ ને ઉદયે વર્ત્તતા મનુષ્યને બે સત્તાસ્થાનક હોય. એમ ૨૯ ના બંધકની પેઠે ૩૦ ના બંધકનો પણ સવેધ કહેવો. કુલ સત્તાસ્થાનના ભાંગા ૧૯ થાય.

---

* ઉપશમશ્રેણિ માંડે નહિ તેથી શ્રેણિથી પડવાનો અભાવ હોવાથી તિર્યંચને ૯૨ ની સત્તા ન હોય.

હવે મિશ્ર ગુણઠાણે નામકર્મનાં બે બંધસ્થાનક, ત્રણ ઉદય-સ્થાનક અને બે સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં બંધસ્થાનક ૨૮, ૨૯ એ બે હોય. ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં મિશ્રદષ્ટિ મનુષ્ય તિર્યં-ચને ૨૮ નું બંધસ્થાનક હોય, તેના ભાંગા ૮, અને મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતા દેવતા નારકીને ૨૯ નું બંધસ્થાનક હોય, ત્યાં ભાંગા ૮, એવં ભાંગા ૧૬. ઉદય[1]સ્થાનક ૨૯ ૩૦, ૩૧ એ ત્રણ અને સત્તાસ્થાનક ૯૨, ૮૮, એમ બે હોય. હવે તેનો સંવેધ કહે છે.-૨૮ ના બંધક મિશ્રદ્રષ્ટિને બે ઉદયસ્થાનક હોય-૩૦, ૩૧. એકેકા ઉદયસ્થાનકને વિષે બે સત્તાસ્થાનક હોય, ૯૨, ૮૮. ૨૯ ના બંધકને ૨૯ નું એક ઉદયસ્થાનક હોય, ત્યાં પણ બે સત્તાસ્થાનક હોય, કુલ ૬ થાય.

તથા અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ગુણઠાણે ત્રણ બંધસ્થાનક, આઠ ઉદયસ્થાનક અને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં ૩ બંધ[2]સ્થાનક આ પ્રમાણે-૨૮, ૨૯, ૩૦. ત્યાં તિર્યંચ મનુષ્ય અવિરતને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાને ૨૮, તીર્થંકર સહિત દેવપ્રાયોગ્ય બાંધતા મનુ-ષ્યને ૨૯, મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય બાંધતા દેવતા નારકીને પણ ૨૯, તેનેજ તીર્થંકર સહિત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૩૦નું બંધસ્થાનક હોય. ઉદય

૧-૨૯ ના ઉદયે દેવતાના ભાંગા ૮ તથા નારકીનો ૧, ૩૦ ના ઉદયે તિર્યંચ તથા મનુષ્ય પ્રત્યેકના ભાંગા ૧૧૫૨ અને ૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચના ભાંગા ૧૧૫૨ હોય. કુલ ભાંગા ૩૪૬૫ થાય. (૩૦ નો ઉદય સ્વર રહિત અને ઉદ્યોત સહિત લઈએ તો અપર્યાપ્તાવસ્થા આવી જાય છે, ત્યાં મિશ્ર ગુણઠાણું ન હોય તેથી તે સંબંધી ૫૭૬ ભાંગા અહીં ગણવામાં આવ્યા નથી. યંત્રમાં પણ આમજ છે પણ ટીકામાં ગણ્યા છે. તત્ત્વ કેવલિગમ્ય)

૨-૨૮ ના બંધે ભાંગા ૮, ૨૯ ના બંધે ૧૬ અને ૩૦ ના બંધે ૮, કુલ બંધભાંગા ૩૨ થાય.

સ્થાનક[1] ૮ હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ ૩૧. ત્યાં ૨૧ નો ઉદય નારકી, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય અને દેવતાને જાણવો. ક્ષાયિક સમ્યકત્વી પૂર્વબદ્ધાયુ એ સર્વને વિષે ઉપજે. પણ તે અપર્યાપ્તાને વિષે ન ઉપજે તે માટે ઇહાં અપર્યાપ્તાના ભાંગા વર્જીને શેષ ૨૫ ભાંગા હોય. ૨૫, ૨૭ નો ઉદય દેવતા, નારકી અને વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને જાણવો. ત્યાં નારકી ક્ષાયિક વેદક સમ્યગ્દ્રષ્ટિ જાણવા, દેવતા ત્રિવિધ સમ્યકત્વી હોય, ૨૬ નો ઉદય તિર્યંચ મનુષ્ય ક્ષાયિક કે વેદક સમ્યગ્દ્રષ્ટિને હોય, ઉપશમ સમ્યકત્વી તિર્યંચ મનુષ્યમાં ન ઉપજે, ૨૮, ૨૯ નો નારકી, દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ, વૈક્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યનેજાણવો. ૩૦ નો ઉદય વૈક્રિય તથા સહજ પંચેંદ્રિય તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતાને હોય. ૩૧ નો ઉદય પંચેંદ્રિય તિર્યંચને હોય. સત્તાસ્થાનક ૪ હોય, તે આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. ત્યાં જે અપ્રમત્ત સંયત અને અપૂર્વકરણવાળો તીર્થંકરાહારકદ્વિક સહિત ૩૧બાંધીને પછી દેવતા થયો હોય તેને ૯૩ની સત્તા અને જે આહારક બાંધીને પડે તેને ચારે ગતિએ ૯૨ ની સત્તા હોય. ૮૯ ની સત્તા દેવતા નારકી મનુષ્ય અવિરતને તીર્થંકર સહિત હોય અને ૮૮ની સત્તા

[1]–૨૧ ના ઉદયે તિર્યંચ મનુષ્ય તથા દેવતાના આઠ આઠ ભાંગા અને નારકીનો ૧, કુલ ૨૫. ૨૫ના ઉદયે વૈક્રિય મનુષ્ય તિર્યંચના આઠ, આઠ દેવતાના ૮ અને નારકીનો ૧, કુલ ૨૫ ૨૬ ના ઉદયે મનુષ્ય તથા તિર્યંચ પ્રત્યેકના ૨૮૮ ગણતાં ૫૭૬, ૨૭ ના ઉદયે ૨૫ ના ઉદયની પેઠે ૨૫. ૨૮ ના ઉદયે મનુષ્યના ૫૭૬, તિર્યંચના ૫૭૬, વૈક્રિય મનુષ્યના ૮, વૈક્રિય તિર્યંચના ૧૬, દેવતાના ૧૬ અને નારકીનો ૧, કુલ ૧૧૯૩. ૨૯ના ઉદયે મનુષ્યના ૫૭૬, તિર્યંચના ૧૧૫૨, વૈક્રિય મનુષ્યના ૮, વૈક્રિય તિર્યંચના ૧૬, દેવતાના ૧૬ અને નારકીનો ૧, કુલ ૧૭૬૯. ૩૦ ના ઉદયે મનુષ્યના ૧૧૫૨ તિર્યંચના ૧૭૨૮. વૈક્રિય તિર્યંચના ૮ અને દેવતાના ૮. કુલ ૨૮૯૬. ૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચના ૧૧૫૨ કુલ અવિરત ગુણઠાણે ઉદય ભાંગા ૭૬૬૧ થાય.

ચારે ગતિના અવિરત સમ્યક્ત્વીને હોય. ઇહાં સંવેધ[1] સ્વયમેવ વિચારી લેવો.

તથા દેશવિરતિ ગુણઠાણે બે બંધસ્થાનક, ૭ ઉદયસ્થાનક અને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. બે બંધસ્થાનક[2] તે ૨૮, ૨૯ નાં હોય, ત્યાં મનુષ્ય, તિર્યંચ પંચેંદ્રિય દેશવિરતિ દેવગતિ પ્રાયોગ્યે ૨૮ બાંધે. તથા મનુષ્યજ તીર્થંકર સહિત દેવપ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધે. ઉદયસ્થાનક[3] ૭ છે તે આ પ્રમાણે-૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. સત્તાસ્થાનક ચાર હોય, તે આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. ત્યાં જે અપ્રમત્ત અપૂર્વકરણવાળો તીર્થંકર અને આહારકદ્વિક બાંધીને પડે, તે પરિણામે દેશવિરત થાય, ત્યારે ૯૩ની સત્તા હોય શેષની

૧-૨૮ ના બંધે આઠ ઉદયસ્થાન હોય. તેમાં ૨૫ અને ૨૭ નાં વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને હોય. દરેક ઉદયે સત્તાસ્થાન બે બે હોય (૯૨, ૮૮). કુલ ૧૬ થયા. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં મનુષ્યને ૩૧ વિના ૭ ઉદયસ્થાનક હોય, તે પ્રત્યેકે ૯૩ અને ૮૯ એ બે બે સત્તાસ્થાનક હોય કુલ ૧૪ થાય મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ ના બંધક દેવતા તથા નારકી હોય દેવતાને પોતાના ૭એ ઉદયસ્થાન હોય, ત્યાં પ્રત્યેકે ૯૨ અને ૮૮ એ બે બે સત્તસ્થાન હોય. કુલ ૧૨ થાય. બન્ને મળી ૨૬ થાય. નારકીને ૩૦ નું ઉદયસ્થાન ન હોય. શેષ પાંચ હોય. તેને સત્તાસ્થાનો દેવતાની પેઠે હોય. મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં દેવતા તથા નારકીને પોતપોતાના ઉદય સ્થાનો હોય. દેવતાને દરેક ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ બે બે સત્તાસ્થાન હોય નારકીને એક ૮૯ નુ જ હોય જિનનામ અને આહારકચતુષ્ક એ ઉભયની સત્તા નારકીને ન હોય તે માટે. કુલ ૧૨ થાય. સર્વ મળી ૫૪ સત્તાસ્થાન થાય.

૨-૨૮ ના બંધે ૮ ભાંગા અને ૨૯ ના બંધે ૮ ભાંગા. કુલ ૧૬ બંધભાંગા થાય.

૩-પ્રથમના ચાર ઉદય વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને હોય ત્યાં વૈક્રિય તિર્યંચને પહેલા બે ઉદયના બે ભાગા અને છેલ્લા બેના ચાર ભાંગા, વૈક્રિય મનુષ્યને એજ ચાર ઉદયના ચાર ભાંગા. અહીં સર્વ પદ શુભ હોય તેથી વિશેષ ભાંગા ન થાય. કુલ ૧૦ થાય. ૩૦ નો ઉદય વૈક્રિય તથા સામાન્ય તિર્યંચ અને મનુષ્યને હોય અહીં એક ભાગો વૈક્રિય તિર્યંચને હોય અને

ભાવના અવિરતની પેરે જાણવી. [1]સંવેધ તો સઘળે પોતાની મેળેજ જાણવો.

તથા પ્રમત્તસંયત ગુણઠાણે બે બંધસ્થાનક, પાંચ ઉદય-સ્થાનક અને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં બંધસ્થાનક ૨૮, ૨૯ એ બે દેશવિરતિની પેરે જાણવા.[2] ઉદયસ્થાનક[3] ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ એ સર્વ આહારક સંયત અને વૈક્રિય સંયતને જાણવાં. સ્વભાવસ્થ સંયતને તો ૩૦ નું જ ઉદયસ્થાનક હોય. સત્તાસ્થાનક ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮ એ ચાર પૂર્વની પેરે જાણવાં.[4]

તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે ચાર બંધસ્થાનક, બે ઉદયસ્થાનક

સામાન્ય તિર્યંચ તથા મનુષ્યને [૬ સંઘ૦ × ૬ સંસ્થાન × ૨ વિહાયો. × ૨ સુસ્વર-દુઃસ્વર] ૧૪૪ ભાગા હોય. દુર્ભગ, અનાદેય તથા અયશનો અહીં ઉદય ન હોય તેથી વિશેષ ભાગા ન થાય, કુલ ભાંગા ૨૮૯ થાય. ૩૧ નો ઉદય તિર્યંચનેજ હોય, ભાંગા ૧૪૪ હોય સર્વ ઉદય ભાંગા ૪૪૩ થાય.

૧-૨૮ ના બંધે ૭ ઉદયે ૯૨, ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાનક હોય અને ૨૯ ના બંધે ૩૧ વિના પાંચ ઉદયે ૯૩, ૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય ૩૧ નો ઉદય તિર્યંચને હોય, તેને ૨૯ નું બંધસ્થાનક ન હોય; તેથી કુલ સત્તાસ્થાનક ૨૨ થાય.

૨-દેશવિરતિની પેઠે બન્ને બંધસ્થાનના ભાગા ૧૬ થાય.

૩-પાંચે ઉદયસ્થાન વૈક્રિય અને આહારક સંયતને હોય. તેના દરેકના ભાંગા ૭, કુલ ૧૪ ૩૦ નો ઉદય સ્વભાવસ્થ સંયતને પણ હોય. તેના ભાંગા ૧૪૪, કુલ ઉદયભાંગા ૧૫૮ થાય.

૪-૨૮ ના બંધે પાંચે ઉદયે ૯૨, ૮૮ અને ૨૯ ના બંધે પાંચે ઉદયે ૯૩, ૮૯ ગણતાં સર્વ મળી સત્તાસ્થાનક ૨૦ થાય. જિનનામની સત્તાવાળો ૨૮ ન બાંધે તેથી ૨૮ ના બંધે ૯૩ અને ૮૯ ના ન હોય. આહારકસંયતને તો ૯૨ અથવા ૯૩ નાં જ હોય, ૮૮ અથવા ૮૯ ના સત્તાસ્થાન ન હોય; આહારકની સત્તાવાળો જ આહારક શરીર કરે માટે.

चउ=ચાર ભાંગા
पणवीसा=પચ્ચીશ.
सोलस=સોળ.
नव=નવ.
चत्तालासयाय बाणउई=૯૨૪૦
वत्तोत्तुत्तर छायालसया=૪૬૩૨.
मिच्छस्स=મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનના.
बंधविही=બંધના ભાંગા

અર્થ—મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને ૨૩-૨૫-૨૬-૨૮-૨૯ અને ૩૦ ના બંધસ્થાનકને વિષે અનુક્રમે ચાર, પચ્ચીશ, સોળ, નવ, બાણુશેં ચાળીશ અને છેંતાળીશસો બત્રીશ બંધના ભાંગા હોય ॥ ૬૦ ॥

વિવેચન—હવે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાના જે ત્રેવીશ આદિ છને બંધસ્થાનક છે તેને વિષે કેટલા કેટલા બંધના ભાંગા ઉપજે તે પ્રરૂપવાને આ ભાષ્યની ગાથાનો ભાવાર્થ કહે છે.—

ત્રેવીશને બંધસ્થાનકે ૪ ભાંગા હોય. પચ્ચીશને બંધસ્થાનકે ૨૫ ભાંગા ઉપજે. છવીશને બંધસ્થાનકે ૧૬ ભાંગા ઉપજે, અઠ્ઠાવીશને બંધસ્થાનકે ૯ ભાંગા ઉપજે, ઓગણત્રીશને બંધસ્થાનકે બાણુશેં ચાલીશ (૯૨૪૦) ભાંગા ઉપજે, ત્રીશને બંધસ્થાનકે છેંતાલીશશેં અને બત્રીશ (૪૬૩૨) ભાંગા હોય, એમ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે છ બંધસ્થાનકે થઇને તેર હજાર નવશે છવીશ (૧૩૯૨૬) ભાંગા હોય, એની ભાવના પૂર્વે કહી છે તે પ્રમાણે જાણવી. ॥ ૬૦ ॥

સાસ્વાદને બંધભાંગા.

૨૮ ૨૯ ૩૦
अट्ठ सया चउसट्ठी, बत्तीससयाइं सासणे भेआ;
३ ९६०८
अट्ठावीसाईसुं, सव्वाणऽट्ठहिगछन्नउई ॥६१॥

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને નામ્નો બંધોદયસત્તા-સંવેધયંત્રકમ્ ૧.

બંધ	ભાંગા.	ઉદય.	ઉદય. સંખ્યા	ભગ.	સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૩	૪	૨૧	૩૨		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૨૩		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૨૨		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૮૨	૭૭૦૪	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૦૬		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
૨૫	૨૫	૨૧	૪૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૩૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૩૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૯૮	૭૭૬૮	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૮૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૧૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
૨૬	૧૬	૨૧	૪૦		૯૨।૮૮।૮।।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૩૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૩૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૯૮	૭૭૬૮	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૮૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૧૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦

સાસ્વાદને નામ્નો બંધોદયસત્તાસંવેધયંત્રમ્ ૨.

	ભાંગા	ઉદય	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ
૨૮	૮	૩૦	૨૩૦૪	૩૪૫૬	૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૮૮
૨૯	૬૪૦૦	૨૧	૩૨		૮૮
		૨૪	૨		૮૮
		૨૫	૮		૮૮
		૨૬	૫૮૨		૮૮
		૨૯	૯	૪૦૯૭	૮૮
		૩૦	૨૩૧૨		૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૮૮
		૨૧	૩૨		૮૮
		૨૪	૨		૮૮
		૨૫	૮		૮૮
૩૦	૩૨૦૦	૨૬	૫૮૨		૮૮
		૨૯	૯	૪૦૯૭	૮૮
		૩૦	૨૩૧૨		૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૮૮
૩	૯૬૦૮	૧૬		૧૧૬૫૦	૧૯

મિશ્રે નામ્નો બંધોદયસત્તાસંવેધ. ૩

બંધ.	ભાંગા.	ઉદય ભંગ સંખ્યા.			સત્તાસ્થાનાનિ
૨૮	૮	૩૦	૨૩૦૪	૩૪૫૬	૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૯૨।૮૮
૨૯	૮	૨૯	૯	૯	૯૨।૮૮
૨	૧૬	૩		૩૪૬૫	૬

દેશવિરતે બંધોદયસત્તાસંવેધ. ૫

બંધ	ભાંગા.	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ
૨૮	૮	૨૫	૨		૯૨।૮૮
		૨૭	૨		૯૨।૮૮
		૨૮	૩		૯૨।૮૮
		૨૯	૩		૯૨।૮૮
		૩૦	૨૮૯	૪૪૩	૯૨।૮૮
		૩૧	૧૪૪		૯૨।૮૮
૨૯	૮	૨૫	૧		૯૩।૮૯
		૨૭	૧		૯૩।૮૯
		૨૮	૧		૯૩।૮૯
		૨૮	૧	૧૪૮	૯૩।૮૯
		૩૦	૧૪૪		૯૩।૮૯
૨	૧૬	૧૧		૫૯૧	૨૨

પ્રમત્તસંયતે બંધોદયસત્તાસંવેધ. ૬

બંધ.	ભાંગા.	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૮	૨૫	૨		૯૨।૮૮
		૨૭	૨		૯૨।૮૮
		૨૮	૪	૧૫૮	૯૨।૮૮
		૨૯	૪		૯૨।૮૮
		૩૦	૧૪૬		૯૨।૮૮
૨૯	૮	૨૫	૨		૯૩।૮૯
		૨૭	૨		૯૩।૮૯
		૨૮	૪	૧૫૮	૯૩।૮૯
		૨૯	૪		૯૩।૮૯
		૩૦	૧૪૬		૯૩।૮૯
૨	૧૬	૧૦		૩૧૬	૨૦

સયોગિનઃ ઉદયસત્તાસંવેધયંત્રં ૧૩

બંધ	ભાંગા.	ઉદય	ભાંગા.	સત્તાસ્થાનાનિ
		૨૦	૧	૭૯।૭૫
		૨૧	૧	૮૦।૭૬
	૦	૨૬	૬	૭૯।૭૫
		૨૭	૧	૮૦।૭૬
		૨૮	૧૨	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
		૨૯	૧૩	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
		૩૦	૨૫	૮૦।૭૬
		૩૧	૧	
૦	૦	૮	૬૦	૨૦

અયોગિનઃ ઉદયસત્તાસંવેધયંત્ર. ૧૪

બંધ	ભાંગા.	ઉદય	ભાંગા	સત્તાસ્થાનાનિ.
		૯	૧	૮૦।૭૬।૯
૦	૦	૮	૧	૭૯।૭૫।૮
		૨	૨	૬

નામ્નઃ ૧૦ ગુણસ્થાનેષુ બંધસ્થાનાનાં ભંગાઃ ઐકયે ૨૯ સ્થાનાનિ, ભંગાશ્ચ ૨૩૬૨૫

૧		૨		૩		૪		૫		૬		૭		૮		૯		૧૦	
૨૩	૪	૨૮	૮	૨૮	૮	૨૮	૮	૨૮	૮	૨’	૮	૨૮	૧	૨૮	૧	૧	૧	૧	૧
૨૫	૨૫	૨૯	૬૪૦૦	૨૯	૮	૨૯	૧૬	૨૯	૮	૨૯	૮	૨૯	૧	૨૯	૧				
૨૬	૧૬	૩૦	૩૨૦૦			૩૦	૮					૩૦	૧	૩૦	૧				
૨૮	૯											૩૧	૧	૩૧	૧				
૨૯	૯૨૪૦													૧	૧				
૩૦	૪૬૩૨																		
૬	૧૩૯૨૬	૩	૯૬૦૮	૨	૧૬	૩	૩૨	૨	૧૬	૨	૧૬	૪	૪	૫	૫	૧	૧	૧	૧

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને ઉદયભાંગા.

२१ २४ २५ २६ २७ २८
इगचत्तिगार बत्तीस, छसय इगतीसिगारनवनउई;
२९ ३० ३१ ७७७३
सतरिगसि गुतीसचउद;इगारचउसट्ठि मिच्छुदया॥६२॥

इगचत्त=એકતાલીશ.
इगार=અગ્યાર.
बत्तीस=બત્રીશ.
छसय=છશેં
इगतीस=એકત્રીશ
इगारनवनउइ=૧૧૯૯
सतरिगसि=સત્તરશેં એકાશી
गुतीसचउद=૨૯૧૪
इगारचउसट्ठि=૧૧૬૪
मिच्छुदया=મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનના ઉદયના ભાંગા

અર્થ--મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ ના ઉદયસ્થાનોને વિષે અનુક્રમે ૪૧, ૧૧, ૩૨, ૬૦૦, ૩૧, ૧૧૯૯, ૧૭૮૧, ૨૯૧૪, અને ૧૧૬૪ ઉદયના ભાંગા હોય. ॥ ૬૨ ॥

વિવેચન – હવે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં એકવીશ આદિ દઈને નવ ઉદયસ્થાનકને વિષે ભાંગા પ્રરૂપવાની ગાથાનો ભાવ કહે છે. એકવીશને ઉદયસ્થાનકે ૪૧ ભાંગા ઉપજે, ચોવીશને ઉદયસ્થાનકે ૧૧ ભાંગા હોય, પચ્ચીશને ઉદયસ્થાનકે ૩૨ ભાંગા હોય, છવીશને ઉદય સ્થાનકે (૬૦૦) છશેં ભાંગા હોય, સત્તાવીશને ઉદય સ્થાનકે ૩૧ ભાંગા હોય, અઠ્ઠાવીશને ઉદયસ્થાનકે અગ્યારશેં નવાણું (૧૧૯૯) ભાંગા ઉપજે, ઓગણત્રીશને ઉદયસ્થાનકે સત્તરશેં અને એકાશી (૧૭૮૧) ભાંગા હોય, ત્રીશને ઉદયસ્થાનકે ઓગણત્રીશશેં અને ચઉદ (૨૯૧૪) ભાંગા ઉપજે અને એકત્રીશને ઉદયસ્થાનકે અગ્યારશેં ચોસઠ (૧૧૬૪) ભાંગા થાય. એ પ્રકારે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે એ નવ ઉદયસ્થાનકે થઈને સર્વ મળીને સત્યોતેરશેં તહોંતેર (૭૭૭૩) ભાંગા હોય. ॥ ૬૨ ॥

નામકર્મના ઉદયસ્થાન તેના ભંગ ને સત્તાસ્થાન.

નામકર્મણુ : ઉદયસ્થાનાનિ ૧૨		૯૬ ભંગા ૭૭૯૧	નામકર્મણુઃ સત્તાસ્થાનાનિ ૧૨	
૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૭	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦।૩૧	૪૦૯૭	૨	૯૨।૮૮
૩	૨૯।૩૦।૩૧	૩૪૬૫	૨	૯૨।૮૮
૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૬૧	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૪૮૩	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫	૨૫ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦	૧૫૮	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૨	૨૯।૩૦	૧૪૮	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૩૦	૭૨	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૩૦	૮૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૧	૩૦	૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૧	૩૦	૭૨	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૩૦	૨૪	૪	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૮	૨૦।૨૧।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૬૦	૪	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૨	૯।૮	૨	૬	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૫૫		૨૪૧૧૯	૬૪	

સાસ્વાદને ઉદય ભાંગા.

૨૧ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૯
वत्तीस दुन्नि अट्ठय, वासीइसयायपंच नव उदया;
३० ३१ ४०९७
वारहिआ तेवीसा, वावन्निक्कारस सया य ॥६३॥

वत्तीस=બત્રીશ	नव=નવ
दुन्नि=બે	उदया=ઉદયના ભાંગા
अट्ठ=આઠ	वारहिया तेवीसा=૨૩૧૨
वासीइसयायपंच=પાંચશેંઆશી	वावन्निक्कारससयाय=૧૧૫૨

અર્થ.—સાસ્વાદન ગુણસ્થાને ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬ અને ૨૯-૩૦-૩૧ ના ઉદયસ્થાનોને વિષે અનુક્રમે બત્રીશ, બે, આઠ, પાંચશે બાશી, નવ, ત્રેવીશશેં બાર અને અગ્યારશેં બાવન ઉદયના ભાંગા હોય. ॥ ૬૩ ॥

વિવેચન:—હવે સાસ્વાદન ગુણઠાણાનાં એકવીશ આદિ દર્શને સાત ઉદયસ્થાનકને વિષે ભાંગા પ્રરૂપવાની ભાષ્યની ગાથાનો ભાવ કહે છે.—

એકવીશને ઉદયસ્થાનકે ૩૨ ભાંગા હોય-૮ મનુષ્યના, ૬ વિકલેંદ્રિયના, ૮ દેવતાના, ૮ તિર્યંચના અને ૨ એકેંદ્રિયના, ચોવીશને ઉદયસ્થાનકે ૨ ભાંગા એકેંદ્રિયના હોય. પચ્ચીશને ઉદયસ્થાનકે આઠ ભાંગા દેવતાના હોય છવીશને ઉદયસ્થાનકે પાંચશેં અને બાશી (૫૮૨) ભાંગા હોય-૨૮૮ મનુષ્યના, ૨૮૮ તિર્યંચના અને ૬ વિકલેંદ્રિયના ઓગણત્રીશને ઉદયસ્થાનકે નવ ભાંગા હોય, ૮ દેવતાના અને ૧ નારકીનો. ત્રીશને ઉદયસ્થાનકે ત્રેવીશસો અને બાર (૨૩૧૨) ભાંગા ઉપજે-૧૧૫૨ મનુષ્યના, ૧૧૫૨ તિર્યંચના અને ૮ દેવતાના. એકત્રીશને ઉદયસ્થાનકે અગ્યારશેં બાવન (૧૧૫૨) ભાંગા તિર્યંચના હોય. સર્વ મળીને સાસ્વાદન ગુણઠાણે સાતે ઉદયસ્થાનકે થઇને ચાર હજાર સત્તાણું (૪૦૯૭) ઉદય ભાંગા હોય. ભાવના પૂર્વવત્ જાણવી. મિશ્રાદિક ગુણઠાણે ઉદયભાંગા પોતાની મેળે જ વિચારીને કહેવા. ॥ ૬૩ ॥

ગતિ માર્ગણાએ નામકર્મનાં બંધોદયસત્તાસ્થાન.

१ २ ३ ४ १ २ ३ ४
दो छक्कट्ठ चउक्कं, पण नव इक्कार छक्कगं उदया;
१ २ ३ ४
नेरइआइसु सत्ता, ति पंच इक्कारस चउक्कं ॥६४॥

दोछक्कट्ठ चउक्कं=બે, છ, આઠ અને ચાર બંધસ્થાન
पण नव इक्कारछक्कगं=પાંચ, નવ, અગ્યાર અને છ
उदया=ઉદયસ્થાનો
नेरइआइसु=નારકી આદિ (નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા) ને વિષે.
सत्ता=સત્તાસ્થાનો
ति पंच इक्कारस चउक्कं=ત્રણ પાંચ અગ્યાર અને ચાર.

અર્થ—નારકી આદિ (નારક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા) ને વિષે અનુક્રમે બે, છ, આઠ અને ચાર બંધસ્થાન, પાંચ, નવ, અગ્યાર અને છ ઉદયસ્થાન અને ત્રણ, પાંચ, અગ્યાર અને ચાર સત્તાસ્થાન જાણવાં. ॥ ૬૪ ॥

વિવેચનઃ—હવે ગત્યાદિક ૬૨ માર્ગણાદ્વારે નામકર્મનાં બંધોદયસત્તા સ્થાનક કહે છે; ત્યાં પ્રથમ નરકાદિ ચાર ગતિને વિષે અનુક્રમે બંધોદયસત્તાનાં સ્થાનક કહે છે—

નારકીને બે બંધસ્થાનક હોય ૨૯-૩૦ તિર્યંચને છ બંધસ્થાનક હોય-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦. મનુષ્યને ૮ બંધસ્થાનક હોય તે આ પ્રમાણે-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. દેવતાને ૨૫ ૨૬, ૨૯, ૩૦ એ ચાર બંધસ્થાન હોય. નારકીને ઉદયસ્થાનક પાંચ હોય-૨૧, ૨૫. ૨૭, ૨૮, ૨૯. તિર્યંચને ઉદયસ્થાન નવ હોય ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧ મનુષ્યને ઉદયસ્થાન અગ્યાર હોય-૨૦, ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. દેવતાને છ ઉદયસ્થાન હોય-૨૧, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦. નારકીને ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય-૯૨, ૮૯, ૮૮ તિર્યંચને સત્તાસ્થાનક

પાંચ હોય-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. મનુષ્યને સત્તાસ્થાન અગ્યાર હોય તે આ પ્રમાણે—૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮. દેવતાને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. * ॥૬૪॥

---

* ચાર ગતિને વિષે નામકર્મનો સંવેધ—

તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં નારકીને પોતાનાં પાંચે ઉદયસ્થાને ૯૨ અને ૮૮ ની સત્તા હોય. મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૮૯ નું વધારે હોય. કુલ ૧૫ થાય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં ૯૨ અને ૮૮ નાં હોય. મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં પાંચે ઉદયે ૮૯ નું એકજ હોય. કુલ ૧૫ થાય. સર્વ મળી ૩૦ સત્તાસ્થાનક થાય.

૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯ અને ૩૦ એ પાંચ બંધસ્થાને તિર્યંચને પોતાના નવ ઉદય પૈકી પ્રથમના ચાર ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦ અને ૭૮ એમ પાંચ પાંચ અને પછીના પાંચ ઉદયે ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન હોય. પ્રત્યેક બંધે ૪૦, ૪૦ હોય. કુલ ૨૦૦ થાય. અહીં એટલું વિશેષ છે કે મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ના બંધે ૭૮ ની સત્તા હોય જ નહિ. ૨૮ ના બંધે ૨૪ વિના આઠ ઉદય હોય. ૨૪ નો ઉદય એકેંદ્રિયને જ હોય અને તે દેવ કે નરક ગતિમાં ન જાય તેથી ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ ના ઉદયો ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિને અથવા પૂર્વે આયુષ્ય બાંધેલા અને મોહનીયની ૨૨ પ્રકૃતિની સત્તાવાળા વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય. એ દરેક ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ એ બે બે સત્તાસ્થાન હોય. ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયો વૈક્રિય તિર્યંચને હોય. ત્યાં પણ એ જ બે સત્તાસ્થાન હોય. ૩૦ અને ૩૧ના ઉદયો સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા સમ્યગ્દૃષ્ટિ તથા મિથ્યાદૃષ્ટિને હોય ત્યાં પ્રત્યેકે ૯૨, ૮૮ અને ૮૬ એ ત્રણ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય, પણ અહીં ૮૬નું તો મિથ્યાદૃષ્ટિને જ હોય, સમ્યગ્દૃષ્ટિ તો અવશ્ય દેવદ્વિકાદિ બાંધે તેથી તેને તે ન હોય. કુલ ૧૮ સત્તાસ્થાન ૨૮ ના બંધે થાય. સર્વ મળી ૨૧૮ થાય

૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯ અને ૩૦ એ પાંચ બંધસ્થાને મનુષ્યને ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ એ સાત ઉદય હોય. અહીં ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયો વૈક્રિય મનુષ્યને હોય. એ બે ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ એ બે

અને પાંચ ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૮૬ અને ૮૦ એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય, સર્વ મળી દરેક બંધે ૨૪, ૨૪ સત્તાસ્થાન હોય. ૨૮ ના બંધે એજ આઠ ઉદય હોય. ત્યાં ૨૧ અને ૨૬ ના ઉદયો કરણ અપર્યાપ્તા અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય. ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયો વૈક્રિય તથા આહારક સંયતને હોય, ૨૮ અને ૨૯ ના ઉદયો વૈક્રિય તથા આહારક સંયત અને અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય અને ૩૦ નો ઉદય સમ્યગ્દૃષ્ટિ તથા મિથ્યાદૃષ્ટિને હોય ૩૦ વિના પ્રત્યેક ઉદયસ્થાને ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. આહારકને ૯૨ ની જ સત્તા હોય. ૩૦ ના ઉદયે ૯૨, ૮૯, ૮૮ અને ૮૬ એ ચાર સત્તાસ્થાન હોય. ૮૯ નું નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતા મિથ્યાદૃષ્ટિને હોય. સર્વ સંખ્યાએ ૨૮ ના બંધે ૧૬ સત્તાસ્થાન થાય. ૨૯ બાંધતાં વિશેષ છે તે કહે છે. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં પૂર્વોક્ત આઠે ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય પણ અહીં ૩૦ નો ઉદય સમ્યગ્દૃષ્ટિને જ હોય. આહારકને ૯૩ નું જ હોય. સર્વ થઈને ૧૪ સત્તાસ્થાન થાય. આહારકદ્વિક સહિત ૩૦ બાંધતાં ૨૯ અને ૩૦ એ બે ઉદયસ્થાન હોય. ૨૯ નું આહારક શરીર કરી વચલાકાલે અપ્રમત્ત થાય તેને હોય. બન્ને ઉદયે ૯૨ ની સત્તા હોય ૩૧ ના બંધે એક ઉદયસ્થાન (૩૦ નું) અને એક સત્તાસ્થાન (૯૩ નું) હોય. (અહીં ૨૯ નું ઉદયસ્થાન પણ પૂર્વે કહ્યું છે પણ અહીં તેની વિવક્ષા કરેલી નથી તેનું કારણ તેઓ જાણે) એકના બંધે ૩૦ નો ઉદય હોય ત્યાં ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬ અને ૭૫ એ આઠ સત્તાસ્થાન હોય. સર્વ બંધસ્થાન તથા ઉદયસ્થાનની અપેક્ષાએ સત્તાસ્થાન ૧૫૯ થાય. તે આ પ્રમાણેઃ-૨૩ ના બંધે ૨૪, ૨૫ ના બંધે ૨૪, ૨૬ ના બંધે ૨૪, ૨૮ ના બંધે ૧૬, ૨૯ અને ૩૦ ના બંધે મનુષ્ય અને તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૨૪, ૨૪, અને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતા ૧૪, ૩૧ ના બંધે ૧ અને ૧ ના બંધે ૮. બંધના અભાવે ઉદયસ્થાન તથા સત્તાસ્થાનનો પરસ્પર સંવેધ પૂર્વે સામાન્ય સંવેધે વિચાર્યો છે તે અનુસાર જાણવો.

દેવતાને ૨૫, ૨૬ અને ૨૯ એ ત્રણ બંધસ્થાને પોતાના ૭ ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ ના બંધે પણ એજ મુજબ બે સત્તાસ્થાન હોય અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૩૦ ના બંધે પ્રત્યેક ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. સર્વ મળી સત્તાસ્થાનક ૧૦ થાય.

જાતિ માર્ગણાએ બંધોદયસત્તાસ્થાન.

१ २ ३ १ २ ३
इग विगलिंदिअ सगले, पण पंच य अट्ठ बंधठाणाणि;
१ २ ३ १ २ ३
पण छक्किक्कारुदया, पण पण बारस य संताणि ॥६५॥

इगविगलिंदिय सगले=એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય અને સકલેંદ્રિય (પંચેંદ્રિય) ને વિષે (અનુક્રમે).
पण पंच य अट्ठ=પાંચ, પાંચ અને આઠ.
बंधठाणाणि=બંધસ્થાનો.
पण छक्किक्कार=પાંચ, છ અને અગ્યાર.
उदया=ઉદયસ્થાનો.
पण पण बारस य=પાંચ પાંચ અને બાર.
संताणि=સત્તાસ્થાનો.

अर्थ—એકેંદ્રિય અને વિકલેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિયને વિષે અનુક્રમે પાંચ, પાંચ અને આઠ બંધસ્થાનો; પાંચ, છ અને અગ્યાર ઉદયસ્થાનો અને પાંચ, પાંચ અને બાર સત્તાસ્થાનો જાણવાં. ॥ ૬૫ ॥

विवेचनः—હવે ઈંદ્રિય આશ્રયીને નામકર્મના બંધોદય સત્તાસ્થાનક કહે છે—

એકેંદ્રિયને, વિકલેંદ્રિયને અને સકલ તે પંચેંદ્રિયને અનુક્રમે બંધસ્થાનક કહે છે-એકેંદ્રિયને બંધસ્થાનક પાંચ હોય-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦. ત્રણ વિકલેંદ્રિયને એજ પાંચ બંધસ્થાનક હોય ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦. પંચેંદ્રિયને આઠ બંધસ્થાનક હોય-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. એકેંદ્રિયને પાંચ ઉદયસ્થાન હોય-૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭. વિકલેંદ્રિયને છ ઉદયસ્થાન હોય-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. પંચેંદ્રિયને અગ્યાર ઉદયસ્થાનક હોય ૨૦, ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. તથા એકેંદ્રિયને પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. વિકલેંદ્રિયને

પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. પંચેંદ્રિયને બાર સત્તાસ્થાનક હોય-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૯, ૭૮, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮* ॥ ૬૫ ॥

---

* એકેંદ્રિયને પાંચે બંધસ્થાને પ્રથમના ચાર ઉદયે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય અને ૨૭ના ઉદયે ૭૮ વિના ચાર હોય, કુલ ૧૨૦ સત્તાસ્થાન થયાં વિકલેંદ્રિયને પાંચે બંધસ્થાને પ્રથમના બે ઉદયે પાંચ પાંચ અને પછીના ચાર ઉદયે ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૧૩૦ થાય.

પંચેંદ્રિયને ૨૩ના બંધે ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ એ ૭ ઉદયસ્થાન હોય પહેલા બે ઉદયે પાંચ પાંચ અને પછીના ચાર ઉદયે ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન હોય. સર્વ મળી ૨૬ થાય. ૨૫ અને ૨૬ ના બંધે ૨૫ અને ૨૭ સહિત આઠે ઉદયસ્થાન હોય. ૭ ઉદયે હમણાં ગણ્યા પ્રમાણે ૨૬ અને ૨૫, અને ૨૭ના ઉદયે પ્રત્યેક ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન ગણતાં સર્વ થઇને ૩૦. ૩૦ સત્તાસ્થાન થાય. ૨૮ ના બંધે આઠે ઉદય હોય. તે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય અને મનુષ્યને હોય ત્યાં ૨૧ થી ૨૯ પર્યંત ૭ ઉદયસ્થાને પ્રત્યેક ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. ૩૦ના ઉદયે ૯૨, ૮૯, ૮૮, અને ૮૬ એ ચાર હોય ૩૧ના ઉદયે ૮૯ વિના ત્રણ હોય. સર્વ થઇને ૧૯ સત્તાસ્થાન થાય ૨૯ ના બંધે આઠે ઉદયસ્થાન હોય. ૨૧ અને ૨૬ ના ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮, ૯૩ અને ૮૯ એ સાત સત્તાસ્થાન હોય. તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં પહેલા પાંચ, મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૭૮ વિના તેજ ચાર અને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં છેલ્લાં બે હોય ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ના ઉદયે તેજ ૭ ૭ હોય. ૩૧ના ઉદયે પહેલાં ચાર હોય. ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૯૩ અને ૮૯ એ ચાર હોય. સર્વ થઇને ૨૯ના બંધે સત્તાસ્થાન ૪૪ થાય. ૩૦ના બંધે ૨૯ ના બંધની પેઠે સમજવું ફેર એટલો જ કે ૨૧ ના ઉદયે પહેલાં પાંચ તિર્યંચગતિપ્રાયોગ્ય બાંધતાં હોય અને છેલ્લા બે મનુષ્યગતિપ્રાયોગ્ય બાંધતાં દેવતાને હોય. ૨૬ના ઉદયે ૯૩ અને ૮૯નાં ન હોય ૨૬નો ઉદય તિર્યંચ અથવા મનુષ્ય અપર્યાપ્તાને હોય. તેઓને દેવગતિપ્રાયોગ્ય કે મનુષ્યગતિપ્રાયોગ્ય બંધ ન હોય તેથી એટલે અહીં ૨૬ ના ઉદયમાં બે ઘટે, બાકી પૂર્વની પેઠે હોય સર્વ થઇને ૪૨ થાય ૩૧ અને ૧ ના બંધે ઉદય અને સત્તાનો સંવેધ જેમ પ્રથમ મનુષ્યગતિમાં કહ્યો છે તેમ જ કહેવો.

इअ कम्मपगइठाणाणि, सुट्ठु वंधुदयसंतकम्माणं;
१४
गइआइएहिं अट्ठसु, चउप्पयारेण नेयाणि ॥ ६६ ॥

इय=એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે
वंधुदयसंतकम्माणं=બંધ ઉદય અને સત્તાસંબંધી,
कम्मपगइठाणाणि=કર્મપ્રકૃતિનાં સ્થાનોને
सुट्ठु=અત્યંત ઉપયોગ રાખીને
गइआइएहिं=ગતિ આદિ (માર્ગણાસ્થાનો) વડે
अट्ठसु=આઠ અનુયોગ દ્વારને વિષે
चउप्पयारेण=ચાર (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, અનુભાગ અને પ્રદેશ રૂપ) પ્રકારે
नेयाणि=જાણવા

અર્થઃ—એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે બંધ, ઉદય અને સત્તા સંબંધી કર્મપ્રકૃતિનાં સ્થાનોને અત્યંત ઉપયોગ રાખીને ગતિ આદિ માર્ગણાસ્થાનોવડે આઠ અનુયોગ દ્વારોને વિષે ચાર (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ) પ્રકારે જાણવા. ॥ ૬૬ ॥

વિવેચન—એમ એ રીતે ઉક્ત પ્રકારે સુ૦-અત્યંત ઉપયોગ રાખીને આઠે કર્મપ્રકૃતિના બંધ, ઉદય સત્તા સંબંધી સ્થાનક ગત્યાદિક ચઉદે માર્ગણાસ્થાનકે-ગતિ ૧, ઇંદ્રિય ૨, કાય ૩, યોગ ૪, વેદ ૫, કષાય ૬, જ્ઞાન ૭, સંયમ ૮, દર્શન ૯, લેશ્યા ૧૦, ભવ્ય ૧૧, સમ્યક્ત્વ ૧૨, સંજ્ઞિ ૧૩, અને આહારી ૧૪, એ ચોદ સ્થાનકે અને એના ઉત્તર ભેદ બાસઠ માર્ગણાસ્થાનકે કહેવાં તેમજ આઠ અનુયોગદ્વારને વિષે કહેવા.

संतपयपरुवणया १, दव्वपमाणं च २ खित्त ३ फुसणाय ४।
कालो ५ अंतर ६ भावो ७, अप्पाबहुयं च ८ दाराइं* ॥१॥

---

* છતાપદની પ્રરૂપણા, દ્રવ્યનું પ્રમાણ, ક્ષેત્ર, સ્પર્શના, કાળ, અંતર ભાવ અને અલ્પબહુત્ત્વ, એ આઠ દ્વારો જાણવા. આનું વિશેષ સ્વરૂપ નવ તત્ત્વ પ્રકરણથી જાણવું. ત્યાં એક ભાગ દ્વાર વિશેષ છે એટલે નવ અનુયોગ છે. તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં ઉપરોક્ત આઠ અનુયોગ છે. अनु-पश्चात् योग-જોડવું. સૂત્ર સાથે અર્થનું જોડવું તેને અનુયોગ કહીએ.

એ આઠ અનુયોગ દ્વાર જાણવાં. ત્યાં સત્પદપ્રરૂપણાએ કરીને ગુણઠાણાને વિષે અને ગતિ ઇંદ્રિય માર્ગણાને વિષે બંધોદયસત્તાનો સર્વત્ર જેમ કહ્યો છે તે અનુસારે કાયયોગાદિક માર્ગણાને વિષે પણ કહેવો. અને જે શેષ દ્રવ્યપ્રમાણાદિક ૭ અનુયોગ દ્વાર તે કર્મપ્રકૃતિ, કર્મપ્રાભૃત પ્રમુખ ગ્રંથ સમ્યક્ પ્રકારે જોઇને કહેવા પણ આજે તે ગ્રંથના અભાવ થકી લેશ માત્ર પણ કહી ન શકીએ, તે માટે ચાર પ્રકારે—પ્રકૃતિ ૧, સ્થિતિ ૨, અનુભાગ ૩ અને પ્રદેશ ૪ એ પ્રકારે કહેવા ત્યાં પ્રકૃતિ આશ્રયી બંધોદયસત્તાનાં સ્થાનક પૂર્વે કહ્યાં છે, તે અનુસારે સ્થિતિ, અનુભાગ, પ્રદેશ આશ્રયી પણ કહેવાં. ૬૬

૬૨ માર્ગણાસુ મૂલોત્તરપ્રકૃતીનાં બંધોદયસત્તા-સંવેધભંગયંત્રકમ્.

૬૨	માર્ગણાસુ	મૂલપ્ર ભં. ૭	જ્ઞા. ભં. ૨	દર્શ ભ. ૧૧	વે ભં. ૮	આયુ. ભં ૨૮	ગોત્ર. ભં. ૭	અંત ભં. ૨
૧	નરક૦	૨	૧	૪	૪	૫	૨	૧
૨	તિર્યં૦	૨	૧	૪	૪	૯	૩	૧
૩	મનુ૦	૭	૨	૧૧	૮	૯	૬	૨
૪	દેવ૦	૨	૧	૪	૪	૫	૪	૧
૫	એકે૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૬	બેઇંદ્રિ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૭	તેઇંદ્રિ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૮	ચઉ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૯	પચે૦	૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૧૦	પૃથ્વી૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૧	અપ્૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૨	તેઉ૦	૨	૧	૨	૪	૩	૨	૧
૧૩	વાયુ૦	૨	૧	૨	૪	૩	૨	૧
૧૪	વન૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૫	ત્રસ૦	૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૧૬	મનો૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૫	૨
૧૭	વચન૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૫	૨
૧૮	કાય૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૬	૨
૧૯	સ્ત્રીવેદ૦	૨	૧	૭	૪	૨૩	૫	૧
૨૦	પુરૂ૦	૨	૧	૭	૪	૨૩	૫	૧

૨૧	નપું૦	૨	૧	૭	૪	૨૩	૫	૧
૨૨	ક્રોધ૦	૨	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૩	માન૦	૨	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૪	માયા૦	૨	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૫	લોભ૦	૩	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૬	મતિ૦	૫	૨	૯	૪	૨૦	૩	૨
૨૭	શ્રુત૦	૫	૨	૯	૪	૨૦	૩	૨
૨૮	અવધિ૦	૫	૨	૯	૪	૨૦	૩	૨
૨૯	મન૦	૫	૨	૯	૪	૬	૨	૨
૩૦	કેવલ૦	ડ ૨	૦	૦	૬	૧	૨	૦
૩૧	મત્ય૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૩૨	શ્રુતઅ૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૩૩	વિભંગ૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૪	૧
૩૪	સામાયિક૦	૨	૧	૫	૪	૬	૧	૧
૩૫	છેદોપ૦	૨	૧	૫	૪	૬	૧	૧
૩૬	પરિહાર૦	૨	૧	૨	૪	૬	૧	૧
૩૭	સૂક્ષ્મસં૦	૧	૧	૩	૨	૨	૧	૧
૩૮	યથાખ્યા૦	ડ ૪	૧	૪	૬	૨	૨	૧
૩૯	દેશવિર૦	૨	૧	૨	૪	૧૨	૨	૧
૪૦	અવિરત	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧
૪૧	ચક્ષુદર્શ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૮	૫	૨
૪૨	અચક્ષુ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૮	૬	૨
૪૩	અવધિ૦	૫	૨	૯	૪	૨૦	૩	૨
૪૪	કેવલ૦	ડ ૨	૦	૦	૬	૧	૨	૦
૪૫	કૃષ્ણલે૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧
૪૬	નીલલે૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧

૪૭	કાપો૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧
૪૮	તેજો૦	૨	૧	૪	૪	૨૧	૪	૧
૪૯	પદ્મલે૦	૨	૧	૪	૪	૨૧	૪	૧.
૫૦	શુક્લ૦	૬	૨	૧૧	૪	૧૬ ૨૧	૫	૨
૫૧	ભવ્ય૦	૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૫૨	અભવ્ય૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૫૩	ઉપશ૦	૩	૨	૬	૪	૧૬	૩	૨
૫૪	ક્ષાયિક૦	૭	૨	૯	૮	૧૫	૪	૨
૫૫	ક્ષાયો૦પ૦	૨	૧	૨	૪	૨૦	૨	૧
૫૬	મિશ્ર	૧	૧	૨	૪	૧૬	૨	૧
૫૭	સાસ્વા૦	૨	૧	૨	૪	૨૬	૪	૧
૫૮	મિથ્યા૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૫૯	સંજ્ઞી૦	૫ ૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૬૦	અસંજ્ઞી૦	૨	૧	૨	૪	૧૪	૩	૧
૬૧	આહારી૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૬	૨
૬૨	અણાહારી૦	૩	૧	૪	૮	૪	૭	૧

उदयस्सुदीरणाए, सामित्ताओ न विज्जइ विसेसो;
४१ ८१
मुत्तूण य इगयालं, सेसाणं सव्वपयडीणं ॥ ६७ ॥

उदयस्स=ઉદયના.
उदीरणाए=ઉદીરણાના.
सामित्ताओ=સ્વામીપણાને આશ્રયીને.
न विज्जइ=નથી.
विसेसो=વિશેષ-ફેરફાર
मुत्तूण=મૂકીને.
इगयालं=એકતાળીસ પ્રકૃતિને
सेसाण=બાકીની (૮૧)
सव्वपयडीणं=સર્વ પ્રકૃતિનો

અર્થઃ—ઉદય અને ઉદીરણાના સ્વામીપણાને આશ્રયીને એક તાળીશ પ્રકૃતિને મૂકીને (વર્જીને) બાકીની સર્વ (૮૧) પ્રકૃતિનો ફેરફાર નથી [અર્થાત્ ૮૧ પ્રકૃતિ જ્યારે જ્યારે ઉદયમાં હોય ત્યારે ત્યારે ઉદીરણામાં પણ હોય.] ॥ ૬૭ ॥

વિવેચનઃ—અહીં બંધોદયસત્તાનો સંવેધ કહ્યો ત્યાં ઉદય કહ્યો પણ ઉદીરણા કહી નથી તે કહે છે. અહીં કાળપ્રાપ્ત કર્મપરમાણુઓનું અનુભવવું તે ઉદય કહીએ અને અકાલપ્રાપ્ત ઉદયાવલિકા થકી બાહિર રહ્યા તેનું કષાય સહિત અથવા કષાય રહિત યોગરૂપ વીર્યવિશેષે કરીને આકર્ષીને ઉદયપ્રાપ્ત કર્મપરમાણુઓ સાથે અનુભવવું તે ઉદીરણા કહીએ એ-બે ઉદય ઉદીરણાના સ્વામીપણા આશ્રયીને વિશેષ નથી, તે ઉદય છતે અવશ્ય ઉદીરણા પણ હોય, તે માટે વિશેષ નથી. કેટલી પ્રકૃતિમાં? એકતાળીશ પ્રકૃતિ ટાળીને શેષ એકાશી પ્રકૃતિના ઉદય ઉદીરણા માંહે વિશેષ નથી. તેની ઉદય ઉદીરણા સાથે હોય, સમકાળે પ્રવર્ત્તે તે માટે. ॥ ૬૭ ॥

એકચત્વારિંશત્પ્રકૃતીરાહ-

૫ ૫ ૯ ૨ ૧
नाणंतरायदसगं, दंसणनव वेअणिज्जमिच्छत्तं;
૧ ૧ ૩ ૪ ૯ ૧
सम्मत्त लोभ वेआ-उआणि नवनाम उच्चं च ॥६८॥

नाणंतरायदसगं=જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય મળી દશ.
दंसणनव=દર્શનાવરણની નવ
वेयणिज्ज=બે વેદનીય
मिच्छत्तं=મિથ્યાત્વ મોહનીય
सम्मत्त=સમ્યક્ત્વ મોહનીય
लोभ=સંજ્વલન લોભ.
वेयाउआणि=ત્રણ વેદ, ચાર આયુષ્ય.
नवनाम=નામકર્મની નવપ્રકૃતિ
उच्चं च=અને ઉચ્ચ ગોત્ર.

અર્થ—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય મળીને દશ, દર્શનાવરણની નવ, બે વેદનીય, મિથ્યાત્વ મોહનીય, સમ્યક્ત્વ મોહનીય સંજ્વલન લોભ, ત્રણ વેદ, ચાર આયુષ્ય, નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ અને ઉચ્ચ ગોત્ર (એ એકતાળીશ પ્રકૃતિની ઉદય ઉદીરણા સમકાળે ન હોય.) ॥ ૬૮ ॥

વિવેચન.—હવે જે ૪૧ પ્રકૃતિને ઉદય ઉદીરણાએ ફેર છે- વિશેષ છે, તે ૪૧ પ્રકૃતિ કહે છે.—

પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૫, પાંચ અંતરાય ૫, એવં ૧૦, નવ દર્શનાવરણીય એવં ૧૯, બે વેદનીય એવં ૨૧, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૨૨, સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૨૩, સંજ્વલન લોભ ૨૪, ત્રણ વેદ ૨૭, ચાર આયુષ્ય ૩૧, નવ નામકર્મની પ્રકૃતિ જે ચૌદમે ગુણઠાણે રહે છે તે ૪૦, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૪૧, એ એકતાલીશ પ્રકૃતિ જાણવી. એની ઉદય અને ઉદીરણા સમકાળે ન હોય. ॥ ૬૮ ॥

ત્યાં પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, ચાર દર્શનાવરણીય અને પાંચ અંતરાય, એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા સર્વ જીવને સમકાળે જ બારમા ગુણઠાણાની એક આવલિકા થાકતી (બાકી) હોય ત્યાં લગે પ્રવર્ત્તે. એક આવલિકા થાકતે એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા નિદ્રા પંચકનો શરીરપર્યાપ્તિએ

પર્યાપ્તા થયા પછી જ્યાં લગે ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી ન થાય ત્યાં લગે ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. અને શેષ કાળે તો ઉદય ઉદીરણા સમકાળે જ પ્રવર્ત્તે અને નિવર્ત્તે. તથા બે વેદનીયની ઉદીરણા પ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે ઉદય સાથે જ પ્રવર્ત્તે અને તે ઉપરાંત તો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં અંતરકરણ કીધે થકે પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા થાકતે મિથ્યાત્વનો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ ક્ષાયિક પામતાં મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય ખપાવ્યા પછી સમ્યક્ત્વમોહનીય સર્વ અપવર્ત્તનાએ અપવર્તીને અંતર્મુહૂર્ત્તની સ્થિતિનું કરેલ હોય તે ઉદયઉદીરણાએ અનુભવાતું આવલિકાશેષ જ્યારે રહે ત્યારે સમ્યક્ત્વમોહનીયનો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા સંજ્વલન લોભની ઉદય ઉદીરણા સૂક્ષ્મસંપરાયની એક આવલિકા થાકતી હોય ત્યાં લગે સામટી (સાથે) જ પ્રવર્ત્તે અને છેલ્લી આવલિકાએ ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય, તથા ત્રણ વેદ માંહેલા જે વેદે શ્રેણિ પડિવજે ત્યાં અંતરકરણ કીધે થકે તે વેદની પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા થાકતે ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા ચાર આયુષ્યને પોતપોતાના ભવનો છેલ્લી આવલિકાએ ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય અને મનુષ્યાયુની પ્રમત્ત ગુણઠાણા ઉપરાંત ઉદીરણા ન હોય ઉદય જ હોય, તથા મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૨, ત્રસ ૩, બાદર ૪, પર્યાપ્ત ૫, સુભગ ૬, આદેય ૭, યશઃકીર્તિ ૮, અને તીર્થંકર ૯. એ નવ નામકર્મની પ્રકૃતિ* અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧૦ એ દશ પ્રકૃતિની સયોગી કેવલી ગુણઠાણા લગે ઉદયઉદીરણા સમકાળે પ્રવર્ત્તે. પછી અયોગી અવસ્થાએ તો ઉદય જ હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય. શેષ ૮૧ પ્રકૃતિની ઉદય ઉદીરણા તો સમકાળે પ્રવર્ત્તે અને સમકાળે નિવર્ત્તે. ॥ ૬૮ ॥

---

* આ નવ પ્રકૃતિ માટે મણુઅગઇ ઇત્યાદિ ગાથા બીજા ટબાઓમાં છે પણ તે ગાથા પાછળ પણ આવતી હોવાથી અહીં લીધેલ નથી.

મોહનીયકર્મણઃ બંધોદયસત્તાસંવેધભંગાનાં યંત્રકં માર્ગણાસુ ॥

૬૨	માર્ગણાસુ		મોહનીયસ્ય બંધસ્થાનાનિ	ભાંગા ૨૧		મોહનીયસ્ય ઉદયસ્થાન.	ઉદય ચો. ૪૦ ભં૦ ૨૩	ઉદયભ ૯૮૩	ઉદય પદ ૨૮૮	પદવૃંદ ૬૯૪૭		મોહનીયસ્ય સત્તા સ્થાનાનિ ૧૫
૧	નરક	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૫	૧૦।૯।૮।૭।૬	ડષ્ટક ૨૪	૧૯૨	૧૯૨	૧૫૩૬	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧
૨	તિર્યંગ્	૪	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩	૧૪	૬	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫	ચોવી૦ ૨૩	૭૬૮	૨૪૪	૫૮૫૬	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧
૩	મનુષ્ય	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧	ચો ૪૦ ભં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧
૪	દેવગ૦	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૫	૧૦।૯।૮।૭।૬	ષોડ૦ ૨૪	૩૮૪	૧૯૨	૩૦૭૨	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧
૫	એકેંદ્રિ૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક ૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૬	બેઇંદ્રિ૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક ૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૭	તેઇંદ્રિ૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક ૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૮	ચઉરિં૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક ૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬

૯	પચેદ્રિં૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭ ।૧૩।૯।૫। ૪।૩।૨।૧।૧૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮। ૭।૬।૫।૪ ।૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪। ૨૩।૨૨।૨।૧।૧૩।૧૨ ।૧।૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૧૦	પૃથ્વી૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	૮ચૌક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૧	અપ્કા૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	૮ચૌક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૨	તેઉકા૦	૧	૨૨।	૧૦	૩	૧૦।૯।૮	૮ચૌક૪	૩૨	૩૬	૨૮૮	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૩	વાયુકા૦	૧	૨૨	૬	૩	૧૦।૯।૮	૮ચૌક૪	૩૨	૩૬	૨૮૮	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૪	વનસ્પ૦	૨	૨૨।૨૧	૬	૪	૧૦।૯।૮।૭	૮ચૌક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૫	ત્રસકાય	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯।૫।૪ ।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮। ૭।૬।૫।૪। ૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨। ૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩। ૨।૧।૦
૧૬	મનોયોગ	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯।૫।૪। ૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪।૨।૧ ।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨। ૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩। ૨।૧।૦
૧૭	વચન૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯।૫।૪। ૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪।૨ ૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧ ૫।૪।૩।૨।૧।૦।

૪૫	કૃષ્ણલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪	ચો ૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧
૪૬	નીલલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪	ચો ૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧
૪૭	કાપોત૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪	ચો ૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧
૪૮	તેજોલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪	ચો ૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧
૪૯	પદ્મલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪	ચો ૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧
૫૦	શુક્લલે૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯।૫।૪। ૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪।૨।૧ ૧।૦	ચો ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫। ૪।૩।૨।૧।૦
૫૧	ભવ્ય.	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯।૫।૪। ૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪।૨।૧ ૧।૦	ચો ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩। ૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫। ૪।૩।૨।૧।૦
૫૨	અભવ્ય	૧	૨૨	૬	૩	૧૦।૯।૮	ચો ૪	૯૬	૩૬	૮૬૪	૧	૨૬
૫૩	ઉપશમ.	૮	૧૭।૧૩।૯।૫। ૪।૩।૨।૧।૦	૧૧	૭	૮।૭।૬।૫।૪ ૩।૨।૧।૦	ચો ૧૨ ભાં ૨૩	૩૧૧	૭૨	૧૭૬૩	૨	૨૮।૨૪

૬૨ માર્ગણાસુ નામકર્મણઃ બંધોદયસત્તાસ્થાનાનિ તદ્ભંગાશ્ચ તેષાં યંત્રકમ્.

૧૨	માર્ગણા દ્વારેષુ	નામકર્મણો બંધસ્થાન ૮		તદ્ભંગાઃ ૧૩૯૪૫	નામકર્મણઃ ઉદયસ્થાન ૧૨		તદ્ભંગા ૭૭૯૧	નામકર્મણઃ સત્તાસ્થાનાનિ ૧૨	
૧	નરકગતિ	૨	૨૯।૩૦	૧૩૮૩૨	૫	૨૧।૨૫।૨૭। ૨૮।૨૯	૫	૩	૯૨।૮૯।૮૮
૨	તિર્યંચ ગતિ	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬। ૨૭।૨૮।૨૯। ૩૦।૩૧	૫૦૫૦	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૩	મનુષ્ય ગતિ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૩૯૩૭	૧૧	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬। ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦। ૩૧।૯।૮	૨૬૫૨	૧૧	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦। ૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૪	દેવગતિ	૪	૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૮૫૬	૬	૨૧।૨૫।૨૭।૨૮। ૨૯।૩૦	૬૪	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫	એકેંદ્રિય	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૨૯૧૭	૫	૨૧।૨૪।૨૫। ૨૬।૨૭	૪૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬	બેઇંદ્રિય	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૨૯૧૭	૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯। ૩૦।૩૧	૨૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮

૧૫	ત્રસકાય	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૧૧	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૯।૮	૭૭૪૯	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮
૧૬	મનોયોગ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૩૫૭૨	૯	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૧૭	વચનયોગ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૩૫૯૬	૯	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૧૮	કાયયોગ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૧૦	૨૦।૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૯	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૧૯	પુરૂષવેદી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૦	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૦	સ્ત્રીવેદી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૬૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૧	નપુંસક	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૧૯	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫

૬૦	અસંજ્ઞી	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૧૩૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬૧	આહારી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૩૯૪૫	૮	૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૪૬	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૬૨	અણાહારી	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૪૧	૪	૨૦।૨૧।૯।૮	૪૫	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮

ગુણસ્થાને બંધ પ્રકૃતિ.

१ २ ११७
तित्थयराहारगविरहिआउ, अज्जेइ सव्वपयडीओ;

१०१
मिच्छत्तवेअगो सा–सणोवि गुणवीससेसाओ ॥६९॥

तित्थयराहारग=તીર્થંકરનામ અને આહારકદ્વિક
विरहियाउ=વિના.
अज्जेइ=ઉપાર્જે, બાંધે.
सव्वपयडीओ=સર્વ પ્રકૃતિઓ (૧૧૭).
मिच्छत्तवेयगो=મિથ્યાદૃષ્ટિ.
सासणोवि=સાસ્વાદન ગુણસ્થાનવાળો પણ.
गुणवीससेसाओ=ઓગણીશ વર્જીને બાકીની (૧૦૧).

અર્થ—મિથ્યાદૃષ્ટિ તીર્થંકર નામકર્મ અને આહારકદ્વિક વિના સર્વ (૧૧૭) પ્રકૃતિઓ બાંધે. સાસ્વાદન ગુણસ્થાનવાળો ઓગણીશ વર્જીને બાકીની (એકસો એક) પ્રકૃતિ બાંધે. ॥ ૬૯ ॥

વિવેચનઃ—હવે કયા કયા ગુણઠાણે કઇ કઇ અને કેટલી પ્રકૃતિ બાંધે એવો સર્વ ગુણઠાણે બંધ વિશેષ કહે છે.—

તીર્થંકર નામ ૧, આહારકદ્વિક તે આહારક શરીર ૨, આહારકોપાંગ ૩, એ ત્રણ વર્જીને ૧૨૦ માંહેથી બાકી સર્વ (૧૧૭) પ્રકૃતિ ઉપાર્જે, મિથ્યાત્વનો વેદક તે મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે રહ્યો થકો બાંધે. સાસ્વાદન ગુણઠાણાવાળો નરકત્રિક ૩, જાતિચતુષ્ક ૭, સ્થાવર ચતુષ્ક ૧૧, હુંડ સંસ્થાન ૧૨, આતપ ૧૩, છેવટ્ઠું સંઘયણ ૧૪, નપુંસક વેદ ૧૫, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૧૬ અને પૂર્વલી ત્રણ પ્રકૃતિ ૧૯, એ ઓગણીશ વર્જીને શેષ ૧૦૧ પ્રકૃતિ બાંધે. ॥ ૬૯ ॥

•••○❁○•••

७४ ७७
छायालसेस मीसो, अविरयसम्मो तिआलपरिसेसा;

६७ ६३
तेवन्न देसविरओ, विरओ सगवन्नसेसाओ ॥७०॥

છાયાલસેસ=છેંતાળીશ વર્જીને બાકીની (૭૪).
મીસો=મિશ્ર ગુણસ્થાનવાળો.
અવિરયસમ્મો=અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ.
તિયાલપરિસેસા=તેંતાળીશ વર્જીને બાકીની (૭૭)
તેવન્ન=ત્રેપન વર્જીને બાકીની (૬૭).
દેસવિરઓ=દેશવિરત.
વિરઓ=વિરત-પ્રમત્ત સાધુ.
સગવન્નસેસાઓ=સત્તાવન વર્જીને બાકીની (૬૩).

અર્થઃ—મિશ્રદ્રષ્ટિ છેંતાળીશ વર્જીને બાકીની, અવિરત સમ્યગ્દ્દષ્ટિ તેંતાળીશ વર્જીને બાકીની, દેશવિરત ત્રેપન વર્જીને બાકીની અને પ્રમત્ત સાધુ સત્તાવન વર્જીને બાકીની પ્રકૃતિઓ બાંધે. ॥ ૭૦ ॥

વિવેચન—તિર્યંચત્રિક ૩, થીણદ્ધિત્રિક ૬, દુર્ભગત્રિક ૯, અનંતાનુબંધી ચતુષ્ક ૧૩, મધ્ય સંસ્થાન ચાર ૧૭, મધ્ય સંઘયણ ચાર ૨૧, નીચૈર્ગોત્ર ૨૨, ઉદ્યોતનામ ૨૩, અશુભવિહાયોગતિ ૨૪, સ્ત્રીવેદ ૨૫ અને ૧૯ પૂર્વની મળી ૪૪ અને મનુષ્યાયુ ૪૫ અને દેવાયુ ૪૬ પ્રકૃતિ એકસોવીશ માંહેથી કાઢીએ એટલે શેષ ૭૪ પ્રકૃતિ મિશ્ર ગુણઠાણાવાળો બાંધે અવિરતસમ્યગ્દ્દષ્ટિ છેંતાળીશ માંહેથી તીર્થંકર નામ ૧, મનુષ્યાયુ ૨ અને દેવાયુ ૩, એ ત્રણ બાંધે, તે માટે તેંતાળીશ વર્જીને શેષ ૭૭ પ્રકૃતિ બાંધે. વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧, મનુષ્યત્રિક ૪, અપ્રત્યાખ્યાની કષાય ચાર ૮, ઔદારિકદ્વિક ૧૦ અને તેંતાળીશ પૂર્વની એમ ૫૩ ત્રેપન વર્જીને શેષ ૬૭ સડસઠ પ્રકૃતિ દેશવિરતિ બાંધે. ત્રીજા પ્રત્યાખ્યાનીય ચાર કષાય અને ૫૩ પૂર્વની એવં ૫૭ વર્જીને શેષ (૬૩) ત્રેસઠ પ્રકૃતિ સર્વવિરતિ પ્રમત્ત સાધુ બાંધે ॥ ૭૦ ॥

*इगुणट्ठिमप्पमत्तो (૫૯), बंधइ देवाउअस्स इअरोवि (૫૮);
अट्ठावन्नमपुव्वो (૫૮), छप्पन्नं (૫૬) वावि छव्वीसं (૨૬) ॥७१॥

× ઇગુણટ્ઠી ઇતિ પાઠાન્તરે.

इगुणट्ठिं=ઓગણસાઠ પ્રકૃતિને.	अट्ठावन्नं=અઠ્ઠાવનને.
अप्पमत्तो=અપ્રમત્ત સંયત	अपुव्वो=અપૂર્વકરણ વાળો
बंधइ=બાંધે.	छप्पन्नं वावि=અથવા છપ્પન પણ
देवाउयस्स=દેવાયુનો બંધક.	छव्वीसं=છવ્વીશ
इयरोवि=અપ્રમત્ત પણ.	

अर्थः—અપ્રમત્તસંયત ઓગણસાઠ પ્રકૃતિ બાંધે, અપ્રમત્ત પણ દેવાયુનો બંધક છે. અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનવાળો અઠ્ઠાવન, છપ્પન અથવા છવીસ પ્રકૃતિ બાંધે. ॥ ૭૧ ॥

विवेचनः—શોક ૧, અરતિ ૨, અસ્થિર ૩, અશુભ ૪, અયશ ૫, અને અસાતા ૬, એ ૭ પ્રકૃતિ ત્રેસઠ માંહેથી કાઢીએ અને આહારકદ્વિક ભેળવીએ એટલે (૫૯) ઓગણસાઠ પ્રકૃતિ અપ્રમત્ત ગુણઠાણી સાધુ બાંધે, દેવાયુ પ્રમત્તે બાંધવા માંડે અને તે બાંધતો થકો જ અપ્રમત્તે આવે તો ત્યાં તે બંધ પૂરો કરે પણ અપ્રમત્ત થકો દેવાયુ બાંધવા ન માંડે તેથી દેવાયુવિના ૫૮ અઠ્ઠાવન પણ બાંધે. અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાના સાત ભાગ કલ્પીએ ત્યાં પહેલે ભાગે એ જ પુર્વોક્ત ૫૮ પ્રકૃતિ બાંધે. બીજે ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે અને છઠ્ઠે એ પાંચ ભાગે બે નિદ્રા ન બાંધે, તે માટે છપ્પન્ન બાંધે. છેલ્લે ભાગે દેવદ્વિક ૨, પંચેંદ્રિય જાતિ ૩, શુભખગતિ ૪, ત્રસાદિ નવ ૧૩, ઔદારિક વિના ૪ શરીર ૧૭, બે ઉપાંગ ૧૯, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૨૦, નિર્માણ નામ ૨૧, તીર્થંકર નામ ૨૨, વર્ણાદિક ચાર ૨૬ અને અગુરૂલઘુ ચતુષ્ક ૩૦, એ ત્રીશ પણ ન બાંધે તેથી ત્યાં ૨૬ નો બંધ હોય. ॥ ૭૧ ॥

वावीसा एगूणं, बंधइ अट्ठारसंतमनिअट्टि;
सतरस सुहुमसरागो, सायममोहो सजोगुत्ति ॥७२॥

बावीसा=બાવીશ.	अट्ठारसंतं=અઢાર પર્યંત
एगूणं=એક એક ઓછી.	अनियट्टी=અનિવૃત્તિબાદરવાળો

सतरस=સત્તર.	साय=સાતાવેદનીયને
सुहुमसरागो=સૂક્ષ્મસંપરાય વાળો	अमोहो=ઉપશાંતમોહ ક્ષીણમોહ
	सजोगुत्ति=સયોગિકેવળી એમ

અર્થઃ—અનિવૃત્તિ બાદરવાળો બાવીશ અથવા એકેક ઓછી અઢાર પર્યંત (૨૧-૨૦-૧૯-૧૮) પ્રકૃતિ બાંધે, સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો સત્તર પ્રકૃતિ બાંધે. [1]મોહરહિત (ઉપશાંતમોહ, ક્ષીણમોહ) અને સયોગી કેવળી સાતા વેદનીય બાંધે. ॥ ૭૨ ॥

વિવેચનઃ—નવમા અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણાના પાંચ ભાગ કલ્પીએ ત્યાં પહેલે ભાગે હાસ્ય ૧, રતિ ૨, કુચ્છા ૩ અને ભય ૪ એ ચાર પણ ન બાંધે ત્યારે ૨૨ નો બંધ હોય બીજે ભાગે પુરુષ વેદ ન બાંધે ત્યારે ૨૧ નો બંધ, ત્રીજે ભાગે સંજ્વલન ક્રોધ ટળ્યે ૨૦ નો બંધ, ચોથે ભાગે સંજ્વલન માન ટળ્યે ૧૯ નો બંધ, અને પાંચમે ભાગે સંજ્વલની માયા ટળ્યે ૧૮ નો બંધ, સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે સંજ્વલન લોભ પણ ન બાંધે ત્યારે ૧૭ નો બંધ હોય. ત્યાર પછી જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ૪, અંતરાય ૫, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧ અને યશનામ ૧ એવં (૧૬) સોળ પ્રકૃતિ પણ ન બાંધે ત્યારે ઉપશાન્તમોહ ક્ષીણમોહ અને સયોગી કેવળી એ ત્રણ ગુણઠાણે એક સાતાવેદનીય પ્રકૃતિ બાંધે. અયોગી કેવલી તો અબંધક હોય એકે પ્રકૃતિ ન બાંધે. ॥ ૭૨ ॥

एसो उ बंधसामित्त,–ओहो गइआइएसु वि तहेव;
ओहाओ साहिज्जइ[1], जत्थ जहा पगइसब्भावो ॥७३॥

एसो=એ પૂર્વોક્ત ગુણસ્થાનનો બંધભેદ	गइआइएसुवि=ગત્યાદિ (બાસઠ માર્ગણા)ને વિષે પણ
बंधसामित्तओहो=બંધ સ્વામિત્વનો ઓઘ (જાણવો.)	तहेव=તેમજ.
	ओहाओ=ઓઘ કહ્યો તે પ્રમાણે

---

૧ साहिज्जा ઇતિ પાઠાન્તરે.

साहिज्जइ=કહેવું.	जहा=જે પ્રકારે.
जत्थ=જે માર્ગણાસ્થાને.	पगइसब्भावो=પ્રકૃતિનોસદ્ભાવ

અર્થઃ—એ પૂર્વોક્ત ગુણસ્થાનનો બંધભેદ બંધસ્વામિત્વનો ઓઘ જાણવો. ગતિ આદિ માર્ગણાને વિષે પણ તેમજ-ઓઘ કહ્યો તે પ્રમાણે (ત્રીજા કર્મગ્રંથ મુજબ) જે માર્ગણાસ્થાને જે પ્રકારે પ્રકૃતિનો સદ્ભાવ છે તે પ્રકારે કહેવું. ॥ ૭૩ ॥

વિવેચનઃ—એ ઓઘપણે ચઉદ ગુણઠાણે બંધસ્વામિત્વ કહ્યું. બીજે કમ્મસ્તવે કહ્યું છે તેમ આ પણ જાણવું. ગત્યાદિક માર્ગણાએ પણ તેમજ ઓઘ થકી પ્રકૃતિ કહેવી. ત્રીજે કર્મગ્રંથે ૬૨ માર્ગણાએ બંધ કહ્યો છે તેમ ઇહાં જાણવો જ્યાં જેટલાં ગુણઠાણા હોય અને જેને જેટલી પ્રકૃતિ સદ્ભાવે હોય-જેને જેટલી પ્રકૃતિ બાંધવી ઘટે, ત્યાં તેટલી વિચારીને કહેવી. ॥ ૭૩ ॥

तित्थयरदेवनिरया-उअं च तिसु तिसु गईसु बोधव्वं;
अवसेसा पयडीओ, हवंति सव्वासु वि गईसु ॥७४॥

तित्थयरदेवनिरयाउअंच=તીર્થંકર નામ, દેવાયુ અને નરકાયુ	अवसेसा=બાકીની.
तिसु=ત્રણ.	पयडीओ=પ્રકૃતિઓ.
गइसु=ગતિને વિષે.	हवंति=હોય છે.
बोधव्वं=જાણવી.	सव्वासु=સર્વ.
	गईसु=ગતિને વિષે.

અર્થઃ—તીર્થંકર નામ, દેવાયુ અને નરકાયુ ત્રણ ત્રણ ગતિને વિષે જાણવી બાકીની પ્રકૃતિઓ સર્વ ગતિને વિષે હોય છે. ॥૭૪॥

વિવેચનઃ—હવે જે જે ગતિને વિષે જેટલી પ્રકૃતિ સત્તાએ પામીએ તે કહે છે-તીર્થંકર નામ ૧, દેવાયું ૨, અને નરકાયુ ૩, એ ત્રણ પ્રકૃતિ ત્રણ ત્રણ ગતિને વિષે હોય. ત્યાં તીર્થંકર

નામ નારકી દેવતા અને મનુષ્યને વિષે હોય પણ તિર્યંચ માંહે ન હોય; તીર્થંકર સત્કર્મા તિર્યંચ માંહે જાય નહીં તે માટે. દેવાયુ મનુષ્ય, તિર્યંચ અને દેવતા માંહે સત્તાએ હોય પણ નરકમાંહે ન હોય. નરકાયુ મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નારકી માંહે સત્તાએ હોય પણ દેવતામાંહે ન હોય. અને અવશેષ સર્વ પ્રકૃતિઓ ચારે ગતિને વિષે હોય. તિર્યંચ ગતિ માંહે તીર્થંકર નામ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, નરકગતિ માંહે દેવાયુ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, દેવગતિ માંહે નરકાયુ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, અને મનુષ્યગતિ માંહે સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય. ॥ ૭૪ ॥

ઉપશમશ્રેણિનું સ્વરૂપ.

पढमकसायचउक्कं, दंसणतिग सत्तगा वि उवसंता;
अविरयसम्मत्ताओ, जाव निअट्टित्ति नायव्वा ॥७५॥

पढमकसायचउक्कं=પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક.
दंसणतिग=દર્શનમોહનીયત્રણ.
सत्तगावि=સાતે પ્રકૃતિઓ.
उवसंता=ઉપશાંત થયેલી.
अविरयसम्मत्ताओ=અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ગુણસ્થાનથી માંડીને.
जावनियट्टि=અપૂર્વકરણ પર્યંત.
नायव्वा=જાણવી.

અર્થઃ—પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક, દર્શનમોહનું ત્રિક એ સાતે પ્રકૃતિઓ અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિથી માંડીને અપૂર્વકરણ પર્યંત ઉપશાંત થયેલી જાણવી. ॥ ૭૫ ॥

વિવેચન—ઈહાં ગુણઠાણાને વિષે પૂર્વે જે બંધોદયસત્તા સ્થાનકનો સંવેધ કહ્યો તે ગુણઠાણાં તો પ્રાયઃ ઉપશમશ્રેણિએ કે ક્ષપકશ્રેણિએ હોય, તે માટે તે શ્રેણિ કહીએ છીએ. ત્યાં પ્રથમ ઉપશમશ્રેણિ કહે છે.—

પહેલા ચાર કષાય તે અનંતાનુબંધિ ચાર કષાય અને દર્શનત્રિક તે મિથ્યાત્વમોહનીય ૧, મિશ્ર મોહનીય ૨ અને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૩, એ સાતે પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. કયાં?

અવિરત સમ્યકત્વ ગુણઠાણા થકી માંડીને નિવૃત્તિ નામે આઠમા ગુણઠાણા લગે જાણવી, ત્યાં સાતમા લગે યથાયોગ્યપણે ઉપશાન્ત હોય અને અપૂર્વકરણે તો નિશ્ચયે જ એ સાતે ઉપશાન્ત હોય.

ત્યાં પ્રથમ અનંતાનુબંધિની ઉપશામના કહીએ છીએ,— અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ, દેશવિરતિ અને વિરત (પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત) માંહેલો કોઇ પણ જીવ કોઈ પણ યોગે વર્તતો, તેજો પદ્મ શુક્લ માંહેલી એક લેશ્યાવંત, ×સાકારોપયોગવંત એક કોડાકોડિ સાગરોપમ કરતાં ન્યૂન સ્થિતિનાં કર્મવંત, કરણકાલથકી પૂર્વે પણ અંતર્મુહૂર્ત લગે અવદાયમાન (વિશુદ્ધ) ચિત્તવૃત્તિવંત થકો રહે. તેવો થકો તે પરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ સર્વ શુભ જ બાંધે પણ અશુભ ન બાંધે, અને અશુભ પ્રકૃતિનો અનુભાગ ચઉઠાણીયો હોય તે બેઠાણીયો કરે અને શુભ પ્રકૃતિનો બેઠાણિયો હોય તે ચઉઠાણિયો કરે અને સ્થિતિબંધ પૂર્ણ થયે થકે અન્ય સ્થિતિબંધ પૂર્વલા સ્થિતિબંધની અપેક્ષાએ પલ્યોપમને સંખ્યાતમે ભાગે હીન હીન કરે, એમ અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળ લગે રહીને ત્યારપછી યથાક્રમે પ્રત્યેક અંતર્મુહૂર્તનાં ત્રણ કરણ કરે. તે આ પ્રમાણે–યથાપ્રવૃત્તકરણ ૧, અપૂર્વકરણ ૨, અને અનિવૃત્તિકરણ ૩, ચોથી ઉપશાંતાદ્ધા. ત્યાં યથાપ્રવૃત્તકરણે પેસતો થકો પ્રતિ સમયે અનંતગુણ વધતી વિશુદ્ધિએ પેસે. ત્યાં પૂર્વોક્ત શુભ પ્રકૃતિનો બંધાદિક તેમજ કરે પણ સ્થિતિ*ઘાતાદિક ત્યાં ન કરે, તત્પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધિનો અભાવ માટે. ત્યાં પ્રતિસમયે નાના જીવની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાયનાં સ્થાનક હોય, તે ષટ્સ્થાનપતિત હોય. ષટ્સ્થાનનું સ્વરૂપ કહે છે-જો હીન હોય તો અનંતભાગહીન ૧, અસંખ્યાતભાગ હીન ૨, સંખ્યાતભાગ હીન ૩, સંખ્યાતગુણ હીન ૪, અસંખ્યાતગુણ હીન ૫, અને અનંતગુણ હીન ૬; અને જો અધિક હોય તો અનંતભાગ અધિક ૧, અસંખ્યાતભાગ અધિક ૨, સંખ્યાતભાગ અધિક ૩, સંખ્યાતગુણ અધિક ૪, અસંખ્યાતગુણ અધિક ૫ અને અનંતગુણ અધિક ૬, એ છઠાણવડીયા કહીએ, અને

×જ્ઞાનોપયોગવાળો *સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ ગુણસંક્રમ.

નામ નારકી દેવતા અને મનુષ્યને વિષે હોય પણ તિર્યંચ માંહે ન હોય; તીર્થંકર સત્કર્મા તિર્યંગ માંહે જાય નહીં તે માટે. દેવાયુ મનુષ્ય, તિર્યંગ અને દેવતા માંહે સત્તાએ હોય પણ નરકમાંહે ન હોય. નરકાયુ મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નારકી માંહે સત્તાએ હોય પણ દેવતામાંહે ન હોય. અને અવશેષ સર્વ પ્રકૃતિઓ ચારે ગતિને વિષે હોય. તિર્યંચ ગતિ માંહે તીર્થંકર નામ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, નરકગતિ માંહે દેવાયુ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, દેવગતિ માંહે નરકાયુ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, અને મનુષ્યગતિ માંહે સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય. ॥ ૭૪ ॥

ઉપશમશ્રેણિનું સ્વરૂપ.

पढमकसायचउक्कं, दंसणतिग सत्तगा वि उवसंता;
अविरयसम्मत्ताओ, जाव निअट्टित्ति नायव्वा ॥७५॥

पढमकसायचउक्कं=પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક.
दंसणतिग=દર્શનમોહનીયત્રણ.
सत्तगावि=સાતે પ્રકૃતિઓ.
उवसंता=ઉપશાંત થયેલી.
अविरयसम्मत्ताओ=અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ગુણસ્થાનથી માંડીને.
जावनियट्टि=અપૂર્વકરણ પર્યંત.
नायव्वा=જાણવી.

અર્થઃ—પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક, દર્શનમોહનું ત્રિક એ સાતે પ્રકૃતિઓ અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિથી માંડીને અપૂર્વકરણ પર્યંત ઉપશાંત થયેલી જાણવી. ॥ ૭૫ ॥

विवेचन.—ઈહાં ગુણઠાણાને વિષે પૂર્વે જે બંધોદયસત્તા સ્થાનકનો સંવેધ કહ્યો તે ગુણઠાણાં તો પ્રાયઃ ઉપશમશ્રેણિએ કે ક્ષપકશ્રેણિએ હોય, તે માટે તે શ્રેણિ કહીએ છીએ. ત્યાં પ્રથમ ઉપશમશ્રેણિ કહે છે.—

પહેલા ચાર કષાય તે અનંતાનુબંધિ ચાર કષાય અને દર્શનત્રિક તે મિથ્યાત્વમોહનીય ૧, મિશ્ર મોહનીય ૨ અને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૩, એ સાતે પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. ક્યાં?

અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણઠાણા થકી માંડીને નિવૃત્તિ નામે આઠમા ગુણઠાણા લગે જાણવી, ત્યાં સાતમા લગે યથાયોગ્યપણે ઉપશાન્ત હોય અને અપૂર્વકરણે તો નિશ્ચયે જ એ સાતે ઉપશાન્ત હોય.

ત્યાં પ્રથમ અનંતાનુબંધિની ઉપશમના કહીએ છીએ,—અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ, દેશવિરતિ અને વિરત (પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત) માંહેલો કોઇ પણ જીવ કોઈ પણ યોગે વર્તતો, તેજો પદ્મ શુક્લ માંહેલી એક લેશ્યાવંત, ×સાકારોપયોગવંત એક કોડાકોડિ સાગરોપમ કરતાં ન્યૂન સ્થિતિનાં કર્મવંત, કરણકાલથકી પૂર્વે પણ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે અવદાયમાન (વિશુદ્ધ) ચિત્તવૃત્તિવંત થકો રહે. તેવો થકો તે પરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ સર્વ શુભ જ બાંધે પણ અશુભ ન બાંધે, અને અશુભ પ્રકૃતિનો અનુભાગ ચઉઠાણીયો હોય તે બેઠાણીયો કરે અને શુભ પ્રકૃતિનો બેઠાણિયો હોય તે ચઉઠાણિયો કરે અને સ્થિતિબંધ પૂર્ણ થયે થકે અન્ય સ્થિતિબંધ પૂર્વલા સ્થિતિબંધની અપેક્ષાએ પલ્યોપમને સંખ્યાતમે ભાગે હીન હીન કરે, એમ અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળ લગે રહીને ત્યારપછી યથાક્રમે પ્રત્યેક અંતર્મુહૂર્ત્તનાં ત્રણ કરણ કરે. તે આ પ્રમાણે-યથાપ્રવૃત્તકરણ ૧, અપૂર્વકરણ ૨, અને અનિવૃત્તિકરણ ૩, ચોથી ઉપશાંતાદ્ધા. ત્યાં યથાપ્રવૃત્તકરણે પેસતો થકો પ્રતિ સમયે અનંતગુણ વધતી વિશુદ્ધિએ પેસે. ત્યાં પૂર્વોક્ત શુભ પ્રકૃતિનો બંધાદિક તેમજ કરે પણ સ્થિતિ*ઘાતાદિક ત્યાં ન કરે, તત્પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધિનો અભાવ માટે. ત્યાં પ્રતિસમયે નાના જીવની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાયનાં સ્થાનક હોય, તે ષટ્સ્થાનપતિત હોય. ષટ્સ્થાનનું સ્વરૂપ કહે છે-જો હીન હોય તો અનંતભાગહીન ૧, અસંખ્યાતભાગ હીન ૨, સંખ્યાતભાગ હીન ૩, સંખ્યાતગુણ હીન ૪, અસંખ્યાતગુણ હીન ૫, અને અનંતગુણ હીન ૬; અને જો અધિક હોય તો અનંતભાગ અધિક ૧, અસંખ્યાતભાગ અધિક ૨, સંખ્યાતભાગ અધિક ૩, સંખ્યાતગુણ અધિક ૪, અસંખ્યાતગુણ અધિક ૫ અને અનંતગુણ અધિક ૬, એ છઠાણવડીયા કહીએ, અને

×જ્ઞાનોપયોગવાળો *સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ ગુણસંક્રમ.

તે પ્રથમ સમયના અધ્યવસાયસ્થાનકની અપેક્ષાએ બીજે સમયે અધ્યવસાયસ્થાનક વિશેષાધિક હોય. બીજા સમયની અપેક્ષાએ ત્રીજે સમયે અધ્યવસાય સ્થાનક વિશેષાધિક હોય. એમ ઉત્તરોત્તર યથાપ્રવૃત્તકરણના ચરમ સમય લગે [1]કહેવું. ત્યાં પ્રથમ સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ સર્વ થકી થોડી હોય. બીજે સમયે વિશુદ્ધિ તે થકી અનંતગુણ હોય, તે થકી ત્રીજે સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણ હોય, એમ ત્યાં લગે કહેવું કે જ્યાં લગે યથાપ્રવૃત્ત કરણના કાળનો સંખ્યાતમો ભાગ જાય ત્યારપછી પ્રથમ સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય તે થકી પણ જે જઘન્ય સ્થાનથી નિવૃત્તિ કરી હતી તેના ઉપરલી જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. તે થકી હેઠલી બીજા સમયની ઉત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય તે થકી ઉક્ત જઘન્યથી ઉપરની જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય, એમ ઉપર અને હેઠે એકેકું વિશુદ્ધિ સ્થાનક અનંતગુણું ત્યાં લગે કહેવું કે જ્યાં લગે યથાપ્રવૃત્તકરણને ચરમ સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિસ્થાનક અનંતગુણ વિશુદ્ધ હોય ત્યારપછી જે ઉપરલાં જઘન્ય સ્થાનક રહ્યાં તેના ઉત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિસ્થાનક નિરંતર અનંતગુણી વૃદ્ધિએ યાવત્ ચરમ સમયનું ઉત્કૃષ્ટું વિશુદ્ધિસ્થાનક હોય ત્યાં સુધી કહેવું. એ યથાપ્રવૃત્ત કરણ કહ્યું. હવે અપૂર્વકરણ કહે છે-ત્યાં અપૂર્વકરણે પ્રતિસમયે અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય. તે પ્રતિસમયે છઠાણવડિયાં હોય. ત્યાં પ્રથમ સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ સર્વ થકી થોડી હોય પણ તે યથાપ્રવૃત્ત કરણના ચરમ સમયની ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ થકી અનંતગુણી જાણવી. તે થકી પ્રથમ સમયે જ ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. તે થકી બીજે સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય તે થકી તેજ બીજે સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય એમ પ્રતિ સમયે અનંતગુણી વધતી વિશુદ્ધિ અપૂર્વકરણના છેલ્લા સમય લગે કહેવી, યાવત્ ચરમ સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. એ અપૂર્વકરણને વિષે પ્રથમ સમયે જ સ્થિતિઘાત ૧, રસઘાત ૨, ગુણશ્રેણિ ૩, ગુણસંક્રમ ૪ અને અન્ય

---

૧ એટલા માટે તેની સ્થાપના કરતાં વિષમચતુરસ્ત્ર ક્ષેત્રને રૂપે છે.

(અપૂર્વ) સ્થિતિબંધ ૫, એ પાંચ પદાર્થ સમકાળે પ્રવર્ત્તે. ત્યાં 'સ્થિતિઘાત' તે સ્થિતિવંત કર્મના અગ્રિમ ભાગ થકી ઉત્કૃષ્ટપણે ઘણાં સાગરોપમનાં શત પ્રમાણ અને જઘન્યથી પલ્યોપમના સંખ્યાતમા ભાગ માત્ર સ્થિતિખંડ ઉકેરે-ખંડે, તે ઉકેરીને જે સ્થિતિ હેઠે નહીં ખંડે તે માંહે તે દલિયું નાંખે. અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળે તે સ્થિતિ ખંડ ઉકેરે. ત્યાર પછી વળી ફરીને પણ હેઠલો પલ્યોપમં સંખ્યેય ભાગ માત્ર સ્થિતિ ખંડ અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળે ઉકેરે, પૂર્વોક્ત પ્રકારે જ નાંખે. એમ અપૂર્વકરણના કાળ માહે ઘણાં સ્થિતિખંડનાં સહસ્ર વ્યતિક્રમે. એમ કર્યે થકે અપૂર્વકરણને પ્રથમ સમયે જેટલી સ્થિતિનું કર્મ હતું તે તેને જ ચરમ સમયે સંખ્યાતગુણ હીન થાય. 'રસઘાત' તે અશુભ પ્રકૃતિનો જે અનુભાગ, તેનો અનંતમો ભાગ મૂકીને શેષ સર્વ અનુભાગના ભાગ અંતર્મુહૂર્ત્તે વિનાશે. ત્યાર પછી વળી જે અનંતમો ભાગ રહ્યો છે, તેનો વળી અનંતમો ભાગ મૂકીને શેષ અનુભાગના ભાગ અંતર્મુહૂર્ત્તે વિનાશે. ત્યારપછી વળી જે પૂર્વે મૂકેલો અનંતમો ભાગ છે તેનો વળી અનંતમો ભાગ મૂકીને શેષ અનુભાગના ભાગ અંતર્મુહૂર્ત્તે વિનાશે. એમ અનેક અનુભાગ ખંડનાં સહસ્ર એક સ્થિતિખંડને વિષે વ્યતિક્રમે અને તે સ્થિતિખંડને અનેક સહસ્રે અપૂર્વકરણ સંપૂર્ણ થાય. હવે 'ગુણશ્રેણિ' તે અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ સ્થિતિની ઉપર જે સ્થિતિઓ છે તે માંહેથી દલિઉં લઇને ઉદયાવલિકાની* ઉપરની સ્થિતિને વિષે પ્રતિસમયે અસંખ્યાતગુણપણે નાંખે, તે આ પ્રમાણે-પ્રથમ સમયે સ્તોક, બીજે સમયે અસંખ્યાતગુણ, એમ યાવત્ અંતર્મુહૂર્ત્તના ચરમ સમય લગે કહેવું. એ અંતર્મુહૂર્ત્ત અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણના કાળ થકી લગારેક અધિકું જાણવું, એ પ્રથમસમયગૃહિત દલિકનો નિક્ષેપ વિધિ જાણવો. એમ દ્વિતીયાદિક સમયે ગૃહિત દલિયાનો પણ નિક્ષેપ કહેવો. વળી અનેરૂં ગુણશ્રેણિ રચવાને પ્રથમ સમયે જે દલિઉં ગ્રહે તે સ્તોક હોય, તે થકી બીજે સમયે અસંખ્યાતગુણ, તે થકી ત્રીજે સમયે અસંખ્યાતગુણ, એમ યાવત્ ગુણશ્રેણિ કરણના

---

* જેનો ઉદય હોય તેની ઉદય સમયથી આરંભી અને ઉદય ન હોય તેની ઉદયાવલિકા છોડી દલિક રચના થાય.

ચરમ સમય લગે જાણવું. અપૂર્વકરણના સમયો અને અનિવૃત્તિકરણના સમયોને વિષે અનુક્રમે ઘટતે થકે ગુણશ્રેણિ દલિકનો નિક્ષેપ શેષ શેષને વિષે હોય, પણ ઉપર ન વધે. હવે 'ગુણસંક્રમ' તે અપૂર્વકરણને પ્રથમ સમયે અનંતાનુબંધ્યાદિક અશુભ પ્રકૃતિનું દલિઉં અપર પ્રકૃતિને વિષે જે સંક્રમે તે સ્તોક હોય, તે થકી બીજે સમયે અપર પ્રકૃતિને વિષે સંક્રમતું દલિક અસંખ્યાતગુણ હોય, એમ તૃતીયાદિક સમયને વિષે પણ કહેવું. હવે 'अन्य स्थितिबंध' એ અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયે અન્ય જ (અપૂર્વ) નવો-સ્તોક સ્થિતિબંધ આરંભે. સ્થિતિબંધ અને સ્થિતિ (ખંડ) ઘાત તે સમકાળે પ્રારંભે અને સમકાળે પૂરા કરે. એમ એ પાંચ પદાર્થ અપૂર્વકરણે પ્રવર્ત્તે.

હવે अनिवृत्ति करण કહે છે-અનિવૃત્તિકરણે સમકાળે પેઠેલા સર્વ જીવને એકજ અધ્યવસાયસ્થાનક હોય પણ પહેલા સમયના વિશુદ્ધિસ્થાનકની અપેક્ષાએ બીજા સમયનું વિશુદ્ધિસ્થાનક અનંતગણું હોય, એમ યાવત્ અનિવૃત્તિકરણના ચરમ સમય લગે કહેવું. તે માટે જ એ કરણે પેઠા તુલ્યકાળના જીવો સંબંધી અધ્યવસાયસ્થાનોને પરસ્પરે નિવૃત્તિ-વ્યાવૃત્તિ (ફેરફાર) નથી તે માટે અનિવૃત્તિકરણ નામ કહીએ. એ અનિવૃત્તિબાદર કરણને વિષે જેટલા સમય તેટલાં અધ્યવસાયસ્થાનક હોય. તે પૂર્વ પૂર્વ થકી અનંતગુણ વૃદ્ધ હોય ઇહાં પણ પહેલા સમયથી જ માંડીને પૂર્વોક્ત પાંચ પદાર્થ સમકાળે પ્રવર્ત્તે તે અનિવૃત્તિકરણના કાળના ઘણા સંખ્યાતા ભાગ ગયે અને એક ભાગ રહે થકે અનંતાનુબંધિની હેઠલી આવલિકા માત્ર મુકીને અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ અંતરકરણ, અભિનવ સ્થિતિબંધના કાળ પ્રમાણ અંતર્મુહૂર્ત્તે કરે. અંતરકરણનું દલિઉં ઉકેરાતું બધ્યમાન પર પ્રકૃતિને વિષે નાંખે, અને પ્રથમ સ્થિતિનું દલિઉં આવલિકા માત્ર હોય, તે વેદ્યમાન પરપ્રકૃતિને વિષે સ્તિબુકસંક્રમે કરીને સંક્રમાવે, તે અંતરકરણ કીધે થકે બીજે સમયે અંનંતાનુબંધીનું ઉપરની સ્થિતિનું દલિઉં ઉપશમાવવા માંડે. તે આ રીતે કે-પ્રથમ સમયે સ્તોક ઉપશમાવે. બીજે સમયે અસંખ્યાત ગણું ઉપશમાવે, એમ યાવત્ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે ઉપશમાવે, એટલે કાળે સમસ્તપણે અનં-

તાનુબંધી ઉપશમિત થાય. ઉપશમિત તે શું? જેમ રેણુનો નિકર (સમૂહ) પાણીના બિંદુના સમૂહે સિંચી સિંચીને કુઘણાદિવડે નિઃકુટ્ટિત થકો નિસ્પંદ થાય તેમ કર્મરેણુનો નિકર પણ વિશુદ્ધિ જલે કરી સિંચી સિંચીને અનિવૃત્તિકરણરૂપ કુઘણાદિકે કરીને નિકુટ્ટિત થકો સંક્રમણ, ઉદય ઉદીરણા, નિધત્ત અને નિકાચના કરવાને અયોગ્ય થાય; તેને ઉપશમના કહીએ. કેટલાએક આચાર્ય કહે છે કે અનંતાનુબંધીની ઉપશમના ન હોય, પણ વિસંયોજના-ક્ષપણા જ હોય, તે આવી રીતે કે-ઇહાં શ્રેણિ અણુ-પડિવજતા પણ અવિરત ચારે ગતિના પણ વેદક સમ્યગ્દ્રષ્ટિ અથવા દેશવિરતિ તિર્યંચ અને મનુષ્ય અથવા સર્વવિરતિ મનુષ્ય જ, એ સર્વે સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા અનંતાનુબંધી ક્ષય કરવાને અર્થે યથાપ્રવૃત્તાદિક ત્રણ કરણ કરે, એ કરણની વક્ત-વ્યતા જેમ પૂર્વે કહી તેમજ નિરવશેષપણે જાણવી, પણ એટલું વિશેષ જે ઇહાં અનિવૃત્તિ કરણે પેઠો થકો અંતરકરણ ન કરે પણ કર્મપ્રકૃત્યુક્ત સ્વરૂપ ઉદ્વલના સંક્રમે કરીને અધસ્તન આવ-લિકા માત્ર મૂકીને ઉપરના નિરવશેષપણે-સમસ્ત અનંતાનુબંધીને વિનાશે. આવલિકા માત્ર છે તે સ્તિબુકસંક્રમે કરીને વેદ્યમાન પ્રકૃતિને વિષે સંક્રમાવે. તે અંતર્મુહૂર્ત્ત પછી અનિવૃત્તિ કરણને છેડે શેષકર્મના સ્થિતિઘાત, રસઘાત અને ગુણશ્રેણિ ન હોય; પણ તે જીવ સ્વભાવસ્થ જ હોય એ અનંતાનુબંધીની વિસં-યોજના કહી.

હવે દર્શનત્રિકની ઉપશમના કહીએ છીએ. ત્યાં મિથ્યાત્વની ઉપશમના મિથ્યાદ્રષ્ટિને તથા વેદકસમ્યગ્દ્રષ્ટિને હોય, અને સમ્યક્-ત્વની તથા મિશ્રની ઉપશમના તો વેદક સમ્યગ્દ્રષ્ટિને જ હોય. ત્યાં મિથ્યાદ્રષ્ટિને મિથ્યાત્વની ઉપશમના પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં હોય, તે આ પ્રમાણે-સંજ્ઞીપંચેંદ્રિય સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તો, કરણકાળ થકી પૂર્વે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે સમયે સમયે અનંતગુણ વધતી વિશુદ્ધિએ પ્રવર્ત્તતો, અભવ્યસિદ્ધિકની વિશુદ્ધિની અપેક્ષાએ અનંતગુણ વિશુદ્ધિવંત, મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન અને વિભંગ

× ઘણ-મોગર મુદ્‍ગર.

જ્ઞાન એ માંહેલા અનેરે કોઇ પણ સાકારોપયોગે ઉપયુક્ત થકો, અનેરે યોગે વર્ત્તતો, જઘન્ય પરિણામે તેજોલેશ્યાએ, મધ્યમ પરિણામે પદ્મલેશ્યાએ અને ઉત્કૃષ્ટ પરિણામે શુક્લ લેશ્યાએ વર્ત્તતો મિથ્યાદ્દષ્ટિ ચારે ગતિનો જીવ કોડાકોડિ સાગરોપમ માંહેલી સ્થિતિનાં કર્મબંત, ઇત્યાદિક સર્વ પૂર્વોક્ત રીતે યથાપ્રવૃત્તકરણ, અપૂર્વકરણ પરિપૂર્ણ થાય ત્યાં લગે કહેવું. એટલું વિશેષ જે અહીં અપૂર્વકરણે ગુણસંક્રમ ન કહેવો પણ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ અને અન્ય સ્થિતિબંધ એ ચાર જ કહેવા. ગુણશ્રેણિ-દલિક રચના પણ ઉદય સમયથી માંડીને જાણવી. ત્યારપછી અનિવૃત્તિ કરણે પણ એમજ કહેવું. અનિવૃત્તિકરણ કાળના ઘણા સંખ્યાતમા ભાગ ગયે થકે અને એક સંખ્યાતમો ભાગ થાકતે છતે અંતર્મુહૂર્ત્તમાન હેઠું મુકીને મિથ્યાત્વનું અંતરકરણ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ પ્રથમ સ્થિતિ થકી કાંઇક અધિક અભિનવ સ્થિતિબંધના કાળ સરખા અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળે કરે, અને અંતરકરણનું દલિઉં ઉકેરીને પ્રથમ તથા દ્વિતીય સ્થિતિ માંહે નાંખે, અને પ્રથમ સ્થિતિએ વર્તતો ઉદીરણા પ્રયોગે કરીને જે પ્રથમસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને ઉદય માંહે નાંખે તે ઉદીરણા, અને જે વળી બીજી સ્થિતિના સમીપ થકી ઉદીરણા પ્રયોગે જ કરીને દલિઉં આકર્ષીને ઉદય માંહે નાંખે તે આગાલ કહીએ. ઉદીરણાનું જ વિશેષ પ્રતિપત્તિને અર્થે આગાલ એવું બીજું નામ કહીએ. ઉદય ઉદીરણાએ કરીને પ્રથમ સ્થિતિ અનુભવતો બે આવલિકા શેષ રહે ત્યાં લગે જાય બે આવલિકા થાકતે આગાલ વિચ્છેદ પામે ત્યારપછી ઉદીરણા જ કેવળ પ્રવર્ત્તે તે પણ આવલિકા શેષ રહે ત્યાં લગે હોય. તે પછી એક આવલિકા માત્ર કેવળ ઉદયે કરીને જ અનુભવે. તે આવલિકા માત્રને ચરમ સમયે દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિકના અનુભાગ ભેદે કરીને ત્રિધા પુંજ કરે, તે આ પ્રમાણે-સમ્યક્ત્વ ૧, મિશ્ર ૨, અને મિથ્યાત્વ ૩; તે પછી અનંતર સમયે મિથ્યાત્વદલિકના ઉદયના અભાવ થકી ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ પામે. એ મિથ્યાત્વની સર્વ પ્રકારે ઉપશમના થકી પ્રથમ વાર સમ્યક્ત્વનો લાભ હોય. એ સમ્યક્ત્વ પામતો કોઇક દેશવિરતિ સહિત અને કોઇક સર્વવિરતિ સહિત પણ પડિવજે તે માટે દેશવિરત, પ્રમત્ત અને

અપ્રમત્ત સંયતને વિષે પણ મિથ્યાત્વ ઉપશાન્ત પામીએ. હવે સંયમને વિષે વર્તમાન વેદક સમ્યગ્દ્રષ્ટિને ત્રણ દર્શન ઉપશમાવતાં ત્રણ કરણનો વિધિ પૂર્વલીપરે ત્યાં સુધી કહેવો, જ્યાં સુધી અનિવૃત્તિ કરણકાળના સંખ્યાત ભાગ ગયે થકે અંતરકરણ કરે. તે કરતો થકો સમ્યક્ત્વની પ્રથમ સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ સ્થાપે અને મિથ્યાત્વ તથા મિશ્રની સ્થિતિ આવલિકા માત્ર સ્થાપે અને ઉકેરાતું દલિઉં ત્રણેનું સમ્યક્ત્વની પ્રથમ સ્થિતિ માંહે નાંખે. મિથ્યાત્વ તથા મિશ્રની પ્રથમ-સ્થિતિનાં દલિયાં સમ્યક્ત્વની પ્રથમ સ્થિતિનાં દલિયાં માંહે સ્તિબુકસંક્રમે કરીને સંક્રમાવે. સમ્યક્ત્વની પ્રથમ-સ્થિતિ વિપાકના અનુભવવા થકી અનુક્રમે ક્ષીણ થયે થકે ઓપશમિક સમ્યગ્દ્રષ્ટિ જીવ થાય. અને તે ત્રણે મિથ્યાત્વાદિકના ઉપરના દલિયાની ઉપશમના અનંતાનુબંધીના ઉપરિતન દલિયાની પરે જાણવી. એજ પ્રકારે કરીને અનેરાનો પણ ઉપશમના જાણવી. એનો વિસ્તાર ગ્રંથાન્તર* થકી જાણવો. ॥ ૭૫ ॥

---

* એ પ્રકારે ઉપશાંત કર્યા છે ત્રણ દર્શનમોહનીયને જેણે એવો પુરૂષ ચારિત્રમોહનીયને ઉપશમાવવાને ઇચ્છતો ફરી પણ યથાપ્રવૃત્તાદિ ત્રણ કરણ કરે છે. કરણોનુ સ્વરૂપ અગાઉ કહ્યા મુજબ જાણવું, પણ અહીં યથાપ્રવૃત્તકરણ અપ્રમત્ત ગુણસ્થાને, અપૂર્વકરણ અપૂર્વકરણે અને અનિવૃત્તિ કરણ અનિવૃત્તિબાદરસંપરાયે જાણવુ ત્યાં અપૂર્વકરણે સ્થિતિઘાતાદિ પૂર્વની પેરે પ્રવર્તે છે પણ એટલું વિશેષ છે કે-નહિ બંધાતી એવી સર્વ અશુભ પ્રકૃતિનો ગુણસંક્રમ અહીં પ્રવર્તે છે. અપૂર્વકરણાદ્ધાનો સંખ્યાતમો ભાગ ગયે છતે નિદ્રા પ્રચલાનો બંધવ્યવછેદ થાય તે પછી હજારો સ્થિતિખંડ ગયે છતે અપૂર્વકરણાદ્ધાના સંખ્યાતા ભાગ જાય અને એક ભાગ બાકી રહે તેની વચ્ચે દેવગતિ, દેવાનુપૂર્વી, પંચેંદ્રિય જાતિ, વૈક્રિયદ્વિક, આહારકદ્વિક, તૈજસ-કાર્મણનામ, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, વર્ણચતુષ્ક, અગુરૂલઘુ, ઉપઘાત, પરાઘાત, ઉચ્છ્વાસ, ત્રસ, બાદર, પર્યાપ્ત, પ્રત્યેક નામ, પ્રશસ્ત-વિહાયોગતિ, સ્થિર નામ, શુભ નામ, સુભગ નામ, સુસ્વર નામ, આદેય નામ, નિર્માણ નામ અને તીર્થંકર નામ એ ત્રીશ પ્રકૃતિનો બંધવ્યવચ્છેદ થાય. ત્યારપછી સ્થિતિખંડ પૃથક્ત્વ ગયે છતે અપૂર્વકરણાદ્ધાના છેલ્લે સમયે હાસ્ય, રતિ, ભય અને જુગુપ્સાનો બંધવ્યવચ્છેદ થાય. હાસ્ય, રતિ અરતિ શોક ભય તથા જુગુપ્સાનો ઉદય વિચ્છેદ હોય, અને સર્વ- કર્મના દેશ

હોય તે પછી સંજ્વલનની માયા ઉપશમે પચ્ચીશ પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત× હોય એ અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણે ઉપશમેલ પ્રકૃતિ જાણવી. ॥ ૭૬ ॥

× તે પછી અનિવૃત્તિકરણાદ્ધાના સંખ્યાતા ભાગ ગયે છતે દર્શન સપ્તક સિવાયના મોહનીય કર્મની એકવીશ પ્રકૃતિનુ અંતરકરણકરે, ત્યાંવેદ્યમાન સંજ્વલન ચાર કષાય માંહિનો કોઈ પણ એક કષાય અને ત્રણ વેદ માંહિના કોઈપણ વેદ્યમાન એક વેદની પ્રથમ સ્થિતિ પોતાના ઉદય કાળ પ્રમાણ હોય. બાકીના ૧૧ કષાય અને ૮ નોકષાયની પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા માત્ર હોય. અહીં સ્ત્રીવેદ અને નપુંસક વેદનો ઉદયકાળ સંખ્યાત ગુણ હોય. તે થકી સંજ્વલન ક્રોધનો વિશેષાધિક, તે થકી સંજ્વલન માન, માયા અને લોભનો અનુક્રમે વિશેષાધિક હોય. ત્યાં સંજ્વલન ક્રોધના ઉદયે ઉપશમ શ્રેણિ પ્રારંભે તેને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન ક્રોધનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન ક્રોધનો ઉદય હોય. સંજ્વલન માનના ઉદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન માનનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન માનનો ઉદય હોય સંજ્વલન માયાના ઉદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન માયાનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન માયાનો ઉદય હોય. સંજ્વલન લોભના ઉદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન લોભનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન લોભ (બાદર) નો ઉદય હોય. એ પ્રકારે તે અંતરકરણ ઉપરના ભાગોની અપેક્ષાએ સમ અને નીચેના ભાગની અપેક્ષાએ પૂર્વોક્ત રીતે વિષમ હોય. અહીં જેટલા કાળે સ્થિતિખંડનો ઘાત કરે અથવા અન્ય સ્થિતિબંધ કરે તેટલા કાળે અંતરકરણ પણ કરે. એ ત્રણે એક સાથે આરંભે અને સાથેજ પૂર્ણ કરે.

અંતરકરણ સંબંધિ દલિકનો પ્રક્ષેપવિધિ આ પ્રમાણે જાણવો—

જે કર્મોનો તે વખતે બંધ અને ઉદય વર્તતો હોય તે કર્મના અંતર કરણ સંબંધિ દલિક પહેલી અને બીજી સ્થિતિમાં નાખે છે જેમકે પુરૂષ વેદોદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને પુરૂષવેદનો બંધ અને ઉદય હોવાથી પુરૂષ વેદના અંતરકરણ સંબંધિ દલિક પ્રથમ અને દ્વિતીય સ્થિતિમાં નાખે. વળી જે કર્મનો એકલો ઉદયજ હોય પણ બંધ ન હોય તેના અંતરકરણ સંબંધિ દલિક પ્રથમસ્થિતિમાંજ નાખે, જેમકે સ્ત્રી વેદોદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને સ્ત્રીવેદનો ઉદયજ હોવાથી સ્ત્રીવેદના અંતરકરણ સંબંધિ દલિક પ્રથમ સ્થિતિમાં નાખે. વળી જે કર્મનો ઉદય નથી પણ ફક્ત બંધ છે તેના અંતરકરણ

દલિક દ્વિતીય સ્થિતિમાંજ નાંખે, જેમકે સંજ્વલન ક્રોધોદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને બાકીના ત્રણ કષાયનો ઉદય વિના બંધ હોવાથી તેના અંતરકરણ દલિક દ્વિતીય સ્થિતિમાં નાંખે વળી જે કર્મનો બંધ અને ઉદય નથી તેનાં અંત- રકરણ દલિક પરપ્રકૃતિમાં નાંખે, જેમકે બીજા અને ત્રીજા કષાયના દલ, તેનો, બંધોદય ન હોવાથી સંજ્વલન કષાયમાં નાંખે અહીં અનિવૃત્તિ કરણમાં બહુ વક્તવ્ય છે તે વિશેષાર્થીએ **કર્મપ્રકૃતિસંગ્રહણીની** ટીકા જોવી. અંતરકરણ કર્યા પછી નપુંસક વેદને ઉપશમાવે તે આ પ્રમાણે-પ્રથમ સમયે થોડું ઉપશમાવે, બીજે સમયે અસંખ્યેય ગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી પણ અસંખ્યેય ગુણ; એ પ્રમાણે સમયે સમયે અસંખ્યાત ગુણ (વધારે) છેલ્લા સમય સુધી ઉપશમાવે અને સમયે સમયે ઉપશમેલ દલિકની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત ગુણ દલિક દ્વિચરમ સમય સુધી પર પ્રકૃતિમાં નાખે. છેલ્લે સમયે પર પ્રકૃતિમાં સંક્રમણ થતા દલિકની અપેક્ષાએ ઉપશમ પામતું દલિક સંખ્યાત ગુણ જાણવું.

એમ નપુંસક વેદ ઉપશાંત થયે છતે મોહનીય કર્મની આઠ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. ત્યારપછી ઉક્ત પ્રકારે અંતર્મુહૂર્ત કાળે સ્ત્રીવેદને ઉપશમાવે, ત્યારપછી અંતર્મુહૂર્ત કાળે હાસ્યાદિ ષટ્કને ઉપશમાવે, ત્યારે મોહનીયની પંદર પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. તેજ સમયે વળી પુરૂષવેદનો બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ અને પ્રથમ સ્થિતિનો વ્યવચ્છેદ થાય પુરૂષવેદની પ્રથમ સ્થિતિની બે આવલિકા બાકી રહે ત્યારે પૂર્વોક્ત પ્રકારે આગાલ ન હોય, તેજ સમયથી માંડીને છ (હાસ્યાદિ) નોકષાયનું દલિક પુરૂષવેદમાં ન નાંખે પરંતુ સંજ્વલન ક્રોધાદિને વિષે નાંખે. **કમ્મપયડીમાં** કહ્યું છે કે પ્રથમ સ્થિતિની બે આવલિકા શેષ રહે ત્યારે વેદ પતદ્ગ્રહ ન થાય હાસ્યાદિ ષટ્ક ઉપશમાવ્યા પછી એક સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે પુરૂષવેદ સંપૂર્ણ ઉપશમાવે, બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી પણ અસંખ્યાત ગુણ એમ બે સમય ન્યૂન બે આવલિકાના ચરમ સમય સુધી સમયે સમયે અસંખ્યાતગુણ અધિક દલ ઉપશમાવે, અને બે સમય ન્યૂન બે આવલિકા કાળ પર્યંત યથાપ્રવૃત્ત સંક્રમવડે, સમયે સમયે પરપ્રકૃતિને વિષે દલ સંક્રમાવે. તે પ્રથમ સમયે ઘણું સંક્રમાવે, બીજે સમયે વિશેષ હીન, ત્રીજે સમયે વિશે- ષહીન એમ ચરમ સમય સુધી સમયે સમયે વિશેષહીન સંક્રમાવે એ પ્રકારે પુરૂષવેદ ઉપશાંત થયે છતે સોળ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય, તે પછી જે સમયે હાસ્યાદિ ષટ્ક ઉપશાંત થાય તે સમયે પુરૂષવેદની પ્રથમ સ્થિતિ ક્ષીણ થયેલી હોય. તે પછી અપ્રત્યાખ્યાનીય, પ્રત્યાખ્યાનીય અને સંજ્વલન

ક્રોધને એક સાથે ઉપશમાવવા માટે. સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમસ્થિતિ સમય-ન્યૂન ત્રણ આવલિકા શેષ રહે છતે અપ્રત્યાખ્યાનીય અને પ્રત્યાખ્યાનીય ક્રોધનું દલિક સંજ્વલન ક્રોધમાં ન નાખે પરંતુ સંજ્વલન માનાદિકમાં નાંખે, કેમકે કહ્યું છે કે-**तिसु आवलियासु समऊणियासु अपडिग्गहाउ संजलणा** અર્થાત્ સમય ઊણુ ત્રણ આવલિકા શેષ છતે સંજ્વલન ક્રોધ પતદ્ગ્રહ ન થાય (એટલે તેમાં બીજી પ્રકૃતિનું દલસંક્રમણ ન થાય) બે આવલિકા શેષ રહે છતે તો આગાલ પણ ન હોય પરંતુ એકલી ઉદીરણાજ હોય. એક આવલિકા શેષ રહે છતે સંજ્વલન ક્રોધના બંધ ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય અને અપ્રત્યાખ્યાનીય તથા પ્રત્યાખ્યાનીય ક્રોધ ઉપશાંત થયેલા હોય. તે બંને ઉપશાંત થયે છતે ૧૮ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. ત્યારે સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમ સ્થિતિની એક આવલિ અને સમય ન્યૂન બે આવલિકા કાળે બાંધેલ ઉપરની સ્થિતિનું દલિક વર્જીને બાકીનું સર્વ ઉપશાંત થયેલ હોય, તે પછી પ્રથમસ્થિતિગત એક આવલિકાને સ્તિબુક સંક્રમવડે સંજ્વલન માનને વિષે નાંખે અને સમયન્યૂન બે આવલિકાનું બાંધેલ દલિક, પુરૂષવેદ ઉપશમાવવા વખતે કહેલ પ્રકારે ઉપશમાવે અને પર પ્રકૃતિને વિષે સંક્રમાવે. એ રીતે સમય ન્યૂન બે આવલિકા પ્રમાણ કાળે સંજ્વલન ક્રોધ ઉપશાંત થાય. તે ઉપશાંત થયે છતે ૧૯ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય વળી જ્યારે સંજ્વલન ક્રોધના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય તે પછી તરતના સમયથી આરંભીને સંજ્વલન માનની બીજી સ્થિતિ સબંધી દલિકને આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે ત્યાં ઉદય સમયે થોડું નાખે, બીજે સમયે અસંખ્યેયગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી અસખ્યેયગુણ એમ સમયે સમયે અસંખ્યેય ગુણ અધિક દલિક પ્રથમ સ્થિતિના છેલ્લા સમય પર્યંત નાંખે. પ્રથમ સ્થિતિ કરણના પ્રથમ સમયથીજ માંડીને અપ્રત્યાખ્યાન, પ્રત્યાખ્યાન અને સંજ્વલન એ ત્રણે માનને સમકાળે ઉપશમાવવા માટે, સંજ્વલન માનની પ્રથમ સ્થિતિ સમયન્યૂન ત્રણ આવલિકા શેષ રહે છતે અપ્રત્યાખ્યાન અને પ્રત્યાખ્યાન માનનું દલિક સંજ્વલન માનમાં ન નાખે પરંતુ સંજ્વલન માયા વગેરેમાં નાંખે, બે આવલિકા બાકી રહે ત્યારે તો આગાલ વિચ્છેદ થાય. તે પછી એકલી ઉદીરણાજ હોય, આવલિકા શેષ રહે છતે સંજ્વલન માનના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય અને અપ્રત્યાખ્યાન—પ્રત્યાખ્યાન માન ઉપશાંત થયેલા હોય. તે ઉપશાંત થયે છતે ૨૧ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. તે વખતે સંજ્વલન માનની પ્રથમ સ્થિતિની એક આવલિકા અને સમય ન્યૂન બે આવલિકાનું બાંધેલ ઉપરની સ્થિતિનું દલિક

વર્જીને બાકીનું સર્વ ઉપશાંત હોય. તે પછી પ્રથમ સ્થિતિગત એક આવલિકાને સ્તિબુકસંક્રમવડે સંજ્વલન માયામાં નાંખે અને સમયન્યૂન બે આવલિકાનું બાંધેલ દલિક, પુરૂષવેદ ઉપશમાવવા વખતે કહેલ પ્રકારે ઉપશમાવે અને સંક્રમાવે. તે પછી સમયન્યૂન બે આવલિકા પ્રમાણ કાળે સંજ્વલન માન ઉપશાંત થાય તે ઉપશાંત થયે છતે ૨૨ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય, જ્યારે સંજ્વલન માનનો બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય તે પછી તરતના સમયથી માંડીને સંજ્વલનમાયાની બીજી સ્થિતિમાંથી દલિકને આકર્ષીને પૂર્વોક્ત પ્રકારે પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે વળી તેજ સમયથી માંડીને ત્રણે માયાને સમકાળે ઉપશમાવવા માંડે, સંજ્વલન માયાની પ્રથમ સ્થિતિ સમયન્યૂન ત્રણ આવલિકા શેષ રહે છતે અપ્રત્યાખ્યાન અને પ્રત્યાખ્યાન માયાનું દલિક સંજ્વલન માયામાં ન નાંખે પરંતુ સંજ્વલન લોભમાં નાંખે. બે આવલિકા શેષ રહે ત્યારે તો આગાલ ન હોય પરંતુ એકલી ઉદીરણા હોય. આવલિકા શેષ રહે છતે સંજ્વલન માયાના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય અને અપ્રત્યાખ્યાન પ્રત્યાખ્યાન માયા ઉપશાંત હોય. તે ઉપશાંત થયે ૨૪ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય તે સમયે સંજ્વલન માયાની પ્રથમ સ્થિતિગત એક આવલિકા અને સમયન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક વર્જીને બાકીનું સર્વ ઉપશાંત હોય. તે પછી તે પ્રથમ સ્થિતિગત એક આવલિકાને સ્તિબુક સંક્રમણ વડે સંજ્વલન લોભમાં સંક્રમાવે અને સમય ન્યૂન આવલિકાદ્વિકે બાંધેલ દલિકને પુરૂષવેદ ઉપશમાવવા વખતે કહેલ પ્રકારે ઉપશમાવે અને સંક્રમાવે. તે પછી સમયન્યૂન બે આવલિકા પ્રમાણ કાળે સંજ્વલન માયા ઉપશાંત થાય. તે ઉપશાંત થયે ૨૫ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય, વળી જ્યારે સંજ્વલન માયાના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય તે પછી તરતના સમયથી માંડીને સંજ્વલન લોભની બીજી સ્થિતિમાંથી દલિક આકર્ષીને લોભવેદકાદ્ધા (લોભ વેદવાનો કાળ)ના ⅔ ભાગ પ્રમાણ પ્રથમ સ્થિતિ પૂર્વોક્ત પ્રકારે કરે અને વેદે. તે પ્રથમ ત્રિભાગ (⅓)નું નામ અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા અને બીજા ત્રિભાગનું નામ કિટ્ટીકરણાદ્ધા.. અહીં અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા નામે પ્રથમ ત્રિભાગે વર્તતો જીવ પૂર્વ સ્પર્ધક થકી દલિક લઇને અપૂર્વ સ્પર્ધકો કરે. હવે એ સ્પર્ધક શું ? તે કહે છે–અહીં અનંતાનંત પરમાણુએ નિષ્પન્ન સ્કંધોને જીવ કર્મપણે ગ્રહણ કરે છે. તેમાં એક એક સ્કંધમાં જે સર્વથી જઘન્ય રસ (પરમાણુનો પણ રસ) કેવળીની બુદ્ધિ વડે છેદાતો સર્વ જીવ થકી અનંતગુણ રસાવિભાગ (રસના અંશ) ને આપે તેવા જઘન્ય રસવાળા કેટલાક પર-

માણુઓનો સમુદાય, સમાન જાતિ હોવાથી **વર્ગણા** કહેવાય. જઘન્ય રસ કરતાં એક રસ વિભાગે અધિક પરમાણુઓનો સમુદાય તે બીજી વર્ગણા, તે થકી પણ એક રસ વિભાગે અધિક પરમાણુઓનો સમુદાય તે ત્રીજી વર્ગણા, એમ ઉત્તરોત્તર એક એક રસાવિભાગે અધિક પરમાણુઓના સમુદાયરૂપ વર્ગણા ગણતાં સિદ્ધને અનંતમે ભાગે અને અભવ્યથી અનંતગુણ વર્ગણાનો સમુદાય તે **સ્પર્ધક** ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ વડે જાણે સ્પર્ધા કરતી હોય તેવી પરમાણુની વર્ગણા તે અહીં સ્પર્ધક કહેવાય છે. પ્રથમ સ્પર્ધકની છેલ્લી વર્ગણાના રસાવિભાગ કરતાં આગળ ઉત્તરોત્તર એક એક રસાવિભાગવાળા પરમાણુ ન પામીએ પરંતુ સર્વ જીવ કરતાં અનંતગુણ રસાવિભાગવાળા પરમાણુ પામીએ. તેવા રસવાળા પરમાણુઓનો સમુદાય તે બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગણા. તે પછી પૂર્વોક્ત રીતે એક એક પરમાણુએ અધિક રસાવિભાગવાળા પરમાણુઓની વર્ગણા કરતાં બીજું સ્પર્ધક ગણવુ એમ અનંતા સ્પર્ધકો હોય. એવા અનંતા સ્પર્ધકો જીવે પૂર્વે કરેલા છે તેથી તે પૂર્વ સ્પર્ધક કહેવાય છે. અહીં તે સ્પર્ધકો મધ્યેથી જ સમયે સમયે દલિક ગ્રહણ કરી તેને અત્યંત રસહીન કરીને અપૂર્વ સ્પર્ધકો કરે. સંસારમાં ભ્રમણ કરતાં જીવે બંધ આશ્રયી આવા સ્પર્ધકો કોઈ પણ વખત કર્યા નથી પરંતુ હમણાંજ વિશુદ્ધિના પ્રકર્ષવશે કરે છે તેથી તે અપૂર્વ કહેવાય છે. અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા ગયે છતે કિટ્ટીકરણાદ્ધામાં પ્રવેશ કરે ત્યાં પૂર્વ સ્પર્ધક અને અપૂર્વ સ્પર્ધક થકી દલિક ગ્રહણ કરીને સમયે સમયે અનંત કિટ્ટી એટલે પૂર્વ સ્પર્ધક અને અપુર્વ સ્પર્ધક થકી વર્ગણા ગ્રહણ કરીને તેને અનંતગુણ રસહીનતા પમાડીને મ્હોટે અંતરે જે સ્થાપવું તે. જેમકે અનંતાનંત રસાવિભાગને અસત્કલ્પના વડે એકસો એક અથવા એકસો બે કલ્પીએ અને તેના પાંચ, પંદર, પચીશ રસાવિભાગ રાખીએ તે કિટ્ટીકરણાદ્ધાના છેલ્લે સમયે અપ્રત્યાખ્યાન લોભ સમકાળે ઉપશાંત થાય, તે સમયે જ સંજ્વલન લોભનો બંધવ્યવચ્છેદ, બાદર સંજ્વલન લોભના ઉદય ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ અને અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાય ગુણસ્થાનનો વ્યવચ્છેદ થાય. એ પ્રકારે અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાયે સાતથી માંડીને પચ્ચીશ પર્યંત મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિઓ ઉપશાંત પામીએ.

सत्तावीसं सुहुमे, अट्ठावीसं च मोहपयडीओ ।
उवसंतवीअराए, उवसंता हुंति नायव्वा ॥७७॥

सत्तावीसं=સત્યાવીશ.
सुहुमे=સૂક્ષ્મ સંપરાયે.
अट्ठावीसं=અઠ્ઠાવીશ.
मोहपयडीओ=મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.
उवसंतवीयराए=ઉપશાંત કષાય વીતરાગ (૧૧) મા ગુણસ્થાને.
उवसंता=ઉપશાંત થયેલી.
हुंति=હોય છે.
नायव्वा=જાણવી.

અર્થ—સૂક્ષ્મસંપરાયે મોહનીય કર્મની સત્તાવીશ પ્રકૃતિઓ અને ઉપશાંતકષાય વીતરાગ ગુણસ્થાને અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિઓ ઉપશાંત થયેલી હોય છે એમ જાણવું. ॥ ૭૭ ॥

વિવેચનઃ—તે પછી અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન લોભ સમકાળે ઉપશમતાં સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે સત્તાવીશ પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. તે સૂક્ષ્મસંપરાયનો કાળ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણે હોય તેને વિષે પેઠો થકો ઉપરલી સ્થિતિના સમીપ થકી કેટલીક કિટ્ટિઓ આકર્ષીને તેની પ્રથમ સ્થિતિ સૂક્ષ્મસંપરાયના કાળ જેટલી કરી-કરીને વેદે. શેષ સૂક્ષ્મકિટ્ટીકૃત દલિક અને સમયે ઉણી બે આવલિકાનું બાંધેલ તે ઉપશમાવે. તે સૂક્ષ્મસંપરાયને છેલ્લે સમયે સંજ્વલન લોભ ઉપશમે તે સમયેજ જ્ઞાનાવરણ ૫, દર્શનાવરણ ૪, અંતરાય ૫, યશઃકીર્તિ ૧ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧, એ સોળ પ્રકૃતિનો બંધ છેદે. તે થકી અનંતર સમયે ઉપશાન્ત કષાય વીતરાગ થાય ત્યાં મોહનીયની (૨૮) અઠ્ઠાવીશે પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત જાણવી. તે ઉપશાન્ત કષાય જઘન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય. તે પછી તે નિશ્ચયેજ ભવક્ષયે અથવા અદ્ધાક્ષયે પડે. ત્યાં ×અદ્ધાક્ષયે પડતો થકો જેમ ચઢયો હતો તેમજ પડે. જ્યાં જ્યાં જે પ્રકૃતિની બંધોદય ઉદીરણા છેદી હતી ત્યાં ત્યાં

× ગુણસ્થાનનો કાળ પૂર્ણ થયે.

પડતો થકો તે પ્રકૃતિની બંધોદય ઉદીરણા પ્રારંભે. એમ પડતો થકો યાવત્ પ્રમત્ત ગુણઠાણે રહે. કોઇક વળી તેથી હેઠો પડતો દેશવિરતે રહે. કોઇક અવિરતે રહે. કોઇ સાસ્વાદને પણ આવે. અને જે ભવ*ક્ષયે પડે તે પહેલે સમયે જ અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ ગુણઠાણાનાં સર્વ બંધાદિક કરણ ×પ્રવર્ત્તાવે. ઉત્કૃષ્ટપણે એક ભવે બે વાર ઉપશમ શ્રેણિ પડિવજે, તેને નિશ્ચયે તે ભવે ક્ષપકશ્રેણિ ન હોય, અને જે એક વાર ઉપશમશ્રેણિ પડિવજે તેને કદાચિત્ ક્ષપકશ્રેણિ પણ હોય. એ કાર્મગ્રંથિક મત છે. આગમને અભિપ્રાયે તો એક ભવે એક જ શ્રેણિ હોય. ॥ ૭૭ ॥

॥ इति उपशमश्रेणिविचार ॥

ક્ષપકશ્રેણિ સ્વરૂપ.

पढमकसायचउक्कं, इत्तो मिच्छत्तमीससम्मत्तं;
अविरयसम्मे देसे, पमत्ति अपमत्ति खीअंति ॥७८॥

पढमकसायचउक्कं=પહેલા ચાર કષાય.
इत्तो=પછી.
मिच्छत्तमीससम्मत्तं=મિથ્યાત્વ. મિશ્ર અને સમ્યકત્વ મોહનીય.
अविरयसम्मे=અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિએ
देसे=દેશવિરતે
पमत्ति=પ્રમત્ત ગુણઠાણે.
अपमत्ति=અપ્રમત્ત ગુણસ્થાને
खीयंति=ક્ષય થાય છે.

અર્થ—પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક, એ પછી મિથ્યાત્વ મોહનીય, મિશ્ર મોહનીય અને સમ્યકત્વ મોહનીય અનુક્રમે ક્ષય પામે છે. આ સાત પ્રકૃતિ અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત અથવા અપ્રમત્તે ક્ષય પામે છે ॥ ૭૮ ॥

---

* મરણ પામતો.
× અનુત્તર વિમાનમાં ઉપજે તેથી ત્યાં ચોથું ગુણસ્થાન હોય તેથી.

વિવેચનઃ—હવે ક્ષપકશ્રેણિ કહે છે.—અહીં જે ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે તે મનુષ્ય અવશ્ય આઠ વર્ષ ઉપરની ઉમ્મરનો હોય. તે પ્રથમ તો અનંતાનુબંધિ ચાર કષાય હણે–વિસંયોજના કરે. તે વિસંયોજનાનું સ્વરૂપ પૂર્વે કહ્યું છે તેમ કહેવું. ત્યારપછી મિથ્યાત્વ મોહનીય ૧. મિશ્રમોહનીય ૨, અને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૩, એ ત્રણેનો સમકાળે *ક્ષય કરે. તે અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણઠાણે તથા દેશવિરતિએ તથા પ્રમત્ત ગુણઠાણે તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે ક્ષય કરે-સત્તાથી ટાળે.

---

* મિથ્યાત્વ મોહનીયાદિને ખપાવતો યથાપ્રવૃત્તાદિ ત્રણ કરણ પૂર્વોક્ત (ઉપશમ શ્રેણિના અધિકારે કહ્યા મુજબ) રીતે કરે પણ એટલું વિશેષ કે અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયે અનુદિત મિથ્યાત્વ અને મિશ્ર મોહનીયના દલિકને ઉદિત સમ્યક્ત્વમોહનીયને વિષે ગુણસંક્રમ વડે નાખે અને તે બંનેનોજ ઉદ્વલના સંક્રમ પણ કરે. તે આ પ્રમાણે–પહેલો સ્થિતિખંડ મોટો ઉવેલે, બીજો તેથી વિશેષ હીન, ત્રીજો તેથી પણ વિશેષ હીન, એમ અપૂર્વકરણના છેલ્લા સમય પર્યંત અનુક્રમે વિશેષહીન હીન ઉવેલે અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયે જે સ્થિતિની સત્તાવાળો હતો તે તેના જ ચરમ સમયે સંખ્યાતગુણ હીન સ્થિતિની સત્તાવાળો થાય તે પછી અનિવૃત્તિકરણમાં પ્રવેશ કરે ત્યાં પણ સ્થિતિઘાતાદિ સર્વે તેમજ કરે. અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયે વળી ત્રણે દર્શમોહનીયની દેશ ઉપશમના, નિધત્તિ અને નિકાચના વ્યવચ્છેદ પામે અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયથીમાંડીને દર્શન મોહનીયત્રિકની સ્થિતિસત્તાનો સ્થિતિ–ઘાતાદિ વડે ઘાત કરતો કરતો હજારો સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે અ-સંજ્ઞિ પચેંદ્રિયની જેટલી સ્થિતિસત્તાવાળો થાય. તે પછી સહસ્ર પૃથક્ત્વ સ્થિતિખંડ ગયે છતે ચૌરિંદ્રિય સમાન સ્થિતિસત્તાવાળો થાય તે પછી પણ તેટલા જ સ્થિતિખંડ ગયે છતે તેઇન્દ્રિય સમાન સ્થિતિસત્તાવાળો થાય તે પછી તેટલા સ્થિતિખંડ ગયે છતે બેઇન્દ્રિય સમાન સ્થિતિસત્તાવાળો થાય તે પછી પણ તેટલા સ્થિતિખંડ ગયે છતે એકેંદ્રિય સમાન સ્થિતિવાળો થાય તે પછી પણ તેટલા સ્થિતિખંડ ગયે છતે પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ સ્થિતિવાળો હોય. તે પછી ત્રણ દર્શનમોહનીય પ્રત્યેકનો પણ એક એક સંખ્યાતમો ભાગ મૂકીને બાકીની સર્વે સ્થિતિનો ઘાત કરે—ખપાવે, તે પછી પૂર્વે બાકી રાખેલ સંખ્યાતમા ભાગનો એક સંખ્યાતમો ભાગ મૂકીને બાકીની સર્વ

ઇહાં જો પૂર્વબદ્ધાયુ થકો ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે અને અનંતાનુબંધિના ક્ષયથી અનંતર મરણના સંભવ થકી જો શ્રેણિ થકી વિરમે તો કદાચિત્ મિથ્યાત્વના ઉદય થકી ફરીને પણ અનંતાનુબંધી

સ્થિતિનો વિનાશ કરે, એ પ્રકારે હજારો સ્થિતિઘાત અતિક્રમે. તે પછી વળી મિથ્યાત્વના અસંખ્યાતા ભાગને અને સમ્યક્ત્વ તથા મિશ્રના સંખ્યાતા ભાગને ખંડે. તે પછી એ રીતે ઘણા સ્થિતિખંડ ગયે છતે મિથ્યાત્વનું દલિક આવલિકા માત્ર રહે અને સમ્યકત્વ તથા મિશ્રનું તો પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ રહે અહીં ખંડન કરાતા મિથ્યાત્વ સંબંધી સ્થિતિખંડોને સમ્યકત્વ અને મિશ્રમાં નાખે, મિશ્રના સમ્યક્ત્વમાં અને સમ્યકત્વના પોતાની નીચલી સ્થિતિમાં નાંખે હવે આવલિકા માત્ર રહેલું મિથ્યાત્વ દલિક તેને પણ સ્તિબુક સંક્રમ વડે સમ્યક્ત્વમાં નાખે, તે પછી સમ્યકત્વ અને મિશ્રના અસંખ્યાતા ભાગ ખંડે અને એક ભાગ બાકી રહે, તે પછી તેના પણ અસંખ્યાતા ભાગ ખંડે અને એક બાકી રાખે, એ રીતે કેટલાએક સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે મિશ્ર આવલિકા માત્ર રહે અને તે વખતે સમ્યકત્વની સ્થિતિસત્તા આઠ વર્ષ પ્રમાણ હોય તે જ કાળે વળી નિશ્ચયનયમતે સન્ત્વળા વિઘ્નના નાશથી તે દર્શનમોહનીયક્ષપક કહેવાય તે પછી આગળ સમ્યક્ત્વના અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ સ્થિતિ ખંડને ઉકેરે અને તેના દલિકને ઉદય સમયથી માંડીને સંક્રમાવે, તે આ પ્રમાણે-ઉદય સમયે થોડું, બીજે સમયે તેથી અસંખ્યેય ગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી પણ અસંખ્ય ગુણ, એમ ગુણશ્રેણિના મસ્તક (ટોચ-અંત) પર્યંત અનુક્રમે અસંખ્યેય ગુણ અધિક સંક્રમાવે તે પછી તો વિશેષ હીન હીન સ્થિતિના દલિકને ચરમ સમય સુધી સંક્રમાવે એ પ્રકારે અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ અનેક ખંડો દ્વિચરમ સ્થિતિ ખંડ પર્યંત ઉકેરે અને ખપાવે દ્વિચરમ સ્થિતિખંડ કરતાં ચરમ સ્થિતિ ખંડ અસંખ્યેય ગુણ હોય. છેલ્લો સ્થિતિખંડ ઉકેરાયે છતે આ ક્ષપક કૃતકરણ કહેવાય આ કૃતકરણાદ્ધામાં વર્તતો કોઈ જીવ કાળ પણ કરીને ચાર માંહેની કોઈ પણ એક ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય, અને લેશ્યામાં પણ પૂર્વે શુક્લ લેશ્યાએ હતો તે હવે તો કોઇ પણ લેશ્યામાં જાય. એ પ્રકારે સાત પ્રકૃતિના ક્ષપનો પ્રસ્થાપક (આરંભ કરનાર) મનુષ્ય હોય અને નિષ્ઠાપક (પૂર્ણ કરનાર) ચારે ગતિને વિષે પામીએ. કહ્યું છે કે-पट्ठवगो अ मणुसो, निट्ठवगो चउसुवि गइसु.

બાંધે; તે અનંતાનુબંધિનું બીજ મિથ્યાત્વ છે તે માટે. પણ મિથ્યાત્વ ક્ષય ગયે અનંતાનુબંધિ જાગે નહિ, બીજ ગયું માટે અને સાતને ક્ષયે તો અપતિત પરિણામવંત થકો અવશ્ય દેવલોકે જ ઉપજે અને પતિત પરિણામવંત હોય તો તે અનેક પરિણામના સંભવ થકો જેવી પરિણામની વિશુદ્ધિ તેવી અનેરી ગતિએ ઉપજે. અને બદ્ધાયુ પણ જો ત્યારે કાળ ન કરે તો પણ સાતને ક્ષયે નિશ્ચયે વિરમે પણ આગળ ચારિત્ર મોહનીય ખપાવવા ન માંડે. તે મરીને જો દેવગતિએ અથવા નરક ગતિએ જાય તો તે ત્રીજે ભવે મોક્ષે જાય. અને જો તિર્યંચ મનુષ્ય માંહે ઉપજે તો તે અવશ્ય અસંખ્યાત વર્ષાયુ માંહેજ ઉપજે. ત્યાંથી દેવલોકનો ભવ કરીને ચોથે* ભવે મોક્ષે જાય. એ સાત પ્રકૃતિનો ક્ષય અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તને વિષે જ પામીએ. હવે જો અબદ્ધાયુ થકો ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે તો સાત પ્રકૃતિને ક્ષયે નિશ્ચયે અનુપરત પરિણામવંત થકો ચારિત્ર મોહનીય ખપાવવાનો ઉદ્યમ કરે. તે સકલક્ષપક નરક ૧, તિર્યંચ ૨, અને દેવ ૩, એ ત્રણનાં આયુ ક્ષય કરે. હવે ચારિત્રમોહનીય ખપાવવાને ઉદ્યમ કરતો થકો યથાપ્રવૃત્તાદિક ત્રણ કરણ કરે, તેનું સ્વરૂપ સર્વ પૂર્વલી પરેજ કહેવું, પણ એટલું વિશેષ જે યથાપ્રવૃત્ત કરણ તે અપ્રમત્ત ગુણઠાણે જાણવું, અપૂર્વકરણ તે અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે જાણવું અને અનિવૃત્તિ કરણ તે અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણે જાણવું. ત્યાં અપૂર્વકરણે અપ્રત્યાખ્યાન ચતુષ્ક અને પ્રત્યાખ્યાનચતુષ્ક એ આઠ

---

* આ પ્રાયિક વચન સંભવે છે, જે કારણ માટે ક્ષાયિક સમ્યગ્દ્રષ્ટિ શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવનું પાંચમે ભવે પણ મોક્ષગમન સંભળાય છે.

उक्तं च—नरयाउ नरभवम्मि, देवो होऊण पञ्चमे कप्पे ।
तत्तो चुओ समाणो, बारसमो अममतित्थयरो ॥ १ ॥

ભાવાર્થ—નરક થકી નીકળી મનુષ્ય ભવમા ઉત્પન્ન થશે. ત્યાંથી પાંચમા કલ્પમાં દેવ થઈને ત્યાંથી ચ્યવતા બારમા અમમ નામા તીર્થંકર થશે.

કષાય ખપાવવા[1] માંડે, તેના અંતરે અનિવૃત્તિ બાદરે શું હણે? તે કહે છે ॥ ૭૮ ॥

३ १३
अनिअट्टिबायरे थीण–गिद्धितिगनिरगतिरिअनामाओ;
संखिज्जइमे सेसे, तप्पाउग्गाओ खीअंति ॥७९॥

अनियट्टिबायरे=અનિવૃત્તિ બાદરે
थीणगिद्धितिग=સ્ત્યાનગૃદ્ધિ (થીણદ્ધિ) ત્રિક.
निरयतिरियनामाओ=નરક ગતિ અને તિર્યંચગતિ નામ કર્મની (તેર) પ્રકૃતિઓ
संखिज्जइमे=સંખ્યાતમો ભાગ
सेसे=બાકી રહે છતે.
तप्पाउग्गाओ=તત્પ્રાયોગ્ય.
खीयंति=ક્ષય થાય છે.

अर्थः—અનિવૃત્તિબાદર ગુણસ્થાનનો સંખ્યાતમો ભાગ બાકી રહે છતે સ્ત્યાનગૃદ્ધિત્રિક, નરકગતિ અને તિર્યંચગતિ નામ કર્મની તત્પ્રાયોગ્ય (તેર) પ્રકૃતિઓ ક્ષય પામે છે. ॥ ૭૯ ॥

विवेचनः—અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયે આઠ કષાય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિના થાય ત્યાર પછી થીણદ્ધિત્રિક ૩ અને નરકગતિ ૧, નરકાનુપૂર્વી ૨, તિર્યંચગતિ ૩, તિર્યગાનુપૂર્વી ૪, એકેંદ્રિય ૫, બેઇંદ્રિય ૬, તેઇંદ્રિય ૭, ચઉરિંદ્રિય જાતિ ૮, સ્થાવર ૯, આતપ ૧૦, ઉદ્યોત ૧૧, સૂક્ષ્મ ૧૨ અને સાધારણ ૧૩, એ નરક તિર્યક્ પ્રાયોગ્ય નામકર્મની ૧૩ પ્રકૃતિ- એવં સોળ પ્રકૃતિ* અનિવૃત્તિબાદરના સંખ્યાતા ભાગ ગયે થકે અને એક સંખ્યાતમો ભાગ થાકતે થકે ક્ષય કરે. ॥ ૭૯ ॥

૧–સ્થિતિઘાતાદિ વડે એવા ખપાવે કે અનિવૃત્તિકરણાદ્ધાના પ્રથમ સમયે તે પલ્યોપમના અસંખ્યેય ભાગ માત્ર સ્થિતિપ્રમાણ થાય.

* ઉદ્વલના સંક્રમે ઉવેલી ઉવેલીને તેની પલ્યોપમના અસંખ્યેય ભાગ પ્રમાણ સ્થિતિ થાય ત્યારે બંધાતી પ્રકૃતિમાં તે સોળ પ્રકૃતિને ગુણસંક્રમ વડે સમયે સમયે સંક્રમાવી સંક્રમાવીને.

इत्तो हणइ कसाय–ट्ठगंपि पच्छा नपुंसगं इत्थीं;
तो नोकसायछक्कं, छुहइ संजलणकोहंमि ॥८०॥

इत्तो=એ પછી.
हणइ=હણે છે.
कसायट्ठगंपि=કષાયાષ્ટકને
पच्छा=પછી.
नपुंसगं=નપુંસકવેદને.
इत्थीं=સ્ત્રી વેદને
तो=તે પછી.
नोकसायछक्कं=૭ નોકષાયને
छुहइ=નાંખે-સંક્રમાવે છે.
संजलणकोहंमि=સંજ્વલન ક્રોધ માંહે

અર્થ—એ પછી આઠ કષાયને ક્ષય કરે. પછી નપુંસક વેદ, સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે. તે પછી છ નોકષાય સંજ્વલન ક્રોધને વિષે સંક્રમાવે છે. ॥ ૮૦ ॥

વિવેચન—તે સોળ ૧૬ પ્રકૃતિનો ક્ષય કર્યા પછી આઠ કષાય નિઃશેષપણે હણે. ઇહાં અન્ય આચાર્ય કહે છે કે—"૧૬ પ્રકૃતિ જ પ્રથમ ખપાવવા માંડે, તેની વચ્ચે ૮ કષાય ખપાવે અને પછી ૧૬ પ્રકૃતિ નિઃશેષપણે ક્ષય કરે." ત્યાર પછી અંતર્મુહૂર્ત માંહે નવ નોકષાયનું અને ચાર સંજ્વલનનું અંતરકરણ કરે. તે કરીને નપુંસક વેદનું ઉપરની સ્થિતિનું દલિઉં ઉદ્વલન વિધિએ કરીને ક્ષય કરવા માંડે. તે અંતર્મુહૂર્ત લગે વેદવે કરીને પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ માત્રનું થયું, ત્યાંથી માંડીને બધાતી પ્રકૃતિને વિષે ગુણસંક્રમે કરીને નાંખે. એમ નંખાતું થકું તે અંતર્મુહૂર્તે નિઃશેષપણે ક્ષીણ થાય, અને હેઠલું દલિઉં જો નપુંસકવેદી ક્ષપકશ્રેણિએ ચડ્યો હોય તો ભોગવતો ક્ષય કરે, અન્યથા તો તે આવલિકા માત્ર હોય. તેને વળી વેદ્યમાન પ્રકૃતિને વિષે સ્તિબુક સંક્રમે કરીને સંક્રમાવે. એમ નપુંસક વેદનો ક્ષય કરીને તેવીજ રીતે અંતર્મુહૂર્તે સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે. ત્યારપછી છ નોકષાયનો પણ સમકાળે ક્ષય કરવા માંડે. ત્યાંથી માંડી તેનું ઉપરની સ્થિતિનું દલિઉં પુરૂષવેદ માંહે ન સંક્રમાવે, કિંતુ સંજ્વલન ક્રોધ માંહે સંક્રમાવે. એમ અંતર્મુહૂર્તે ૭ નોકષાયનું

ઉપરનું દલિઉં નિઃશેષપણે ક્ષીણ થાય, તે સમયેજ પુરૂષવેદના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો છેદ થાય અને સમયે ઊણી બે આવિલિકાનું બાંધ્યું વર્જીને શેષ દલિયાનો પણ ક્ષય થાય. એ પુરૂષવેદી પ્રારંભકને જાણવું. જ્યારે નપુંસકવેદી પ્રારંભક હોય ત્યારે પ્રથમ સ્ત્રીવેદ અને નપુંસકવેદનો સમકાળે ક્ષય કરે, તે ક્ષયને સમયે જ પુરૂષવેદના બંધોદય ઉદીરણાનો છેદ થાય. ત્યાર પછી અવેદક થયો છતો પુરૂષવેદ અને હાસ્યષટ્કનો સમકાળે ક્ષય કરે. અને જ્યારે સ્ત્રીવેદી શ્રેણિ પ્રારંભે ત્યારે પ્રથમ નપુંસકવેદનો ક્ષય કરે, પછી સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે, તે ક્ષયને સમયે જ પુરૂષવેદના બંધ ઉદય, ઉદીરણાનો છેદ થાય. ત્યારપછી પુરૂષવેદ અને હાસ્ય ષટ્કનો સમકાળે ક્ષય કરે. હવે પુરૂષવેદીને આશ્રયીને કહે છે—ક્રોધ વેદતાં પુરૂષવેદીને ક્રોધાદ્ધાના ત્રણ ભાગ હોય, તે આ પ્રમાણે-અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા ૧, કિટ્ટિકરણાદ્ધા ૨, અને કિટ્ટિવેદનાદ્ધા ૩. ત્યાં અશ્વકર્ણકરણાદ્ધાએ વર્ત્તતો પ્રતિસમયે અનંતા અપૂર્વ સ્પર્દ્ધક સંજ્વલન ચતુષ્કના અંતરકરણ થકી ઉપરની સ્થિતિને વિષે કરે અને એ અદ્ધાએ વર્ત્તતો પુરૂષવેદ પણ સમયે ઊણી બે આવલિકા રૂપ કાળે ક્રોધને વિષે ગુણસંક્રમે કરીને સંક્રમાવતો થકો ચરમ સમયે સર્વસંક્રમે કરીને સંક્રમાવે. એમ પુરૂષવેદ ક્ષય પામે. તદનંતર કિટ્ટિકરણ અદ્ધાએ પેઠો થકો સંજ્વલન ચતુષ્કની ઉપરની સ્થિતિના દલિયાની કિટ્ટિ કરે. તે કિટ્ટિ પરમાર્થે તો અનંતી છે પણ સ્થૂલ ભેદની અપેક્ષાએ બાર કલ્પીએ—એકેકા કષાયની ત્રણ ત્રણ. એ ક્રોધે ક્ષપકશ્રેણિ પ્રપન્નને માટે જાણવું. માને કરીને પડિવજતાને તો પૂર્વોક્ત ઉદ્દલન વિધિએ કરીને ક્રોધ ખપાવ્યે થકે શેષ ત્રણ કષાયનો કિટ્ટિ પૂરવલી પરે ૯ થાય. માયાએ કરી પ્રતિપન્નને પૂર્વોક્ત ઉદ્દલન વિધિએ કરીને ક્રોધ માનનો ક્ષય થયે થકે શેષ બે કષાયની કિટ્ટિ ૬ પૂર્વવત્ હોય. લોભે કરીને પ્રતિપન્નને પૂર્વોક્ત ઉદ્દલન વિધિએ કરીને ક્રોધાદિક ત્રણને ક્ષપે લોભની કિટ્ટિ ૩ હોય. ત્યારપછી કિટ્ટિવેદનાદ્ધાને વિષે પેઠો થકો ક્રોધે પ્રતિપન્ન થકો ક્રોધનું પ્રથમ કિટ્ટિનું બીજી સ્થિતિનું દલિઉં આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિનું કરે અને વેદે, ત્યાં લગે કે જ્યાં લગે સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ હોય. તદનંતર સમયે બીજી સ્થિતિગત બીજી કિટ્ટિનું દલિઉં આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિનું કરે અને વેદે, ત્યાં

લગે કે જ્યાં લગે સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ હોય. એમ *આગળ પણ કહેવું. ઇત્યાદિક ઈહાં ઘણું વક્તવ્ય છે પણ વિસ્તારના ભય થકી કહેતા નથી. ॥ ૮૦ ॥

---

* તે પછી અનતર સમયે ત્રીજી કિટ્ટિનુ દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં સુધી વેદે આ ત્રણે કિટ્ટિ વેદનાદ્ધાને વિષે ઉપરની સ્થિતિનું દલિક ગુણ-સંક્રમે કરીને પણ સમયે સમયે અસંખ્યેયગુણ વૃદ્ધિએ સંજ્વલન માનમાં નાખે. ત્રીજી કિટ્ટિ વેદનાદ્ધાના ચરમ સમયે સંજ્વલન ક્રોધનો બધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો સમકાળે વ્યવચ્છેદ થાય. તેની સત્તા પણ સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલિક વર્જીને બીજી શેષ રહી નથી કેમકે સર્વ માનમાં સંક્રમાવેલ છે. તે પછી અનતર સમયે માનની પ્રથમ કિટ્ટિનુ દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત વેદે. ક્રોધના પણ બધાદિ વ્યવચ્છેદ થયે છતે તે સબંધી દલિક સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે ગુણસંક્રમે સંક્રમાવતો ચરમ સમયે સર્વસંક્રમે સક્રમાવે. અહીં ક્રોધનો ક્ષય થાય, માનનું પણ પ્રથમ કિટ્ટિનું પ્રથમસ્થિતિગત કરેલુ દલિક વેદાતું સમયાધિક આવલિકાનું બાકી રહે. તે પછી અનંતર સમયે માનની બીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી વેદે. તે પછી અનંતર સમયે માનની ત્રીજી કિટ્ટિનું દ્વિતિયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યા સુધી વેદે. તેજ સમયે માનના બધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો એક સાથે વ્યવચ્છેદ થાય અને તેની સત્તા પણ સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલિક પૂરતી જ બાકી હોય. કેમકે બાકીનું માયામા સક્રમાવેલ છે. તે પછી માયાની પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને અતર્મુહૂર્ત પર્યંત વેદે. માનનો પણ બંધાદિ વ્યવચ્છેદ થયે તે સબધી દલિક સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે ગુણસક્રમ વડે માયામા નાખે, માયાનું પણ પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતિય સ્થિતિનુ પ્રથમસ્થિતિગત કરેલુ દલિક વેદાતુ સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે. તે પછી અનંતર સમયે માયાની બીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી વેદે, તે પછી અનતર સમયે ત્રીજી કિટ્ટિનુ દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિગત કરે અને સમયાધિ

આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી વેદે. તેજ સમયે માયાના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો સમકાળે વ્યવચ્છેદ થાય અને તેની સત્તા પણ સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલિક માત્ર જ બાકી રહે, કેમકે બાકીનું ગુણસંક્રમ વડે લોભમાં નાંખેલ છે તે પછી અનતર સમયે લોભની પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને અતર્મુહૂર્ત પર્યંત વેદે. સંજ્વલન માયાના પણ બધાદિ વ્યવચ્છેદ થયે છતે તે સંબંધી સર્વ દલિકને સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે ગુણસંક્રમ વડે લોભમા સક્રમાવે. જ્યારે લોભનું પ્રથમ કિટ્ટિનું પ્રથમ સ્થિતિગત કરેલ દલિક વેદાતુ સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે તે પછી અનંતર સમયે લોભની બીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે અને તેને વેદતો ત્રીજી કિટ્ટિનું દલિક ગ્રહણ કરીને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં સુધી સૂક્ષ્મ કિટ્ટીઓ કરે. તેજ સમયે વળી સન્જ્વલન લોભનો બંધ વ્યવચ્છેદ, બાદર કષાય (લોભ)ના ઉદય ઉદીરણાનો વિચ્છેદ અને અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાય ગુણસ્થાનનો વ્યવચ્છેદ સમકાળે થાય. તે પછી અનંતર સમયે બીજી સ્થિતિનું સૂક્ષ્મકિટ્ટિકૃત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે. ત્યારે તે જીવ સૂક્ષ્મસંપરાય કહેવાય પૂર્વોક્ત ત્રીજી કિટ્ટિની બાકી રહેલી સંપૂર્ણ આવલિકા વેદાતી પર પ્રકૃતિને વિષે સ્તિબુક સંક્રમવડે સંક્રમાવે અને પહેલી બીજી કિટ્ટીગત આવલિકા અનુક્રમે બીજી ત્રીજી કિટ્ટીની અંતર્ગત સંક્રમાવીને વેદે; લોભની સૂક્ષ્મ કિટ્ટીઓને વેદનારો સૂક્ષ્મસપરાયગુણસ્થાનવર્તિ જીવ સૂક્ષ્મ કિટ્ટિનું દલિક અને સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલ સમયે સમયે સ્થિતિઘાતાદિ વડે સૂક્ષ્મસંપરાયાદ્ધાના સંખ્યાતા ભાગ જાય અને એક ભાગ બાકી રહે ત્યાં સુધી ખપાવે તે પછી તે બાકી રહેલ સંખ્યાતા ભાગમાં સંજ્વલન લોભ સર્વ અપવર્તના વડે ઘટાડીને સૂક્ષ્મસંપ-રાય અદ્ધા હજી પણ અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ બાકી હોય ત્યાંથી માંડીને મોહનીય કર્મના સ્થિતિઘાતાદિ વિરમે પણ શેષ કર્મના તો પ્રવર્તે. લોભની તે ઘટા-ડેલી સ્થિતિને ઉદય ઉદીરણા વડે વેદતો સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી જાય. તેને અનંતર સમયે ઉદીરણા વિચ્છેદ જાય તેથી ફક્ત ઉદય વડે જ છેલ્લા સમય સુધી તેને વેદે. તે ચરમ સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, યશઃકીર્તિ, ઉચ્ચ ગોત્ર અને પાંચ અંતરાય એ સોળ પ્રકૃતિનો બંધ વ્યવચ્છેદ થાય અને મોહનીય કર્મની ઉદય સત્તાનો વ્યવચ્છેદ થાય.

पुरिसं कोहे कोहं, माणे माणं च छुहइ मायाए;
मायं च छुहइ लोहे, लोहं सुहुमंपि तो हणइ ॥८१॥

पुरिसं=પુરૂષવેદને.
कोहे=સંજ્વલન ક્રોધમાં
कोहं=ક્રોધને
माणे=સંજ્વલન માનમાં
माणं=માનને.
छुहइ=સંક્રમાવે,
मायाए=સંજ્વલન માયામાં.
मायं=માયાને.
लोहे=સંજ્વલન લોભમાં
लोहं=લોભને.
सुहुमंपि=સૂક્ષ્મ પણ.
तो=તે પછી.
हणइ=હણે છે.

अर्थ—પુરૂષવેદને સંજ્વલન ક્રોધમાં, ક્રોધને સંજ્વલન માનમાં અને માનને સંજ્વલન માયામાં સંક્રમાવે. માયાને સંજ્વલન લોભમાં સંક્રમાવે તે પછી સૂક્ષ્મ લોભને પણ હણે છે. ॥૮૧॥

विवेचन—પુરૂષવેદને પ્રથમ બંધ ઉદય ઉદીરણાદિ છેદ થયે થકે ગુણસંક્રમે કરીને સંજ્વલન ક્રોધ માંહે સંક્રમાવે ક્રોધને પણ બંધાદિકને વ્યુચ્છેદે સંજ્વલન માન માંહે સંક્રમાવે માનને પણ બંધાદિકને વ્યુચ્છેદે સંજ્વલન માયા માંહે તે छुहइ સંક્રમાવે-નાંખે. માયાને પણ બંધાદિકને વ્યુચ્છેદે સંજ્વલન લોભ માંહે સંક્રમાવે-નાંખે. ત્યારપછી તે લોભને બંધ ઉદય ઉદીરણાને વ્યુચ્છેદે અતિ સૂક્ષ્મ થયેલો સત્તારૂપ જે લોભ તેને પણ હણે [1]સત્તાથી ટાળે. સૂક્ષ્મસંપરાયને અંતે મોહનીયને મૂળથી ટાળે ॥ ૮૧ ॥

खीणकसायदुचरिमे, निद्दं पयलं च हणइ छउमत्थो;
९ ५
आवरणमंतराए, छउमत्थो चरमसमयंमि ॥८२॥

खीण कसायदुचरिमे=ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનના દ્વિચરમ સમયે.
निद्दंपयलं च=નિદ્રા અને પ્રચલાને.
हणइ=નાશ કરે છે
छउमत्थो=છદ્મસ્થ.
आवरणं=પાંચ જ્ઞાનાવરણ અને ચાર દર્શનાવરણને
अंतराए=પાંચ અંતરાયને.
चरम समयंमि=ચરમ (છેલ્લા) સમયે.

અર્થ—છદ્મસ્થ ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનના દ્વિચરમ (ઉપાન્ત્ય) સમયે નિદ્રા અને પ્રચલાને ક્ષય કરે અને છેલ્લે સમયે નવ આવરણ અને પાંચ અંતરાયને ક્ષય કરે છે. ॥ ૮૨ ॥

વિવેચનઃ—એમ જે ક્ષીણકષાય થયો તેને મોહનીય ટાળી શેષ કર્મના સ્થિતિઘાતાદિક પૂર્વલી પરે ક્ષીણમોહના સંખ્યાતા ભાગ જાય ત્યાં લગે પ્રવર્તે. એક સંખ્યાતમો ભાગ બાકી રહે ત્યારે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, પાંચ અંતરાય અને નિદ્રાદ્વિક, એ સોળ પ્રકૃતિની સ્થિતિ સર્વઅપવર્તનાએ અપવર્તીને ક્ષીણકષાયના અદ્ધા સરખી કરે. નિદ્રાદ્વિકની સ્થિતિ [1]સમયે ઊણી કરે. તે ક્ષીણમોહનો કાળ હજી અંતર્મુહૂર્તનો છે, ત્યાંથી માંડીને તે પ્રકૃતિના સ્થિતિઘાતાદિક વિરામ પામે; શેષ પ્રકૃતિના હોય. નિદ્રાદ્વિક હીન એ સોળ (૧૬) પ્રકૃતિ ઉદય ઉદીરણાએ કરીને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં લગે વેદે, તે પછી ઉદીરણા નિવર્તે. ત્યારે આવલિકા માત્ર કેવળ ઉદયે જ કરીને

૧ સ્વરૂપસત્તાની-અપેક્ષાએ-સમય-ન્યૂન અને કર્મપણાની અપેક્ષાએ તો તુલ્ય.

ક્ષીણકષાયના દ્વિચરમ સમય લગે વેદે છેલ્લા સમય થકી અગાઉનો સમય તે દ્વિચરમ સમય કહીએ તે દ્વિચરમ સમયે નિદ્રાદ્વિક સ્વરૂપસત્તાપેક્ષાએ ક્ષય થાય અને ચરમ સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ૪ ૧૨ દર્શનાવરણ અને પાંચ અંતરાય, એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે. તદનંતર સમયે જ કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન પામે. સયોગિ કેવલી થાય. ત્યાં જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ વરસે ઉણી પૂર્વ કોડિ રહે. ત્યારપછી જે કેવળીને વેદનીયાદિ અને આયુઃ કર્મની વર્ગણા અધિકી ઓછી-વિષમ હોય તે સમ કરવાને કાજે સમુદ્દ્ઘાત કરે, તે સમુદ્દ્ઘાત આઠ સમયનો હોય. પ્રથમ સમયે આત્મપ્રદેશનો અધ ઉર્ધ્વ લોકાન્ત લગે દંડ કરે ૧, બીજે સમયે પૂર્વાપર લોકાંત લગે કપાટ કરે ૨, ત્રીજે સમયે દક્ષિણોત્તર લોકાંત લગે આત્મપ્રદેશ વિસ્તારીને મંથાનરૂપ કરે ૩, ચોથે સમયે અંતર પૂરીને સમગ્ર લોકવ્યાપી થાય ૪, પાંચમે સમયે આંતરા સંહરે ૫, છઠ્ઠે સમયે મંથાન સંહરે ૬, સાતમે સમયે કપાટ સંહરે ૭. અને આઠમે સમયે દંડ પણ સંહરીને શરીરસ્થ થાય ૮, ત્યાં પહેલે અને આઠમે સમયે ઔદારિક કાયયોગી હોય બીજે છઠ્ઠે અને સાતમે સમયે ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગી હોય. ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે સમયે કેવળ કાર્મણ કાયયોગી હોય: એ ત્રણ સમય અણાહારી હોય. ઇત્યાદિક ઈહાં ઘણો વિચાર છે, તે વિસ્તારના ભય થકી લખ્યો નથી. એ કેવલી સમુદ્દ્ઘાત સર્વ કેવળી ન કરે, કેટલાક કરે

यत.-य पण्मासाधिकायुष्को, लभते केवलं ध्रुवं ।
करोत्यसौ समुद्घातमन्ये कुर्वन्ति वा नवा* ॥ १ ॥

અંતર્મુહૂર્તાયુ થાકતે જ કેવલી સમુદ્દ્ઘાત કરે હવે તે સયોગી કેવળી ભવોપગ્રાહી કર્મ ક્ષય કરવાને માટે લેશ્યાતીત

*જે ૭ માસથી અધિક શેષ આયુષ્યવાળા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે તે સમુદ્ઘાત નિશ્ચે કરે, બીજા કરે અથવા ન પણ કરે

१०

देवगइसहगयाओ, दुचरमसमयभविअंमि खीअंति;
सविवागेअरनामा, नीआगोअंपि तत्थेव ॥८३॥

देवगइसहगयाओ=દેવ ગતિ સાથે બંધ છે જેનો એવી (દશ પ્રકૃતિ).

दुचरमसमयभवियम्मि=બે છેલ્લા સમય છે જેના એવા ભવ્ય જીવને વિષે.

खीयंति=ક્ષય પામે છે.

सविवागेयरनामा=વિપાકીના પ્રતિપક્ષી નામ કર્મની (૪૫) પ્રકૃતિઓ.

नीआगोयंपि=નીચ ગોત્ર અને વેદનીય

तत्थेव=ત્યાંજ.

અર્થ:—બે છેલ્લા સમય છે (બાકી) જેને એવા (દ્વિચરમ) ભવ્ય જીવને વિષે દેવગતિ સાથે બંધ છે જેનો એવી દશ પ્રકૃતિ ક્ષય પામે છે. વિપાકરહિત નામ કર્મની (૪૫) પ્રકૃતિ, નીચગોત્ર તથા એક વેદનીય ત્યાં જ ક્ષય પામે છે. ॥ ૮૩ ॥

વિવેચન:—દેવગતિ સંઘાતે એકાંતે જ બંધ છે જેનો તે દેવગતિ સહગત પ્રકૃતિ ૧૦ છે, તે આ પ્રમાણે–વૈક્રિય ૧, આહારક શરીર ૨, વૈક્રિય ૩, આહારક બંધન ૪, વૈક્રિય ૫, આહારક સંઘાતન ૬, વૈક્રિય ૭, આહારકોપાંગ ૮, દેવગતિ ૯ અને દેવાનુપૂર્વી એ દશ પ્રકૃતિ ભવ્ય મોક્ષગામીને દ્વિચરમ સમયે ક્ષય જાય. તથા તેજ સમયે જે નવ પ્રકૃતિ વિપાકે વર્ત્તે છે તે ટાળી બાકી નામકર્મની અનુદયવંત ૪૫ પ્રકૃતિ છે, તે આ પ્રમાણે–ઔદારિક ૧, તૈજસ ૨, કાર્મણ શરીર ૩, એ જ ત્રણનાં બંધન ૬, એ જ ત્રણનાં સંઘાતન ૯. ૭ સંસ્થાન ૧૫, ૭ સંઘયણ ૨૧, ઔદારિકોપાંગ ૨૨, વર્ણ ચતુષ્ક ૨૬, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨૭, પરાઘાત ૨૮, ઉપઘાત ૨૯. અગુરુલઘુ ૩૦, બે વિહાયોગતિ ૩૨. પ્રત્યેક ૩૩, પર્યાપ્ત ૩૪, ઉચ્છ્વાસ ૩૫. સ્થિર ૩૬, અસ્થિર ૩૭, શુભ ૩૮, અશુભ ૩૯, સુસ્વર ૪૦, દુઃસ્વર ૪૧, દુર્ભગ ૪૨, અનાદેય ૪૩, અયશકીર્ત્તિ ૪૪ અને નિર્માણ ૪૫, એવં (૪૫) પીસ્તાળીશ

ક્ષય પામે. તથા નીચૈર્ગોત્ર ૧ અને અપિ શબ્દ થકી અનેરૂં બે માંહેલું એક વેદનીય ૨. એ ૧૦, ૪૫ અને ૨ એમ સર્વ મળી (૫૭) સત્તાવન પ્રકૃતિ દ્વિચરમ સમયે ક્ષય જાય-તેની સત્તા ટળે ॥ ૮૩ ॥

---

१ १ १ ९
अन्नयर वेयणीअं, मणुआउअमुच्चगोअनवनामे;
१२ ११
वेएइ अजोगिजिणो, उक्कोसजहन्नमिक्कारा ॥८४॥

अन्नयरवेयणीयं=બેમાંથી એક વેદનીય.	वेएइ=વેદે.
मणुआउयं=મનુષ્યાયુ.	अजोगिजिणो=અયોગિ કેવળી
उच्च गोअ=ઉચ્ચ ગોત્ર.	उक्कोस=ઉત્કૃષ્ટ.
नव नामे=નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિઓ.	जहन्नं=જઘન્ય.
	इक्कारा=અગ્યાર પ્રકૃતિ

अर्थ—બાકી રહેલ એક વેદનીય, મનુષ્યાયુ, ઉચ્ચગોત્ર અને નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિ અયોગિ જિન ઉત્કૃષ્ટપણે વેદે અને જઘન્ય અગ્યાર પ્રકૃતિ વેદે. ॥ ૮૪ ॥

विवेचन:—હવે દ્વિચરમ સમયે ક્ષય ગયું જે વેદનીય તે થકી અનેરૂં એક વેદનીય ૧, મનુષ્યાયુઃ ૨, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૩ અને નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ ૧૨, એ ૧૨ બાર પ્રકૃતિ અયોગિ કેવળી ઉત્કૃષ્ટપણે તીર્થંકર હોય તે વેદે. જઘન્ય થકી સામાન્ય કેવળી હોય તે તીર્થંકર નામ વિના અગ્યાર વેદે. ॥ ૮૪ ॥

---

१ २ ३ ४ ५ ६ ७
मणुअगइजाइतसवायरं च, पज्जत्तसुभगमाइज्जं:
८ ९
जसकित्ती तित्थयरं, नामस्स हवंति नव एआ ॥८५॥

मणुयगइ जाइ=મનુષ્ય ગતિ, પંચેદ્રિય જાતિ.
तसबायरं=ત્રસનામ, બાદરનામ
पज्जत्त सुभगं=પર્યાપ્તનામ, સુભગ નામ.
आइज्जं=આદેય નામ.
जसकित्ती=યશઃકીર્તિ નામ.
तित्थयर=તીર્થંકર નામ
नामस्स=નામ કર્મની.
हवंति=હોય છે.
नव=નવ પ્રકૃતિઓ
एया=એ.

અર્થઃ—મનુષ્યગતિ, પંચેદ્રિયજાતિ, ત્રસનામ, બાદરનામ, પર્યાપ્ત નામ, સુભગનામ, આદેયનામ, યશઃકીર્તિ નામ અને તીર્થંકર નામ એ નવ પ્રકૃતિઓ નામકર્મની હોય છે. ॥ ૮૫ ॥

વિવેચનઃ—નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ તે કઈ? તે કહે છે- મનુષ્ય ગતિ ૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૨, ત્રસનામ ૩, બાદર નામ ૪, પર્યાપ્ત નામ ૫, સુભગ નામ ૬, આદેય નામ ૭, યશઃકીર્ત્તિ નામ ૮, અને તીર્થંકર નામ ૯, એ નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિ હોય. ॥ ૮૫ ॥

મતાંતર ગાથા.

तच्चाणुपुव्विसहिआ, तेरस भवसिद्धिअस्स चरमंमि;
संतंसगमुक्कोसं, जहन्नयं बारस हवंति ॥८६॥

तच्चाणुपुव्विसहिआ=ત્રીજી(મનુષ્યની) આનુપુર્વી સહિત.
तेरस=તેર પ્રકૃતિઓ.
भवसिद्धियस्स=તદ્ભવ મોક્ષ ગામીને.
संतंसगं=સત્તા કર્મ પ્રકૃતિ.
उक्कोसं=ઉત્કૃષ્ટ.
जहन्नयं=જઘન્ય
बारस=બાર.
हवंति=હોય છે.

અર્થ.—મનુષ્યાનુપૂર્વી સહિત તેર સત્તા કર્મ પ્રકૃતિઓ તદ્ભવ મોક્ષગામીને અયોગિને છેલ્લે સમયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને જઘન્ય બાર હોય. ॥ ૮૬ ॥

વિવેચન—હવે ઇહાં વળી મતાન્તર છે તે કહે છે.—ત્રીજી આનુપૂર્વી તે મનુષ્યાનુપૂર્વી તેણે સહિત પૂર્વોક્ત બાર પ્રકૃતિ એટલે એ સર્વ મળી ૧૩ પ્રકૃતિ ભવસિદ્ધિક-તદ્ભવમુક્તિગામી અયોગિને ચરમ સમયે ઉત્કૃષ્ટપણે સત્તા કર્મ હોય અને જઘન્ય થકી તીર્થંકર નામ વિના બાર હોય. ॥ ૮૬ ॥

मणुअगइसहगयाओ, भवखित्तविवागजिअविवागाओ;
वेअणिअन्नयरुच्चं चरम[+] समयंमि खीअंति ॥८७॥

मणुअगइसहगयाओ=મનુષ્યગતિ સાથે ઉદય છે જેનો એવી
भवखित्तविवाग=ભવવિપાકી, ક્ષેત્ર વિપાકી,
जिअविवागाओ=જીવવિપાકી.
वेयणियन्नयर=એક વેદનીય.
उच्चं=ઉચ્ચ ગોત્ર.
चरमसमयंमि=છેલ્લા સમયે.
[चरम भवियस्स=ચરમ સમયે ભવ્ય સિદ્ધિકની.]
खीयंति=ક્ષય પામે છે.

અર્થ:—મનુષ્યગતિ સાથે ઉદય છે જેનો એવી અગ્યાર પ્રકૃતિ તે-ભવવિપાકી (મનુષ્યાયુ), ક્ષેત્રવિપાકી (મનુષ્યાનુપૂર્વી) અને જીવવિપાકી (નામકર્મની નવ) પ્રકૃતિઓ તથા એક વેદનીય અને ઉચ્ચગોત્ર ભવ્યસિદ્ધિકને છેલ્લા સમયે ક્ષય પામે છે.

વિવેચન.—તે એમ શા માટે કહે છે તેનો હેતુ કહે છે—મનુષ્ય ગતિ સાથે જ જેનો ઉદય છે તે મનુષ્ય ગતિ સહગતા ૧૧ પ્રકૃતિ છે, તે આ પ્રમાણે-ભવવિપાકી તે મનુષ્યાયુઃ ૧. ક્ષેત્ર વિપાકી તે મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨ અને જીવવિપાકી તે નામ કર્મની નવ પૂર્વે કહી તે એવં ૧૧, એ માંહેલું અનેરૂં એક વેદનીય ૧૨ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧૩. ઉત્કૃષ્ટ પદે એ ૧૩ પ્રકૃતિ અને જઘન્ય તીર્થંકર નામ વિના ૧૨ પ્રકૃતિ ચરમ સમયે ક્ષય જાય, ઇહાં મનુષ્યાનુપૂર્વી

+ चरमभवियस्स ઇતિ પાઠાન્તરે.

તે મનુષ્ય ગતિ સહગત છે તે માટે ૧૩ પ્રકૃતિ સાથે ક્ષય જાય એમ મતાંતરે કહ્યું અને અનેરા કહે છે કે, મનુષ્યાપૂર્વીની ઉદયના અભાવ થકી દ્વિચરમ સમયે જ સત્તા વ્યુચ્છેદ થાય. ઉદયવતીને સ્તિબુકસંક્રમ ન હોય તે માટે સ્વસ્વરૂપે ચરમ સમયે જ સત્તા વ્યુચ્છેદ હોય. અને આનુપૂર્વી ૪ ક્ષેત્ર વિપાકી માટે ભવાંતરાલગતિએ જ તેનો ઉદય હોય તે માટે ભવસ્થ જીવને આનુપૂર્વીનો ઉદય ન હોય અને ઉદય વિના તો અયોગ્યવસ્થાને દ્વિચરમ સમયે જ વ્યુચ્છેદ થાય અયોગિ અવસ્થાએ જેનો ઉદય હોય તેનો જ ચરમ સમયે સત્તાથી વિચ્છેદ થાય. અને જેનો ઉદય ન હોય તે દ્વિચરમ સમયે જ ક્ષય જાય. ઇતિ રહસ્યં. ॥ ૮૭ ॥

अहसुइअसयलजगसिहर मरुअनिरुवमसहावसिद्धिसुहं;
अनिहणमव्वाबाहं, तिरयणसारं अणुहवंति ॥८८॥

अह=હવે કર્મ ક્ષય થયા પછી
सुइअ सयल जगसिहरं=એકાંત શુદ્ધ, સંપૂર્ણ અને સાંસારિક સુખના શિખર તુલ્ય.
अरुअ निरुवम=રોગરહિત,ઉપમા રહિત.
सहाव सिद्धिसुहं=સ્વાભાવિક મોક્ષ સુખ.
अनिहणं=અનંત-નાશરહિત.
अव्वाबाहं=બાધારહિત.
तिरयणसारं=જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ રત્નના સારભૂત
अणुहवंति=અનુભવે છે

અર્થ—કર્મ ક્ષય થયા પછી એકાંત શુદ્ધ, સંપૂર્ણ, સાંસારિક સુખના શિખર તુલ્ય, રોગરહિત, ઉપમારહિત, સ્વાભાવિક, નાશરહિત, બાધા (પીડા) રહિત અને ત્રણ રત્નના સારભૂત મોક્ષ સુખને અનુભવે છે. ॥ ૮૮ ॥

વિવેચન:—હવે તે સકલ કર્મક્ષયના અનંતર સમયે જ શુચિ તે એકાંત શુદ્ધ રાગ દ્વેષાદિ દોષ રહિત માટે, સકલ-સંપૂર્ણ, સાંસારિક સુખનાશિખરભૂત-સર્વોત્તમ-સર્વથી અધિક માટે, રોગ રહિત

-રોગ તો શરીરને હોય તે શરીર જ ત્યાં નથી તે માટે, તેના સરખું સંસાર માંહે કાંઈ નથી કે જેની ઉપમા દઇએ તે માટે નિરૂપમ, તે પણ સ્વભાવ જ-સહજનું છે, પણ સાંસારિક સુખની પરે કૃત્રિમ નહીં એવું, અનિધન તે જેનો છેડો નથી એવું, રાગ દ્વેષાદિક જે સુખના બાધક છે તેનો સર્વથા ક્ષય થવા થકી અવ્યાબાધ અને ત્રણ રત્ન જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તેના આરાધનનું સાર-ફળભૂત એવું સિદ્ધિ સુખ તે પ્રત્યે તે સિદ્ધ ભગવંત અનુભવે છે. ॥ ૮૮ ॥

ઉપસંહાર

दुरहिगम-निउण-परमत्थ-रुइरबहुभंगदिट्ठिवायाओ;
अत्था अणुसरिअव्वा, बंधोदयसंतकम्माणं ॥८९॥

दुरहिगम=દુઃખે જાણી શકાય એવા.
निउण=સૂક્ષ્મબુદ્ધિને ગમ્ય.
परमत्थ=યથાસ્થિત અર્થવાળા.
रुइर=આનંદકારી.
बहुभंगदिट्ठिवायाओ=બહુ ભાંગા છે જેને વિષે એવા દૃષ્ટિવાદ સૂત્રથકી.
अत्था=વિશેષ અર્થો
अणुसरियव्वा=જાણવા.
बंधोदयसंतकम्माणं=બંધ, ઉદય અને સત્તા કર્મના.

અર્થઃ—દુઃખે જાણી શકાય એવા, સૂક્ષ્મબુદ્ધિને ગમ્ય, યથાસ્થિત અર્થવાળા, આનંદકારી અને બહુ ભાંગા છે જેને વિષે એવા દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર થકી બંધ, ઉદય અને સત્તાકર્મના વિશેષ અર્થો જાણવા ॥ ૮૯ ॥

વિવેચન—વિશેષ જાણવા વાંછતાને આચાર્ય ભગવાન કહે છે-દુરધિગમ તે ગંભીરાર્થ, નિપુણ-સૂક્ષ્મબુદ્ધિને ગમ્ય, પરમ-ઉત્કૃષ્ટ યથાસ્થિત અર્થ છે જ્યાં, રુચિર સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતરાર્થ જાણવામાં પ્રાજ્ઞ પંડિતજનોને આહ્લાદકારી, બહુ-ઘણા ભાંગા-વિકલ્પ

છે જેને વિષે તે બહુ ભંગ એવું જે દ્રષ્ટિવાદનામા બારમું અંગ તે થકી-ઇહાં જે અર્થ ન કહ્યા હોય તે ત્યાંથી વિસ્તારે બંધ ઉદય સત્તાવંત કર્મપ્રકૃતિના હોય તે અનુસરવા-જાણવા. ॥૮૯॥

जो जत्थ अपडिपुन्नो, अत्थो अप्पागमेण बद्धोत्ति;
तं खमिऊण बहुसुआ, पूरेऊणं परिकहंतु ॥९०॥

जो=જે.
जत्थ=જ્યાં.
अपडिपुन्नो=અપૂર્ણ.
अत्थो=અર્થ.
अप्पागमेण=અલ્પશ્રુત એવા મેં.
बद्धो=રચ્યો.
तं=તે.
खमिऊण=ખમીને.
बहुसुया=બહુશ્રુતો-દ્રષ્ટિવાદને જાણનારા.
पूरेऊणं=(તે તે અર્થની ગાથા) મેળવીને.
परिकहंतु=રૂડે પ્રકારે પ્રતિપાદન કરે.

અર્થ.—અલ્પશ્રુત એવા મેં જ્યાં જે અપૂર્ણ અર્થ રચ્યો હોય તે ક્ષમા કરીને બહુશ્રુતો (તે તે અર્થની ગાથા) મેળવીને રૂડે પ્રકારે પ્રતિપાદન કરે. ॥ ૯૦ ॥

વિવેચન—હવે આચાર્ય પોતાનું માન રહિતપણું દેખાડે છે એ સપ્તતિકા ગ્રંથને વિષે જે જ્યાં બંધ ઉદય સત્તાને વિષે અર્થ અપરિપૂર્ણ-અધૂરો અલ્પ આગમવંત-અલ્પશાસ્ત્રના જાણ એવા મેં રચ્યો હોય તે મારા અપરિપૂર્ણ અર્થ કહેવારૂપ અપરાધને ખમીને બહુશ્રુત-બહુ સિદ્ધાન્તના જાણ ગીતાર્થ હોય તેણે ઉણો અધુરો અર્થ પૂરીને (ઇહાં કવીશ્વરે પોતાનો ગર્વ ટાળ્યો.) તત્પ્રતિપાદક ગાથા ગ્રંથ માંહે પ્રક્ષેપીને શિષ્ય આગળ-શ્રોતાજન આગળ પરિ-સામસ્ત્યપણે-પૂર્ણ અર્થ કહેવો ॥ ૯૦ ॥

गाहग्गं सयरीए, चंदमहत्तरमयाणुसारीए;
टीगाइ निअमिआणं, एगूणा होइ नउईओ ॥९१॥

गाहग्गं सयरीए=સીત્તેર ગાથા વડે.	टीगाइ=ટીકાએ.
	नियमिआणं=રચેલી.
चंदमहत्तरमयाणुसारीए=ચંદ્રમહત્તરાચાર્યના મતને અનુસરવા વાળી.	एगूणानउईओ=નેવાશી
	होइ=હોય.

અર્થઃ—ચંદ્રમહત્તરાચાર્યના મતને અનુસરવાવાળી સિત્તેર ગાથાવડે આ ગ્રંથ રચાયેલ છે (તેમાં) ટીકાકારે રચેલી નવી ગાથાઓ ઉમેરતાં નેવાશી થાય છે. ॥ ૯૧ ॥

વિવેચનઃ—એ સપ્તતિકા ગ્રંથકર્તા ચંદ્રમહત્તર (?)આચાર્યે તો પૂર્વે (૭૦) સિત્તેર જ ગાથા કરી હતી, તે માટે જ સપ્તતિકા એવું ગ્રંથનું નામ થયું ત્યાર પછી ટીકાકર્તાએ ગ્રંથ દુર્બોધ જાણીને જે જત્થ૦ ઇત્યાદિ ગાથામાં જણાવ્યા મુજબ ગ્રંથકર્ત્તાની આજ્ઞા થકી જ જ્યાં જોઇએ ત્યાં તેટલી ભાષ્યની ગાથાઓ ભેળવીને સુબોધ કીધો, ત્યારે તે ટીકાએ નિયંત્રી-સાંકલી ગાથાઓ મળીને એ સપ્તતિકાની ગાથા એક ઊણા નેઊ-નેવ્યાસી (૮૯) છે. ઇત્યર્થ. ॥ ૯૧ ॥

इति श्रीसप्ततिकाख्यः षष्ठः कर्मग्रंथ संपूर्ण ।. तत्समाप्तौ च समाप्तं कर्मग्रंथषट्कं महार्थं । पूर्वगताम्नायनिबद्धं ॥

इति परिसमाप्तौ । એટલે એ સપ્તતિકા નામે છઠ્ઠો કર્મગ્રંથ સંપૂર્ણ થયો, તે સંપૂર્ણ થયે છતે એ છ કર્મગ્રંથ મહા અર્થવંત

સંપૂર્ણ થયા. ત્યાં ધુરિલા પાંચ કર્મગ્રંથ તપા
શ્રીદેવેંદ્રસૂરીશ્વરે રચ્યા છે, અને છઠ્ઠો સપ્તતિ
પૂર્વધર પૂર્વાચાર્યે કીધો છે.

ઇતિ શ્રી કર્મગ્રંથસ્તબુકાર્થઃ સંપૂર્ણઃ
વિરચિતઃ ।। ટબો, સૂત્ર સર્વ મળી ગ્રંથાગ્રં

अथ स्तबुकार्थकर्त्ता ग्रंथप्रशस्तिम

मंदधियां दुर्बोधो, जिनमतविदुषां सुर
अतिगहनार्थो जीयात् , कर्मग्रंथाभि

श्रीमत्तपगणनायक,–पूज्यश्रीविजयदेव
पट्टप्रागिरिरविव आसं—श्रीविजयसिं

तेषां मुख्याः शिष्याः, पंडितगजविज
पंडितगुणविजयाख्यास्तेषां शिष्याः इ

तेषां सतीर्थ्यभाजो, बुधहितविजयाभि
तत्पदपंकजमधुकृ-न्निभा बुधज्ञानवि

तच्छिष्येण स्वपरावबोधकृतये चिनि
बुधजीवविजयनाम्ना, कर्मग्रंथाभिधग्र

श्रीमद्विक्रमनृपतः, संवति गुणगगन
विजयदशम्यां जाता कर्मग्रंथस्तबुका

गंभीरार्थे ग्रंथे, मतिमांद्याद्वा प्रमाद
यदलीकमत्र लिखितं, संशोध्यं तद्द

इति श्रीप्रशस्ति लेखकपाठकयोः इ
श्रीजीवविजयगणिविनेय पं० श्री मोहनवि
जय-नेमिविजयाभ्यां लिखितः ॥

